

**GEMEENTE TEN BOER
JAARSTUKKEN 2018**

Inhoudsopgave

Inleiding en verantwoording		5
JAARVERSLAG		
Hoofdstuk 1	Kerngegevens	8
Hoofdstuk 2	Programma's	9
	1. Openbaar bestuur	10
	2. Veiligheid en handhaving	13
	3. Wegen, groen en verkeer	17
	4. Onderwijs	20
	5. Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur	25
	6. Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen	30
	7. Jeugd en gezin; jeugdzorg	37
	8. Milieu en duurzaamheid	40
	9. Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische zaken	48
	10. Middelen	53
	Beleidsindicatoren	55
Hoofdstuk 3	Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	57
Hoofdstuk 4	Paragrafen	59
	1. Lokale heffingen	60
	2. Weerstandvermogen en risicobeheersing	62
	3. Onderhoud kapitaalgoederen	113
	4. Financiering	118
	5. Bedrijfsvoering	123
	6. Verbonden Partijen	125
	7. Grondbeleid	131
JAARREKENING		
Hoofdstuk 5	Overzicht van baten en lasten 2018	135
Hoofdstuk 6	Balans	136
Hoofdstuk 7	Toelichting op het overzicht van baten en lasten 2018	139
	Overzicht incidentele baten en lasten	156
Hoofdstuk 8	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	158
	Toelichting op de balans	161
	Niet uit de balans blijvende financiële verplichtingen	175
Hoofdstuk 9	WNT-verantwoording 2018 gemeente Ten Boer	176
Hoofdstuk 10	EMU-saldo	178
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld		179
Bijlage 2: SISA		182
Bijlage 3: Overzicht reserves en voorzieningen		184

Inleiding en verantwoording

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden wij u de jaarstukken 2018 van de gemeente Ten Boer aan. Door middel van dit Jaarverslag leggen wij, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Groningen, verantwoording af aan u, de gemeenteraad. In dit verslag leest u niet alleen wat er in 2018 is gebeurd in de gemeente Ten Boer, maar wij proberen dit ook af te zetten tegen ons collegeprogramma.

De gemeente Ten Boer is per 1 januari 2019 opgegaan in de nieuwe gemeente Groningen. De programmaverantwoording (hoofdstuk 2) is inhoudelijk opgesteld door het voormalige college van burgemeester en wethouders van Ten Boer. Het jaarverslag beperkt zich hoofdzakelijk tot terugkijken en geeft verder informatie hoe de gemeente Ten Boer er voor stond eind 2018.

De jaarrekening 2018 kent een positief saldo van afgerond € 1.444.000,00. In de voorjaarsnota 2018 van Ten Boer werd een tekort voor 2018 begroot van € 315.000,00. De uitkomst 2018 is daarmee € 1.759.000,00 beter dan was voorzien medio 2018. Hoe dit komt wordt toegelicht in hoofdstuk 7.

Wij leggen de jaarstukken 2018 van de gemeente Ten Boer aan u ter bespreking en vaststelling voor.

JAARVERSLAG

Hoofdstuk 1 Kerngegevens

	Gegevens per 31 december 2017 rekening	Gegevens per 1 januari 2018 begroting prognose	Gegevens per 31 december 2018 rekening
A Sociale structuur			
Aantal inwoners:	7.288	7.298	7.302
Aantal dossiers periodieke bijstandsgerechtigden (WWB):	95	92	96
Aantal uitkeringsgerechtigden als gevolg van de Wet IOAW / IOAZ / BZ:	7	7	7
Aantal mensen in soc. werkvoorzieningsbedrijven	24	25	24
B Fysieke structuur			
Oppervlakte land	4.531	4.528	4.531
Oppervlakte binnenwater	41 ha	44 ha	41 ha
Aantal woonruimten	3045	3050	3.052
Lengte van wegen:	92,21 km	92,21 km	92,21 km
Waarvan: Onverhard	13,20 km	13,20 km	13,20 km
Overige (verharde) wegen	79,01 km	79,01 km	79,01 km
C Financiële structuur			
Uitgaven exploitatiebegroting/rekening - bedrag	14.731.060	17.435.945	20.514.019
Idem - per inwoner	2.021	2.389	2.809
Belastingen en heffingen - bedrag	3.164.600	3.221.100	3.198.300
Idem - per inwoner	434	441	438
Algemene uitkering - bedrag	16.351.400	7.041.652	7.883.127
Idem - per inwoner	2.244	965	1.080
Vaste schuld - bedrag	22.579.000	22.578.969	21.029.350
Idem - per inwoner	3.098	3.094	2.880

* De gegevens die genoemd zijn in de “Fysieke structuur” zijn hoofdzakelijk afkomstig uit de berekening van de algemene uitkering gemeentefonds.

2 Programma's

Programma's

In de raadsvergadering van 25 juni 2014 is besloten de bestaande (begroting 2014) programma indeling van de programmabegroting te handhaven voor de jaren 2015 – 2018.

Indeling programma's

De indeling van de programma's is als volgt:

1. Openbaar bestuur
2. Veiligheid en handhaving
3. Wegen, groen en verkeer
4. Onderwijs
5. Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur
6. Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen
7. Jeugd en gezin; jeugdzorg
8. Milieu en duurzaamheid
9. Ruimtelijke ordening en economische zaken
10. Middelen

Opzet programma's

Op de volgende bladzijden staan de programma's opgenomen. Bij de programma's geven wij inzicht in de realisatie c.q. stand van zaken van de diverse activiteiten en acties die stonden opgenomen in de begroting 2018 en de voorjaarsnota 2018. Eventuele nieuwe ontwikkelingen na vaststelling van de voorjaarsnota 2018 zijn ook opgenomen.

Programma 1: Openbaar bestuur

Inhoud van het programma

Het programma Openbaar Bestuur heeft vooral betrekking op het functioneren van de bestuursorganen en de ondersteuning die zij daarbij nodig hebben. Uit deze samenwerking dient een adequate voorbereiding en uitvoering van beleidsbeslissingen plaats te vinden.

Daarnaast omvat het programma de dienstverlening aan de burger betreffende de producten van de burgerlijke stand en de producten uit de basisregistratie personen (BRP) en de ontwikkeling en uitvoering van de digitale dienstverlening.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
Continueren dorpenrondes van het college met besturen dorpsverenigingen	• 1 x jaarlijks organiseren van overleg • Actief voorstellen aandragen voor lokale projecten en initiatieven met financiering uit fondsen leefbaarheid Dialoogtafel • Actief propageren het Right to Challenge en reageren op initiatieven van groepen inwoners; financiering van projecten via Dialoogtafel/Vereniging Groninger Dorpen (< 10.000 euro) of provinciale middelen leefbaarheid. • We bezoeken jaarlijks een aantal bedrijven en instellingen Stand van zaken jaarrekening 2018: Het gebiedsteam Ten Boer heeft intensieve contacten gehad met de verenigingen dorpsbelangen en in die gesprekken zijn de opgestelde dorpenvisies steeds het uitgangspunt.
Ontwikkelingen digitale overheid	• Blijvende aandacht voor informatiebeveiliging op alle beleidsterreinen. • Uitvoering geven aan het vastgestelde besluit om toe te treden tot het samenwerkingsverband Dimpact: 1. inrichten van zaakgericht werken binnen de gemeente en het daaraan gekoppelde 'track and trace' van diensten en producten voor burgers; 2. standaardisering van (werk)processen. • Uitbreiden van de mogelijkheden om producten en diensten digitaal aan te vragen; structureel. • Doorontwikkelen van de basisregistraties (BAG,BGT, WOZ) die reeds geïmplementeerd zijn. • Opnieuw vormgeven en herinrichten van de gemeentelijke website met daarbij aandacht voor interactieve mogelijkheden, zoals het plaatsen van commentaar en het versturen van nieuwsbrieven; loopt door in 2018. Stand van zaken jaarrekening 2018: De ontwikkelingen voor 2018 zijn vooral gericht geweest op de herindeling met als doel om er voor te zorgen dat de nieuwe gemeente aan alle nieuwe voorschriften c.a. kan voldoen en de applicaties per 1-1-2019 operationeel zijn. Op grond van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) heeft de gemeente Ten Boer per 25 mei 2018 een functionaris

	gegevensbescherming aangewezen, nl. de functionaris gegevensbescherming van de gemeente Groningen. Dat is ook gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens. Informatie over gegevensbescherming en privacy is op de website gepubliceerd.
Integriteit scherp voor ogen	Bewust maken en houden van integriteitsprincipes- en gevaren door organiseren van bijeenkomsten voor de raad, het college en personeel.

Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Permanente aandacht in de gemeentelijke voorlichtings-publicaties voor succesvolle activiteiten en projecten van (de gemeente met) inwoners	Genereren van media aandacht via alle kanalen en PR-middelen; structureel. Stand van zaken jaarrekening 2018: We zijn ons voortdurend bewust geweest van de noodzaak helder te communiceren. Waar mogelijk zijn persberichten uitgebracht, is meegewerkt aan interviews en zijn bijeenkomsten georganiseerd voor en met inwoners. We hebben veel energie gezet op informatievoorziening (o.a. bewonersbijeenkomsten) naar inwoners op de thema dorpsvernieuwing en versterking (incl wisselwoningen).
De hele raad wordt betrokken bij het artikel 12 traject en de saneringsopdracht	Het artikel 12 traject is in 2017 afgerond.
Eisenpakket indien Ten Boer een gemeentelijke herindeling aangaat - Behoud van de karakteristieke identiteit van de dorpen - Behoud van de voorzieningen, van de loketfunctie evenals van het loket/concept De Deel in Ten Boer - Het bestuur blijft zichtbaar en benaderbaar voor de inwoners van Ten Boer	Het herindelingsontwerp ligt voor besluitvorming bij het rijk. Stand van zaken jaarrekening 2018: De gemeente Ten Boer is actief betrokken geweest bij het herindelingsproces zowel ambtelijk als bestuurlijk. De bestuursovereenkomst met Groningen is daarin steeds leidraad geweest.

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Verkiezingen	In 2018 vinden de verkiezingen voor de gemeenteraad plaats op 21 november 2018 Stand van zaken jaarrekening 2018: Verkiezingen hebben plaatsgevonden.
Agressie en geweld tegen bestuurders en ambtenaren	- Uitvoering geven aan het vastgestelde, herijkte protocol. - Trainen personeel publieke functies, met nadruk op frontoffices en De Deel; continueren om de 2 jaar.

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Openbaar bestuur verbonden zijn.

<i>Baten en lasten Openbaar bestuur</i>			
	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	713.250	674.225	674.225
Lasten	3.865.300	3.506.208	4.199.188
Saldo	-3.152.050	-2.831.983	-3.524.963
Waarvan overhead	-1.760.831	-1.482.104	-1.677.084

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 2: Veiligheid en handhaving

Inhoud van het programma

Het programma Veiligheid en Handhaving omvat naast de openbare orde en veiligheid in algemene zin onder andere de brandweer en de rampenbestrijding. Dit heeft betrekking op de organisatie van de (vrijwillige) brandweer en de wijze waarop de gemeentelijke organisatie is voorbereid in geval van rampen.

Daarnaast worden overige beschermende maatregelen getroffen die meestal wordt samengevat onder de term 'bijzondere wetten', zoals de nieuwe Drank- en Horecawet.

Als gevolg van de gaswinning is er de laatste jaren sprake van aardbevingen en schade aan gebouwen. Hierdoor zijn er een behoorlijk aantal acties bijgekomen die nu ook afzonderlijk worden vermeld.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
Beïnvloeden agenda lokale driehoek	Actief deelnemen in veiligheidsoverleg politie, justitie en gemeente en benoemen lokale speerpunten; structureel. Stand van zaken jaarrekening 2018: Regulier proces.
Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Vergroten van bereikbaarheid van de overheid door o.a. burgernet	- Continueren terugkoppeling van politie na meldingen - Continueren deelname burgernet Stand van zaken jaarrekening 2018: Op dit moment doet 13,7% van de inwoners van Ten Boer mee aan burgernet.
Versterken van de informatievoorziening en voorlichting over inbraakpreventie, brandpreventie, rampenbestrijding, slachtofferhulp en ambulancezorg	- Samen met politie en Veiligheidsregio organiseren van (publieks-) acties zoals Witte Voetjes; structureel. - Opleiden en oefenen m.b.t. rampenbestrijding (Bevolkingszorg); structureel. Stand van zaken jaarrekening 2018: Regulier proces.
Alcoholbeleid- en handhaving zijn prioriteit	- In samenwerking met het Huis voor de Sport en de VGG uitvoering geven aan het uitvoeringsprogramma alcoholbeleid sportkantines en dorpshuizen Ten Boer; sturen op keurmerk 'Verantwoord schenken'. - Door uitbreiding uren BOA het actief handhaven van wet- en regelgeving. Structureel. Stand van zaken jaarrekening 2018: Regulier proces: het naleefgedrag bij sportkantines en horeca is dat 100% zich houdt aan de afgesproken regels..

Versterken van de gemeentelijke rol m.b.t. sociale veiligheid zoals overlast van jeugd, vandalisme, huiselijk geweld en spanningen tussen burgers	• Inzet van De Deel (o.a. huisbezoek en mediation); structureel • Vroeg signalering van problemen in het 'Kernteam' van De Deel. Structureel. • Protocollering van afhandeling meldingen jeugdoverlast via de Deel i.s.m. jeugd en Jongerenwerker en politie Stand van zaken jaarrekening 2018: De Deel heeft structureel aandacht voor bovenstaande eerste 2 bullets. De nieuwe Gebiedsmanager draagt zorg door de coördinatie van de aanpak Jeugdoverlast. Waar eerst het dorpsplein de locatie van overlast was is het nu- na een intermezzo aan de Riekele Prinsstraat- is het nu het Koopmansplein de plek waar jeugdoverlast wordt ervaren.
Gevolgen gaswinning: 1. inzetten op omkering van de bewijslast bij aardbevingen: laat de NAM bewijzen dat een schade niet door bevingen is ontstaan 2. belangenbehartiging naar de NAM, de provincie en het waterschap, als ook naar de rijksoverheid en de dialoogtafel 3. sterke communicatie met inwoners over vragen, zorgen en mogelijkheden m.b.t. gevolgen van de aardgaswinning, met meer aandacht voor emotionele gevolgen 4. Bij de aardbevingsproblematiek wordt samengewerkt met de omliggende gemeenten	1. De novelle bewijsvermoeden is 1 januari 2017 inwerking getreden. Dit onderdeel is hiermee afgedaan. 2. Via de diverse overlegstructuren blijven wij zowel bestuurlijk alsook ambtelijk de belangen van de gemeente Ten Boer (en haar inwoners) behartigen. 3. Informatie van NCG, CVW en/ of college of burgemeester aan bewoners over actuele ontwikkelingen wordt gecontinueerd. Tevens wordt er door de gemeente periodiek een versterkingskrant uitgegeven aan alle inwoners van onze gemeente. 4. De huidige samenwerking van de aardbevingsproblematiek met de omliggende gemeenten en soms de provincie, Veiligheidsregio en waterschap zal ook in 2018 worden voortgezet. Zie verder onder nieuwe ontwikkelingen. Stand van zaken jaarrekening 2018: De onderwerpen zoals vermeld onder de punten 1, 2, 3 en 4 zijn uitgevoerd.

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Vereenvoudiging regelgeving evenementenvergunningen	• Jaarlijkse vergunningen van jaarlijks terugkerende, identieke evenementen worden meerjarige vergunningen met meldingsplicht; afgerond. • Advisering over voorwaarden voor meerjarige vergunningverlening in samenwerking met de regio Ommelanden Noord. • In 2017 wordt gewerkt met een regionaal vastgesteld aanvraag-evenementenformulier: de zgn LiveEvents Stand van zaken jaarrekening 2018: Er is binnen de VRG discussie wie de "eigenaar" is van LiveEvents, daarom is de implementatie nog niet afgerond. Er is veelvuldig overleg geweest met de gemeente Groningen over de aanstaande overdracht van taken en gegevens.

1. Uitvoering geven aan het lokale deel (gemeente Ten Boer) van het programma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen. 2. Uitvoering geven aan het scholenprogramma. 3. Verdere concretisering/ verbeteringen/ invoering van diverse regelingen en schadeprotocol 4. Wel of niet instellen van beroep gaswinningsbesluit van de minister. 5. Realiseren van een verstekingspunt in het dorp Ten Boer.	1. In 2017 is het meerjarenprogramma 2018 van de NCG geactualiseerd en zal daar uitvoering aan worden gegeven. De NCG legt in zijn Meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen vast hoe de versterkingsoperatie van de huizen in onze provincie uitgevoerd zal worden, hoe de schadeafhandeling plaatsvindt en welk flankerend beleid uitgevoerd wordt (bijvoorbeeld koppelkansen, regelingen en onderzoeken). Hierin is voor onze gemeente o.a. opgenomen een verdere invulling van het inspectie- en engineeringprogramma in de dorpen Ten Post, Ten Boer, Woltersum, Winneweer, en Lellens. Ook zullen de eerste woningen in Ten Post en Ten Boer versterkt worden. Stand van zaken jaarrekening 2018: Het kabinet heeft besloten om de gaswinning uit het Groningenveld op zo kort mogelijke termijn volledig te willen beëindigen. Dit heeft ook gevolgen voor de versterkingsoperatie gekregen. De NCG heeft hiervoor een plan van aanpak geschreven. Op basis van dit plan is er voor onze gemeente een uitvoeringsplan opgesteld dat is vastgesteld in ons college. In de dorpen Ten Post en Woltersum functioneren zogenaamde dorpsstafels met als belangrijkste onderwerpen de versterking en de dorpsvernieuwing. De stand van zaken van de dorpsvernieuwing is opgenomen in de notitie "Stand van zaken dorpsvernieuwing Ten Boer". Naast Woltersum en Ten Post zijn daarin ook opgenomen het nieuwbouwprogramma voor de Fazanthof en de gedachte planvorming voor het centrum van het dorp Ten Boer. De raad heeft in zijn vergadering van 31 oktober 2018 deze notitie behandeld. De dorpsstafel Ten Post heeft daarnaast een tussenstand dorpsvernieuwing Ten Post, Winneweer en Wittewierum opgesteld en aan ons college en raad aangeboden op de dorpsavond van 17 oktober 2018. Beide documenten zijn ingebracht in het onderhandelingsdossier herindeling. 2. Zie programma 4 3. De Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen is gestart met het behandelen van de schades vanaf 31 maart 2017. 4. Besloten is om wel beroep in te stellen tegen het gaswinningsbesluit van de minister. De procedure loopt nog en er is nog geen zicht op de uitkomsten van het beroep. 5. Is gerealiseerd aan het Koopmansplein.
---	--

6. Opstellen van een lijst met monumentale gebouwen in de rest van de gemeente.	6. Zie hiervoor onderwerp erfgoedinventarisatie bij hoofdstuk 2.9 Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economisch zaken.
7. Door de NCG is een leefbaarheidsprogramma opgesteld met name voor herstructureringsopgaven. De gemeenten in het aardbevingsgebied kunnen hiervoor plannen indienen.	7. T.b.v. het te realiseren kindcentrum in het dorp Ten Boer is er een subsidie toegekend van ruim € 900.000,-

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Veiligheid en handhaving verbonden zijn.

Baten en lasten Veiligheid en handhaving

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.195.850	18.280	723.580
Lasten	1.664.068	468.589	1.582.689
Saldo	-468.218	-450.309	-859.109

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 3: Wegen, groen en verkeer

Inhoud van het programma

In aansluiting op het gestelde in het bestuursakkoord 2014-2018 dragen we zorg voor een nette openbare ruimte. Ondanks de financiële beperkingen van de laatste jaren waren we in staat om met goed onderhoud en beheer de leefbaarheid in straten, buurten en dorpen te garanderen. Gelukkig hebben we momenteel iets meer financiële armslag.

We maken duidelijk wat de haalbare kwaliteitsdoelstellingen zijn, zodat burger en gemeente weten wat ze van elkaar mogen verwachten. Hier en daar vervangen we bestaande beplantingen door soorten die minder onderhoud nodig hebben, maar monumentale bomen en struiken blijven bestaan. Ook zorgen we voor handhaving van het areaal aan groen. Wanneer door bouwactiviteiten groen verdwijnt, laten we dit compenseren door nieuwe groenaanleg in de directe omgeving.

Het onderhoudsniveau van straten, wegen en pleinen houden we op peil en bij het beheer en onderhoud van de gemeentelijke buitenruimte betrekken we waar mogelijk de bewoners en spelen in op initiatieven.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018

Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Samen met inwoners zorgdragen voor de kwaliteit van openbaar groen	Continue onderwerp in gesprekken met bewoners en besturen dorpsverenigingen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Geen chemische onkruidbestrijding	Afgehandeld in 2015/2016. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Met het OV-bureau meer 'uit het vuur slepen' voor goed openbaar vervoer van en naar onze gemeente	De Dienstregeling is in 2017 aangepast en buslijn 140 is opgewaardeerd naar een Q-liner. In dit kader van de aanpak van de N360 zijn veel bushaltes opgewaardeerd. In samenwerking met de provincie Groningen en het OV Bureau Groningen Drenthe wordt een aantal Hubs ontwikkeld in Groningen en Drenthe. Dit zijn hoogwaardige knooppunten van ruimtelijke kwaliteit waar goede voorzieningen zijn ten aanzien van ketenvervoer (overstap Auto / fiets / OV / publiek vervoer). De beoogde Hub in Ten Boer is de Boltbrug. Een goed functionerende Hub draagt bij aan de bereikbaarheid. In 2018 zal de

	mogelijke uitvoering hiervan plaats vinden. Stand van zaken jaarrekening 2018: In de samenwerking is ook het Waterbedrijf Groningen betrokken. Het opwaarderen van de bushaltes bij de Boltbrug en bij de Groene Zoom is in 2018 gerealiseerd. Bij de HUB Boltbrug zijn fietskluizen geplaatst, er is een wifi-punt aangelegd en er is een watertappunt aangelegd. Verder is direct bij de fietsenstalling een zitbank geplaatst en er is een bordje voor de regiotaxi/doelgroepen vervoer geplaatst. Bij de Groene Zoom is de fietsenstalling vervangen, looppaden zijn aangelegd, er zijn twee extra parkeerplaatsen gerealiseerd en het groen in de buurt is fors teruggesnoeid om de sociale veiligheid rond de HUB te verbeteren. Gelijktijdig is in Ten Post de fietsenstalling bij de bushalte vervangen.
Aanplanten evenveel nieuw groen na groenverwijdering door b.v. bouwactiviteiten	Uitgangspunt bij gemeentelijke projecten. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Realisatie aanleg van het fietspad+ door het bestaande fietspad langs de N360 te handhaven en het opwaarderen van de route langs de Stadsweg	Uitgevoerd in 2017. Stand van zaken jaarrekening 2018: In september 2018 is de Fietsroute Plus (ofwel de Doorfietsroute Ten Boer – Groningen geopend. De Doorfietsroute is herkenbaar door de speciale routeaanwijzingen die langs het fietspad en op het wegdek zijn aangebracht. In de stad Groningen hebben fietsers op dit pad, weliswaar niet overal, maar wel zoveel mogelijk voorrang op kruispunten.
Uitvoering geven aan het plan Herinrichting dorpsentree Ten Boer.	Plan is uitgevoerd. Stand van zaken jaarrekening 2018: Dit jaar zijn de werkzaamheden voor de HUB Groene Zoom uitgevoerd. Verder is het nog een taak van de provincie in het kader van de reconstructie van de N360 om op diverse plaatsen bomen langs het Damsterdiep aan te brengen.

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Meerjaren planning wegen	Begin 2018 ontvangt de raad een jaarprogramma groot onderhoud wegen. Stand van zaken jaarrekening 2018: De planning is op 14 maart 2018 aan de raad aangeboden. Het betreft het 'Onderhoudsprogramma 2018 Stadsbeheer'.
Meerjaren planning beheer en onderhoud kunstwerken (bruggen e.d.)	Begin 2018 ontvangt de raad een jaarprogramma groot onderhoud kunstwerken. Stand van zaken jaarrekening 2018: De planning is op 14 maart 2018 aan de raad aangeboden. Het betreft het 'Onderhoudsprogramma 2018 Stadsbeheer'.
Meerjaren planning beheer en onderhoud speeltoestellen	De organisatie voert een jaarlijks onderhoudsprogramma uit. Het speelplekkenbeleid is in 2016 geëvalueerd en vastgesteld. Stand van zaken jaarrekening 2018: De planning is op 14 maart 2018 aan de raad aangeboden. Het betreft het 'Onderhoudsprogramma 2018 Stadsbeheer'.

Openbare verlichting (OV)	In 2016 is een aangepast beheerplan OV aangeboden aan de raad, waarin rekening is gehouden met een extra structurele bijdrage van € 10.000 voor vervanging. De uitvoering hiervan loopt ook door in 2018. In Thesinge is een proef uitgevoerd en de resultaten daarvan worden meegenomen in de uitvoering 2018 (zie ook 2.8) Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden, staat benoemd in bovengenoemd Onderhoudsprogramma 2018 Stadsbeheer.
Verkeers-educatieprogramma	De regiocoördinator van de provincie heeft directe contacten met scholen, ouderen- en welzijnsorganisaties om de programma's door te spreken en uit te laten voeren. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Een verkeersveiliger N 360	Fase 1 en 2 voor een verkeersveiliger N360 zijn uitgevoerd. Fase 3 is het aanleggen van de rotondes Garmerwolde (Fledderbosweg), Ten Post en Wirdum. Uitvoering is afhankelijk van de planologische procedures en grondaankopen. Hierover is contact met de provincie Groningen. Verwachting is dat de uitvoering begin 2018 wordt uitgevoerd. Fase 4 is het aanbrengen van beplanting/bomen in de berm van de N360 op diverse plaatsen. Dit wordt pas uitgevoerd na overleg met de omwonenden. Stand van zaken jaarrekening 2018: De aanleg van de rotondes (of ovondes; de ovale rotondes) heeft vertraging opgelopen. De planning is nu gericht op realisatie van de drie ovondes in 2019. De realisatie gebeurt in nauwe afstemming met omwonenden, de gemeente Groningen, Waterschap Noorderzijlvest en het Waterbedrijf Groningen.

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Wegen, groen en verkeer verbonden zijn.

Baten en lasten Wegen, groen en verkeer

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	0	7	7
Lasten	1.759.698	1.627.631	2.153.506
Saldo	-1.759.698	-1.627.624	-2.153.499

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 4: Onderwijs

Inhoud van het programma

De gemeente heeft een aantal verantwoordelijkheden aangaande het onderwijs. Een belangrijke taak is om kinderen de mogelijkheid te bieden openbaar onderwijs te volgen. Dit doen we via de stichting Marenland. Het toezichthoudend orgaan (OTO) van deze stichting is opgeheven en vervangen door een raad van toezicht. De gemeenten in het werkgebied van Marenland doen een voordracht voor de leden van de raad van toezicht. Afgesproken is dat Marenland de wethouders in het werkgebied minimaal één keer per jaar voor een informatieve bijeenkomst uitnodigt. Daarnaast heeft de gemeente verantwoordelijkheden ten aanzien van huisvesting, leerplicht en leerlingenvervoer. In het programma Onderwijs zijn deze onderwerpen opgenomen. De inhoud van het onderwijs is de verantwoordelijkheid van de scholen. Verder wordt de samenwerking tussen scholen en organisaties op het gebied van ontspanning en hulpverlening gestimuleerd. De contacten tussen de Deel en de scholen, onder andere over het Passend Onderwijs, zijn sinds de invoering van de decentralisatie jeugdzorg geïntensiveerd.

Stand van zaken jaarrekening 2018

	Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
1	Stimuleren samenwerking onderwijs en andere organisaties.	We geven uitvoering aan een nieuw plan combinatiefuncties / buurtsport-coaches dat we in 2017 hebben vastgesteld. Het plan heeft een looptijd van twee jaar, we zetten daarbij 1.7 Fte aan combinatiefuncties in op de volgende onderdelen: • bewegingsonderwijs en naschoolse activiteiten • versterking en ondersteuning sportverenigingen (gericht op jeugd en onderwijs) • coördinatie naschoolse activiteiten • verbinder brede school/versterken onderwijsnetwerk en samenwerking • ouderen stimuleren meer te bewegen Er ontstaat meer sport- en beweegaanbod in de dorpen en we maken een verbinding tussen sport- en beweegaanbieders en andere sectoren (onderwijs, zorg en welzijn). Het resultaat is verhoging van de sportdeelname en een gezonde actieve leefstijl van de jeugd en meer participatie, betere gezondheid en welbevinden van onze ouderen. In 2018 maken we met Groningen afspraken over de periode na 1 januari 2019. Stand van zaken jaarrekening 2018: Alle 1.7 FTE aan combinatiefuncties op het gebied van sport en bewegen hebben we ingezet. In 2018 zijn enkele extra interventies in het onderwijs uitgevoerd. Daarnaast is in Ten Boer een cultuurmakelaar actief. Deze opereert als een spin in het web tussen de 7 basisscholen en de diverse culturele stichtingen en verenigingen en beoefenaars van kunst en cultuur in de vrije tijd. Verder heeft de raad besloten extra middelen uit te trekken voor de inzet van een buurtsportcoach 12+. Deze functie wordt vanaf 1 juli 2018 ingevuld door het Huis voor de Sport Groningen. Ook is een plan gemaakt voor de inzet van de combinatiefunctie voor

		2019. Uitgangspunt is het beleid dat in 2018 is gevoerd in 2019 wordt voortgezet binnen de nieuwe gemeente Groningen.
2	Uitwerken maatregelen o.g.v. de Lokale Educatieve Agenda	De Lokaal Educatieve Agenda is eind 2016 afgelopen. Besloten is om geen nieuwe LEA op te stellen voor 2017 en latere jaren. Er is geen wettelijke plicht voor het opstellen van een LEA. Het budget van de LEA wordt ingezet voor het project combinatiefuncties. Over huisvestingsproblematiek, ook onderdeel van de vroegere LEA, wordt in het kader van de aardbevingsproblematiek intensief met de schoolbesturen contact onderhouden. Stand van zaken jaarrekening 2018: De LEA liep eind 2016 af. De maatregelen uit de LEA zijn veelal doorlopende activiteiten zoals continueren VVE-aanbod, toe leiden naar voorschoolse voorzieningen, samenwerking de Deel met het onderwijs. Het voormalige LEA-budget is in 2018 volledig ingezet voor het plan combinatiefuncties/buurtspoorcoaches.
3	De Deel: afspraken met scholen maken over verantwoordelijkheden die scholen hebben ten aanzien van zorg en de taken die op het gebied van de jeugdzorg naar de gemeente komen.	• Contacten tussen IB'ers en De Deel zijn geïntensiveerd. De IB'ers zijn onderdeel van het sociale team dat eens in de zes weken bij elkaar komt. • Drie keer per jaar overleg tussen de scholen (locatiedirecteuren, IB'ers) en de Deel, waarin samenwerkingsafspraken worden geëvalueerd en evt. nieuwe worden gemaakt. Stand van zaken jaarrekening 2018: De Deel heeft samen met het onderwijs een zorgroute ontwikkeld waarin afspraken over verwijzingen zijn vastgelegd voor leerlingen die extra zorg en ondersteuning nodig hebben buiten en aanvullend op het onderwijs. Deze is geformaliseerd en is uitgevoerd.
4	Leerlingenvervoer: meer stimuleren openbaar vervoer en voornemen de verordening leerlingenvervoer te wijzigen.	• In samenwerking met alle Groningse en Drentse gemeenten en de provincies Groningen en Drenthe wordt in 2017 het publiek vervoer aanbesteed (omvat leerlingenvervoer en Wmo-vervoer) voor de periode vanaf 1-1-2018 (WMO) en 1-8-2018 (LLV) • De verordening LLV moet worden aangepast als er veranderingen ontstaan in de indicatiestelling en dienstverlening nav de aanbesteding publiek vervoer • Opstapplaatsen blijven opgenomen in het reguliere aanbod dat wij bieden aan leerlingenvervoer. • We blijven inzetten op het gebruik van openbaar vervoer i.p.v. taxivervoer voor wie dit mogelijk is Stand van zaken jaarrekening 2018: De aanbesteding publiek vervoer is in 2018 afgerond. De verordening Leerlingenvervoer is niet aangepast omdat de indicatiestelling en dienstverlening niet is veranderd. Geen wijzigingen in aanbod en werkwijze ten aanzien van leerlingenvervoer. In 2018 hebben 48 jongeren gebruik gemaakt van het leerlingenvervoer. (36 taxi, 8 eigen vervoer en 4 openbaar vervoer). In 2017 totaal 43 jongeren (waarvan 33 taxi) en in 2016 52 waarvan 37 met de taxi werden vervoerd. Bij alle aanvragen hebben we onderzocht of openbaar vervoer mogelijk was. Taxivervoer werd alleen toegekend als dit voor de jongere de enige manier was om op school te komen. We pasten hierbij de regels van de verordening toe. Er is in 2018 in Ten Boer nog steeds gebruik gemaakt van de opstapplaatsen in het leerlingenvervoer.

5	Onderwijshuisvesting	• Monitoren van gevolgen van krimp in de gemeente Ten Boer • Zie verder nieuwe ontwikkelingen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zie onder nieuwe ontwikkelingen.
---	----------------------	---

	Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
6	Alle kinderen met een (taal)achterstand doen mee met voor-en vroegschoolse educatie, met aandacht voor de doorgaande lijn tussen voorschoolse educatie en het primair onderwijs	• Continueren van passend aanbod VVE op de opvanglocatie Ten Boer (wettelijk verplicht) • Indiceren van vve doelgroeppeuters en toe leiden naar het vve-aanbod door de JGZ medewerker naar het vve aanbod. Stand van zaken jaarrekening 2018: De activiteiten zijn uitgevoerd. Verder hebben we in voorbereiding op de gemeentelijke herindeling het beleid van Groningen en Ten Boer gelijk getrokken. We sluiten aan bij de ontwikkeling in de gemeente Groningen en breiden het aanbod aan peuteropvang uit naar 16 uur per week. Dit om alle jonge kinderen zoveel mogelijk gelijke kansen te bieden en achterstand in ontwikkeling te voorkomen. Met Kids2b zijn afspraken gemaakt over de gefaseerde invoering in 2019.
7	Het beleid op het terrein van de jeugdzorg is aanvullend op en sluit aan bij de voorzieningen die in het kader van Passend Onderwijs worden geboden	• Tussen scholen/samenwerkingsverbanden van scholen en de Deel sluitende afspraken maken over leerlingen die extra zorg en ondersteuning nodig hebben buiten en aanvullend op het onderwijs. • Afspraken tussen De Deel als aanspreekpunt voor alle kinderen met problemen en de schoolbesturen formaliseren. Stand van zaken jaarrekening 2018: Er is inmiddels een geformaliseerde zorgroute met het onderwijs in Ten Boer. Verder is er regulier contact tussen de Deel en de interne begeleiders van de scholen. De gemeente subsidieert een verbindingsofficier die voorzitter is van het scholennetwerk en de verbinding heeft met de Deel. In 2019 zal het aantal uren voor deze functionaris die is ondergebracht bij één van de schoolbesturen verminderd worden ten opzichte van de inzet in 2018.
8	Stimuleren van samenwerking tussen scholen en schoolbesturen om het behoud van een school in een dorp te garanderen	• Aansluiten bij het programmaplan huisvesting scholen (transitieplan aardbevingsgemeenten), waarbij toekomstbestendigheid, hoge onderwijskwaliteit en gebouwkwaliteit de uitgangspunten zijn. • Uitvoering geven aan onze ambitie om te komen tot een 2-onder-1-dakschool voor de Huifkar en de Fontein in Ten Boer inclusief de onderbrenging van de vestiging van Kids2b voor kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zie onder nieuwe ontwikkelingen.
9	Stimuleren van samenwerking tussen scholen en andere organisaties, bv. sportverenigingen	• onderwerp komt terug in het eerder genoemde plan combinatiefuncties / buurtsportcoaches. De verbinding met de sportclubs komt hierin naar voren. Stand van zaken jaarrekening 2018: Loopt volgens planning. De spil hierin zijn de brede vakdocent en de buurtsportcoach 12-plus. Bij het project positief opgroeien bij de sportvereniging worden sportverenigingen, ouders en scholen betrokken.

10	De bereikbaarheid van de scholen, een veilige route er naar toe en een veilige schoolomgeving krijgen blijvende aandacht	Toetsen van de routes en omgevingen op mogelijke knelpunten; afhankelijk van uitkomsten alsdan acties vaststellen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Knelpunten zijn in kaart gebracht en worden onder de aandacht gebracht. In overleg met de scholen wordt gewerkt aan een jaarlijks terugkomend moment in samenwerking met Veilig Verkeer Nederland. Bij de ontwikkeling van het Kindcentrum in Ten Boer wordt aan de verkeerssituatie ruim aandacht besteed.
----	--	---

	Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
11	Programmaplan huisvesting scholen (transitietafel)	- Uitvoering geven aan de opgaven uit het door de raad vastgestelde programmaplan door: - Realisatie van nieuwbouw van het kindcentrum bestaande uit de Fontein, de Huifkar en kids2be in het dorp Ten Boer te starten; - De scholen in de dorpen Ten Post en Woltersum te versterken. Stand van zaken jaarrekening 2018: - Het uitvoeringskrediet is op 31 oktober toegekend door de raad. Ook is de locatie keuze gemaakt en het bestemmingsplan vastgesteld.. Het project wordt nu verder uitgewerkt waaronder de benodigde aanpassingen van de omgeving, zoals de verkeerssituatie en de inkrimping van de skeelerbaan. - Er vindt overleg plaats met het CVW en de NAM over de keuze van het college om in plaats van de scholen in Ten Post en Woltersum te versterken, deze nieuw te bouwen. Dit zal afgestemd worden met de planning van de dorpsvernieuwingenplannen. Met de NAM en de schoolbesturen is een addendum op de SOK afgesproken. Na realisatie van het nieuwe kindcentrum zal de Poort in Ten Boer ook worden versterkt. Over de versterking van de Til in Thesinge vindt nader overleg plaats.
12	Harmonisatie Peuterspeelzaalwerk en kinderopvang	In 2018 geven we uitvoering aan het door de raad in 2016 vastgesteld beleid ten aanzien van de harmonisatie van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. In goed overleg met Kids2b, de Huifkar en de Fontein is per 1 september 2017 een groep kinderopvang op de Fontein gestart. Stand van zaken jaarrekening 2018: Het beleid ten aanzien van de harmonisatie peuterspeelzaalwerk en kinderopvang wordt uitgevoerd. In de notitie 'Invulling begrotingsruimte 2018 en volgende jaren' hebben we aangegeven dat we werken aan een voorstel voor verdere ophoging van het aantal uren peuteropvang in aansluiting op de ontwikkeling bij de gemeente Groningen. Zoals hierboven al genoemd wordt dit in 2019 gefaseerd ingevoerd.

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Onderwijs verbonden zijn.

<i>Baten en lasten Onderwijs</i>			
	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	4.535	1.200	1.200
Lasten	526.808	579.798	605.298
Saldo	-522.273	-578.598	-604.098

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 5: Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur

Inhoud van het programma

De gemeente zorgt er voor dat zowel haar inwoners als haar bezoekers in hun vrije tijd uit een breed scala aan activiteiten kunnen kiezen. Het beschikbaar stellen van faciliteiten met betrekking tot sport, cultuur en recreatie ziet de gemeente als een belangrijke taak. Belangrijke voorzieningen zijn de bibliotheek, speeltuinen, diverse accommodaties voor sport en bewegen en de toeristische trekpleisters.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
In overleg met sportverenigingen zoeken naar mogelijkheden voor doelmatig beheer en onderhoud.	- De uitvoering van het onderhoud van de sportcomplexen met de voetbalverenigingen in het parkoverleg bespreken. Werkzaamheden zonodig bijstellen. - De overeenkomst met het voormalige Iederz voor het onderhoud wordt in 2018 voortgezet. - Met GEO worden de afspraken over het zelf maaien van het voetbalveld in 2018 voortgezet. Stand van zaken jaarrekening 2018: De voortgang van de onderhoudswerkzaamheden worden besproken tijdens de parkoverleggen tussen de directies Sport050 en Vastgoed van de gemeente en de voetbalverenigingen. De verenigingen zijn tevreden over het dagelijks onderhoud. Verder heeft de raad in maart 2018 extra budget uitgetrokken voor de MIOP groot onderhoud voetbalvelden. De MIOP is de planning voor de renovatie van de velden en het groot onderhoud aan terreinen en vernieuwen van attributen, zoals ballenvangers en helwerk, rond de velden. De afspraken met GEO over zelfwerkzaamheid zijn in 2018 voortgezet. De gebruiksovereenkomsten met de verenigingen over de sportcomplexen zijn bijgesteld met in achtneming van de aanvullende afspraken die in de loop der jaren zijn gemaakt.
Structureel overleg tussen de gemeente en de sportverenigingen.	- Continueren van regulier overleg met de vertegenwoordigers van de vier voetbalverenigingen over o.a. onderhoud. - Incidenteel overleg voeren met de andere (niet-voetbal) sportverenigingen - Vanaf 2018 worden het onderhoud en de vervanging van alle sport- en spelmateriaal in de Tiggelhal en sportzaal door de gemeente uitgevoerd. De materialen die eigendom zijn van verenigingen vallen buiten deze afspraak. - Met het bestuur van BES vindt twee maal per jaar bestuurlijk overleg plaats. Over het groot onderhoud bij de Tiggelhal vindt ook in 2018 de jaarlijkse schouw plaats en worden er afspraken gemaakt over het groot onderhoud in 2019. Stand van zaken jaarrekening 2018: De bovenstaande acties zijn uitgevoerd. Verder heeft het college besloten om bij vv GEO en Tennisclub Ten Boer een recht van opstal af te spreken over het onroerend goed op de respectievelijke sportcomplexen.

Afronding speelruimtebeleid	- Het uitvoeringsplan speelruimtebeleid is reeds in 2016 afgerond. Alle projecten die we wilden uitvoeren, hebben we afgerond. - We blijven zorgdragen voor adequaat beheer en onderhoud van de toestellen en ondergronden. Voor de vervanging van toestellen wordt een reserve gevormd die gevoed wordt uit overschotten op het reguliere onderhoud. Voor eventuele vervanging zullen ook externe fondsen benaderd moeten worden. Stand van zaken jaarrekening 2018: Onderhoud aan speeltoestellen verloopt conform afspraken. Mogelijk dat uit de behoefte peiling n.a.v. 'Meer bewegen in de openbare ruimte' er nieuwe ontwikkelingen komen. Zie ook verderop hierover.
-----------------------------	--

Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Verbindingen aanbrengen tussen sport, cultuur en buurt zodat met name de jeugd actief is, leert zich in te zetten voor elkaar en de gezondheid bevorderd wordt.	- Inzetten op het nog meer in positie brengen van dorpshuizen als centraal punt in de dorpen. - Zie ook de toelichting bij het plan combinatiefuncties/ buurtsport-coaches. Met de inzet van de combinatiefuncties maken we verbinding tussen sport- en beweegaanbieders en andere sectoren zoals onderwijs, zorg en welzijn. - De stichting Kunst en Cultuur Drenthe ondersteunt in Ten Boer de basisscholen op het gebied van cultuureducatie. Verder levert deze stichting een cultuurcoach die tot taak heeft de stimulering van cultuuraanbod in de gemeente. Stand van zaken jaarrekening 2018: In het plan combinatiefuncties is 1,7 fte aan combinatiefuncties ingezet voor sport, sportverenigingen en onderwijs/bredeschool. Het grootste deel van de uren wordt ingezet voor kinderen/jongeren, maar er is ook aandacht om ouderen sportief te activeren. Zie ook de paragraaf onderwijs. Een muziekproject 'Muziekparade Ten Boer' is uitgevoerd op basisscholen. Het college heeft besloten middelen voor de eindvoorstelling door leerlingen en inwoners van Ten Boer beschikbaar te stellen. Dit festival vond plaats in juli 2018. Verder heeft de raad vorig jaar al middelen uitgetrokken voor de inzet van een cultuurcoach. Zij werkt 4 uur per week in Ten Boer en bevordert de samenwerking tussen scholen en culturele instellingen.
De openbare ruimte autoluwer maken t.b.v. buiten spelen en sporten	Er wordt tijdens de dorpenronde van het college in 2018 de mogelijkheden en kansen hiervoor aanwezig zijn. Afhankelijk van de uitkomsten kan er in uitvoering aan worden gegeven. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen actie uitgevoerd. Wordt meegenomen in het project "Meer bewegen in de openbare ruimte". In 2018 heeft een behoefteonderzoek plaatsgevonden en is er een bijeenkomst geweest over meer bewegen in de openbare ruimte.
Schoolpleinen na schooltijd open stellen en sportcomplexen intensiever en anders gebruiken	- In het kader van ons uitvoeringsplan speelruimtebeleid zijn in totaal 5 schoolpleinen opnieuw ingericht en buiten schooltijden toegankelijk gemaakt. - Bij de bouw van het nieuwe kindcentrum (Huifkar, Fontein en Kids2b) onderzoeken we of het nieuwe schoolplein buiten schooltijden toegankelijk kan worden. De start van de bouw is in 2018. - Nader zal gekeken worden naar de effecten van de verhuizing van de scholen naar de nieuwe locatie voor de spreiding van de speelplekken in Ten Boer. De vraag is of er in de buurt of op de

	locaties van de Fontein en de Huifkar speelplekken moeten blijven. Stand van zaken jaarrekening 2018: De algemene openstelling van het schoolplein van het nieuwe kindcentrum is onderwerp van overleg met de beide schoolbesturen. De effecten van het kindcentrum op de spreiding van de speelplekken is opgenomen als aandachtspunt in het overdrachtdossier voor de nieuwe gemeente.
De openbare ruimte uitnodigend inrichten om meer te bewegen: routes van diverse afstanden voor ouderen zichtbaar aangeven, met bankjes. Voorbeeld: een rondje Klunder in Thesinge of in het Ten Boerster bos	We hebben in 2017 geïnventariseerd hoe we kunnen komen tot meer beweegvriendelijke openbare ruimte. In 2018 willen we hier mee aan de slag, o.a. met de betreffende dorpsverenigingen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Naar aanleiding van de rapportage 'Meer bewegen in de openbare ruimte' is gewerkt aan de ontwikkeling van een uitvoeringsplan. In dit kader is een behoeftepeiling gedaan en er heeft een bewonersbijeenkomst plaatsgevonden. Er zijn plannen ontwikkeld voor een Kwiek-bewegen wandelroute en het plaatsen van een (tijdelijke) spelcontrainer.
Versterking van de samenwerking tussen sportverenigingen <i>gemeente breed</i>	We gaan sportverenigingen uitnodigen voor inspiratiesessies en bijeenkomsten gericht op verenigingsondersteuning. We sluiten aan bij initiatieven op dit gebied in de gemeente Groningen Stand van zaken jaarrekening 2018: De brede vakdocent en buurtsportcoach hebben de opdracht om sportverenigingen te ondersteunen. Dit doen ze bij de uitvoering van sportstimuleringsactiviteiten en bij het programma positief opgroeien bij de sportvereniging. Als start was een theateervoorstelling beoogd in 2018. Deze is twee keer aangeboden. Helaas was er beide keren te weinig animo. Er is nu voor gekozen afzonderlijk met de verenigingen hierover in gesprek te gaan.
Realisatie, met behulp van zelfwerkzaamheid, van een jeu-de-boules-baan in Thesinge	Dit onderwerp zal in de dorpenronde van het college in het voorjaar 2018 aan de orde worden gesteld. Mogelijk kan het een plek krijgen in de initiatieven om de openbare ruimte uitnodigend in te richten om meer te bewegen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen initiatieven genomen vanuit Thesinge.
Samen met de toeristische sector een visie en 4-jarig actieprogramma opstellen voor de toeristische mogelijkheden van de gemeente Ten Boer	De aanbevelingen uit een inventarisatie die heeft plaatsgevonden worden in 2018 omgezet naar concrete acties. Stand van zaken jaarrekening 2018: Op 10 april 2018 is het Plan van Aanpak Recreatie & Toerisme vastgesteld. In dit plan is een visie opgesteld en er zijn een aantal acties in opgenomen. Er is 1 actie overgebleven, waarover met de gemeente Groningen gesproken zal worden of deze in 2019 kan worden uitgevoerd. Daarnaast zijn enkele punten van de visie verwerkt in het koersdocument 'Vitaal en Krachtig Verbonden'. Het koersdocument zal opgenomen worden in de omgevingsvisie van de nieuwe gemeente Groningen.
De gemeente speelt een actieve regierol in het bij elkaar brengen van toeristische organisaties en bij afstemming en uitvoering van activiteiten	Zie hierboven Stand van zaken jaarrekening 2018: Acties opgenomen in Plan van Aanpak Recreatie en Toerisme; 1. Kennismakingsbijeenkomst organiseren met toeristisch ondernemers, Marketing Groningen en gemeente Groningen over de veranderingen en mogelijkheden die de nieuwe gemeente Groningen per 1 januari 2019 met zich mee brengt.

	2. Met elkaar in contact brengen van cultuur-historische organisaties om mogelijkheden op het gebied van recreatie & toerisme in de gemeente Ten Boer te verkennen. De cultuur-historische organisaties zijn met elkaar in contact gebracht. Er is ook geprobeerd een kennismakingsbijeenkomst te organiseren met toeristisch ondernemers in Ten Boer. Vanwege het gebrek aan aanmeldingen is deze bijeenkomst echter geannuleerd.
Om de bibliotheek levensvatbaar te houden moet gekeken worden naar de huisvestingssituatie en de verlaging van de kosten daarvan, naar de openingstijden, het gebruik van de ruimte en naar andere dienstverleningsvormen.	Het voornemen is om de bibliotheek in het kader van de herindeling van Biblionet in 2018 over te laten gaan naar het Groninger Forum. Er is een financieel knelpunt als het gaat om de waarde van het gebouw en de inventaris. Het gebouw staat voor een hoger bedrag in de boeken dan de huidige marktwaarde is. De gemeente Ten Boer staat garant voor een lening die Biblionet heeft afgesloten voor de aankoop van de inventaris en het pand. In 2018 zal mogelijk een huurder een deel van het pand gaan huren. De opbrengst van de huur zal in mindering worden gebracht op de subsidie die de gemeente verstrekt. Stand van zaken jaarrekening 2018: Een deel van het pand wordt verhuurd aan de Wereldwinkel. De vrijwilligers van de Wereldwinkel werken ook als vrijwilliger voor de bibliotheek. Gesprekken over eigendomssituatie in verband met herindeling lopen. Met Biblionet en het Groninger Forum zijn afspraken gemaakt over de overname per 1 januari 2019 door het Forum.
Stimuleren dat kinderen (bv. via school) en ouders voldoende in de gelegenheid zijn om een gevarieerd aanbod aan boeken te lenen.	Het uitgangspunt is dat de bibliotheek in Ten Boer haar huidige aanbod kan continueren, ook na de herindeling. De scholen zullen bediend blijven worden op minimaal het huidige niveau. In 2018 zal een start worden gemaakt met het Taalhuys in Ten Boer. Dit Taalhuys is een netwerk van organisaties die betrokken zijn bij de werving en scholing van laaggeletterden. In 2018 willen we 20 mensen bereiken met een aanbod. Bij de aanpak van laaggeletterden zijn het Noorderpoortcollege, de stichting Lezen en Schrijven, Biblionet en de gemeente de kernpartners. Stand van zaken jaarrekening 2018: Het Taalhuys is in februari gestart, kernpartners zijn betrokken. Er zijn ruim 10 vrijwilligers getraind en beschikbaar voor ondersteuning. In 2018 is ook aan werving gedaan van deelnemers. Ultimo november zijn er 5 deelnemers.

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Verzelfstandiging zwembad, Tiggelhal en dorpshuis	Zwembad De Blinkerd is in 2017 verzelfstandigd. Het bad is verkocht aan de stichting BES. De stichting krijgt een jaarlijkse subsidie van € 150.800,- (prijspeil 2017) voor de kapitaallasten van een lening en voor de kosten van onderhoud en exploitatie. Met de stichting zijn afspraken gemaakt over de tarieven, de openingstijden, duurzaamheidsmaatregelen, zwemlessen en inzet van vrijwilligers. Met de overdracht van het zwembad realiseren we de bezuinigingstaakstelling van € 100.000,- die de raad op 27 mei 2015 heeft vastgesteld. In 2018 zal een besluit genomen worden over de toekomst van het dorpshuis in Ten Boer. Het besluit kan pas worden genomen als de toekomstige locatie van de nieuw te bouwen school bekend is en er meer bekend is over de noodzakelijke verstekingsmaatregelen bij de Tiggelhal. Stand van zaken jaarrekening 2018: De raad heeft op verzoek van stichting BES besloten om de eigendom van het zwembad niet over te dragen. Het beheer is wel overgedragen aan de

	stichting BES. 2018 was voor het zwembad een goed jaar. Ruim 50.000 mensen hebben het zwembad bezocht. De raad heeft in juni een besluit genomen over de financiering van het zwembad. Hiermee is de toekomst van het bad veilig gesteld. Wat betreft het dorpshuis heeft het college besloten om een overeenkomst voor drie jaren aan te gaan voor de exploitatie tot eind 2020. De stichting BES heeft aangegeven het dorpshuis niet te willen overnemen.
Verduurzaming sportvoorzieningen	In 2017 hebben we in overleg met de voetbalvereniging Omlandia, de tennisclub en de stichting BES de mogelijkheden onderzocht van duurzaamheidsmaatregelen. In 2018 willen we een begin maken met de uitvoering. Verder heeft de gemeente heeft middelen ter beschikking gesteld voor de vervanging van de conventionele verlichting door LED verlichting rond alle voetbalvelden in de gemeente en de tennisbanen. Voor de financiering van andere verduurzamingsmaatregelen zijn de verenigingen zelf verantwoordelijk. De gemeente zal ondersteunen bij het verwerven van externe middelen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Het onderzoek naar duurzaamheidsmaatregelen sportaccommodaties (zwembad, Tiggelhal, dorpshuis Ten Boer en Omlandia) is in september afgerond. Besloten is de maatregelen te betrekken bij het uitvoeren van de MIOP voor het zwembad en de Tiggelhal. Het deel van het onderzoek dat betrekking heeft op Omlandia is gedeeld met de vereniging, Het is aan Omlandia om maatregelen te nemen. Voor de vier voetbalverenigingen en de tennisvereniging is een aanbod door de gemeente gedaan financieel bij te dragen in de aanschaf van LED verlichting op de voetbalvelden en de tennisbanen. Inmiddels heeft de tennisvereniging Ten Boer LED verlichting aangeschaft. De gemeente heeft per lamp € 1.000 euro bijgedragen. GEO en Omlandia hebben aangegeven ook over te willen gaan tot de aanschaf van LED verlichting. Zij verkennen de mogelijkheden voor extra subsidies bij verschillende fondsen. Vv TEO beraadt zich eveneens. Vanwege het geringe aantal branduren is bij Woltersum de aanschaf van LED verlichting (nog) niet aan de orde.

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Sport, recreatie&toerisme, kunst&cultuur verbonden zijn.

Baten en lasten Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	163.464	97.060	137.310
Lasten	1.801.646	1.174.933	1.790.183
Saldo	-1.638.182	-1.077.873	-1.652.873

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 6: Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen

Inhoud van het programma

De gemeente biedt steun aan mensen die zich niet zelfstandig kunnen redden zoals bijstandsgerechtigden, arbeidsongeschikten, gehandicapten of ouderen. Zij ondersteunt hen in de eerste plaats financieel door de verstrekking van een uitkering of een tegemoetkoming in de kosten die kunnen worden gedekt vanuit de Bijzondere bijstand of de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning). Daarnaast willen we zoveel mogelijk mensen stimuleren om te participeren in de Ten Boerster samenleving, via een betaalde baan of, als dat (nog) niet haalbaar is via vrijwilligerswerk. In programma 6 zijn de gemeentelijke taken met betrekking tot werk en inkomen opgenomen. Daarnaast vinden we in programma 6 de diverse WMO-voorzieningen terug zoals de regeling huishoudelijke hulp, de woon- en vervoersvoorzieningen en de voorzieningen in het kader van de nieuwe Wmo-taken die per 1 januari 2015 door de gemeente uitgevoerd worden.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 – 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
Mensen aan het werk houden Indicator: het aantal bijstandsdossiers	• Ook in 2018 maximale inspanning leveren om mensen met een uitkering toe te leiden naar regulier werk. • Mensen met een arbeidsbeperking met behulp van loonkostensubsidie en andere voorzieningen toe leiden naar een afspraakbaan of naar een beschutte werkplek. • De inzet van vouchers niet alleen ten behoeve van jongeren maar ook van (andere) doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt, zoals werkzoekenden boven de 50 en vergunninghouders. • Beschikbaar stellen van de individuele studietoelage voor mensen met een beperking die een opleiding volgen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Eind december 2017 waren er 94 bijstandsdossiers. Op 1 april 2018 was dit aantal gestegen tot 100. Landelijk zien we in 2018 juist een daling in het aantal uitkeringsdossiers, en deze daling is ook zichtbaar in Groningen. Op 1 november 2018 is het aantal dossiers weer gedaald tot 95. Daarmee lijkt Ten Boer weer mee te lopen in de trend, hoewel bij een kleine gemeente als Ten Boer toeval per definitie een grote invloed heeft. Ook in 2018 zijn we blijven inzetten op integrale maatwerkinterventies richting werk, vrijwilligerswerk en/of zorg.
Stevig inzetten op participatie en activering.	• Integrale diagnose stellen van elke bijstandsgerechtigde, zowel op het gebied van werk en participatie als zorg, inkomenshulp en ondersteuning op andere gebieden. • Inzetten op het doel dat iedereen actief is en naar vermogen een bijdrage levert. Bij voorkeur in een betaalde baan, maar als dat niet mogelijk is als vrijwilliger, in een participatiebaan of activeringstraject. • Versterken van de sociale infrastructuur door de projectleider participatie en burgerkracht, zodat meer vrijwilligers worden ingezet, er een betere verbinding ontstaat tussen organisaties, verenigingen

	en ondernemers, en maatschappelijke initiatieven meer ruimte krijgen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Het project waarin de re-integratieconsulent, projectleider burgerkracht en participatie en de maatschappelijke ondersteuner statushouders, mensen met hun talenten die afstand hebben tot de arbeidsmarkt aan een passende vrijwilligers- of participatiebaan laten deelnemen loopt heel goed. Ook doet Ten Boer mee aan het experiment "Bijstand op maat"
Eén loket voor alle WMO en AWBZ zaken en de inzet van de dorpscoaches.	De Deel is zichtbaar en laagdrempelig. Inwoners weten waarvoor ze bij de Deel kunnen zijn. Stand van zaken jaarrekening 2018: Er is een maatschappelijk ondersteuner aardbevingen aangesteld, waardoor ook inwoners met sociaal-maatschappelijke en (psychische) klachten terecht kunnen bij de Deel. Sinds mei is er vanuit de Deel een OJG werkzaam bij de huisartsen. Zij heeft ruim 40 jongeren doorverwezen gekregen van de huisartsen. De vervlechting met WJG Groningen loopt voorspoedig.
Goed contact met de WMO-adviesraad.	Er is 6 keer per jaar overleg met de adviesraad sociaal domein De adviesraad is op grond van uw besluit samengevoegd met het cliëntenplatform. Stand van zaken jaarrekening 2018: De adviesraad geeft gevraagd en ongevraagd informatie en deelt signalen uit het dorp aan de gemeente. De Gemeente deelt college- en raadsbesluiten. De adviesraad heeft een notitie geschreven over de positie van de ASD ten Boer in 2019
We voeren het uitvoeringsprogramma Lokaal Gezondheidsbeleid uit.	Er is een uitvoeringsplan met doelstellingen, resultaten en evaluatietermijn Stand van zaken jaarrekening 2018: De uitvoering en onderlinge samenwerking in 2018 verliep goed. Eind 2018 wordt het uitvoeringsplan geëvalueerd.
Overleg met cliënten platform SOZawe.	Zie :goed contact met de WMO adviesraad Stand van zaken jaarrekening 2018: Cliënten platform is opgegaan in ASD. Er is elke 6 weken overleg met de gemeente
Huisvesting vergunninghouders	- In de eerste helft van 2017 zijn in Ten Boer 16 vergunninghouders gehuisvest. Er is nog een achterstand van 10. De taakstelling voor de tweede helft van 2017 is vijf te huisvesten vergunninghouders. De verwachting is dat de taakstelling voor het aantal vergunninghouders gedurende de eerste helft van 2018 3 zal zijn. - Groningen en Ten Boer hebben besloten de taakstelling op het gebied van het huisvesten van vergunninghouders als een gezamenlijke opgave te beschouwen. - De Deel is verantwoordelijk voor de eerste opvang en mogelijke ondersteuning bij alle leefgebieden Stand van zaken jaarrekening 2018:

	De taakstelling huisvesting vergunninghouders wordt inmiddels samen met de gemeente Groningen opgepakt. De uitvoering gebeurt in overleg met de woningbouwvereniging.
--	---

Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Het ontwikkelen van een specifiek dorpshuizenbeleid in overleg met de besturen van de dorpshuizen om hun functie uit te breiden, bijvoorbeeld met een WMO-functie	Er komt een plan met de exacte invulling van dit beleid Stand van zaken jaarrekening 2018: Dit beleid is nog niet echt van de grond gekomen. Op zich willen de dorpshuizen wel een rol spelen bij de uitvoering van het WMO-beleid, omdat het hun functie versterkt en wellicht ook de exploitatie meer rendabel maakt. Hun aandacht is echter, naast de reguliere activiteiten, de afgelopen jaren vooral uitgegaan naar fondswerving en het maken van plannen voor de versterking, verbouw en renovatie van de dorpshuizen vanwege de aardbevingsproblematiek. In oktober is besloten tot een financiële impuls om de dorpshuizen in Garmerwolde, Sint Annen en Woltersum meer duurzaam en zo mogelijk energieneutraal te maken. Bij de plannen is veelal rekening gehouden met toekomstig gebruik van ruimtes ten behoeve van de uitvoering van Wmo-activiteiten. Er zijn plannen om in het dorpshuis van Thesinge een Wmo-dagbesteding te organiseren.
Ondersteunen van initiatieven die een inclusieve samenleving dichterbij brengen	De Deel en de projectleider burgerparticipatie stimuleren en ondersteunen burgerinitiatieven en informele voorzieningen Stand van zaken jaarrekening 2018: De projectleider burgerkracht en participatie ondersteunt onder anderen de Dorpscoöperatie Ten Boer, Vereniging Garmerheerd, Initiatiefgroep Herinrichting speelveld Oude Rijksweg en andere bewonersinitiatieven.
Prioriteit voor bestrijding jeugdwerkloosheid door in te zetten op training, scholing, werkervaringsplaatsen en aanvullingen op het loon wanneer zij niet volledig kunnen werken	- Het twee jarig project Aanpak Jeugdwerkloosheid 'Samen naar een werkende toekomst 2015-2017' is inmiddels afgerond. Het thema 'aanpak jeugdwerkloosheid' blijft echter ook de komende twee jaar geagendeerd als urgente maatschappelijke opdracht binnen de Arbeidsmarktregio. Er zal verder worden gewerkt aan het realiseren van een sluitende aanpak 'Matchen naar betaald werk' rondom werkzoekende jongeren zonder startkwalificatie t/m mbo 2 (18-27 jaar, zonder arbeidsbeperking), oa in samenwerking met het RMC. Elke subregio binnen de arbeidsmarktregio zal jaarlijks haar aandeel formuleren in de ambitie om 1000 jongeren voor tenminste 24 uur per week te matchen op betaald werk (tenminste 24 uur per week, gedurende 6 maanden). - In samenwerking met het onderwijs zal binnen de arbeidsmarktregio onderzocht worden hoe meer in te zetten op het stimuleren van jongeren richting beroepskeuze in kansrijke sectoren. - Voor de werkzoekende jongeren in Ten Boer, bestaat het aanbod uit: -e-coaching d.w.z. (lichte) digitale ondersteuning en toezicht op sollicitatie-activiteiten en aanbod van vacatures. Dit is met name voor hoger opgeleiden en mensen met recente werkervaring -Centrum naar werk: programma met diverse workshops en zo nodig aansluitend werkervaringsplek -ondersteuning door re-integratiecoach= voor jongeren met startkwalificatie, binnen max. 1 jaar. -jongerencoaches d.w.z. ondersteuning naar werk voor jongeren zonder startkwalificatie (met en zonder zorgtraject) en voor jongeren met startkwalificatie en een zorgtraject. -ondersteuning door het UWV voor jongeren met WW uitkering

	-Loket leren en werken: gratis advies voor iedereen met vragen over studie/opleidingen, loopbaanvragen enz.(digitaal & fysiek) Stand van zaken jaarrekening 2018: Het project 'Sluitende aanpak werkzoekende jongeren 2018-2020' is inmiddels van start gegaan binnen de gehele arbeidsmarktregio in april 2018. De afgelopen maanden zijn we dan ook aan de slag gegaan met: • Het verwezenlijken van onze jaarlijkse ambitie om 1000 jongeren duurzaam naar werk, 100 jongeren naar afspraakbanen en 25 naar Nieuw beschut te begeleiden. Hier valt ook onder dat we een verbeterplan hebben opgesteld voor de monitor Matches naar Werk Jongeren. • Het effectiever matchen naar werk door middel van de inventarisatie van diagnose- en screeningsmethoden. • De versterking van onderwijs-arbeidsmarkt; het delen van drie innovatieve werkwijzen rond jongeren met jongerencoaches en directeurs WIZ en MBO/RMC. • Het ontwikkelen van doorlopende campagnes, voor en door jongeren zelf, waarbij jongeren oa zelf filmpjes maken. • Het uitvoeren van het deelproject 'Ontwikkelen Route Arbeid Entree' (voor werkzoekende jongeren komend uit dit onderwijs) • Het invoeren van de Boris methode (voor jongeren zonder sterkqualificatie). Hier zijn al diverse initiatieven gaande in gemeenten.
In samenspraak met vereniging van dorpsbelangen en andere vrijwilligers onderzoeken naar mogelijkheden om het beheer van de openbare ruimte door inwoners te organiseren.	• Tot op heden is dit in de dorpenronde besproken en wordt door het college gestimuleerd, maar heeft geen resultaat opgeleverd. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zie boven
Een tegenprestatie wordt niet dwingend opgelegd, maar door mensen te overtuigen van nut en noodzaak. Onkosten bij uitvoering van tegenprestaties worden vergoed.	• Uitkeringsgerechtigden die geen re-integratietraject volgen of vrijwilligerswerk doen worden gestimuleerd om een zinvolle dagbesteding te vinden. De keuze van de uitkeringsgerechtigde staat hierbij voorop. Stand van zaken jaarrekening 2018: Er zijn in de periode tot 1 november 2018 geen tegenprestaties opgelegd. Het is wel ter sprake geweest in klantgesprekken. Veel mensen zijn dit jaar actief thuis bezocht, samen met iemand van het minimaloket. Daarbij zijn de mogelijkheden op werk en participatie besproken, maar ook financiële belemmeringen die soms het zetten van stappen in de weg staan.
Mensen met een bijstandsuitkering die niet in een re-integratietraject zitten, leveren een tegenprestatie: in de vorm van vrijwilligerswerk en in combinatie met de Wmo door hen als vrijwilligers in te zetten om oudere mensen, jongeren of mensen met een beperking te begeleiden bij vervoer, administratieve klussen, tuinonderhoud of elke andere mogelijke hulpvraag.	• Het leveren van een bijdrage aan de versterking van de sociale infrastructuur door betere verbindingen te stimuleren tussen organisaties, verenigingen en ondernemers en het geven van meer bekendheid aan het Right to Challenge. • Het faciliteren en coördineren van het vrijwilligerswerk waarbij het doel is dat vrijwilligers dit na een opstartfase zelfstandig kunnen uitvoeren. De projectleider Participatie en burgerkracht betreft hierbij ook het beleid tot maatschappelijke participatie. • Het leggen van de verbinding tussen mogelijkheden voor bijstandsgerechtigden en de activering die door De Deel wordt uitgevoerd. • Samen met de dorpscoaches stimuleert de projectleider Participatie innovatie op het gebied van laagdrempelig ontmoeting, ondersteuning en informeel zorgaanbod. (activiteiten en zorg voor ouderen dichtbij, buurthulp).

	- Afstemmen en samenwerken met de projectleider Leefbaarheid visies. Samen met inwoners van de gemeente Ten Boer op zoek gaan naar vernieuwende vormen van Burgerkracht en Participatie en het ondersteunen van initiatieven die een inclusieve samenleving dichterbij brengen. Stand van zaken jaarrekening 2018: - Er zijn 4 participatiebanen gecreëerd in Ten Boer - Er is een ronde gemaakt langs maatschappelijke organisaties in de gemeente Ten Boer voor mogelijkheid participatiebanen - Er is een PR gemaakt voor participatiebanen en staat op www.datdeelik.nl - Er is deelgenomen aan het project "Mens en maatschappij" (armoede project waarbij gebruik wordt gemaakt van ervaringsdeskundigen, welke daarvoor worden opgeleid).
Ruimhartig armoedebeleid met speciale aandacht voor kinderen.	- In juni 2017 heeft de raad een besluit genomen over de extra rijksmiddelen voor kinderen die in armoede opgroeien. De maatregelen zijn voor een deel in het najaar al ingevoerd, zoals uitbreiding van de budgetten voor Jeugd Sport Fonds, Jeugd Cultuur Fonds en stichting Leergeld. Verder gaat het om vakantieweken, extra kinderactiviteiten, fietsklussen, zwemdiploma's A en B en om kleding- en speelgoedbonnen. Kinderen van basisscholen helpen mee om de maatregelen bekend te maken. Ook is er geld voor goede ideeën van kinderen. In 2018 zullen de effecten steeds meer zichtbaar en meetbaar worden. De Deel speelt bij de uitvoering een belangrijke rol. - Diverse maatschappelijke organisaties werken samen en wisselen ervaringen en kennis uit. - In de Perspectiefnota zijn ook maatregelen voor volwassenen in armoede opgenomen, die in 2018 gerealiseerd worden. We noemen hier de Stadterspas, het maatwerkbudget, een budget voor goede initiatieven, opleiding voor ervaringsdeskundigen, trainingen armoede dichtbij en een bijdrage aan de weggeefwinkel. Ook ontvangt de Voedselbank een bijdrage. Stand van zaken jaarrekening 2018: - Van de meeste bestaande voorzieningen lijkt het gebruik toegenomen. - Van de nieuwe voorzieningen (Zwemvangnet, Zwemabonnement, fietsklus, tweedehands fiets, gratis KLNDR-activiteiten) is goed gebruik gemaakt. - Het Maatwerkbudget is al een aantal keren aangewend - Bijna 100 kinderen in gezinnen met een Stadterspas ontvingen in november speelgoed/ kledingbonnen die vrij te besteden zijn in een aantal winkels. - Alle medewerkers van de Deel hebben deelgenomen aan de training Armoede dichtbij. Een tweede training vanuit de GKB stond gepland. Het serviceteam Minimaloket, bestaande uit ervaringsdeskundigen, heeft in het najaar enkele tientallen minimahuishoudens gebeld om hen te attenderen op de vele regelingen die er zijn. Dat heeft geleid tot meer aanvragen, hoeveel is nog niet bekend.
Overleg met grote gemeentelijke werkgevers over inzet van arbeidsgehandicapten	Contacten met werkgevers actief benutten om voor deze doelgroep werkplekken kansen te creëren. Stand van zaken jaarrekening 2018: Ook in 2018 bevorderden we de realisatie van de afspraakbanen door het organiseren van informele ontmoetingen tussen werkzoekenden en

	werkgevers. Daarnaast was ook het A-team (Afspraakbanenteam) actief. Dit team heeft gedurende het jaar 2018 informatiesessies en trainingen georganiseerd voor werkgevers. Ook het onderwijs en de overheidsinstellingen in de regio zijn door middel van bijeenkomsten geïnformeerd over de afspraakbanen. Of de arbeidsmarktregio Groningen net als in 2017 ook in 2018 weer landelijk koploper zal zijn, weten we in maart/april 2019 wanneer de cijfers over het jaar 2018 bekend gemaakt worden door het UWV.
Versterking van de verbinding tussen De Deel met het brede sociaal domein (sport- en andere verenigingen, instellingen, kerken)	Dit wordt onderdeel van het jaarplan 2018 van de Deel Stand van zaken jaarrekening 2018: Er is goede samenwerking tussen de Deel en voorliggend veld jeugd. Men kent elkaars taken en activiteiten en werkt samen waar nodig. Er zijn voorliggend veld jeugd en voorliggend veld 18+ bijeenkomsten geweest waarin ketenpartners elkaar ontmoet hebben en elkaars opdracht en taken hebben gedeeld. Daar waar samenwerking mogelijk of gewenst is zijn afspraken gemaakt.
Opstellen van een leefbaarheidsplan en genereren van middelen uit de NAM-gelden	In 2017 heeft de raad de leefbaarheidsvisie Ten Boer vastgesteld. Deze leefbaarheidsvisie en de onderliggende dorpsvisies worden besproken in de dorpenronde van het college. Voor Ten Boer heeft de NCG een budget ter beschikking gesteld van ruim 8 ton. Bezien wordt welke activiteiten het meeste kans van slagen hebben binnen de door de NCG gestelde criteria om voor subsidie in aanmerking te komen. Hierbij wordt gedacht aan de herstructurering van het Koopmansplein en een bijdrage uit deze middelen voor het scholenprogramma Stand van zaken jaarrekening 2018: De beschikbare leefbaarheidsmiddelen zijn door de NCG toegekend voor het project kindcentrum Ten Boer.

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Versterking van de transformatie in het Sociaal Domein	- De Deel heeft in 2018 meer aandacht voor de transformatie opgave en daarmee het versterken van het voorliggend veld. Dit wordt in de notitie sociaal domein beschreven die besproken is in de raad van 27 september 2017. In het jaarplan 2018 en in verschillende uitvoeringsplannen beschreven worden. Stand van zaken jaarrekening 2018: - Binnen de “netwerken voorliggend veld jeugd en 18+” zijn doelen gesteld, waar de teams het komend jaar aan gaan werken. - de Deel heeft zicht op en snel toegang tot het jeugdhulpbudget, WMO budget, statushoudersbudget ed. dit maakt dat de Deel kostenbewust is en vraaggericht kan werken ipv aanbodgericht

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen verbonden zijn.

Baten en lasten Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.457.975	1.291.014	1.291.014
Lasten	2.698.401	2.501.369	2.762.869
Saldo	-1.240.426	-1.210.355	-1.471.855

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 7: Jeugd en gezin; jeugdzorg

Inhoud van het programma

Het programma Jeugd en gezin; jeugdzorg is opgenomen omdat de jeugd een belangrijk onderwerp is in het gemeentelijk beleid. In het recente verleden zijn de taken op het gebied van het centrum voor jeugd en gezin aan de gemeente toebedeeld. Met de invoering van de jeugdwet per 1 januari 2015 zijn de taken van de gemeente op het gebied van jeugd sterk uitgebreid. De essentie van de gemeentelijke taak op het gebied van de jeugd is dat voor alle kinderen in de gemeente er een prettig leefklimaat bestaat met voldoende mogelijkheden om zich te ontwikkelen en te vermaken. Voor kinderen die extra zorg nodig hebben wordt ondersteuning geboden. Dat kan door gebruik te maken van de eerstelijnsdienstverlening via onder andere De Deel en gespecialiseerde jeugdhulpverlening. Uitgangspunt is dat kinderen tijdig de zorg krijgen die noodzakelijk is.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
Zorgdragen voor goede samenwerking tussen alle partijen	- Continueren van de in 2015 gevormde overleggen binnen de Deel : Basisteam, breed basisteam, sociaal team en netwerkconferenties. Met deze overleggen zijn alle relevante partijen die in Ten Boer werkzaam zijn betrokken. Stand van zaken jaarrekening 2018: - Naast de bestaande overleggen is het team voorliggend veld jeugd van start gegaan. In dit team zitten de partijen die actief zijn in het voorliggend veld.
Decentralisatie Jeugdzorg.	- Uitvoering geven aan het Groninger functioneel Model (in 2013 vastgesteld), dat verder is uitgewerkt in de nota Contouren van het jeugdstelsel Groningen 2015-2018. - Uitbouwen van de basisondersteuning voor de jeugd en opvoeders vanuit de Deel. - Voortzetten van de regionale samenwerking in het kader van de RIGG - Het uitdagen van zorgaanbieders om te komen tot lokale inkleuring van hun hulpaanbod passend bij de sociale infrastructuur van Ten Boer. - Mede gelet op de herindeling afstemmen met de gemeente Groningen over de overname van taken met ingang van 2018 van de GGD en RIGG op het terrein van de Jeugdwet. betekent dat alle middelen jeugdzorg, behoudens lokale uitvoeringskosten, via de RIGG ingezet worden voor Zorg in Natura of PGB's. Stand van zaken jaarrekening 2018: - De jeugdhulp voor 2019 is in RIGG-verband ingekocht. Nieuw is de inkoop dmv. de Open house constructie. - De Deel heeft goede uitvoerende contacten met de zorgaanbieders. Lokale inkleuring van het aanbod is onderdeel van het overleg. - Met ingang van 1 maart is de Ondersteuner Jeugd en Gezin werkzaam bij De Deel en de huisartsenpraktijken in Ten Boer.

Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Ontwikkelen van een eenvoudiger en effectievere jeugdzorg door het voorkomen van problemen en vroegtijdige signalering (minder verwijzingen 2e lijnszorg)	• Het voortzetten en intensiveren van de goede samenwerking en het overleg met scholen en huisartsen • Continueren van het aanbod aan ouders vanuit (collectieve) voorliggende voorzieningen. Betreft bijvoorbeeld de cursus 'Peuter in zicht', ouder bijeenkomsten over het gebruik van drugs, alcohol en andere genotsmiddelen onder jongeren in samenwerking met VNN en de training Triple P voor ouders in samenwerking met welzijnsorganisatie Elker. • Het uitbreiden van de opvoedingsondersteuningstrainingen. • Aanbieden weerbaarheidstrainingen voor kinderen: ik ben een Topper Stand van zaken jaarrekening 2018: - De ketenpartners die in het voorliggend veld werken zijn beter bekend met de taken van de Deel en weten dat ze met hun signalen en/of ideeën bij de Deel terecht kunnen.
Optimale samenwerking binnen de zorgketen en scholen en vanuit De Deel met het consultatiebureau, peuterspeelzalen, scholen, het jeugd- en jongerenwerk, huis- en schoolartsen en de gespecialiseerde instellingen	• Zie hierboven onder Zorgdragen voor goede samenwerking tussen alle partijen. • Hoe de samenwerking eruit ziet wordt beschreven in jaarplan 2018 de Deel Stand van zaken jaarrekening 2018: - De jeugdverpleegkundige fungeert als aandachtsfunctionaris op scholen en bij de huisartsen. - Er is vanuit de Deel op casusniveau, maar ook op collectief niveau contact met de huisartsen en scholen.
Goed aanbod van vroeg- en voorschoolse educatie	• Zie onder programma 2.4 Onderwijs. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zie boven
Speerpunt is bestrijding van alcoholmisbruik onder jongeren door actief beleid en handhaving	• In 2018 continueren van het uitvoering geven aan het <i>Preventie en handavingsplan</i>. • Ook in 2018 blijven focussen op o.a. de volgende <i>handhavingsactiviteiten</i>: - Nadrukkelijk toezicht houden op hotspots met een groot risico op het overtreden van de drank en horecawet door jongeren. - Inzet jongerenwerker, conform aanscherping van diens taak vanuit het voorliggend veld (raadsbesluit 2015) - Huisbezoek afleggen aan de ouders wanneer een jongere de wet heeft overtreden. • De uitvoering van zowel de preventie als handhaving plaatsen bij het integraal DHW team. Hierin zitten medewerkers van de Deel, de afdeling BJZ, vergunnings-verlening en Toezicht en de politie. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zie boven
Voorkomen van wachtlijsten voor jeugdzorg, ook in de overgangperiode van de decentralisaties	• Hanteren van uitgangspunt geen wachtlijsten en in ieder geval geen wachtlijsten bij de Toegang: 'de Deel'. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zie boven

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Jeugd en gezin; jeugdzorg verbonden zijn.

<i>Baten en lasten Jeugd en gezin; jeugdzorg</i>			
	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	186.170	289.769	289.769
Lasten	3.594.330	3.577.611	3.762.911
Saldo	-3.408.160	-3.287.842	-3.473.142

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 8: Milieu en duurzaamheid

Inhoud van het programma

In 2016 heeft de raad de Duurzaamheidsvisie 2016-2018 vastgesteld. Deze wordt jaarlijks uitgewerkt in een Actieprogramma. Milieubeleid komt terug bij alle andere werkvelden van de gemeente.

Ten Boer streeft naar energieneutraliteit in 2035. Een duurzame gemeente betekent in de eerste plaats dat het in Ten Boer goed wonen en vertoeven is voor bewoners en bezoekers, en verder dat de gemeente medeverantwoordelijkheid neemt voor effecten op de langere termijn en effecten die zich elders manifesteren, zoals klimaatverandering. Duurzaamheid is niet alleen de verantwoordelijkheid van de gemeente. Overheid, burgers, bedrijven en instellingen nemen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor een doorgaande 'duurzame ontwikkeling' van ons gebied. Gelukkig bestaat er veel motivatie bij burgers en bedrijven om hier werk van te maken. Wij willen duurzame initiatieven in de samenleving ondersteunen.

De meest prominente opgave op het gebied van duurzaamheid is de ambitie om in enkele decennia energieneutraal te worden. Intussen zien alle Nederlandse gemeenten zich hiervoor gesteld. Hoewel in grote lijnen is aan te geven hoe de samenleving kan overschakelen op energiebronnen zonder CO₂-uitstoot is nog veel ontwikkeling en innovatie nodig om dit voor elkaar te krijgen. Het gaat om maatregelen die op alle geografische en bestuurlijke niveaus worden genomen. In 2017 is een energiemonitor voor de gemeente Ten Boer opgeleverd. Deze laat zien dat de energievoorziening van de gemeente voor 8,6% duurzaam is, en er dus nog een lange weg te gaan is. Zonder aanvullend beleid is te voorzien dat dit in 2020 nauwelijks 9% zal zijn. Het is daarom nodig om vanuit de doelstelling activiteiten aan te sturen voor een periode van bijna 20 jaar. Te zijner tijd zal dit gebeuren in samenhang met het energieprogramma van de gemeente Groningen.

Op dit moment stellen wij ons op het uitgangspunt dat de potenties op het grondgebied van de gemeente Ten Boer zo veel mogelijk moeten worden benut om duurzame energie op te wekken en te benutten, in plaats van duurzame energie van elders te betrekken en de opwekking aan partijen buiten de gemeente over te laten. Om die reden hebben wij in 2017 discussies gevoerd met de raad over wind- en zonne-energie. De toekomstige energiebehoefte kan in beginsel worden gedekt met duurzame energie die binnen de grenzen van de gemeente zelf wordt opgewekt. Uiteraard moet dit worden afgewogen tegen verschillende consequenties, zoals landschappelijke inpassing, kosten en invloed van burgers en instellingen binnen de gemeente. We zullen moeten voorsorteren op een energievoorziening die niet langer op aardgas is gebaseerd, maar veel sterker op elektriciteit. Dit vereist dat woningen in de eerste plaats beter worden geïsoleerd. Daarom zetten wij ons ervoor in om de energie-opgave in ieder geval te combineren met de herstel- en versterkingsopgave in de aardbevingsregio.

Een volwaardig energieprogramma voor het grondgebied van de gemeente Ten Boer zien wij intussen voor ons als onderdeel van het programma van de gemeente Groningen. Voor de korte termijn voeren

wij daartoe de met de raad afgesproken procedures uit om besluiten over wind- en zonne-energie voor te bereiden. Daarnaast gaan we verder met een aantal lopende initiatieven op energiegebied, zoals: het ondersteunen van initiatieven voor zonneweides, bv. in Woldwijk; energiebesparing in de gebouwde omgeving door deelname aan het programma “Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen”; het Energieloket voor particulieren i.s.m. de provincie en de VNG; prestatieafspraken met woningcorporatie Wierden en Borgen.

Wat het gemeentelijk vastgoed betreft onderzoeken we de mogelijkheden om duurzaamheidsmaatregelen uit te voeren voor het zwembad, en LED-verlichting voor de gemeentelijke sportvelden, en evenzo energiemaatregelen bij het dorpshuis Omlandia, de gymzaal en de Tiggelhal.

Onder de noemer sociale duurzaamheid zetten we in op behoud van de titel Fair Trade Gemeente, bevorderen van productie en gebruik van lokale(en biologische) producten en Repaircafé's.

Stand van zaken jaarrekening 2018

In oktober 2018 is het 'Jaarverslag Actieprogramma Duurzaamheid 2018 Ten Boer' aan de gemeenteraad van Ten Boer aangeboden. Hierin is uitgebreid verslag gedaan van de activiteiten uit het 'Actieprogramma Duurzaamheid 2018'.

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Stimuleren van het gebruik van zonnepanelen op woningen, gemeentelijke gebouwen, scholen, bedrijven grootschalige daken; individueel en collectief.	Het aantal zonnepanelen in de gemeente Ten Boer neemt fors toe als gevolg van de waardevermeerderingsregeling.
Energieloket Ten Boer	Continueren lidmaatschap Energieloket Groningen: Ten Boer heeft sinds juli 2015 (net als elke Groninger gemeente) een Energieloket (www.energieloket-groningen.nl/gemeente/ten-boer). Op deze website kunnen particuliere woningeigenaren terecht voor informatie over het hoe en waarom van diverse vormen van energiebesparing en opwekking van duurzame energie. We willen dit loket voor de periode 2018-2020 graag blijven ondersteunen, zodat de continuïteit van het Energieloket geborgd wordt en tijdig de kwantiteit en kwaliteit voor de dienstverlening gemobiliseerd kan worden.
Benutten van expertise van werkgroepen op het gebied van duurzaamheid die in de gemeente actief zijn	Op dit moment wordt gekeken naar het oprichten van een Global goals-werkgroep. De website van de Millenniumwerkgroep blijft actief. Het onderwerp Repair Cafés is ondergebracht bij de Vereniging Dorpsbelangen. Stand van zaken jaarrekening 2018: In 2017 is het beleidskader zonneparken Ten Boer vastgesteld. Dit beleidskader biedt ruimte voor lokale initiatieven om zonneparken te ontwikkelen nabij dorpen die qua grootte aansluiten bij aard, schaal en

	energieverbruik van het dorp. Het Waterschap Noorderzijlvest bereidt in samenwerking met Ecorus het Zonnepark Fledderbosch voor. De omgevingsvergunning voor dit zonnepark is aangevraagd. Het aantal zonnepanelen in de gemeente Ten Boer is in één jaar tijd met dertig procent toegenomen tot 15.568. In 2016 waren dit er nog net geen 12.000. Vanaf 2011 inventariseert Grunneger Power voor de gemeente Ten Boer op een vast moment elk jaar de groei van het aantal zonnepanelen aan de hand van de meest recente gedetailleerde luchtfoto's. De opgewekte zonne-energie is toegenomen van 2,5 miljoen kWh naar 3,7 miljoen kWh per jaar. Een derde van de huishoudens in Ten Boer wekt zelf al duurzame stroom op met zonnepanelen. De groei is deels verklaarbaar doordat de waardevermeerderingsregeling in 2017 weer geopend is. Veel aardbevingsgedupeerden investeringen hiermee in zonnepanelen. Energieloket: het lidmaatschap van het Energieloket is voortgezet. De Millenniumwerkgroep is als separate werkgroep opgeheven en opgegaan in de Fairtrade werkgroep, als Global Goals werkgroep. In 2018 is, vooruitlopend op de gemeentelijke herindeling, verdere samenwerking gezocht met het kernteam Fairtrade van de gemeente Groningen.
In het bestemmingsplan Buitengebied en andere bestemmingsplannen rekening houden met de aanleg van zonneparken en plaatsing van windturbines.	In het bestemmingsplan Buitengebied, in 2017 onherroepelijk geworden, is rekening gehouden met nevenstaand actiepunten: • Gezien de grote ruimtelijke impact van zonneparken en windturbines wordt in het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied hiervoor geen regeling of wijzigingsbevoegdheid opgenomen. • Als de vraag naar een zonnepark zich voordoet, dan toetsen we dat aan het gestelde kader in de Provinciale Omgevingsvisie en aan ons eigen beleidskader zonneparken, dat de raad in 2017 heeft vastgesteld, waarbij met name de ruimtelijke inpasbaarheid en schaalgrootte belangrijke criteria zijn. • In bestemmingsplan Buitengebied is een standaard afwijkingbevoegdheid opgenomen om windturbines tot 15 meter te mogen bouwen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zonneparken: inmiddels wordt in de omgeving van de RWZI Garmerwolde gewerkt aan de voorbereiding van een zonnepark. Bestemmingsplan Buitengebied: Dit bestemmingsplan is in 2017 vastgesteld, geen bijzonderheden.
Onderzoek naar deelname in windprojecten in de regio, totdat de gemeente zelf windenergie opwekt; bewoners worden betrokken en bewoners en/of dorpen profiteren ook van de opbrengst	In 2016 is onze Duurzaamheidsvisie vastgesteld. Windenergie vormt een spoor waarlangs de duurzaamheidsambitie gehaald moet worden. De uitgangspunten waarlangs de eventuele ontwikkeling van windenergie zou moeten plaatsvinden zijn in mei 2017 door de gemeenteraad vastgesteld. De raad stemde ook in met een voorstel om actief te starten met een eigen beleidsvormend traject (te starten in 2017 en doorlopend in 2018). Bij dit proces worden bewoners, ondernemers en andere strategische partners nauw betrokken. Dit door verschillende activiteiten zoals een enquête, bijeenkomsten in de dorpen en een informatiemarkt. De verzamelde informatie vormt de basis voor een beleidskader voor windenergie in de gemeente Ten Boer. Dit beleidskader wordt in 2018 aan de gemeenteraad ter besluitvorming aangeboden. Stand van zaken jaarrekening 2018: In 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met een plan van aanpak om te komen tot een beleidskader Wind. In 2018 is gewerkt aan een visie op windenergie. Sluitstuk van dit proces was een gemeentebrede vragenlijst die door bijna 600 inwoners is ingevuld. De visie is verwerkt in het document

	Vitaal en Krachtig Verbonden Ten Boer; dit is de input voor de omgevingsvisie van de nieuwe gemeente Groningen. Hierin zijn tien uitgangspunten opgenomen voor eventuele plaatsing van windturbines op het grondgebied van de gemeente Ten Boer. De gemeenteraad is hierover in oktober 2018 uitgebreid geïnformeerd.
Stimulering en facilitering van gebruik van onbenutte restwarmte (en opslag) voor het verwarmen van gebouwen; idem m.b.t. koeling door koude- opslag	Het potentieel aan onbenutte restwarmte is zeer beperkt. Per project bezien we of zich kansen voordoen om restwarmte te benutten en hoe die gestimuleerd en gefaciliteerd kunnen worden. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Actief volgen van ontwikkelingen op het gebied van geothermie (aardwarmte) en kansen benutten	Diepe geothermie is in verband met de gaswinning niet mogelijk in de gemeente Ten Boer. Wel worden de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ondiepe geothermie in de gaten gehouden en of deze kansen kunnen worden benut binnen de gemeente Ten Boer. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Het opwekken en gebruiken van duurzame energie in de eigen gemeentelijke gebouwen stimuleren	Gezien de onzekerheid van de toekomst van de eigen gemeentelijke gebouwen, gaan we hier vooralsnog niet zelf actief mee aan de slag. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Onderzoek naar opwekking van biogas (vergisting van afval biomassa, hekkel, groenafval, (gemeentelijk) groenafval)	Naar verwachting geen bijzonderheden in 2018. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Energieneutraal, duurzaam en aardbevingsbestendig bouwen in overleg met investeerders, aannemers, projectontwikkelaars en woningbouwcorporatie	Woningsector, particuliere bouw Kopers van vrije kavels stimuleren we om de woning zo duurzaam mogelijk te bouwen. Niet de minimumvariant volgens het Bouwbesluit, maar een tandje erbij 'nul op de meter' of 'all electric'. Om dat te stimuleren zijn we bezig een voorstel te maken waardoor kopers enerzijds meer info krijgen en anderzijds specialistische deskundigheid aangeboden krijgen om hen te helpen een energieneutraal bouwconcept te ontwikkelen. Woningsector, projectmatige bouw In de startgesprekken die wij voeren met nieuwe ontwikkelaars van projectmatige ontwikkelde woningen zullen wij aangeven dat wij alleen met hen in zee willen gaan als zij energieneutrale, duurzame en aardbevingsbestendige woningen ontwikkelen. We zullen deze afspraak in een overeenkomst vastleggen. Woningsector, woningcorporaties In 2017 worden opnieuw jaarlijkse prestatieafspraken gemaakt, ditmaal voor 2018, waarbij we rekening houden met nevenstaande kaders van energieneutraal, aardbevingsbestendig en duurzaam bouwen. Stand van zaken jaarrekening 2018: We hebben als gemeente Ten Boer al een beleid om energieneutraal te worden. Het recente besluit van het kabinet om per 2030 gasloos te zijn, betekent dat wij ons samen met de gemeente Groningen oriënteren op de toekomst van de bestaande en nieuwbouw zonder gasaansluitingen.
Zwerfafval wordt actief bestreden door inwoners en gemeente-personeel met als uitgangspunt het principe 'wie vervuult, ruimt op'.	In 2018 continueren we de extra aanpak van het zwerfafval. Dit doen we met een medewerker vanuit de wijkpost Ten Boer die zich al een aantal jaren hier speciaal op richt. Ook faciliteren we bewoners bij initiatieven om zelf hun leefomgeving schoon

	te houden. Dit door het beschikbaar stellen van opruim materialen. De zwerfafval ondersteuning van de Milieu Stewards voor scholen stellen we ook in 2018 beschikbaar. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Blijvende aandacht voor vervuilde plekken in de gemeente, met name het oude zwembad in Woltersum	In 2017 heeft de provincie Groningen, op aandringen van de gemeente Ten Boer, een verdiepend onderzoek uitgevoerd naar herkomst van de verontreiniging buiten de stort. Hieruit is gebleken dat er verontreiniging uit de stort komt. Samen met de provincie Groningen en gemeente Groningen kijken we naar een adequate oplossing. De raad en omwonenden houden we op de hoogte van de ontwikkelingen. Stand van zaken jaarrekening 2018: In 2018 hebben de drie betrokken overheden (gemeente Ten Boer, gemeente Groningen en provincie) besloten tot het -voor gezamenlijke rekening- uitvoeren van een grondige bodemsanering van de voormalige stortplaats c.q. zwembad bij Woltersum. De uitvoering van de sanering zal in 2010 plaatsvinden. De voorbereidingen (bepalen afvoerroute, opstellen bestek, doorlopen van de aanbestedingsprocedure) worden in 2019 verder getroffen. De voorbereidingen zullen in nauwe samenwerking met de omwonenden getroffen worden.
Stimuleren van het gebruik van streekproducten	Het blijvend stimuleren van gebruik van streekproducten is onderdeel van het Fair Tradeprogramma dat voortvloeit uit de deelname aan de landelijke Fair Trade Gemeente campagne. Jaarlijks worden nieuwe deelnemers met lokale producten geworven als deelnemer aan de Fair Trade Gemeente campagne. De Wereldwinkel staat als deelnemer op diverse lokale markten, waaronder de Jaarmarkt. Verder worden er in de Fair Trade Week horeca activiteiten georganiseerd met lokale en Fair Trade producten en ingrediënten op het menu. Belangrijk is dat gemeente Ten Boer blijft uitdragen, aan inwoners en ondernemers, dat ze de status Fairtrade en Millennium-gemeente heeft. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Er komen meer oplaadpunten voor elektrische auto's	We bieden de mogelijkheid om zonder kosten een openbare laadpaal via onze website aan te vragen, op voorwaarde dat de aanvrager aangewezen is op parkeren in de openbare ruimte. De investeringen hiervoor worden gedaan door derden, de gemeente stelt de openbare ruimte ter beschikking. Ten Boer heeft tot op heden 1 openbare laadpaal (bij het gemeentehuis). Het beheer, onderhoud en exploitatie is in handen van de lokale energiecoöperatie Grunneger Power. De laadpalen worden voorzien van zonnestroom uit de gemeente Groningen. Stand van zaken jaarrekening 2018: De provincies Groningen en Drenthe zijn bezig met de voorbereiding van een aanbesteding van een openbare laad-infrastructuur voor elektrische auto's (laadpalen). Ten Boer zal daar aan mee kunnen doen voor de realisatie van circa 25 openbare laadpalen. Naar verwachting zal deze aanbesteding dit jaar plaats vinden en realisatie ((plaatsen laadpalen) in 2019.
Openbare verlichting wordt beperkt waar dat kan, alternatieven, zoals LED-verlichting of aanwezigheidsdetectie	Het beheerplan verlichting is vastgesteld in 2016 en hierin is een planning opgenomen van de vervanging voor de komende jaren. Als we een groter aantal lichtpunten tegelijk moeten vervangen (bijvoorbeeld een hele straat of buurt), kijken we naar mogelijkheden om de burgers te betrekken en in overleg met hen minder te verlichten. In Thesinge is in samenspraak met de bewoners een proef uitgevoerd om de verlichting te beperken (2016/2017). De aanbevelingen nemen we mee in de uitvoering 2018 en verder.

	Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden, onderhoudsplan 2018 is vastgesteld.
Bij eventuele uitbreidingen rond de RWZI, Swiss Combi en baggerdepot of bij nieuw op te starten activiteiten (bijvoorbeeld de bouw van een bio- vergister), instellen van onderzoek naar de cumulatie van de effecten van al bestaande activiteiten met de nieuwe activiteiten	We houden regulier contact met het Waterschap. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Continueren status van Ten Boer als Fairtrade en Millennium-gemeente en hierover blijven communiceren met inwoners en ondernemers	Ook in 2018 continueren we de status van Fair Trade gemeente en communiceren we hierover via de gemeentelijke website. In 2018 wordt weer het jaarlijks uitvoeringsprogramma uitgevoerd, met daarin o.a. deelname aan de Jaarmarkt Ten Boer, het inzamelen van voedsel voor de Voedselbank rond Wereld Armoededag en een nog nader in te vullen activiteit op World Fair Tradedag. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden, tijdens de duurzaamheidsweek 2018 is in de boerderij Woldwijk de Duurzaamheidsmarkt georganiseerd.
Ondersteuning bieden aan en gebruik maken van de expertise en inzet van de Millenniumwerk-groepen "Fair Trade" en "Duurzame energie".	We ondersteunen in 2018 alleen de kerngroep Fair Trade met communicatie, budget en ambtelijke ondersteuning. Op dit moment wordt gekeken naar het oprichten van een Global goals-werkgroep. De website van de Millenniumwerkgroep blijft actief. Het onderwerp Repair Cafés is ondergebracht bij de Vereniging Dorpsbelangen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden, de Global Goals werkgroep is inmiddels opgericht.

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Gemeentelijk Water en Rioleringsplan (GWRP)	Het Water- en Rioleringsplan (WRP) is in 2015 vastgesteld. Het plan is in uitvoering. Eén van de belangrijke acties uit het GWRP is het maken van een basisrioleringsplan voor de kern Ten Boer, dit plan is gereed en biedt inzicht in de knelpunten van het rioolstelsel in relatie tot klimaatontwikkeling. In overleg met de raad is besloten dat er in de kern Ten Boer zoveel mogelijk verhard oppervlak van het riool wordt afgekoppeld. De Emmerwolderweg is uitgevoerd, andere locaties volgen in de loop van 2017. In het 2018 wordt de verdere uitvoering van het WRP ter hand genomen. Op dit moment zijn hierover nog geen bijzonderheden te melden. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden, met kanttekening dat sommige werkzaamheden "on hold" zijn gezet vanwege de relatie met de versterkingsopgave. Met de bewoners van de Wedmanstraat in Ten Boer is afgesproken om het groot onderhoud uit te voeren in 2020.
Afvalbeleidsplan	Eind oktober 2016 heeft de raad het nieuwe afvalbeleidsplan "Minder afval, meer grondstoffen 2016 – 2020" vastgesteld. In dat kader zullen in 2018 mogelijkheden en voorzieningen voor afvalscheiding verder worden uitgebreid. Teneinde de scheiding van GFT te stimuleren worden begin 2018 de kleinere (120 liter) GFT containers vervangen worden door grotere (240 liter) containers. Mogelijk dat tegelijkertijd alle minicontainers (inclusief de grijze)

	voorzien zullen worden van een chip in het kader van containermanagement. In overleg met de inzamelaar van oud papier wordt in 2018 gezien of de huishoudens in Ten Post ook een minicontainer voor oud papier verstrekt kunnen krijgen. Onder de vlag van de communicatiecampagne “Haal alles uit je afval” zullen bewoners worden geïnformeerd over en gestimuleerd tot afvalreductie en -scheiding. Stand van zaken jaarrekening 2018: Per 2018 worden kleinere, afgedankte elektrische en elektronische apparaten aan huis gescheiden ingezameld. De inzameling vindt gelijktijdig met afgedankt textiel plaats. Per 2018 is Goudgoed betrokken in de huis-aan-huis inzamelrondes voor textiel. Goudgoed is de hoofdinzamelaar van textiel in de gemeente Groningen, is gelieerd aan lokale / regionale kringloopbedrijven en zet bij de inzameling en sortering personen in met een afstand tot de arbeidsmarkt. Met ingang van 2019 zal Goudgoed vaker (8 keer per jaar) en alle inzamelrondes aan huis in Ten Boer gaan verzorgen. Al het ingezamelde textiel zal dan in de sorteergelegenheid van Goudgoed in Groningen worden gesorteerd met inzet van medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt. GFT scheiding In de periode februari t/m april 2018 zijn in totaal bij huishoudens in de gemeente: - 1.894 kleine (140 liter) GFT containers ingenomen, - 1.901 nieuwe, grotere (240 liter) GFT containers uitgezet en - 5.918 containers (restafval en GFT) voorzien van een chip en nieuwe adressticker. De openingstijden van het afvalbrengstation Duinkerkenstraat zijn per 2017 verruimd. Dit mede naar aanleiding van uit bewonersonderzoek gebleken wensen. Ook is naar een verruiming van de openingstijden van het depot Boltweg Ten Boer gekeken. Dit vergt extra inzet van daartoe opgeleid toezichthoudend personeel. Maandelijks komen er gemiddeld slechts zo'n 5 – 6 verzoeken binnen voor een afspraak buiten openingstijden. Gezien de beperkte vraag van bewoners is hiertoe geen noodzaak. Voor acceptatie van meer afvalstromen is het depot niet geschikt. Eind 2018 zal de invoering van papiermini's opnieuw overlegd worden met de inzamelaar van oud papier in/rond Ten Post. In de meeste, grotere dorpskernen van Ten Boer zijn in eerdere jaren al papiermini's uitgezet bij woningen. Toepassing van papiermini's leidt tot een betere bronscheiding van oud papier. Gekeken is naar mogelijke nieuwe brengpunten voor glas en papier. Deze zullen eind 2018 / begin 2019 worden voorgelegd aan betrokken bewonersverenigingen. De afvalwijzer 2019 wordt in december 2018 verspreid.
Samenwerking in de waterketen	We geven uitvoering aan het Waterakkoord tussen de gemeenten Haren, Groningen en Ten Boer samen met de beide waterschappen en het waterbedrijf. Een bestuurlijk overleg van betrokken gemeenten stuurt op realisatie van de doelstelling dat er vanaf 2020 door deze partijen structureel jaarlijks minder meer wordt uitgegeven aan de waterketen. Een ambtelijke werkgroep van betrokken gemeenten stelt jaarlijks een programma op. In 2017 is o.a. de Waterkaart en visie voor de gemeente Groningen geactualiseerd. Dit heeft verder geen directe gevolgen voor Ten Boer. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.

Inkoop duurzame energie voor de gemeente Ten Boer	Voor ons nieuwe energiecontract wordt aangesloten bij de gezamenlijke aanbesteding van de gemeente Groningen en de provincie Groningen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Vorbereiding aanbesteding loopt nog.
---	--

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Milieu en duurzaamheid.

Baten en lasten Milieu en duurzaamheid

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.805.996	1.713.803	1.713.803
Lasten	1.735.892	1.607.509	2.245.009
Saldo	70.104	106.294	-531.206

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 9: Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische zaken

Inhoud van het programma

In 2016 is de woonvisie vastgesteld. Nieuwbouw kan plaatsvinden in de beschikbare gronden op Dijkshorn en het centrum van Ten Boer. Initiatieven van bewoners uit de kleinere kernen en anderen worden ondersteund.

Samen met Wierden en Borgen zijn (conform de nieuwe Woningwet) prestatieafspraken gemaakt. In het kader daarvan zijn in 2017/2018 verschillende onderzoeken uitgevoerd en worden afspraken nader uitgewerkt. Het gaat om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen, eventuele nieuwbouw, aandacht voor specifieke doelgroepen, verduurzaming en aardbevingsbestendigheid.

Andere acties die voortvloeien uit de Woonvisie worden in komende jaren verder uitgewerkt of gecontinueerd, zoals levensloopbestendig wonen, promotionele acties gericht op gezinnen en nieuwbouw, imagoverbetering in samenwerking met onze strategische partners, energieloket/verduurzaming particulier bezit, de mogelijkheden voor tijdelijke bouw, experimentele woonvormen op Woldwijk. Ook worden de mogelijkheden voor wonen in leegstaande panden verder onderzocht.

In 2016 is de coöperatie Woldwijk formeel opgericht. De huur- en samenwerkingsovereenkomsten tussen gemeente en coöperatie zijn gesloten. In 2018 zitten we als gemeente in de rol van bevoegd gezag bij nieuwe initiatieven door de coöperatie en volgen we de ontwikkelingen o.a. via een periodiek overleg.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018
Onderzoeken of we de lasten voor de aangekochte gronden voor Woldwijk kunnen verminderen. Verkoop boerderij.	De lasten voor de aangekochte gronden worden m.i.v. 2018 volledig gedekt uit de huuropbrengsten. In 2018 zitten we als gemeente in de rol van bevoegd gezag bij nieuwe initiatieven door de coöperatie en volgen we de ontwikkelingen o.a. via een periodiek overleg. Stand van zaken jaarrekening 2018: In Woldwijk heeft inmiddels een bestuurswisseling plaatsgevonden. Als gemeente onderhouden we goede contacten met het bestuur. In 2018 zijn op een van de schuren van de boerderij op Woldwijk 177 zonnepanelen van de ECTB geplaatst. Daarnaast staan er twee yurts (Mongoolse tenten), enkele tiny houses en is er een zelfoogsttuin. Verder is er een 'Wereldhuiskamer' gebouwd en zijn er plannen voor een jongerenvoorziening. Eerste helft 2018 zijn de zonnepanelen van de ECTB geplaatst en de eerste tiny houses staan op Woldwijk.
Woldwijk	Het doel van het project is een werkwijze ontwikkelen voor het tot ontwikkeling brengen van duurzame initiatieven op Woldwijk. Daarmee kan het een voorbeeld zijn voor het omgaan met gebieden die niet meer traditioneel ontwikkeld worden. In 2007 heeft de gemeente Ten Boer 39 hectare grond voor toekomstige woningbouw in het gebied Woldwijk gekocht.

	Woldwijk ligt aan de noordoostzijde van het dorp Ten Boer grenzend aan bestaand stedelijk gebied. Plannen voor woningbouw zijn niet te verwachten. De gemeenteraad van Ten Boer heeft daarom besloten het gebied voor 20 jaar over te dragen aan de Coöperatieve Vereniging Woldwijk die initiatieven gaat ontplooiën onder de volgende voorwaarden: • De initiatieven zijn gericht op duurzaamheid; • De initiatieven bieden maatschappelijke meerwaarde voor de inwoners van Ten Boer; • Er wordt jaarlijks huur betaald aan de gemeente. Voor 2018 zijn de volgende twee aspecten van belang: • Ten eerste hebben gemeente, provincie en coöperatie samen de zorg voor het borgen van de ruimtelijke kwaliteit op de lange termijn. Daartoe wordt samen een koersdocument en een stedenbouwkundig/landschappelijk raamwerk opgesteld. De provincie Groningen en de gemeente Ten Boer hebben dat op 15 december 2016 in een intentieovereenkomst met elkaar vastgelegd. • Ten tweede is in vergelijkbare situaties in Nederland duidelijk dat onze wet- en regelgeving niet is toegerust om dit soort experimenteersituaties adequaat te bedienen. Voor proeftuinen en experimenteersituaties zal een aangepaste vergunningensituatie moeten kunnen worden geregeld, die recht doet aan de rechten, plichten en risico's van de betrokken partijen. Woldwijk heeft de status Proeftuin Omgevingswet gekregen en hiertoe een overeenkomst gesloten met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland RVO. Daarnaast heeft de provincie haar Provinciale Omgevingsverordening POV zodanig aangepast dat een deel van Woldwijk (namelijk de omgeving van de boerderij) aangewezen wordt als stedelijk gebied in plaats van agrarisch gebied, zodat er ruimere mogelijkheden zijn om te experimenteren met vormen van wonen en werken. Stand van zaken jaarrekening 2018: Zoals hierboven aangegeven zijn er diverse ontwikkelingen op Woldwijk, die we als gemeente op de voet en in goede samenwerking volgen. In 2018 hebben we afgetrapt met de pilot Omgevingsplan Woldwijk, wat door de gemeente Groningen wordt geleid. In samenwerking met de GGD, Waterschap, Provincie en de Veiligheidsregio wordt er in het kader van de naderende Omgevingswet getracht een Omgevingsplan voor Woldwijk te maken.
Actualisering bestemmingsplannen	Alle bestemmingsplannen zijn de afgelopen jaren geactualiseerd. Het bestemmingsplan Buitengebied is in mei 2017 door de raad vastgesteld. De geldende bestemmingsplannen voor Dorpskern ten Boer en Kleine Dorpskernen Ten Boer worden in 2017-2018 partieel herzien in verband met de bescherming van het gebouwde erfgoed. Stand van zaken jaarrekening 2018: Het bestemmingsplan Erfgoed (en parkeren) is door de raad vastgesteld.

Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
Promotie van Ten Boer als aantrekkelijke woongemeente, gecombineerd met grondprijsbeleid en opstellen/uitvoeren van actieprogramma om	We hebben in 2017 samen met communicatie- en marketingbureau G2K, op basis van de kwaliteiten van Ten Boer, een communicatieconcept uitgewerkt voor Dijkshorn. Deze communicatie campagne wordt in 2018 verder uitgevoerd.

belangstellenden te trekken	Stand van zaken jaarrekening 2018: De woningbouwpromotie 2017 was succesvol en is in 2018 voortgezet.
Diversiteit bevorderen in bouwen en herbestemmen leegstaande boerderijen: levensloopbestendige woningen, kangoeroewoningen, zorgboerderijen of kleine ondernemers ("cottage industry"). Toevoegen aan het nieuwe bestemmingsplan buitengebied.	Dit is in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied verwerkt en ook de nieuwe provinciale omgevingsverordening geeft meer ruimte op deze terreinen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Actieve bevordering van collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO), welstandsvrij bouwen en zelfbouw. Ondersteunen van collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO), welstandsvrij bouwen en zelfbouw.	In 2016 is de woonvisie vastgesteld. Nieuwbouw kan plaatsvinden in de beschikbare gronden op Dijkshorn en het centrum van Ten Boer. Hiernaast wordt in de woonvisie aangegeven initiatieven van bewoners uit de kleinere kernen waar mogelijk kleinschalige woningbouw plannen in de dorpen te ondersteunen. CPO past goed bij deze beleidslijn. Dit betreft een doorlopende ondersteuning van initiatieven zoals hierboven geschetst. De gemeente is hierin geen initiatiefnemer. KUUB o.a. is bezig een plan te ontwikkelen voor een kleinschalige projectmatig bouwontwikkeling in de derde fase van Dijkshorn.. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
Zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers) kunnen gemakkelijker een eigen bedrijf aan huis vestigen; zonder overlast te geven in de woonomgeving. Toevoegen aan het nieuwe bestemmingsplan buitengebied	Dit aspect is met 'direct recht' opgenomen in het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied. In de eigen woning kan het in ieder geval. In een bijgebouw na een nadere afweging. Stand van zaken jaarrekening 2018: Geen bijzonderheden.
De gemeente stimuleert de aanleg van snel internet (glasvezel) om de economische ontwikkeling en daarmee het ontstaan van werkgelegenheid te ondersteunen	In 2018 zal hieraan met andere gemeenten worden samengewerkt via Breedband Noord Groningen. De provincie Groningen en het Economic Board hebben hun voorwerk gedaan en trekken zich na de aanbestedingsprocedure terug uit het proces. De uitvoering ligt bij de gemeenten. Stand van zaken jaarrekening 2018: In december 2018 is de aanleg van snel internet in onze gemeente gestart met een communicatiecampagne. Bewoners kunnen zich aanmelden voor een huisaansluiting. De daadwerkelijke aanleg zal in 2019 gebeuren, mits er voldoende aanmeldingen zijn. De uitvoering is in handen van Breedband Noord Groningen en aanbieder Rodin.
Aanpassing aanbestedingsbeleid van de gemeente door ruimte te geven voor offertering door zelfstandigen en bedrijven uit de gemeente, toevoeging van eisen m.b.t. duurzaamheidsaspecten en toevoeging van voorwaarden voor "social return"	In de tweede helft van 2016 is het aanbestedingsbeleid hierop aangepast en aan de raad aangeboden. In 2017 is het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen vastgesteld en in 2018 geven we hier uitvoering aan. Stand van zaken jaarrekening 2018: In 2018 hebben we de nulmeting MVI 2017 gepresenteerd, de inkoopkalender 2018 gepubliceerd en hebben we in samenwerking met afdeling Inkoop en Economische Zaken van de gemeente Groningen een avond voor ondernemers georganiseerd onder de noemer 'Zaken doen met de (nieuwe) gemeente'.
Prioriteit voor het fysiek en bouwkundig veilig maken van dijken, ondergrondse en bovengrondse infrastructuur, van	Zie programma 2

scholen en Bloemhof en Innersdijk i.v.m. aardbevingsproblematiek, inclusief energiebesparende maatregelen	
---	--

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Woonvisie	Samen met Wierden en Borgen en Woonzorg Nederland worden (conform de nieuwe Woningwet) jaarlijks prestatieafspraken gemaakt. Belangrijke onderwerpen hier binnen zijn voor 2018 in ieder geval: nieuwbouw, vergunninghouders en wonen & zorg. Daarnaast blijven de oude speerpunten bestaan zoals: beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen, aandacht voor specifieke doelgroepen, verduurzaming en aardbevingsbestendigheid. Stand van zaken jaarrekening 2018: De prestatieafspraken voor 2018 met de woningbouwverenigingen en het huurdersplatform zijn gemaakt en worden gemonitord. De prestatieafspraken voor 2019 zijn begin december 2018 met Wierden en Borgen gemaakt.
Grondexploitatie Dijkshorn	Voor de grondexploitatie Dijkshorn geldt: • Acties woningbouwpromotie (zie hierboven) uitvoeren; • Afspraken maken met VDM over de realisatie van de tweede fase van hun woningbouwproject; • Afspraken maken met ontwikkelaar Timmer over de realisatie van de woningen in de eerste fase en indien dit niet voldoende lukt een nieuwe ontwikkelaar voor deze kavels zoeken; • Het woonprogramma van de eerste en tweede fase zo nodig aanpassen aan de wensen vanuit de markt. • Jaarlijks de geactualiseerde grondexploitatie aanbieden aan de raad. • Jaarlijks over de voortgang rapporteren. Stand van zaken jaarrekening 2018: Woningbouwpromotie: loopt, website wonenintenboer.nl is actueel. VDM: start met bouw volgende fase, afhankelijk van bouwcapaciteit. Timmer: is komen te vervallen en plan wordt overgenomen door andere ontwikkelaar. Woonprogramma zo nodig aanpassen: wordt inderdaad waar nodig aangepast aan de vraag. GREX: is aangeboden aan de raad Voortgang rapporteren: is onderdeel van het aanbieden van de GREX. Communicatie met bewoners: we zijn gestart met communicatie met bewoners over het afronden van de wijk, aanbrengen van groen, het overdragen van stukken gemeente grond als tuin en het opheffen van enkele ruimtelijke overtredingen (schuttingen en schuren).
Centrumplan	Wierden en Borgen is bezig met de planontwikkeling van woningbouw op cluster IV en/of Veld 1. We volgen dit via onze ambtelijke en bestuurlijke contacten met Wierden en Borgen. Stand van zaken jaarrekening 2018: Met Wierden en Borgen is in 2018 een overeenkomst getekend voor de bouw van 8 woningen op Veld 1. De woningbouwvereniging ziet af van cluster IV. Voor cluster IV zoeken we naar een goede ruimtelijke invulling en een ontwikkelaar. Ook zijn er plannen in ontwikkeling voor de bouw van woningen op de Pluslocatie aan de Gaykingastraat in Ten Boer. Deze plannen zullen begin 2019 gepresenteerd worden.

Toekomstvisie Koopmansplein	Een toekomst bestendig Koopmansplein. Dat is onze ambitie. Dit willen we realiseren in samenwerking met de ondernemers en andere stakeholders in het gebied. Om dit te realiseren is er een toekomstvisie op het Koopmansplein gemaakt. De raad heeft hier in 2017 mee ingestemd. Om hieraan uitvoering te geven is er een projectleider aangesteld die de acties die voortkomen uit de visie oppakt. Stand van zaken jaarrekening 2018: De winkeliers hebben inmiddels diverse acties ondernomen en bijvoorbeeld een winkeliersvereniging opgericht. Tot eind 2018 blijven we dit vanuit de gemeente ondersteunen vanuit het door de raad beschikbaar gestelde krediet. In oktober 2018 is de raad per brief geïnformeerd over een aantal zaken die nog worden uitgevoerd.
Erfgoedinventarisatie	Ten behoeve van de versterkingsopgave heeft de NCG en CVW de vraag aan de gemeente gesteld om aan te geven welke panden, ensembles en dorpsgezichten van cultuurhistorische waarde zijn. Dit om rigoureuze sloop te voorkomen en ons cultuurhistorisch erfgoed te behouden. In 2017 is het tweede deel van de erfgoedinventarisatie uitgevoerd; het eerste deel betrof Ten Post e.o. In het vastgestelde bestemmingsplan Buitengebied is een basisbescherming opgenomen in de vorm van de aanwijzing van beeldbepalende panden. In de bestemmingsplannen Dorpskern Ten Boer en Kleine Dorpskernen Ten Boer zal bescherming worden opgenomen via een partiële herziening. Voor het hele grondgebied van de gemeente zal op basis van de inventarisatie een gemeentelijke monumentenlijst worden samengesteld in overleg met de eigenaren. Stand van zaken jaarrekening 2018: Bestemmingsplan Erfgoed (en parkeren): dit bestemmingsplan is in oktober 2018 door de raad vastgesteld. Gemeentelijke monumenten: het traject "aanwijzen gemeentelijke monumenten op vrijwillige basis" is afgerond inmiddels en heeft geleid tot het aanwijzen van 23 extra gemeentelijke monumenten. De eigenaren ontvangen een schildje met daarop het wapen van de gemeente Ten Boer en met de tekst 'gemeentelijk monument'.

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische zaken verbonden zijn.

Baten en lasten Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische zaken

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.351.087	607.487	611.987
Lasten	743.009	662.673	956.593
Saldo	608.078	-55.186	-344.606

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Programma 10: Middelen

Inhoud van het programma

Het programma middelen bestaat o.a. uit de onderdelen algemene uitkeringen, belastingen, rente en dividenden, de stelposten, mutaties in de reserves en de post onvoorzien. We vinden hier de financiële middelen die algemeen gebruikt worden voor de realisatie van de taken die opgenomen zijn onder de andere programma's.

De niet vrij aanwendbare heffingen, zoals het rioolrecht en afvalstoffenheffing, en de ontvangsten van specifieke uitkeringen zijn als baten opgenomen in de betreffende programma's. Hier dekken ze voor een deel de kosten.

Stand van zaken jaarrekening 2018

Doorlopende acties vanuit het bestuursakkoord 2010 - 2014	Concrete activiteiten in de begroting 2018

Acties Collegeprogramma 2014-2018	(Te ontwikkelen) Activiteiten
In goed overleg en in afstemming met provincie en het Ministerie van BZK wordt de begroting van de gemeente Ten Boer gesaneerd.	Het artikel 12 traject is in 2017 afgerond.
Er wordt een actieprogramma opgezet om aanvullende geldstromen te kunnen aanboren, bv. Europese fondsen en leefbaarheidsgelden van de NAM	De beschikbare leefbaarheidsmiddelen zijn volledig benut. De projecten zwembad en kindcentrum moeten nog worden uitgevoerd en afgerekend.
De samenwerking met Groningen nog optimaler benutten	Het jaar 2018 staat in het teken van de herindeling en we kijken of we in het traject van samenvoegen mee kunnen liften op ontwikkelingen in Groningen die ook voor Ten Boer van toepassing kunnen zijn. Stand van zaken jaarrekening 2018: Net als in voorgaande jaren is de samenwerking Groningen – Ten Boer in 2018 goed verlopen en heeft de gemeente Groningen Ten Boer daar waar mogelijk meegenomen in nieuwe ontwikkelingen.

Nieuwe ontwikkelingen na vaststelling collegeprogramma	Toelichting
Saneringsbegroting 2015-2018; pakket van bezuinigingsmaatregelen en verhoging inkomsten.	Uitvoering geven aan de in mei 2015 vastgestelde saneringsbegroting en maatregelen 2016- 2018. De resultaten van de maatregelen zijn verwerkt in de begroting. Stand van zaken jaarrekening 2018: De taakstelling bibliotheek is in overleg met de gemeente Groningen over de datum van herindeling getild omdat harmonisering van beleid dient plaats te vinden waarbij uiteraard ook de bibliotheekvoorziening Haren wordt betrokken. Dit geldt ook voor de taakstelling gemeentehuis in afwachting van de toekomstige invulling van het gebouw na de herindeling.

Wat heeft het gekost

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan het programma Middelen verbonden zijn.

Baten en lasten Middelen

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.089.813	1.021.163	1.021.163
Lasten	1.168.767	1.109.259	1.109.259
Saldo	-78.954	-88.096	-88.096

In hoofdstuk 7 wordt een toelichting gegeven van de afwijkingen tussen begroting en rekening.

Beleidsindicatoren

Een onderdeel van de vernieuwing BBV is de toevoeging van beleidsindicatoren aan de voorgeschreven kengetallen.

De indicatoren worden door het ministerie voorgeschreven en de informatie wordt nagenoeg geheel beschikbaar gesteld via de website www.waarstaatjegemeente.nl. Via deze website bestaat de mogelijkheid de indicatoren te vergelijken met landelijke cijfers en ontwikkelingen

Informatie die niet beschikbaar is gesteld via www.waarstaatjegemeente.nl en CBS is aangemerkt als niet beschikbaar (nb).

Op de volgende bladzijde treft u de beleidsindicatoren voor de gemeente Ten Boer aan.

Wettelijke indicatoren	2014	2015	2016	2017	2018
Taakveld 0: Bestuur en ondersteuning					
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	1,84	1,91	1,66	1,77	1,74
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	1,84	1,91	1,66	1,77	1,74
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	203	27	240	238	244
Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom + totale kosten externen):	9,73	9,64	11,89	10,4	38,5
Overhead (% van de totale formatie)	9,77	10,6	11,71	10,49	10,49
Taakveld 1: Veiligheid					
Verwijzingen HALT 12 t/m 17 jaar (aantal per 10.000 jongeren)	135	133	60	46	46
Harde kern jongeren 12 t/m 24 jaar (aantal per 10.000 inwoners)	0,9	Nb	Nb	Nb	Nb
Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)	0	0	0	0,7	1
Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)	2,7	2,0	1,4	2,0	2,2
Diefstallen uit woningen (aantal per 1.000 inwoners)	2,0	0,7	0,7	1,4	1,6
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (aantal per 1.000 inwoners)	4,7	4,7	3,4	2,7	3
Taakveld 2: Verkeer en Vervoer					
% Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	7%	8%	Nb	nb	nb
% Overige verkeersongevallen met een gewonde fietser	7%	8%	Nb	Nb	Nb
Taakveld 3: Economie					
% Functiemenging	36,3%	37,2%	36,2%	36,8%	36,8%
Aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	124,1	126,6	126,0	130,0	109,6
Taakveld 4: Onderwijs					
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	2,15	1,46	2,25	0,79	0,79
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	26,56	20,39	17,27	18,12	18,12
Vroegtijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (VSV'ers)	1,4	0,4	1,2	Nb	1,1
Taakveld 5: Sport, cultuur en recreatie					
% niet wekelijkse sporters	Nb	Nb	54,3%	Nb	Nb
Taakveld 6: Sociaal domein					
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	368,1	386,2	371,5	390,0	Nb
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 74 jaar	Nb	Nb	Nb	Nb	328,9
% jongeren (12 t/m 21-jarigen) met een delict voor de rechter	1,37%	0,62%	Nb	Nb	Nb
Kinderen in uitkeringsgezinnen (%)	4,44%	3,95%	Nb	Nb	3,95
Netto participatiegraad (% werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	68,1%	68,7%	69,3%	70,3%	Nb
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22-jarigen)	1,68%	0,48%	Nb	Nb	Nb
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners 18 jr. en ouder)	Nb	21,1	21,3	23,1	22,9
Lopende re-Integratievoorzieningen (aantal per 1.000 inwoners van 16-64jaar)	Nb	8,6%	9,8%	11,0%	9,2%
% jongeren met jeugdhulp (tot 18 jaar, met en zonder verblijf)	nb	10,4%	10,2%	10,3%	10,5%
% jongeren (tot 18 jaar) met jeugdbescherming	Nb	Nb	Nb	0,6%	4,7%
% jongeren (van 12 tot 23 jaar) met jeugdreclassering	Nb	Nb	Nb	1,0%	1,0%
Aantal cliënten met een maatwerkarrangement WMO per 1.000 inwoners	Nb	Nb	Nb	59	59
Taakveld 7: Volksgezondheid en milieu					
Omvang huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	204	201	224	Nb	Nb
% Hernieuwbare elektriciteit	41,3%	47,6%	52,2%	Nb	Nb
Taakveld 8: Vhrosv (volkshuisvesting, ruimtelijke ondening en stedelijke vernieuwing)					
Gemiddelde WOZ-waarde (€)	174	166	165	169	175
Aantal nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen	6,3	0	Nb	Nb	7,6
% Demografische druk	78,6%	79,1%	80,2%	81,3%	82,5%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (€)	800	838	853	862	862
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (€)	800	838	853	862	862
* Nb = niet bekend					

3. Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien

De uitvoering van de programma's wordt bekostigd uit een aantal dekkingsmiddelen. De belangrijkste dekkingsmiddelen betreffen de onroerendezaakbelastingen (OZB) en de uitkeringen uit het gemeentefonds. Deze middelen kennen in tegenstelling tot heffingen als rioolrecht of de afvalstoffenheffing geen vooraf bepaald bestedingsdoel. De niet vrij aanwendbare heffingen worden, evenals de ontvangsten van de specifieke uitkeringen in de programma's, waarvan ze voor een deel de kosten dekken, onder de baten verantwoord.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de gerealiseerde algemene dekkingsmiddelen. Onder de tabel worden de onderdelen toegelicht.

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2018	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2018 primitief	Rekening 2017
Lokale heffingen	1.507.861	1.489.350	1.513.350	1.495.749
Algemene uitkering gemeentefonds	7.145.560	7.200.052	7.041.652	6.725.110
Algemene uitkering sociaal domein	2.898.642	2.857.938	2.814.338	2.633.979
Aanvullende uitkering artikel 12	0	0	0	6.992.979
Frictiemiddelen herindeling	736.777	1.451.700	708.000	0
Dividend	39.535	36.600	32.100	37.648
Rente	0	0	0	77.697
Stelposten	0	11.400	11.400	0
Onvoorzien	0	28.235	44.000	0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	12.328.375	13.075.275	12.164.840	17.962.483

Lokale heffingen

Het gaat hier om heffingen waarvan de besteding niet gebonden is. Voor onze gemeente betreft het de onroerendezaakbelastingen. Een specificatie van de opbrengsten plus toelichting is te vinden in paragraaf 4.1 Lokale Heffingen.

Algemene uitkering Gemeentefonds

Voor de berekening van de algemene uitkering 2018 zoals opgenomen in de jaarrekening 2018 is de laatste specificatie van het Ministerie van BZK gebruikt (28 november 2018).

De feitelijke opbrengst 2018 is voor de "gewone" algemene uitkering € 55.000,00 lager dan begroot. Dit komt door afrekeningen voorgaande jaren voor een bedrag van € 12.000,00. Daarnaast zijn de effecten van de september- en decembercirculaire niet meer verwerkt in een begrotingswijziging. Deze circulaires hebben een negatief effect op de ontvangen algemene uitkering.

Voor het sociaal domein is iets meer ontvangen dan is geraamd. Ook hiervoor geldt dat de effecten van de september- en decembercirculaire niet meer zijn verwerkt in een begrotingswijziging.

De afwijking m.b.t. de frictiemiddelen herindeling wordt toegelicht in het hoofdstuk “Toelichting afwijkingen per programma” onder het kopje “gemeentelijke herindeling”.

Aanvullende uitkering artikel 12

In 2018 is geen aanvullende uitkering artikel 12 meer ontvangen.

Dividenden

Dividenden	Rekening 2018	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2018 primitief	Rekening 2017
Bank Nederlandse Gemeenten	8.880	6.100	6.100	5.756
Enexis	30.655	30.500	26.000	31.892
Totaal dividenden	39.535	36.600	32.100	37.648

De afwijking t.o.v. de begroting is marginaal.

Rente

Met ingang van 2018 wordt geen rente meer doorbelast over de eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen). Hiermee wordt aangesloten bij het standpunt van de commissie BBV om geen administratieve rente door te belasten in de begroting en rekening.

Stelposten

Er resteert een bedrag van € 11.400,00. Het gaat hier om de raming van de halve kapitaallast op de geraamde investeringen 2018.

Onvoorzien

In de voorjaarsnota 2018 is € 50.000,00 extra beschikbaar gesteld voor de post onvoorzien die hiermee in de basis een omvang had van € 44.000,00 plus € 50.000,00 is € 94.000,00.

Na verwerking van de diverse bestedingen t.l.v. onvoorzien resteert een bedrag van € 28.235,00.

4 Paragrafen

De paragrafen bij de begroting en jaarstukken geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten vanuit een bepaald perspectief. In de paragrafen zijn de beleidslijnen vastgelegd voor beheersmatige aspecten. Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in de begroting/jaarrekening staan worden gebundeld in een kort overzicht, waardoor de raad voldoende inzicht krijgt. Er is dus enige overlap tussen de programma's en de paragrafen. De programma's zijn direct gericht op de burger en de paragrafen indirect. Ze geven kaders die de raad aan het college stelt voor het beheer en de uitvoering.

De volgende paragrafen zijn opgenomen in de jaarrekening:

1. Lokale heffingen
2. Weerstandvermogen en risicobeheersing
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Interbestuurlijk Toezicht (IBT)
7. Verbonden partijen
8. Grondbeleid

4.1 Lokale heffingen

Nota Lokale heffingen

Door de raad is op 29 september 2010 de nota Lokale heffingen Ten Boer 2010 besproken en vastgesteld. In deze nota wordt ingegaan op de samenstelling van het pakket aan gemeentelijke belastingen en heffingen, de druk van de belastingen over de diverse bevolkingsgroepen en belanghebbenden, de mogelijkheden om nieuwe heffingen/belastingen in te voeren en tariefaanpassingen voor de jaren 2011 tot en met 2015. Voor de periode na 2015 heeft de raad op 27 mei 2015 de nota Lokale heffingen Ten Boer 2015 besproken en vastgesteld.

Overzicht inkomsten

Gemeentelijke heffingen	Rekening 2018	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2018 primitief	Rekening 2017
OZB woningen - eigenaarsdeel	958.700	948.100	965.000	954.900
OZB niet woningen - eigenaarsdeel	337.700	359.300	366.000	335.600
OZB niet woningen - gebruikersdeel	211.500	182.000	185.300	205.200
Afvalstoffenheffing	819.500	819.400	819.400	798.500
Rioolheffing	870.900	885.400	885.400	870.400
Totaal gemeentelijke heffingen	3.198.300	3.194.200	3.221.100	3.164.600

De onroerendezaakbelasting (OZB) dient tot het verkrijgen van algemene dekkingsmiddelen.

De afvalstoffenheffing en de rioolrechten hebben een relatie met de door de gemeente te verstrekken diensten en mogen maximaal 100% kostendekkend zijn.

De totale opbrengst OZB 2018 is € 18.500,00 hoger dan geraamd in de begroting 2018. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat er meer woningen zijn gebouwd dan waarmee rekening was gehouden bij de berekening van de tarieven.

De meer- en minderopbrengst OZB niet-woningen komt doordat de extra opbrengst objecten NAM bij de berekening van de tarieven zijn meegenomen in het eigenaarsdeel. In de jaarrekening is dit gesplitst over het eigenaarsdeel en het gebruikersdeel.

Beleid in Ten Boer was dat de kosten inzameling en verwerking afvalstoffen en riolen voor 100% worden afgedekt uit de opbrengst afvalstoffenheffing en rioolheffing met egalisatie vanuit of naar de voorzieningen.

De opbrengst rioolheffing is € 14.500,00 lager dan is geraamd in de begroting 2018. De afwijking wordt toegelicht in het hoofdstuk "Toelichting afwijkingen per programma" onder het kopje "baten rioolrechten".

Met de rioolheffing worden de kosten dagelijks onderhoud en de kapitaallasten uitvoering gemeentelijk water- en rioleringsplan (GWRP) gedekt. In de raadsvergadering van 27 januari 2016 is het Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan gemeente Ten Boer 2016 – 2020 vastgesteld.

Beleid is dat de kosten van onderhoud en de investeringslasten gedekt worden uit de opbrengst rioolheffing. Fluctuaties worden opgevangen binnen de voorziening GWRP.

Jaarlijks wordt het GWRP geactualiseerd en de uitkomst wordt gebruikt bij de vaststelling van het tarief rioolrecht voor het komende jaar.

Lastendruk voor de burger

In onderstaand overzicht wordt op basis van de cijfers over 2018 een vergelijking van de lokale lastendruk per gezin gegeven van de gemeenten uit de regio. De gemeenten staan in volgorde van de hoogte van de totale belastingdruk.

Gemeente	Totaal gemeentelijke woonlasten
Haren	961
Loppersum	875
Ten Boer	862
Appingedam	860
Winsum	814
Delfzijl	780
Bedum	750
Groningen	727
Zuidhorn	721

Bron: COELO Digitale Atlas 2018.

Kwijtscheldingsbeleid

Door de raad is op 26 november 2014 de “Kwijtscheldingsverordening gemeentelijke belastingen 2015” vastgesteld. In deze verordening is geregeld wanneer kwijtschelding kan worden verleend.

Kwijtschelding kan worden verleend van de volgende belastingen:

- de onroerendezaakbelastingen;
- de afvalstoffenheffing voor zover het betreft de belasting bedoeld in onderdeel 1.1 van de bij de Verordening afvalstoffenheffing behorende tarieventabel;
- de leges als bedoeld in onderdeel 1.12.3 van de bij de Legesverordening behorende tarieventabel (aanvraag van een gehandicaptenparkeerkaart en aanvraag van een gehandicaptenparkeerplaats op kenteken);

4.2 Weerstandvermogen en risicobeheersing

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de gemeente is. De gemeente Groningen heeft gekozen om de omvang van en de achtergronden in de risico's en het beschikbare weerstandsvermogen voor meerdere begrotingsjaren (vier jaren) te bezien. Dit wordt dynamisch weerstandsvermogen genoemd. Deze keuze is vastgelegd in de kadernota weerstandvermogen van de gemeente Groningen (raadsbesluit 6 juli 2016).

De paragraaf weerstandsvermogen die in de gemeenterekening is opgenomen heeft in tegenstelling tot de rest van de gemeenterekening een prospectief karakter. De gemeente Groningen is per 1 januari 2019 een heringedeelde gemeente. Een van de gevolgen is dat de gemeenterekeningen 2018 van de oude gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer ruim een maand na de gemeentebegroting 2019 van de nieuwe gemeente Groningen in de gemeenteraad ter vaststelling behandeld worden.

Ten aanzien van de paragraaf weerstandsvermogen in zowel de gemeenterekeningen 2018 van de oude gemeenten als de gemeentebegroting 2019 van de gemeente Groningen kiezen we, gezien de samenloop in tijd en het genoemde prospectieve karakter, voor één paragraaf weerstandsvermogen welke is opgenomen in de gemeenterekening van de voormalige gemeenten.

Inleiding

Bij de uitvoering van onze taken worden we geconfronteerd met risico's en ontwikkelingen die financiële gevolgen kunnen hebben voor de gemeente. Het is belangrijk dat we beschikken over een buffer om onverwachte tegenvallers op te kunnen vangen. Deze buffer wordt gevormd door het beschikbare weerstandsvermogen.

Minstens zo belangrijk is dat een goede sturing op en beheersing van de risico's plaatsvindt (risicomanagement). Risicomanagement geeft een organisatie inzicht in wat kan gebeuren en stelt organisaties zo in staat prioriteiten toe te kennen aan de onderkende risico's. Daardoor kunnen gestructureerd acties worden ondernomen en maakt het voor organisaties mogelijk om genomen beslissingen aangaande risico's te verantwoorden.

Bij projecten, waarbij het risico voor de gemeente Groningen groot is, laten we bij het aangaan van het risico een second opinion uitvoeren door een onafhankelijke partij. Dit geldt bijvoorbeeld voor situaties waarbij we als gemeente een lening verstrekken aan een derde of bij grotere projecten waar we als gemeente weinig ervaring mee hebben.

Ondanks de inspanningen op het gebied van risicomanagement kunnen zich risico's blijven voordoen. Met het beschikbare weerstandsvermogen zijn we in staat de financiële effecten van risico's op te vangen. Risicomanagement en het weerstandsvermogen zijn daarmee onderling verbonden en vormen een belangrijk onderdeel van het (financiële) beleid van de gemeente.

Kadernota Weerstandvermogen en Risicomanagement

Het kader voor het weerstandsvermogen en risicomanagement is vastgelegd in de op 6 juli 2016 door de raad vastgestelde kadernota Weerstandvermogen en Risicomanagement 2016 (5714411).

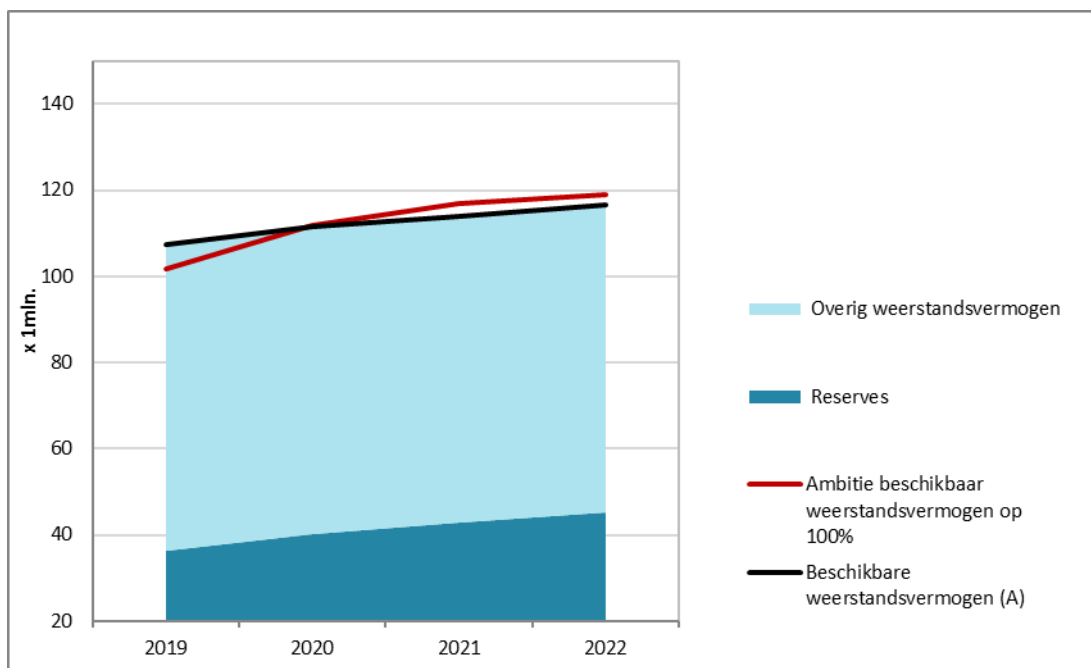
Daarnaast heeft de raad bij de begroting 2017 op 9 november 2016 via amendement bepaald dat het minimumniveau van de Algemene Egalisatie Reserve 20 miljoen euro is.

In het kader is aangegeven op welke wijze wij de risico's in beeld brengen en beheersen en op welke momenten wij de raad hierover informeren. Bij de begroting en de rekening rapporteren we integraal over de risico's in het weerstandsvermogen en de belangrijke ontwikkelingen die effect kunnen hebben op het weerstandsvermogen. In de kadernota uit 2016 hebben we bepaald dat we een deel van de onbenutte belastingcapaciteit en de niet structureel ingezette middelen uit de vrije beleidsruimte (intensiveringsmiddelen) rekenen tot het beschikbare weerstandsvermogen.

Onze grootste risico's doen zich voor bij de woningbouwlocaties en bedrijventerreinen. We herzien elk jaar de exploitatieopzetten van deze projecten. Om eventuele risico's op te kunnen vangen, kan een beroep worden gedaan op het gemeentelijk weerstandsvermogen.

In 2019 actualiseren we de kadernota Weerstandsvermogen en Risicomanagement, waarbij onder andere de afspraken uit het coalitie akkoord in de kadernota worden verwerkt.

Weerstandsvermogen in één oogopslag

Berekening weerstandsvermogen rekening 2018	2019	2020	2021	2022
Beschikbare weerstandsvermogen (A)	107.503	111.405	113.964	116.481
Reserves	36.325	40.227	42.786	45.303
Overig weerstandsvermogen	71.177	71.177	71.177	71.177
Benodigde weerstandsvermogen (B)	101.776	111.869	116.930	118.991
Risico grondexploitaties (incl Meerstad) * waarschijnlijkheidsfactor (90%)	72.841	72.941	72.207	71.235
Overige risico's * waarschijnlijkheidsfactor (90%)	28.935	38.928	44.723	47.756
Ratio weerstandsvermogen (A/B x 100%)	106%	100%	97%	98%
Verhouding reserves / benodigd weerstandsvermogen	36%	36%	37%	38%
Ambitie beschikbaar weerstandsvermogen op 100%	100%	100%	100%	100%
Verschil tussen beschikbaar en benodigd weerstandsvermogen	5.727	-464	-2.966	-2.510

Het weerstandsvermogen geeft inzicht in de weerbaarheid van de gemeente. Het laat zien of de gemeente in staat is de effecten van risico's op te vangen. Als maatstaf hanteren we hiervoor de ratio van het weerstandsvermogen. Deze geeft de verhouding weer tussen het beschikbare weerstandsvermogen (welke middelen zijn er om risico's op te vangen?) en het benodigde weerstandsvermogen (welke risico's lopen we?). Een ratio van 100% betekent dat er voldoende weerstandsvermogen beschikbaar is om het effect van de ingeschatte risico's (kans * effect*waarschijnlijkheidsfactor van 90%) te kunnen opvangen. De ratio in deze rekening 2018 is iets beter dan in de gemeentebegroting 2019. Dit komt doordat nu de definitieve rekeningresultaten zijn opgenomen. Deze wijken iets af van voorlopige ramingen die zijn gebruikt bij het bepalen van het weerstandsvermogen in de gemeentebegroting 2019. Daarnaast is er nog een aanpassing in de beginbalans van de nieuwe gemeente Groningen ten opzichte van de verwachting in de begroting 2019.

Waarschijnlijkheidsfactor

Bij het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen houden we rekening met een waarschijnlijkheidsfactor van 90%. Deze factor geeft weer dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen.

Het beschikbare weerstandsvermogen bestaat uit een aantal bronnen waarmee het effect van risico's kan worden opgevangen. We maken onderscheid tussen reserves en overige bronnen. De reserves (36,3 miljoen euro in 2019) zijn hard en kunnen direct worden ingezet. Inzet van de overige bronnen (71,2 miljoen euro) vraagt over het algemeen meer tijd. Voor de inzet van de stille reserve Enexis bijvoorbeeld is eerst verkoop van de aandelen nodig en inzet van de intensiveringsmiddelen vraagt besluitvorming over verlaging van de beschikbare budgetten en aanpassing van het beleid. Gezien het belang van het aandeel reserves maken we deze afzonderlijk zichtbaar. In het onderdeel [beschikbaar weerstandsvermogen](#) geven we een toelichting op de onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen.

Het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van een inschatting van de risico's die de gemeente loopt. Veruit het grootste risico ligt bij de gemeentelijke grondexploitaties en Meerstad. Dit risico bepaalt zo'n 72% van het benodigd weerstandsvermogen. In het onderdeel [benodigd](#)

[weerstandsvermogen](#) geven we een toelichting op risico's die het benodigd weerstandsvermogen bepalen.

De ontwikkeling van het weerstandsvermogen wordt twee keer per jaar bepaald: bij de rekening en bij de begroting. We willen benadrukken dat de berekening van het weerstandsvermogen geen exacte wetenschap is. Bij het bepalen van de omvang van het benodigd weerstandsvermogen worden een groot aantal inschattingen gemaakt die meer of minder goed te onderbouwen zijn. Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen kijken we dan ook vooral naar hoe het weerstandsvermogen zich ontwikkeld.

In de berekening van het benodigd weerstandsvermogen is geen rekening gehouden met risico's van nieuwe projecten. In zijn algemeenheid leiden nieuwe projecten tot nieuwe risico's en dus tot een hoger benodigd weerstandsvermogen. Op het moment dat er zekerheid is over de uitvoering van een project (meestal bij een realisatiebesluit door de raad), kan een inschatting worden gemaakt van het risico en houden we er rekening mee in het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen.

Op basis van de actuele berekening van het weerstandsvermogen komt de ratio voor 2019 uit op 106%. In de jaren daarna neemt de ratio iets af naar 98% in 2022. In 2019 kan 36% van het benodigd weerstandsvermogen worden opgevangen met reserves. In de jaren daarna neemt dit naar verwachting toe tot 38% in 2022.

Vergelijking met de rekening 2017

Weerstandsvermogen	Rekening 2018	Rekening 2017	Vershil
Beschikbare weerstandsvermogen (A)	107.503	137.107	-29.604
Benodigde weerstandsvermogen (B)	101.776	126.899	-25.123
Ratio weerstandsvermogen (A/B)	106%	108%	-2%
Ruimte weerstandsvermogen boven 1,0 (A - B)	5.727	10.208	-4.481
Benodigde aanvulling wsv tot 0,8	0	0	0

Bij de rekening 2017 lag de ratio van het weerstandsvermogen boven de 100% (108% in jaarschijf 2018). Ten opzichte van de rekening 2017 is sprake van een afname van het beschikbaar weerstandsvermogen én een afname van het benodigd weerstandsvermogen.

Het beschikbaar weerstandsvermogen neemt ten opzichte van de rekening 2017 af met €29,6 miljoen. De reserves nemen af met 30,4 miljoen euro, de overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen nemen toe met 0,8 miljoen euro. We lichten de verschillen toe in het onderdeel [beschikbaar weerstandsvermogen](#)

Het benodigd weerstandsvermogen neemt af met 25,1 miljoen euro. Deze afname ontstaat vooral omdat we het risico van de grondexploitatie Meerstad naar beneden hebben bijgesteld. Met deze bijstelling lopen we vooruit op een aanpassing van de kadernota weerstandsvermogen, waarin de methodiek voor het bepalen van het risico grondzaken / grondexploitaties is opgenomen. Bij het bepalen van het risico Meerstad houden we rekening met het in de grondexploitatie geraamde

voordeel omdat met dit voordeel een deel van het risico binnen de grondexploitatie kan worden opgevangen. In het onderdeel [benodigd weerstandsvermogen](#) komen we hierop terug.

In vergelijking met de rekening 2017 neemt het beschikbaar weerstandsvermogen met 4,5 miljoen euro meer af dan het benodigd weerstandsvermogen. Dit leidt in 2019 tot een verslechtering van de ratio met 2% (van 108% naar 106%).

De verlaging van de ratio in jaren na 2019 ontstaat vooral door een toename van het risico in het sociaal domein en de toegenomen bezuinigingstaakstellingen vanaf 2020. Dit leidt tot een verhoging van het benodigd weerstandsvermogen vanaf 2020. In de rekening 2017 bleef het benodigd weerstandsvermogen vanaf 2020 redelijk constant.

In het coalitieakkoord staat dat we aan het eind van de coalitieperiode wordt gestreefd naar een ratio van 100%. Gelet op de grote opgaven accepteren we voor de kortere termijn een ratio onder de 100% (minimaal 80%).

In 2019 bereiken we, ondanks een forse onttrekking aan het beschikbaar weerstandsvermogen, een ratio van 106%. Dat wordt met name veroorzaakt door een lager risico bij Meerstad. Dit verlaagt het benodigd weerstandsvermogen. Daarnaast houden we rekening met een toevoeging van 8,1 miljoen euro van het voorlopige rekeningresultaat 2018 van Groningen, Haren en Ten Boer aan de reserves (overeenkomstig het kader 'Eén integraal afwegingsmoment').

Bij het beoordelen van het weerstandsvermogen kijken we ook naar het aandeel reserves ten opzichte van het benodigd weerstandsvermogen. In 2019 zit er 36,3 miljoen euro in de reserves die meetellen voor het weerstandsvermogen. In de komende jaren neemt dit naar verwachting toe tot ruim 45 miljoen euro, indien geen beroep op het weerstandsvermogen hoeft te worden gedaan. In het coalitieakkoord is afgesproken voor de reserves die onderdeel uitmaken van het weerstandsvermogen een ondergrens van 25 miljoen euro te hanteren.

We constateren dat de het niveau van de reserves in het weerstandsvermogen aan de lage kant is. Met name de AER en de reserve grondzaken/ grondbank staan de komende jaren onder druk. Bij de actualisering van de kadernota weerstandsvermogen in 2019 komen we terug op hoe we hiermee om willen gaan. Dit zal leiden tot een herverdeling van middelen over de reserves. Daarbij willen we ook het aantal reserves dat onderdeel uitmaakt van het weerstandsvermogen terugbrengen.

Risicomanagement

In het onderdeel [risico's](#) wordt een uitgebreide toelichting gegeven op de risico's die het benodigd weerstandsvermogen bepalen.

De volgende risico's zijn ten opzichte van de rekening 2017 opgenomen:

- Risico parkeerhandhaving (voorheen opgenomen onder risico parkeerbedrijf);
- Verhogen ABP-premies;
- Risico's Haren en Ten Boer.

In vergelijking met de rekening 2017 is een aantal risico's geclusterd. Het gaat om:

- Verstrekte leningen en garanties;
- Vastgoed;
- Fiscale / juridische risico's;
- Risico bezwaarprocedures.

De risico's van Haren en Ten Boer die hieronder vallen zijn hieraan toegevoegd.

Dynamisch weerstandsvermogen

We laten de dynamische ontwikkeling van het weerstandsvermogen zien als gevolg van wijzigingen in de risico's en de reserves in de periode 2019-2022. Hiermee ontstaat een beter beeld van de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.

Wanneer voor risico's een meerjarige inschatting kan worden gemaakt (in effect en/of kans van optreden) nemen we deze meerjarig inschatting op in de dynamische ontwikkeling.

Het gaat bijvoorbeeld om de risico's bij grondexploitaties en het parkeerbedrijf. In de gevallen waar we geen meerjarige ontwikkeling kunnen inschatten, houden we rekening met een constante waarde van het risico voor de periode 2019-2022.

In het geval reservemutaties voor de komende jaren bekend zijn, houden we hier rekening mee in de dynamische ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Het gaat onder andere om een structurele voeding van de algemene egaliseringsreserve van 1,8 miljoen euro, een structurele onttrekking van 2,5 miljoen euro uit de reserve grondzaken en het terugvloeien van middelen die aan de reserve grondzaken waren onttrokken voor de financiering van de businesscase outsourcing ICT (2,5 miljoen euro per jaar tot en met 2024).

Voor een juist beeld van het beschikbare weerstandsvermogen tellen we vier onttrekkingen die in de jaren 2020-2022 worden onttrokken per direct niet mee in het beschikbare weerstandsvermogen. Deze posten worden niet meegeteld omdat deze niet meer kunnen worden ingezet om risico's op te vangen. Het gaat om:

- De in de begroting 2017 opgenomen onttrekking aan de algemene egaliseringsreserve in 2020 van 1,3 miljoen euro;
- De in de begroting 2018 opgenomen onttrekking aan de algemene egaliseringsreserve van 4,7 miljoen euro voor het tekort in het financieel perspectief in 2020;
- De dekking van de kapitaallasten van de overgehevelde investeringen in bovenwijkse voorzieningen van Meerstad aan de gemeente Groningen voor de jaren 2020-2022 van in totaal 6,0 miljoen euro ten laste van de reserve Grondzaken;
- De in het coalitieakkoord 2019 opgenomen onttrekking aan het weerstandsvermogen voor de jaren 2020-2022 van 7,2 miljoen euro. Deze middelen zijn in mindering gebracht op de reserve grondzaken.

Deze gegevens zijn verwerkt en leiden tot het volgende beeld voor het weerstandsvermogen voor de jaren 2019 tot en met 2022.

Rekening 2018 Weerstandsvermogen	2019	2020	2021	2022
Beschikbaar weerstandsvermogen (A)	107.503	111.405	113.964	116.481
Benodigd weerstandsvermogen (B)	101.776	111.869	116.930	118.991
Ratio (A/B*100%)	106%	100%	97%	98%
Afwijking t.o.v. ratio 1,0	5.727	-464	-2.966	-2.510
Ratio in rekening 2017	108%	101%	103%	103%
Verhouding hard/ totaal	36%	36%	37%	38%
Reserves in het weerstandsvermogen	36.325	40.227	42.786	45.303

Berekening weerstandsvermogen

Definitie weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een maatstaf voor de mate waarin een gemeente in staat is de nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Het gaat hierbij om tegenvallers van enige omvang, tegenvallers die – als er geen weerstandsvermogen zou zijn – de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar kunnen brengen. In hoeverre een gemeente in staat is om financiële tegenvallers op te vangen hangt af van:

- De risico's die de gemeente loopt, deze bepalen het benodigde weerstandsvermogen;
- De middelen die de gemeente vrij kan maken om risico's op te vangen, deze bepalen het beschikbare weerstandsvermogen.

Er zijn geen wettelijke normen voor de hoogte van het benodigde weerstandsvermogen.

Berekening weerstandsvermogen

Het beschikbaar weerstandsvermogen kan worden afgezet tegen het benodigd weerstandsvermogen. Dit drukken we uit in een ratio.

Ratio weerstandsvermogen= $\frac{\text{Beschikbare weerstandsvermogen}}{\text{Benodigde weerstandsvermogen}} * 100\%$
--

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dient te worden vastgesteld welke ratio de gemeente Groningen nastreeft. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	> 200%	Uitstekend
B	140% < ratio < 200%	Ruim voldoende
C	100% < ratio < 140%	Voldoende

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
D	80% < ratio < 100%	Matig
E	60% < ratio < 80%	Onvoldoende
F	< 60%	Ruim onvoldoende

Uitgangspunten ratio weerstandsvermogen

Twee keer per jaar, bij rekening en begroting, beoordelen we het niveau van het weerstandsvermogen. In het coalitieakkoord is afgesproken dat we aan het eind van de coalitieperiode wordt gestreefd naar een ratio van 100%. Gelet op de grote opgaven accepteren we voor de kortere termijn een ratio onder de 100% (minimaal 80%). Voor de reserves die onderdeel uitmaken van het weerstandsvermogen hanteren we een ondergrens van 25 miljoen euro.

Weerstandsvermogen	Rekening 2018	Rekening 2017	Verschil
Beschikbare weerstandsvermogen (A)	107.503	137.107	-29.604
Benodigde weerstandsvermogen (B)	101.776	126.899	-25.123
Ratio weerstandsvermogen (A/B)	106%	108%	-2%
Ruimte weerstandsvermogen boven 1,0 (A - B)	5.727	10.208	-4.481
Benodigde aanvulling wsv tot 0,8	0	0	0

Op basis van de actuele inschatting van de risico's en reserves in het weerstandsvermogen in deze rekening komt het weerstandsvermogen in 2019 uit op een ratio van 106%. Dit is 2% minder dan de ratio in de rekening 2017. De risico's zijn ten opzichte van de rekening 2017 verlaagd met 25,1 miljoen euro. De belangrijkste veranderingen worden toegelicht bij het onderdeel [benodigd weerstandsvermogen](#). Het beschikbare weerstandsvermogen in de rekening 2018 daalt ten opzichte van de rekening 2017 met 29,6 miljoen euro. De verlaging van het beschikbare weerstandsvermogen wordt toegelicht in het onderdeel [beschikbare weerstandsvermogen](#).

Bij het bepalen van het weerstandsvermogen houden we rekening met lopende projecten, waar de raad een besluit over heeft genomen en waar een uitvoeringskrediet voor is vastgesteld. Achterliggende gedachte is dat we bij nieuwe projecten risico's kunnen vermijden door het project niet uit te voeren.

De komende jaren is sprake van een grote investeringsopgave, die effect zal hebben op het benodigd weerstandsvermogen. In het coalitieakkoord zijn voor de investeringsopgave extra middelen geraamd, die zijn verwerkt in deze begroting. Zo wordt de Eemskanaalzone, het Suikerfabriek terrein en het Stationsgebied-zuidzijde ontwikkeld. Er worden middelen gereserveerd voor een autoverbinding in de Oosterhamrikzone, en investeringen onderwijs en cultuur. Het starten met deze projecten zal een verhogend effect hebben op het risico en dus het benodigde weerstandsvermogen. Voor grote infrastructurele projecten bijvoorbeeld wordt het risico bepaald op 10% van de investeringsomvang.

Als het gaat om een grondexploitatie wordt het risico bepaald door de risicoboxenmethode. Een indicatie van de toename van het risico is op dit moment moeilijk te geven.

Voor het project Zuidelijke Ringweg is geen risico in het weerstandsvermogen opgenomen. Het uitgangspunt bij de uitvoering van het project is dat het budget taakstellend is. Eventuele meerkosten moeten dus in eerste instantie worden opgevangen binnen het beschikbare budget.

Voor de aardbevingen hebben we geen risico opgenomen. In een bestuursakkoord is afgesproken dat de gevolgen van de aansprakelijkheid van de provincie, gemeenten of derde partijen zoals woningcorporaties en schoolbesturen niet voor hun rekening en risico kunnen komen indien deze aardbeving-gerelateerd zijn (onverlet latend de normale zorgplicht van deze partijen).

Benodigd weerstandsvermogen

Het benodigd weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- De verwachte impact van de aanwezige risico's;
- De mate waarin de risico's al op andere wijze zijn afgedekt of beheerst;
- De gewenste mate van zekerheid dat de risico's kunnen worden opgevangen.

De risico's zijn geïnterpreteerd en de omvang van het risico (bedrag in euro's) is geschat. De weging van het risico met de kans van optreden leidt tot het geschatte risicobedrag.

De risico's van de grondexploitaties worden volgens de risicoboxenmethode berekend en integraal in het benodigde weerstandsvermogen opgenomen.

Omdat de kans klein is dat als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, dit allemaal tegelijkertijd gebeurt, corrigeren we de totaalstelling met een waarschijnlijkheidsfactor van 90%.

Rekening 2018		Schatting Inc.	Schatting Struc
1. Grondexploitatie incl Meerstad		80.934	
2. Verkeer- en vervoersprojecten		1.006	
3. Bodemsanering		650	375
4. Parkeerbedrijf		1.610	
5. Risico parkeerhandhaving			150
6. Gemeentelijk aandeel risico Warmestad BV		1.434	
7. Garantie op leningen van GEM Haren Noord		300	
8. Sociaal domein			6.652
9. Financiering uitvoering wet BUIG			500
10. Bedrijfsrisico werkmaatschappijen (OPSB en Sport 050)			372
11. Niet halen bezuinigingen		4.360	
12. Verstrekte leningen en garanties		2.572	
13. Vastgoed		221	46
14. Stijging pensioenpremies			1.000
15. Overige risico's		1.065	373
Totale risico's		94.151	9.467
Structureel maal factor 2			18.934
Waarschijnlijkheidsfactor 90%		84.735	17.041
Benodigde weerstandscapaciteit			101.776
beschikbare weerstandscapaciteit			107.503
Ratio weerstandscapaciteit			106%

Het benodigde weerstandsvermogen in 2019 is 101,8 miljoen euro. Dit is 25,1 miljoen euro lager dan bij de rekening 2017.

Het belangrijkste verschil ten opzichte van de rekening 2017 ontstaat door het verlagen van het risico grondzaken / grondexploitaties. We hebben in 2018 een extern adviseur (Deloitte) gevraagd een beoordeling te maken van de risicoboxenmethode van de gemeente Groningen en de omvang van het benodigd weerstandsvermogen. Op basis van analyse en een vergelijking met andere gemeenten wordt geconcludeerd dat de risicoboxenmethode van Groningen relatief behoudend is. Er wordt bijvoorbeeld geen rekening gehouden met risico's die in de grondexploitaties zijn meegerekend en geprognosticeerde winsten bij grondexploitaties. Deloitte adviseert deze bij de analyse van het weerstandsvermogen te betrekken.

Vooruitlopend op de herijking houden we bij het bepalen van het risico voor 2019 en verder rekening met het geprognosticeerde voordeel in de grondexploitatie Meerstad. Met het voordeel heeft de grondexploitatie een buffer om de effecten van nadelige scenario's op te vangen. Dit verlaagt het risico van de grondexploitatie. Het geraamde voordeel van (afgerond) 35 miljoen euro kunnen we daarom in mindering brengen op het risico Meerstad.

Hiermee komt het totale risico grondzaken / grondexploitaties voor 2019 uit op 80,9 miljoen euro. In de rekening 2017 hielden we nog rekening met een risico van 115 miljoen euro, een verschil van 34 miljoen euro. Rekening houdend met de waarschijnlijkheidsfactor van 90% verklaart dit een verschil van 30,6 miljoen euro in het benodigd weerstandsvermogen.

Overige mutaties in het benodigd weerstandsvermogen leiden per saldo tot een toename van 5,5 miljoen euro ten opzichte van de rekening 2017. De veranderingen zijn:

- Toename van het risico sociaal domein
Door een grotere transformatie opgave in de komende jaren neemt het risico sociaal domein toe. Voor 2019 leidt dit tot een toename van het benodigd weerstandsvermogen met 1,7 miljoen euro
- Toevoegen risico stijging pensioen premies
Gelet op de onzekerheid over de mate waarin zich een stijging van de pensioenpremie gaat voordoen nemen we in de rekening 2018 een risico op. Dit betekent een toename van het benodigd weerstandsvermogen van 1,8 miljoen euro
- Toevoegen Risico's Haren en Ten Boer
De risico's van Haren en Ten Boer zijn toegevoegd. In het risico grondzaken / grondexploitaties, sociaal domein en BUIG zit het risico van Haren en Ten Boer al verwerkt. De overige risico's van Haren en Ten Boer zorgen voor een toename van het benodigd weerstandsvermogen van circa 2,9 miljoen euro
- Overige wijzigingen van de risico's verklaren leiden tot een verlaging van het benodigd weerstandsvermogen met 0,9 miljoen euro.

(Bij deze omvang van de veranderingen is rekening gehouden met het effect van structurele risico's (bedrag x 2) en het effect van de waarschijnlijkheidsfactor van 90%.)

Beschikbaar weerstandsvermogen

Het beschikbaar weerstandsvermogen wordt gevormd door de middelen die beschikbaar zijn om het nadelige effect van risico's te kunnen opvangen. Dit is de optelsom van alle elementen die daadwerkelijk kunnen worden ingezet om niet-begrote kosten te dekken.

De middelen die we tot de tot het beschikbare weerstandsvermogen rekenen, zijn:

- Algemene Egalisatiereserve (AER);
- (Bestemmings-)reserves, voor zover de raad geen besluit heeft genomen over de inzet;
- Post onvoorzien in de begroting;
- Niet structureel ingezette intensiveringsmiddelen;
- Onbenutte belastingcapaciteit;
- Stille reserves.

Buffers (in grondexploitaties) rekenen we niet mee tot het beschikbare weerstandsvermogen. Buffers die kunnen worden ingezet om het effect van een specifiek risico op te vangen, zoals bijvoorbeeld het geprognosticeerde voordeel in de grondexploitatie Meerstad, brengen we in mindering op het risico. Daarmee leiden buffers, via een verlaging van het risico tot een verlaging van het benodigd weerstandsvermogen.

Het beschikbaar weerstandsvermogen in de rekening 2018 is als volgt opgebouwd:

Beschikbaar weerstandsvermogen rekening 2018			aandeel
	incidenteel	structureel	wsv*
1. Reserves	36.325		35,7%
2. Stille reserves	50.000		49,1%
3. Structurele ruimte in intensiveringsbudgetten (bedrag x2)		12.940	12,7%
4. Onbenutte belasting capaciteit (bedrag x2)		7.905	7,8%
7. Post onvoorzien (bedrag x2)		332	0,3%
Totaal beschikbaar weerstandsvermogen	86.325	21.177	
Beschikbaar weerstandsvermogen begroting 2019			107.503
Beschikbaar weerstandsvermogen rekening 2017 (jaarschijf 2018)			137.107
Afname beschikbaar weerstandsvermogen tov rekening 2017			29.604
*we laten zien wat het aandeel tov het <u>benodigd</u> weerstandsvermogen is.			

Het beschikbare weerstandsvermogen is 107,5 miljoen euro. Dit is 29,6 miljoen euro lager dan in de rekening 2017. Deze bestaat voor 30,4 miljoen euro uit een verlaging van de reserves en een toename van 0,8 miljoen euro van de overige onderdelen van het weerstandsvermogen.

De belangrijkste afwijkingen bij de reserves zijn:

- Een onttrekking van het begrote tekort 2019 van 9,7 miljoen euro;
- Een onttrekking van 2,4 miljoen euro voor een sluitende meerjarenbegroting (2019-2022);
- Een onttrekking van 22,5 miljoen euro in 2019 aan de reserves conform de afspraken van het coalitie akkoord;
- Een onttrekking van 9,8 miljoen euro in 2019 voor de businesscase outsourcing ICT (conform raadsbesluit definitieve gunning OGICT, 7034273);
- Een toevoeging van 9,9 miljoen euro in 2019 uit het resultaat van de rekening 2018 van Groningen;
- Een toevoeging van 4,1 miljoen euro door de reserves van Haren en Ten Boer (hierin zitten de rekeningresultaten 2018 van Haren en Ten Boer van samen 1,8 miljoen euro negatief verwerkt.

In het coalitieakkoord opgenomen onttrekkingen aan het weerstandsvermogen

In het coalitie akkoord wordt rekening gehouden met een onttrekking aan het weerstandsvermogen van in totaal 32,4 miljoen euro (9,8 miljoen euro en 22,5 miljoen euro) in de komende vier jaar. Voor het weerstandsvermogen houden we vanaf 2019 rekening met de volledige onttrekking aangezien deze middelen nodig zijn voor een sluitend meerjarenbeeld. Deze middelen kunnen niet meer op een andere manier worden ingezet (zonder bestaand beleid aan te tasten).

De toename van 0,8 miljoen euro van de overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen komt door:

- Een toename van de onbenutte belastingcapaciteit met 1,7 miljoen euro door rekening te houden met de opbrengst in Haren en Ten Boer en een verhoging van de OZB belasting in 2019;
- Het niet meer meenemen van een buffer van 1,0 miljoen euro uit de bouw- en grondexploitatie Grote Markt / Forum. Deze post is in mindering gebracht op het risico Forum;
- Een toename van de post onvoorzien van 0,1 miljoen euro door toevoeging van de post onvoorzien van Haren en Ten Boer.

Omvang onderliggende reserves

Voor het weerstandsvermogen houden we rekening met alle reserves die kunnen worden ingezet voor het opvangen van risico's. Daarnaast kunnen ook bestemmingsreserves worden meegerekend, voor zover de middelen in de bestemmingsreserve niet gelabeld zijn (en naar verwachting niet op korte termijn gelabeld zullen worden). De reserves die op dit moment meetellen in het weerstandsvermogen zijn:

Reserves in weerstandsvermogen	Rekening 2018	Rekening 2017	Vershil
1. Algemene Egalisatie Reserve (AER)	16.384	20.144	-3.760
2. Grondzaken en grondbank	-3.511	24.822	-28.333
3. Reserve Sociaal Domein	500	500	0
4. Reserve onderwijshuisvesting	1.212	1.215	-3
5. Reserve Martiniplaza BV	3.916	3.916	0
6. Reserve Ten Boer	767	164	603
7. Reserve geluidsreducerend asfalt	225	300	-75
8. Reserve kunstvoorraad CBK	1.647	1.647	0
9. Reserve bodemsanering	1.485	2.025	-540
10. Reserve Groninger Monumentenfonds	932	932	0
11. Reserve Forum garage	6.200	5.600	600
12. Reserve kunst op straat	441	521	-80
13. Reserve parkeren	5.778	2.289	3.489
14. Reserve recreatiegebied Kardinghe	349	361	-12
15. Exploitatierisico Forum	0	2.321	-2.321
Beschikbare weerstandscapaciteit	36.325	66.757	-30.432

Per saldo wordt 30,4 miljoen euro onttrokken aan het weerstandsvermogen. De raad heeft bij het vaststellen van de begroting 2017 besloten voor de algemene egalisatiereserve een minimumniveau van 20 miljoen euro te hanteren. In bovenstaand overzicht ligt de AER onder de 20 miljoen euro. Daarnaast ligt de stand van de reserve grondzaken/grondbank onder 0. Dit is ook zo in de begroting 2019 opgenomen. Bij de bespreking van de begroting 2019 hebben we toegezegd bij de actualisering van de kadernota weerstandsvermogen en risicomanagement terug te komen op hoe we meerjarig met de reserves om willen gaan. We stellen voor in de tussentijd een lagere AER toe te staan.

We merken daarbij wel op dat in de AER en de reserve grondzaken/grondbank voor het weerstandsvermogen rekening wordt gehouden met toekomstige onttrekkingen in de jaren 2020-2022 waardoor de werkelijke (boekhoudkundige) stand van de reserves afwijkt van de stand die we meenemen voor het weerstandsvermogen. Er zijn dus meer middelen aanwezig in de reserve, maar we rekenen niet alles mee in het beschikbaar weerstandsvermogen omdat ze niet meer vrij besteedbaar zijn.

In de AER bijvoorbeeld wordt rekening gehouden met onttrekkingen in 2020 van 6,0 miljoen euro. Deze onttrekkingen zijn nodig voor een sluitende meerjarenbegroting.

Een ander voorbeeld hiervan zijn de middelen in de reserve grondzaken/grondbank die nodig zijn voor dekking van de kapitaallasten van de bovenwijkse voorzieningen Meerstad. De raad heeft besloten de eerste jaarschijven van de kapitaallasten ten laste van de reserve grondzaken te brengen. Voor 2020 – 2022 gaat het in totaal om nog 6,0 miljoen euro. Voor de bepaling van het beschikbaar weerstandsvermogen nemen we deze middelen niet meer mee. In werkelijkheid duurt het nog tot en met 2022 tot alle middelen uit de reserve zijn onttrokken.

Dit geldt ook voor de onttrekking van 22,5 miljoen euro die is opgenomen uit het coalitie akkoord. Voor het weerstandsvermogen nemen we deze middelen niet meer mee omdat deze nodig zijn voor uitgaven in de komende jaren. Maar 7,2 miljoen euro hiervan wordt pas in de jaren 2020-2022 onttrokken.

Onderstaande overzichten verklaren de verschillen bij de algemene egalisatiereserve en de reserve grondzaken/grondbank tussen de daadwerkelijk beschikbare middelen in de reserve in de rekening 2018 (stand eind 2018) en wat wordt meegenomen in het weerstandsvermogen (stand eind 2019). De verschillen bestaan uit claims die op de reserves rusten en begrote mutaties 2019.

Algemene egalisatie reserve		
Boekhoudkundig saldo 31/12/2018		37.229
(inclusief reserves Haren en Ten Boer)		
Claims in de AER		
- Dekking knelpunten bezuinigingen 2019	-2.821	
- Dekking knelpunten bezuinigingen 2020	-1.348	
- Reservering voor tekort 2020	-4.670	
- Claim nacalculatie projecten	-632	
- Inv.fonds sport LTC Hoogkerk	-80	
Totaal claims		-9.551
Begrote mutaties 2019		
- Aanvulling weerstandsvermogen	1.848	
- Begrotingssaldo, verrekening wsv	-59	
- MJOP fase 2 Martiniplaza	45	
- Vervroegde aflossing Royal Bank of Scotland	594	
- Compensatiepakket groen en duurzaam Eelde	150	
- Bijdr toekomst GAE/terugst G-kwadraat 2019-2037	300	
- Begrotingstekort 2019	-9.728	
- Inzet weerstandsvermogen coalitieakkoord via GZ	0	
- Onttrekking WSV voor opgave	-2.430	
- Saldo financieel perspectief via de AER	89	
- Mutaties reserve Haren	-2.489	
- Mutaties reserves Ten Boer	389	
- Overig	-3	
Totaal begrote mutaties 2019		-11.294
Algemene egalisatiereserve eind 2019		16.384
(=stand 2019 voor weerstandsvermogen)		

Reserve grondzaken		
Boekhoudkundig saldo 31/12/2018		32.585
Claims		
- Reservering voor kapitaallasten bovenwijkse voorzieningen Meerstad 2019	-3.517	
- Reservering voor kapitaallasten bovenwijkse voorzieningen Meerstad 2020-2022	-6.063	
Totaal claim		-9.580
Begrote mutaties 2019		
- Jaarlijkse onttrekking grondzaken	-2.500	
- Dekking Outsourcing ICT	-9.800	
- Resultaat grondzaken 2018	8.146	
- Begrote toevoeging 2019	108	
- Inzet weerstandsvermogen coalitieakkoord 2019	-15.250	
- Inzet weerstandsvermogen coalitieakkoord 2020-2022	-7.220	
Totaal begrote mutaties 2019		-26.516
Reserve grondzaken eind 2019		-3.511
(=stand 2019 voor weerstandsvermogen)		

Overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen

Naast de reserves tellen de overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen op tot 71,2 miljoen euro. De overige onderdelen van het beschikbaar weerstandsvermogen zijn:

• Stille reserve Enexis	50 miljoen euro
• Structurele ruimte in intensiveringsbudgetten	12,9 miljoen euro
• Onbenutte belastingcapaciteit	7,9 miljoen euro
• Post onvoorzien	0,3 miljoen euro
• Totaal	71,2 miljoen euro

Stille reserve Enexis

Voor het beschikbaar weerstandsvermogen houden we rekening met de stille reserve in de waarderingen van onze Enexis aandelen. We houden hier rekening met 50 miljoen euro. Dit past binnen de meest recente waardering van de Enexis aandelen die jaarlijks wordt uitgevoerd. Dit is niet gewijzigd ten opzichte van de rekening 2017.

Structurele ruimte in intensiveringsbudgetten

Indien de inzet van intensiveringsbudgetten jaarlijks kan worden overwogen, nemen we deze middelen mee in het beschikbaar weerstandsvermogen. Dit is het geval als de middelen niet structureel zijn ingezet en er geen meerjarige verplichtingen zijn aangegaan.

Voor de beschikbare intensiveringsmiddelen is bepaald dat 6,5 miljoen euro niet structureel is ingezet. Omdat het structurele middelen zijn nemen we deze voor 2 jaarschijven mee in het beschikbaar weerstandsvermogen 12,9 miljoen euro). Dit is niet gewijzigd ten opzichte van de rekening 2017.

Onbenutte belastingcapaciteit

We houden rekening met een onbenutte belastingcapaciteit van 5% van de OZB opbrengst voor woningen en niet-woningen. De geraamde OZB opbrengst in 2019 is 79,1 miljoen euro. Dit betekent dat we voor het beschikbaar weerstandsvermogen rekening houden met een verhoging van 4,0 miljoen euro. Omdat het structurele middelen zijn nemen we deze voor 2 jaarschijven mee in het beschikbaar weerstandsvermogen (7,9 miljoen euro). De verhoging ten opzichte van de rekening 2017 ontstaat door de toevoeging van de OZB opbrengst van Haren en Ten Boer en de verhoging van de OZB-tarieven in 2019. Hierdoor kunnen we ook meer toerekenen aan het weerstandsvermogen.

Post onvoorzien

De post onvoorzien kan jaarlijks worden ingezet voor onvoorziene gebeurtenissen en kan worden toegerekend aan het beschikbaar weerstandsvermogen. De totale post onvoorzien in 2019 is 166 duizend euro. Omdat het structurele middelen zijn nemen we deze voor 2 jaarschijven mee in het beschikbaar weerstandsvermogen (0,3 miljoen euro).

We houden in het beschikbaar weerstandsvermogen geen rekening meer met een risicobuffer in de bouw- en grondexploitatie Grote Markt (dit was in 2017 nog 1,0 miljoen euro). Zoals we eerder in deze paragraaf al hebben aangegeven rekenen we buffers (in grondexploitaties) niet meer mee tot het beschikbare weerstandsvermogen. Buffers die kunnen worden ingezet om het effect van een specifiek risico op te vangen, brengen we in mindering op het risico zelf. Daarmee leiden buffers, via een verlaging van het risico tot een verlaging van het benodigd weerstandsvermogen.

De buffer in de bouw- en grondexploitatie is gekoppeld aan een risico bij de exploitatie van het Groninger Forum. Voor de periode 2020-2024 wordt het tekort bij het Groninger Forum geraamd op 3,3 miljoen euro. Dit tekort kan worden opgevangen met de reserve exploitatierisico Forum (saldo is 2,3 miljoen euro) en voor zover nodig met de buffer binnen de bouw- en grondexploitatie Grote Markt. Voor het weerstandsvermogen betekent dit dat we geen rekening gehouden met het risico op een tekort, maar ook niet met de reserve exploitatierisico Forum en de buffer in de bouw- en grondexploitatie.

Financiële kengetallen

Een deugdelijke en transparante rekening is in het belang van een goede controle door de raad op de financiële positie van de gemeente. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting / rekening en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling van de) financiële positie.

In de begroting 2019 en rekening 2018 hanteren we dezelfde ontwikkeling van de kengetallen voor de jaren 2019-2022. De kengetallen vanaf 2019 gelden voor de nieuwe gemeente Groningen.

Rekening 2018				
Kengetallen:	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote	163%	163%	158%	150%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	124%	125%	124%	119%
Solvabiliteitsratio	9%	8%	8%	8%
Structurele exploitatieruimte	-0,5%	-0,6%	1,0%	2,0%
Grondexploitatie excl. Meerstad	6,2%	5,9%	6,0%	2,3%
Grondexploitatie incl. Meerstad	33,6%	34,6%	35,3%	31,0%
Belastingcapaciteit	103,6%	102,9%	102,9%	102,9%

Onderstaand geven we een toelichting op de kengetallen. Onder de toelichting is het oordeel opgenomen.

Netto schuldquote

De netto schuldquote wordt bepaald door de verhouding van de gemeentelijke schuld ten opzichte van de gemeentelijke baten. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft niet direct een probleem te zijn. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten, die worden doorgeleend aan derden zoals woningbouwcorporaties.

Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen).

De netto schuldquote van een gemeente ligt meestal tussen de 0% en 90%. Bij een hogere netto schuldquote is de gemeenteschuld relatief hoog (oranje). Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt de gemeente zich in de gevarenzone (rood). De genoemde percentages zijn grove vuistregels.

Voor een genuanceerder beeld van de schuldpositie moet ook worden gekeken naar de voorraad bouwgronden en de uitgeleende gelden. Gemeenten met veel grond hebben meer schulden en dus een hogere schuldquote. Dit geldt ook voor de gemeente Groningen. Wij hebben grondposities voor woningbouw en bedrijventerreinen. Voor die gronden hebben we schulden gemaakt. Rente en aflossing van deze schuld drukken niet direct op de begroting, maar dienen te worden opgevangen binnen de grondexploitaties met de opbrengsten uit de verkoop van de grond.

De gemeente Groningen heeft ook leningen voor derden aangetrokken, deze leningen worden één op één doorgegeven. Bij de schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen worden deze leningen geëlimineerd. Dit geldt dus ook voor de verstrekte leningen aan de CV Meerstad. De leningen voor de overige gemeentelijke grondexploitaties zitten wel in deze schuldquote.

Onze schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen is 124%. Na 2020 zal de schuldquote naar verwachting weer wat dalen. De netto schuldquote is hoog door een hoog volume van de vaste schulden van de gemeente. De inzet van reserves in de begroting 2019 leidt tot een verhoging van de vaste schulden en daarmee een verslechtering van de netto schuldquote. In totaal wordt in de begroting ruim €30 miljoen onttrokken aan de reserves in het weerstandsvermogen en 30 miljoen euro

uit bekleemde reserves geruild voor structurele kapitaallasten. Deze reserves kunnen niet meer worden ingezet voor de financiering, dus hiervoor dient aanvullend geleend te worden.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal wordt bepaald door de verhouding tussen het eigen vermogen en het vreemd vermogen. Het geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

De solvabiliteitsratio in 2019 is 9%. Dit is laag maar logisch gezien onze hoge schulden door de gemeentelijke grondposities. In voorgaande begrotingen en in de begroting 2019 hebben we reserves ingezet ter dekking van de opgaven. Ook is een deel van de bekleemde reserves geruild voor structurele kapitaallasten. Het eigen vermogen neemt daarom af. Het effect daarvan is dat de solvabiliteitsratio afneemt.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. De belangrijkste structurele baten zijn de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting (OZB). Dit kengetal geeft het verschil tussen de structurele baten en lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. In onderstaand overzicht is de omvang en ontwikkeling van de structurele lasten en baten opgenomen.

Structureel evenwicht	2019	2020	2021	2022
LASTEN				
Totale lasten	1.093.562	1.070.365	1.056.320	1.060.874
Incidentele lasten	-57.307	-21.780	-15.613	-14.582
Incidentele toevoegingen reserves	-21.159	-17.404	-16.107	-18.843
Structurele lasten (A)	1.015.096	1.031.181	1.024.600	1.027.449
BATEN				
Totale baten	1.093.562	1.070.365	1.056.320	1.060.874
Incidentele baten	-3.535	-1.763	-1.762	-1.762
Incidentele onttrekkingen reserves	-80.283	-43.649	-19.138	-10.253
Structurele baten (B)	1.009.744	1.024.953	1.035.420	1.048.859
Structurele exploitatieruimte	-5.352	-6.228	10.820	21.410
Structurele exploitatieruimte / baten	-0,5%	-0,6%	1,0%	2,0%

De structurele exploitatie ruimte van -0,5% in 2019 geeft aan dat in 2019 onze structurele lasten niet geheel worden gedekt door de structurele baten. De structurele lasten in 2019 zijn 5,4 miljoen euro hoger dan de structurele baten. Na 2020 verbetert dit beeld door de structurele hervormingsmaatregelen.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale gemeentelijke baten.

Het kengetal grondexploitatie inclusief Meerstad daalt in 2019 is 33,6%.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen door het verhogen van tarieven. Hiervoor wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de landelijk gemiddelde tarieven/woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing). De belastingcapaciteit ligt net iets boven het landelijk gemiddelde (+3,6%). Een hoge belastingcapaciteit beperkt de mogelijkheid om financiële tegenvallers op te vangen met een verhoging van tarieven.

Oordeel

Overall kunnen we concluderen dat de ratio's laten zien dat de financiële positie van de gemeente Groningen kwetsbaar is. Dit blijkt vooral uit de netto schuldquote, de solvabiliteitsratio en de negatieve exploitatieruimte in 2019 en 2020.

De inzet van reserves verlaagt het eigen vermogen en verhoogt de lange financieringsbehoefte. Dit leidt tot een vermindering van de solvabiliteit en de netto schuldquote. De negatieve exploitatieruimte in 2019 laat zien dat het nemen van structurele hervormingsmaatregelen noodzakelijk is. Omdat het grootste deel van de hervormingsmaatregelen na 2020 zichtbaar worden, is in 2019 en 2020 nog sprake van een negatieve exploitatieruimte.

De kwetsbare financiële positie blijkt ook uit het aandeel reserves in het beschikbare weerstandsvermogen. Dit is minder geworden door de inzet van reserves ter dekking van de opgave in de begroting. Indien het financieel perspectief dit toelaat, is versterking van de financiële positie en aanvulling van de reserves in het weerstandsvermogen een belangrijk aandachtspunt voor de komende jaren.

Risico's

Risico's ruimtelijk-economisch domein

Naam risico	Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties (grondzaken / grondexploitaties)
Programma	Economie en werkgelegenheid en Wonen

Omschrijving	Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de risicoboxenmethode gehanteerd. Het risico op een plantekort kan voortvloeien uit vertraging in het uitgiftetempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken, vertraging in het tempo van realisering, etc. De risico's zijn met behulp van de risicoboxenmethode gekwantificeerd. De minimale omvang van de risico's die verband houden met grondexploitaties en nog in exploitatie te nemen gronden bedraagt in 2019 115,9 miljoen euro. Dit risico heeft betrekking op alle lopende grondexploitaties inclusief Meerstad. Het risico van de grondexploitatie Meerstad is hierin het grootste risico. Het risico Meerstad in 2018 is 78,3 miljoen euro, dit is 68% van het totale risico grondzaken. In de jaren na 2019 loopt het risico iets terug tot ruim 114,2 miljoen euro in 2022. Herijking risicoboxenmethode De risicoboxenmethode voor het bepalen van het risico bij grondexploitaties wordt geactualiseerd. Bij de herijking wordt het effect van de nieuwe verslaggevingsregels voor grondexploitaties (BBV) op de omvang van het risico meegenomen. Door aanscherping van de BBV regels is het niet langer toegestaan algemene buffers in grondexploitaties op te nemen. Dit vergroot het risico. Aan de andere kant wordt bekeken of de omvang van het risico bij grondexploitaties met een voordeel nog past bij de huidige berekeningswijze. We hebben een extern adviseur (Deloitte) gevraagd een beoordeling te maken van de risicoboxenmethode van de gemeente Groningen en de omvang van het benodigd weerstandsvermogen. Op basis van analyse en een vergelijking met andere gemeenten wordt geconcludeerd dat de risicoboxenmethode relatief behoudend is. Deloitte geeft aan dat het weerstandsvermogen feitelijk drie lagen kent en dat in de huidige methodiek maar met één laag rekening wordt gehouden. Er wordt geen rekening gehouden met risico's die in de grondexploitatie zijn meegerekend en geprognosticeerde winsten bij grondexploitaties. Deloitte adviseert bij de analyse van het weerstandsvermogen alle drie lagen te betrekken. Vooruitlopend op de herijking houden we bij het bepalen van het risico voor 2019 en verder rekening met het geprognosticeerde voordeel in de grondexploitatie Meerstad. Met het voordeel heeft de grondexploitatie een buffer om de nadelige effecten van nadelige scenario's op te vangen. Dit verlaagt het risico van de grondexploitatie. Het geraamde voordeel van circa 35 miljoen euro is in mindering gebracht op het risico Meerstad. Hiermee komt het totale risico voor uitleg- en binnenstedelijke ontwikkellocaties risico voor 2019 uit op 80,9 miljoen euro. In de jaren na 2019 loopt het risico iets terug tot circa 79 miljoen euro in 2022. Omdat binnen de risicoboxenmethode al rekening is gehouden met de kans van optreden, nemen we de uitkomst voor 100% mee bij het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen. De volledige herijking van de risicoboxenmethode leggen we samen met het rapport van Deloitte in 2019 voor aan de raad. De risico's voor de grondexploitatie in Haren en Ten Boer zijn meegenomen in de risicoboxenmethode. Het gaat om de grondexploitaties Nesciopark, Haderaplein en
--------------	--

	Dijkshorn.
Risicobedrag 2019	80,934 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	81,045 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	80,230 miljoen euro
Kans 2021	100%
Risicobedrag 2022	79,150 miljoen euro
Kans 2022	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2004
Actie	Binnen de grondexploitatie wordt gestuurd op de beheersing van de risico's. De risico's en het effect op het weerstandsvermogen van nieuwe (grote) projecten maken we afzonderlijk inzichtelijk.

Naam risico	Verkeer- en vervoersprojecten
Programma	Verkeer
Omschrijving	Risico's bij verkeer- en vervoersprojecten hebben voornamelijk betrekking op de hoogte van de investeringskosten. Vooraf worden deze risico's zover mogelijk teruggebracht en beheerst door voor de start van uitvoering zoveel mogelijk uitgewerkte ontwerpen en kostenramingen beschikbaar te hebben. Bij de grote verkeersprojecten (= investering meer dan 5 miljoen euro) bepalen we het risico op 10% van de investeringskosten. Daarbij beoordelen we de mogelijkheid om bij te sturen in het project (beheersmaatregelen). Op projectniveau kunnen dat bijvoorbeeld zijn: het werken met een plafondprijs in de aanbesteding, het rekening houden met een percentage onvoorzien in de kostenraming of het in beeld brengen van besparingsmogelijkheden. Risico's die niet binnen de beschikbare middelen van het project kunnen worden opgelost, worden meegenomen in het benodigde weerstandsvermogen voor verkeersprojecten. Voor projecten die voortvloeien uit de Netwerkanalyse 2013 (totale omvang gemeentelijke middelen 20 miljoen euro,) is besloten dat voor- en nadelen mogen worden verrekend binnen het totale programma (gesloten financiering). Financiële

	tegenvallers kunnen dus binnen het totaal beschikbare budget worden opgevangen. Dit kan effect hebben op de projecten die uitgevoerd kunnen worden, maar voor het geheel geldt dat geen sprake is van een financieel risico voor de gemeente Groningen. Zernikelaan Voor het project Zernikelaan ramen we het risico op 10% van het gemeentelijk aandeel in de totale financiering (RUG en Hanzehogeschool nemen ook een deel van de kosten voor hun rekening en een deel van de dekking komt uit de middelen voor de Netwerkanalyse). De risico's worden gelijk verdeeld over gemeente, RUG en Hanzehogeschool. Dat betekent dat over een bedrag van 4,37 miljoen euro een risicoberekening plaatsvindt. Het risico komt daarmee op 437 duizend euro. De kans van optreden komt op 50%. Risico blijft constant gedurende de komende jaren. Bij oplevering kan het risico vervallen. Stationsgebied Haren De gemeente werkt aan de ontwikkeling van het Stationsgebied. Onderdeel van de ontwikkeling is het realiseren van een fiets- voetgangersverbinding tussen Oosterhaar en het centrum van Haren, ter hoogte van het station. Daarnaast wordt de omgeving van het station aangepakt. Het risico bij de investeringen in het stationsgebied van Haren wordt ingeschat op 0,8 miljoen euro. Dit risico bestaat voor het grootste deel uit een risico op vertraging, risico op verlies van cofinanciering en het risico op hogere uitvoeringskosten.
Risicobedrag 2019	1,0 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	1,0 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	1,0 miljoen euro
Kans 2021	100%
Risicobedrag 2022	1,0 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2017
Actie	

Naam risico	Risico's bodemsanering
Programma	Onderhoud en beheer openbare ruimte
Omschrijving	Voor de begroting 2019 brengen we de risico's van de voormalige gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer nog afzonderlijk in beeld. Vanaf de begroting 2020 presenteren we een geïntegreerd risico. Groningen In het convenant 'bodemon ontwikkelingsbeleid en spoedlocaties' is afgesproken dat in

	2015 alle bodemverontreinigingen die een risico voor de mens vormen (humane spoedlocaties) gesaneerd of beheerst zijn. Daarnaast is afgesproken dat de bodemverontreinigingen die onaanvaardbare risico's bevatten voor het ecosysteem en/of bijdragen aan de verspreiding van de verontreiniging (de overige spoedlocaties), ook zoveel mogelijk gesaneerd of beheerst zijn. Nagenoeg alle locaties zijn beheerst of gesaneerd. Het project aanpak spoedlocaties is begin 2018 afgesloten. De kans dat is klein dat er nog kosten voor rekening van de gemeente komen (de mogelijk nog te maken kosten komen in eerste instantie voor rekening van derden). Voor het onderdeel spoedlocaties houden we geen rekening meer met een risico. Los van de spoedlocaties kunnen zich nieuwe situaties aandienen waarbij sprake is van risico's (schadeclaims, saneringen en randvoorwaarden bodem). In het geval deze situaties zich aandienen moeten we middelen beschikbaar stellen voor aanvullend (risico) onderzoek, eventuele tijdelijke beheermaatregelen en op iets langere termijn voor een definitieve oplossing. Voor het bepalen van het risico houden we rekening met kosten voor onderzoek en beheersmaatregelen. Uitgaande van 3 gevallen per jaar schatten we het risico in op 500 duizend euro. Het gaat om een structureel risico. Ook in de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer werd rekening gehouden met een risico bodemsanering. In deze toelichting maken we deze nog afzonderlijk inzichtelijk. Haren In Haren is sprake van een aantal bekende bodemverontreinigingen waarvoor nog geen sanering is voorzien en waarbij de kosten van een eventuele sanering en het gemeentelijk aandeel daarin onbekend zijn. Daarnaast is het mogelijk dat verontreinigingen aan het licht komen die nu nog onbekend zijn. In een aantal oudere gebouwen is asbest aanwezig met de daaraan verbonden risico's. Voor Haren houden we rekening met een risico van 1 miljoen euro en een kans van 50%. Ten Boer Voor Woltersum is in 2018 een besluit genomen om de voormalige vuilstort volledig te verwijderen. Daarmee is er geen sprake meer van een risico. Er wordt meegewerkt met een provinciaal project om meer zicht te krijgen op ernstig verontreinigde locaties in Ten Boer. De kans dat dergelijke locaties worden gevonden wordt als klein ingeschat. Voor Ten boer houden we rekening met een risico van 500 duizend euro met een kans van 50%. Voor de nieuwe gemeente Groningen is het effect op het benodigd weerstandsvermogen in totaal (kans*effect) 650 duizend euro incidenteel en 375 duizend euro structureel.
Risicobedrag 2019	0,5 miljoen euro structureel 1,5 miljoen euro incidenteel
Kans 2019	30-75%
Risicobedrag 2020	0,5 miljoen euro 1,5 miljoen euro incidenteel
Kans 2020	30-75%
Risicobedrag 2021	0,5 miljoen euro 1,5 miljoen euro incidenteel
Kans 2021	30-75%
Risicobedrag 2022	0,5 miljoen euro

	1,5 miljoen euro incidenteel
Kans 2022	30-75%
Structureel/Incidenteel	Structureel en incidenteel
1e signaleringsmoment	2001
Actie	We monitoren voortdurend de stand van zaken

Naam risico Programma	Parkeerbedrijf Verkeer
	In de meerjarenprognose 2012 is een eerste aanzet gegeven voor een gevoeligheidsanalyse om inzicht te krijgen in de omvang van de risico's en het benodigde weerstandsvermogen. Door de toename van de vastgoedportefeuille (vooral parkeergarages) nemen de risico's navenant toe. Voor het bepalen van het risico van het parkeerbedrijf wordt een risicoanalyse uitgevoerd voor de onderdelen: rente, opbrengsten en kosten, ov-bijdrage, bezettingsgraad parkeergarages en straatparkeren. Op basis van de meerjarenprognose 2018 is het incidentele risico gekwantificeerd op 1,6 miljoen euro voor de periode 2019-2022. Bij het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen hield Haren geen rekening met een risico voor parkeren. Dit is nu ook zo overgenomen voor het bepalen van het weerstandsvermogen voor de begroting 2019. Ten opzichte van het risico in de rekening 2017 is het risico voor de jaarschijf 2019 met circa 2 miljoen euro afgenomen. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn: 1) Lager inflatierisico In de meerjarenbegroting is realistisch gerekend met indexatie van opbrengsten, per saldo is de indexatie op kosten hoger dan op opbrengsten. Een hogere of lagere indexatie van kosten met daarbij een kleiner effect op indexatie opbrengsten heeft per saldo een beperkt effect. Dit verlaagt het risico. 2) Lager risico Damsterdiep De exploitatie van de Damsterdiepgarage is gebaseerd op de realisatie van het afgelopen jaar. Er wordt geen rekening meer gehouden met een groeiende omzet. Dit leidt tot een lager risico. 3) Lager risico forumgarage Op de verwachte opbrengsten van het Forum is een correctie van circa 1 miljoen euro doorgevoerd. Hierdoor is de herrekende bezettingsgraad na ingroei 24%. Dit leidt tot een lager risico. 4) Lager risico boterdiep De exploitatie van Boterdiep is gebaseerd op de realisatie van het afgelopen jaar. De opbrengst van de garage is stabiel. We houden alleen nog rekening met groei als gevolg van het te realiseren woonprogramma (< 0,15 miljoen euro per jaar). 5) Lager risico straatparkeren Het lagere risico wordt verklaard doordat het risico parkeerhandhaving nu afzonderlijke wordt opgenomen (zie hieronder).
Risicobedrag 2019	1,61 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	2,08 miljoen euro
Kans 2020	100%

Risicobedrag 2021	2,41 miljoen euro
Kans 2021	100%
Risicobedrag 2022	2,55 miljoen euro
Kans 2022	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Al jaren in P&C-documenten
Actie	Wij zullen jaarlijks het benodigde weerstandsvermogen opnieuw berekenen.

Naam risico Programma	Risico parkeerhandhaving Verkeer
Omschrijving	In de begroting houden we rekening met een geraamde opbrengst uit naheffingsaanslagen van circa 2,8 miljoen euro. We lopen een risico dat we de geraamde opbrengst in een jaar niet kunnen realiseren. Risicofactoren zijn bijvoorbeeld weersinvloeden die de handhaving bemoeilijken of technische storingen waardoor er niet gehandhaafd kan worden. Pas aan het eind van het jaar blijkt of de geprognosticeerde opbrengst is gehaald en of het risico zich voordoet. Het risico is tot nu toe altijd meegenomen in het risico parkeerbedrijf. Vanaf deze begroting maken we het risico parkeerhandhaving afzonderlijk inzichtelijk. We schatten het structurele risico in op 150 duizend euro tot 200 duizend euro. Voor het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen houden we rekening met 200 duizend euro en een kans van optreden van 75%.
Risicobedrag 2019	200 duizend euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	200 duizend euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	200 duizend euro
Kans 2021	75%
Risicobedrag 2022	200 duizend euro
Kans 2022	75%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2018
Actie	

Naam risico Programma	Gemeentelijk aandeel risicoproject Warmtestad BV Wonen
--------------------------	---

Omschrijving	WarmteStad heeft op dit moment 2 typen activiteiten: • Het ontwikkelen en exploiteren van het warmtenet Noordwest. • Het ontwikkelen en exploiteren van collectieve Warmte en Koude-opslagsystemen. Via Warmtestad investeert de gemeente in warmteprojecten gericht op een CO2 neutrale stad in 2035. WarmteStad heeft aandacht voor het identificeren, beheersen en financieel vertalen van risico's. Voor de resterende risico's voor de gemeente is het weerstandsvermogen versterkt.
	1. Warmtenet Noordwest Voor de Investering geothermie en warmtenet Noordwest is op 8 juni 2016 het weerstandsvermogen versterkt met 1,3 miljoen euro. Dit is 18% van de geïnvesteerde 7 miljoen euro. Met het besluit om geothermie niet meer te ontwikkelen is een verliesvoorziening gevormd van 3 miljoen euro. In april 2018 is WarmteStad een overbruggingskrediet verstrekt van 1,3 miljoen euro ten behoeve van Tijdelijke Warmte Opwek. Het risicoprofiel is daarbij gesteld op 8% van het uitgeleende bedrag en 104 duizend euro weerstandsvermogen gevormd. Op 31 oktober 2018 is besloten om WarmteStad een overbruggingskrediet te verstrekken van 3 miljoen euro voor de eerste uitbreiding van het warmtenet. Het weerstandsvermogen is 240 duizend euro. In het voorjaar van 2019 ligt de integrale Business Case voor warmtenet Noordwest. Huidig risicoprofiel WarmteStad Noordwest BV. Destijds is risicoprofiel gesteld op 14%. Inmiddels is een deel van het Warmtenet gerealiseerd, zijn er voor 4.300 WE warmte contracten gesloten en levert sinds najaar 2018 de eerste warmte vanuit het warmtenet Noordwest. Alle condities die ten tijde van het risicoprofiel voor een warmtenet Noordwest (gebaseerd op geothermie) destijds nog in ontwikkeling of nog onzeker waren zijn nu aanzienlijk verlaagd. Tot slot kennen de technieken die nu bekeken worden voor de nieuwe warmtebron niet het risico van het mislukken van de put. Het gaat om bestaande technieken met lage kans op risico's en daar komt bij dat onze medeaandeelhouder op dit gebied veel kennis in huis heeft. Dit overziend wordt het risicopercentage gesteld op 8%. 2. WKO-programma en risicoprofiel WarmteStad werkt stap voor stap het WKO programma uit. Op 19 februari 2015 is 750 duizend euro rekening-courant ter beschikking voor WKO Europapark. En is een bestemmingsreserve ingesteld ter grootte van 57 duizend euro. Risicoprofiel WKO is 8%. Voor het financieel meerjarenplan (FMJP) 2017-2021 heeft de gemeente besloten 3,875 miljoen euro aan leningen te verstrekken. Op 31 mei 2017 is 2 miljoen euro voor jaarschijf 2017 ter beschikking gesteld. Het WKO-programma draait op een bewezen techniek en al bestaande bronnen risicoprofiel is 8%. Weerstandsvermogen is 160 duizend euro. In september 2018 is het weerstandsvermogen voor het resterende 1,875 miljoen euro (2018 – 2021). En het weerstandsvermogen is 150 duizend euro (8%)
Risicobedrag 2019	1,434 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	1,434 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	1,434 miljoen euro
Kans 2021	100%
Risicobedrag 2022	1,434 miljoen euro
Kans 2022	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel

1e signaleringsmoment	Begroting 2017
Actie	We monitoren voortdurend de stand van zaken

Naam risico Programma	Garantie op leningen van GEM Haren Noord Wonen
Omschrijving	De gemeente heeft in het kader van de financiering van de woningbouw in Haren Noord een garantie van maximaal 6 miljoen euro afgegeven op een lening die is aangetrokken door de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord Beheer C.V. Dit bedrag is voor de helft afgedekt door contra-garanties van de moederbedrijven van de in GEM Haren Noord C.V. deelnemende marktpartijen. De garanties lopen nog tot en met 2020. Het resterende risico is verminderd middels diverse maatregelen in de bedrijfsvoering (zoals de wijze van fasering van de ontwikkeling van het gebied en de 'grond-routing'). Voor de financieringsconstructie met gemeentegarantie is gekozen vanwege de substantiële rentevoordelen, waarvan de gemeente via het resultaat op de grondexploitatie mee profiteert. Om te zorgen dat er bij deze constructie geen sprake is van staatssteun, betaalt de CV gedurende de looptijd van de garantie een borgstellingsprovisie aan de gemeente. Voor het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen houden we rekening met een risico van 3 miljoen euro (verstrekke garantie verminderd met de contragaranties door de deelnemende marktpartijen) en een kans van optreden van 10% (overeenkomstig de inschatting van de gemeente Haren). Naast dit risico is bij Haren Noord ook sprake van kansen op het halen van voordelen die nog niet in de begroting zijn opgenomen. Het gaat om: De boekwinst die ontstaat bij de economische overdracht van de gemeente aan de GEM. Hiervan is reeds 3,3 miljoen euro gerealiseerd. Het laatste deel 514 duizend euro zal naar verwachting in 2019 worden gerealiseerd. In de door de aandeelhouders van GEM Haren Noord vastgestelde herziene grondexploitatie 2018 is sprake van een geraamde winst van circa 4,43 miljoen euro. Een eventueel gerealiseerde winst zal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd. De gemeente Haren heeft inmiddels 0,9 miljoen euro aan tussentijdse winstuitkeringen ontvangen. Op basis van de grondexploitatie 2018 verwachten we nog een aanvullende uitkering van 1,3 miljoen euro.
Risicobedrag 2019	3 miljoen euro
Kans 2019	10%
Risicobedrag 2020	3 miljoen euro
Kans 2020	10%
Risicobedrag 2021	3 miljoen euro
Kans 2021	10%
Risicobedrag 2022	3 miljoen euro
Kans 2022	10%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel

1e signaleringsmoment	Begroting 2019
Actie	

Risico's sociaal-maatschappelijk domein

Naam risico Programma	Risico's sociaal domein Welzijn, gezondheidszorg en Vernieuwing sociaal domein
Omschrijving	Wij hebben omvangrijke bezuinigingen op de zorgkosten ingeboekt als gevolg van de decentralisaties die in 2015 naar de gemeente zijn overgekomen. In het Beleidsplan en het Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein hebben we de richting aangegeven hoe we deze Rijksbezuinigingen structureel willen opvangen. Wij hebben daarbij te maken met onzekerheden, omdat zorgaanbieders in een ontwikkel/groeifase van dit veranderende sociaal domein zitten en wijzelf ook nog deels in opbouw zijn om optimaal uitvoering te geven aan deze extra taken. Denk daarbij aan verzelfstandiging van de Wij, het inrichten van een goede monitor voor het sociaal domein, de opzet van het GON en de gestegen kosten in de jeugdzorg. Op grond van gegevens over werkelijk verleende zorg door zorgaanbieders en de daarbij behorende kosten passen wij onze prognoses over de kosten regelmatig aan. Het risico sociaal domein is bij de jaarrekening 2017 herijkt. We onderscheiden deze nu in een risico op zorggebruik WMO ZIN 18+, een risico op de transformatie van dure naar goedkopere zorg en een risico op hogere kosten jeugdzorg. Het risico op zorggebruik houdt in dat onzeker is hoeveel mensen zorg nodig hebben. Dat aantal kan toenemen en het type zorg dat nodig is kan intensiever zijn. Ook kunnen nieuwe aanbestedingen extra kosten met zich meebrengen. Ten slotte is onzeker in hoeverre afgegeven indicaties daadwerkelijk worden besteed. Bij de inschatting van dit risico houden we rekening met ontwikkeling van de zorgkosten. Het risico op transformatie houdt in dat het onzeker is dat de geraamde besparing van dure naar goedkopere zorg daadwerkelijk gerealiseerd wordt. De getroffen maatregelen om deze transformatie te realiseren betreffen investeringen in innovatie en de daarbij ingeboekte bezuinigingen. Hierbij is rekening gehouden met de maatregelen uit het nieuwe coalitieakkoord. De maatregelen leiden tot een verhoging van het risico. Of en in welke mate deze maatregelen het beoogde transformatie-effect opleveren hebben we in onderzoek. Ten slotte is een risico op kosten jeugdzorg meegenomen. Deze is gebaseerd op de scenario's die de RIGG ten tijde van de jaarrekening 2017 heeft opgesteld. Voor de begroting 2019 en de rekening 2018 zijn de risico's van de voormalige gemeenten Groningen en Haren en Ten Boer uit de jaarrekening 2017 samengenomen. Ten behoeve van de begroting 2020 wordt het risico en de wijze waarop het risico wordt bepaald geactualiseerd.

	De risicobedragen van de genoemde onderdelen (zorggebruik, transformatie en huisvesting WIJ) zijn tot stand gekomen door voor verschillende bandbreedtes te bepalen wat de kans is dat het risico binnen de betreffende bandbreedte valt. Omdat daarbij al rekening wordt gehouden met de kans dat het risico binnen bepaalde bandbreedtes valt, wordt de uitkomst volledig meegenomen bij het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen. Het totale structurele risico VSD komt daarmee voor 2019 op 6,7 miljoen euro (kans * effect). Dit is gebaseerd op berekening voor jaarrekening 2017 en is bedrag van de risico's van Groningen, Haren en Ten Boer gezamenlijk. Vanaf 2020 neemt het risico toe door de in het coalitieakkoord opgenomen maatregelen.
Risicobedrag 2019	6,7 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	9,0 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	11,9 miljoen euro
Kans 2021	100%
Risicobedrag 2022	12,3 miljoen euro
Kans 2022	100%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Maart 2014
Actie	Wij hebben maatregelen genomen om te zorgen dat de zorgkosten beter in control komen. Hierbij hebben we nadrukkelijk een koppeling gelegd tussen beleid, uitvoering en geld. Hierbij is de verdere ontwikkeling van de informatievoorziening van groot belang. We willen de ontwikkeling van het zorgverbruik, de substitutie van de verschillende sporen en de effecten van interventies beter in beeld krijgen. Deze informatievoorziening komt voor de WMO gestaag op gang. De komst van de GON is daarnaast een belangrijke stap in de beheersing van de WMO begroting. Ten aanzien van de jeugdhulp zijn er belangrijke lijnen waarlangs gemeenten, via de RIGG of zelf, invloed kunnen uitoefenen zoals sturing op toegang jeugdhulp, sturing op contacten met aanbieders, sturing op financiën en lobby. Als gevolg van de grote financiële problematiek worden via al die lijnen maatregelen genomen. De in gang gezette beweging zal echter lange adem vragen en niet in 2019 opgelost worden.

Naam risico Programma	Financiering uitvoering wet BUIG Werk en Inkomen
Omschrijving	In de begroting 2019 wordt in 2019 een nadeel op de BUIG voorzien van 10,7 miljoen euro. Hierbij is rekening gehouden met de in de begroting 2018 ingezette maatregelen om het BUIG-tekort terug te dringen. Bij de BUIG geldt dat relatief geringe afwijkingen in onder meer de hoogte van het aantal uitkeringen en de hoogte van de gemiddelde bijstandsuitkering in absolute bedragen substantiële afwijkingen kunnen hebben. In de begroting 2019 is het tekort op de BUIG opgenomen in het meerjarenbeeld. We weten niet zeker of de in 2018 ingezette maatregelen het beoogde effect hebben. Zonder een verdere afname komt de prognose BUIG uit op 12,7 miljoen euro. We houden daarom vanaf 2019 rekening met een structureel risico van 25% over het verschil van 2 miljoen euro.

	In de begroting 2019 worden maatregelen voorgesteld om het tekort op de BUIG in de komende jaren terug te brengen. De belangrijkste maatregelen zijn gericht op het beperken van de instroom en het versnellen van de uitstroom in het eerste jaar. In de begroting 2019 is vanaf jaarschijf 2020 een indicatie van de opbrengsten van de maatregelen opgenomen. Het risico is dat we de ingeschatte besparing niet kunnen realiseren. Het resterende geraamde tekort (na het effect van de maatregelen) wordt aangevuld ten laste van de algemene middelen.
Risicobedrag 2019	2 miljoen euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	5 miljoen euro
Kans 2020	25%-75%
Risicobedrag 2021	6 miljoen euro
Kans 2021	25%-75%
Risicobedrag 2022	7 miljoen euro
Kans 2022	25%-75%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	VGR 2014-2 en Begroting 2015
Actie	In 2019 nemen we maatregelen om het verwachte structurele tekort zoveel mogelijk terug te dringen. Het resterende tekort wordt opgelost door aanvullende middelen beschikbaar te stellen ten laste van de algemene middelen.

Naam risico Programma	Bedrijfsrisico werkmaatschappijen (SPOT en Sport050) Sport en bewegen en cultuur
Omschrijving	We houden rekening met een risico bij de werkmaatschappijen Oosterpoort / Stadsschouwburg (SPOT) en sport050. Een deel van de inkomsten van de directie SPOT is afhankelijk van de economische conjunctuur en andere externe factoren. Wij houden rekening met een bedrijfsrisico van 10% van de omzet van circa 8,7 miljoen euro voor SPOT. Sport050 kent een afhankelijkheid van de economische conjunctuur en het weer. Wij houden rekening met een specifiek bedrijfsrisico ter hoogte van circa 10% van de tarief-gerelateerde omzet. Die verwachte omzet 2019 is circa 6,17 miljoen euro. Het risico voor de beide werkmaatschappijen samen is 1,487 miljoen euro. We houden rekening met een kans van 25%.
Risicobedrag 2019	1,487 miljoen euro
Kans 2019	25%

Risicobedrag 2020	1,487 miljoen euro
Kans 2020	25%
Risicobedrag 2021	1,487 miljoen euro
Kans 2021	25%
Risicobedrag 2022	1,487 miljoen euro
Kans 2022	25%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	
Actie	

Naam risico Programma	Risico loonstijgingen SW Werk en Inkomen
Omschrijving	Op 22 december 2015 hebben de VNG en de bonden een onderhandelaarsakkoord bereikt over een nieuwe cao SW. De indexatie van de lonen wordt gekoppeld aan de indexatie van het wettelijk minimumloon. De afspraak is gemaakt dat gemeenten in 2017 en 2018 worden gecompenseerd voor loon- en prijsontwikkelingen. Voor de periode 2017-2018 is daarom geen sprake meer van een risico. Na 2018 is de situatie onzeker. Een loonsverhoging van 1% heeft een financieel effect van ongeveer 300 duizend euro. We houden rekening met een afname van de doelgroep van 5% per jaar. Het risico verlaagt dus ook met 5% per jaar.
Risicobedrag 2019	285 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	270 duizend euro
Kans 2020	50%
Risicobedrag 2021	257 duizend euro
Kans 2021	50%
Risicobedrag 2022	244 duizend euro
Kans 2022	50%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	2012
Actie	Berichtgeving Rijk afwachten

Naam risico Programma	Sociale werkvoorziening (Ten Boer) Werk en inkomen
Omschrijving	In Ten Boer werd rekening gehouden met een risico sociale werkvoorziening omdat het budget dat de werkvoorzieningsschappen van het Rijk ontvangen gestaag terug loopt. De uitstroom vanuit Ten Boer is lager dan het landelijke gemiddelde. De bijdrage (het verschil tussen loonkosten en rijksbijdragen) die de gemeente moet betalen zal daardoor stijgen. Omdat de werkwijze in Groningen anders is dan in Ten Boer houden we in de begroting 2019 rekening met het risico bij Ten Boer. Het risico wordt ingeschat op 100 duizend euro structureel met een kans van 30%.
Risicobedrag 2019	100 duizend euro
Kans 2019	30%
Risicobedrag 2020	100 duizend euro
Kans 2020	30%
Risicobedrag 2021	100 duizend euro
Kans 2021	30%
Risicobedrag 2022	100 duizend euro
Kans 2022	30%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	
Actie	Vanaf de begroting 2020 zal dit risico worden betrokken bij de Groningse werkwijze.

Naam risico Programma	Exploitatie Groninger Forum Cultuur
Omschrijving	Het Groninger Forum (GF) opent eind 2019. In overleg met de stichting GF is geconcludeerd dat het dekken van eventuele tekorten in de begroting voldoende is voor een periode van 5 jaar (2020-2024). Na de periode van 5 jaar verwachten we dat de stichting GF goed zicht heeft op de structurele exploitatie met voldoende mogelijkheden om zelf (bij) te kunnen sturen. Uit de update van het Programma van Eisen (PvE) van mei 2018 blijkt een tekort van 4,4 miljoen euro over de periode 2020-2024. Hierbij is rekening gehouden met een door de stichting GF op te lossen taakstelling van 145 duizend euro. Het tekort bestaat voor 1,0 miljoen euro uit incidentele frictiekosten. Bij de update van het PvE van mei 2018 is besloten vanaf 2020 jaarlijks 225 duizend euro extra subsidie aan de stichting GF toe te kennen voor de bibliotheekfunctie. Het resterende tekort over de periode 2020-2024 bedraagt circa 3,3 miljoen euro. Ten aanzien van dit resterende tekort is als oplossingsrichting gekozen dit voor zover nodig op te vangen vanuit

	de reserve exploitatierisico Forum en voor zover aanvullend nodig door verlaging van de bijdrage van het GF aan de bouw- en grondexploitatie Grote Markt oostzijde/ Groninger Forum (B&Grex) voor de inrichting te verlagen. De besluitvorming hierover gebeurt bij de actualisering van het PvE medio 2019, waarbij ook overige ontwikkelingen worden verwerkt. Met deze besluiten is het verwachte tekort zoals gemeld in het PvE van mei 2018 voor de periode 2020-2024 opgelost en wordt er in de berekening van het benodigde en beschikbare weerstandsvermogen geen rekening meer gehouden met het risico en de reserve exploitatierisico Forum. Voor eventuele aanvullende exploitatierisico's bij het GF nemen we vooralsnog een p.m. post op.
Risicobedrag 2019	Pm
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	Pm
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	Pm
Kans 2021	
Risicobedrag 2022	pm
Kans 2022	
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Rekening 2014
Actie	Samen met het Groninger Forum worden de ontwikkelingen in de exploitatie gevolgd.

Naam risico Programma	Gelijk Speelveld afboeking kleedkamers en clubgebouwen Sport en bewegen
Omschrijving	Bij de uitvoering van het Gelijk speelveld dient een aantal gebouwen te worden afgewaardeerd vanwege de gewijzigde eigendomssituatie (om niet verkrijging vereniging recht van opstal). De gesprekken met de verenigingen over de overdracht lopen nog.
Risicobedrag 2019	570 duizend euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	330 duizend euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	330 duizend euro
Kans 2021	75%
Risicobedrag 2022	
Kans 2022	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel

1e signaleringsmoment	
Actie	

Naam risico	MFA de Wijert
Programma	Welzijn, gezondheidszorg en Vernieuwing sociaal domein
Omschrijving	Voor de ontwikkeling van MFA DE Wijert (scholen, sporthallen, bijzondere objecten als het Groninger forum) hebben wij een bedrag van 355 duizend euro als benodigd weerstandsvermogen berekend. Het risico bestaat uit het niet of later realiseren van de verkoopopbrengsten die als dekking voor de investering wordt gevormd en het risico dat we een lagere bijdrage van derden realiseren. De vorming van benodigd weerstandsvermogen doen wij uit voorzichtigheid, de omvang van het budget is namelijk taakstellend. De risico's dienen primair binnen de post onvoorzien van het project opgelost te worden. De structurele risico's die samenhangen met de exploitatie van de MFA worden gedekt binnen de gemeentebegroting. Omdat in het risicobedrag van 355 duizend euro al rekening is gehouden met de kans van optreden nemen we dit bedrag volledig mee bij het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen.
Risicobedrag 2019	355 duizend euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	355 duizend euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	355 duizend euro
Kans 2021	100%
Risicobedrag 2022	355 duizend euro
Kans 2022	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2017
Actie	De bouwactiviteiten gaan van start in 2019. De aanbesteding vindt plaats begin 2019 en dan wordt beoordeeld in hoeverre de kostenontwikkeling afwijkt van de informatie waarover het besluit is genomen.

Overige risico's

Naam risico Programma	Gemeentefonds Algemene inkomsten en post onvoorzien
Omschrijving	De hoogte van de algemene uitkering wordt bepaald door de omvang en verdeling van het gemeentefonds. De omvang is gekoppeld aan de groei van de Rijksbegroting. De huidige raming van de hoogte van de algemene uitkering is gebaseerd op de decembercirculaire 2018. Vanaf 2015 is landelijk circa 10 miljard euro toegevoegd aan het gemeentefonds voor uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein. De omvang van het gemeentefonds stijgt hierdoor landelijk tot circa 29 miljard euro in 2018 en is daarmee de vierde grootste uitgavenpost op de rijksbegroting. Groningen ontvangt voor de uitvoering van de decentralisaties 184,8 miljoen euro in 2018 (stand decembercirculaire 2018). In het Regeerakkoord 2017-2021 is opgenomen dat het integreerbare deel van de integratie uitkering sociaal domein met ingang van 2019 opgaat in de algemene uitkering en daarmee deel uitmaakt van de normeringssystematiek ('trap op, trap af'). Over de verdeling zijn we geïnformeerd in de meicirculaire 2018. Momenteel wordt gewerkt aan een herziening van de financiële verhoudingen. De laatste herziening van de financiële verhoudingen stamt uit 1997. Sindsdien is er veel veranderd in de opgaven voor gemeenten. Bijvoorbeeld de decentralisaties in het sociale domein en de toenemende regionale samenwerking op tal van terreinen. Juni 2017 is een rapport verschenen ('Rekening houden met het verschil') van de stuurgroep die de opdracht heeft gekregen een probleemanalyse te maken van de toekomstbestendigheid van het stelsel van financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten en mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen. In dit rapport staan aanbevelingen die nader uitgewerkt dienen te worden. Een herziening van de financiële verhoudingen vraagt om een goed uitwerkingsproces en een zorgvuldige implementatie die enkele jaren zal duren. Een aanpassing zal waarschijnlijk leiden tot herverdeellecten tussen gemeenten. Om gemeenten de gelegenheid te geven zich hierop aan te passen zal een transitieperiode worden afgesproken. Eventuele financiële gevolgen voor gemeenten zijn op dit moment nog niet bekend.
	De omvang van het BTW-compensatiefonds is aan een plafond gekoppeld. Overschotten of tekorten op het fonds worden verrekend met het gemeentefonds. Eerder werd er in de meerjarenraming uitgegaan van een jaarlijks oplopende onderuitputting op het BCF en deze onderuitputting was meerjarig toegevoegd aan de raming van de algemene uitkering. De VNG had daarvan al aangegeven dat deze verwachte onderuitputting niet meer realistisch is gezien de toename van het aantal investeringen door gemeenten. In de meicirculaire 2018 is een gewijzigde systematiek doorgevoerd waarbij jaarlijks alleen de voorlopige afrekening van het huidige jaar in de algemene uitkering wordt verwerkt. Dit gebeurt jaarlijks bij de septembercirculaire. Dit leidt ertoe dat de meerjarige onderuitputting is verwijderd uit de meerjarenraming van de algemene uitkering. In Groningen volgen wij de gemeentefondscirculaires. Voor Groningen heeft deze nieuwe werkwijze in 2019 geleid tot een nadeel van 4,7 miljoen euro, oplopend tot 7,9 miljoen euro vanaf 2022. Een overschot of tekort wordt uiteindelijk echter wel verrekend met de algemene uitkering, alleen het moment waarop de verwerking plaatsvindt wijzigt. De

	nieuwe werkwijze heeft dus geen gevolgen voor de uiteindelijke omvang van het gemeentefonds. Het ministerie van BZK heeft in overleg met de VNG het standpunt ingenomen dat gemeenten zelf reëel dienen in te schatten welke verwachte ruimte onder het BCF plafond als verwachte bate kan worden opgenomen in de meerjarenraming. Wij vinden het niet reëel om meerjarig een verwachte bate in de begroting op te nemen als gevolg van mogelijke ruimte onder het BCF plafond. Het investeringsvolume van decentrale overheden is flink toegenomen in de afgelopen jaren en we verwachten nog een verdere toename als gevolg van de recent afgesloten collegeprogramma's. Hiermee stijgen de verwachte declaraties uit het BCF. Daarom nemen wij geen verwachte bate op in de meerjarenbegroting voor dit onderwerp. We hanteren het uitgangspunt dat specifieke kortingen (en uitzettingen) vanuit het rijk één op één met de sector worden verrekend. Voor het overige hanteren we een maximale omvang van het risico van 5% van de ingeschatte algemene uitkering. Het risico bedraagt maximaal 24,6 miljoen euro (naar boven of naar beneden). Daarbij gaan we er vanuit dat de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel. Daarom houden we bij het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen geen rekening met een risico (risico is nihil).
Risicobedrag 2019	Pm
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	Pm
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	Pm
Kans 2021	
Risicobedrag 2022	Pm
Kans 2022	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	1995
Actie	Forse afwijkingen worden zoveel mogelijk voorkomen en verkleind door het realistisch en stabiel ramen van de uitkeringen.

Naam risico	Niet halen bezuinigingen
Programma	Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de begroting 2019 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2019 op 4,4 miljoen euro. In de jaren 2020-2022 ligt het risico net onder de 6,0 miljoen euro. Bij het bepalen van het risico is per maatregel rekening gehouden met de kans van optreden. Voor de bepaling van het benodigd weerstandsvermogen wordt de uitkomst daarom volledig (=100%) meegenomen.

	In het nieuwe coalitie akkoord zijn twee taakstellingen opgenomen die in de komende jaren moeten worden gerealiseerd. Het gaat om een taakstelling op het niet volledig doorgeven van loon- en prijsontwikkelingen en een taakstelling op het verminderen van taken. De taakstellingen lopen op naar 9,7 miljoen euro in 2022 (3,6 miljoen euro in 2020 en 6,5 miljoen euro in 2021). Taakstelling loon- en prijsstijgingen In het coalitieakkoord is afgesproken voor een periode van 3 jaar geen volledige loon- en prijscompensatie toe te passen. Dit leidt tot een efficiency taakstelling op de organisatie van 1,6 miljoen euro in 2020, 3,0 miljoen euro in 2021 en 4,7 miljoen euro vanaf 2022. Gelet op de nog openstaande taakstellingen op de organisatie, is een nieuwe taakstellingen moeilijker te realiseren. We houden daarom rekening met een risico van 50% van de omvang van de taakstelling. Taakstelling organisatie – taken Daarnaast is in coalitieakkoord een bezuinigingstaakstelling op taken opgenomen (3 miljoen euro in 2020, 4,5 miljoen euro in 2021 en 6,0 miljoen euro vanaf 2022). De invulling hiervan moet nog worden bepaald. In het weerstandsvermogen houden we rekening met een risico dat in 2020 en 2021 niet alle bezuinigingen direct gerealiseerd kunnen worden (voor 2020 50% en 2021 25% van de taakstelling).
Risicobedrag 2019	4,4 miljoen euro incidenteel
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	10,5 miljoen euro incidenteel
Kans 2020	50%-100%
Risicobedrag 2021	13,2 miljoen euro incidenteel
Kans 2021	25%-100%
Risicobedrag 2022	10,3 miljoen euro incidenteel
Kans 2022	50%-100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico	Risico verstrekte leningen en garanties
Programma	Divers
Omschrijving	In het treasury statuut staat dat de verstrekking van leningen of garanties aan derden alleen is toegestaan vanuit de publieke taak. Het verstrekken van een lening of het afgeven van een garantie leidt voor de gemeente tot een risico dat de derde niet aan de verplichtingen kan voldoen. Gemiddeld genomen houden we rekening met een risico van 8% van de omvang van de lening/ garantie. Per geval wordt het risico afzonderlijk beoordeeld en gewaardeerd. In dit risico zijn alle aan verstrekte leningen / garanties opgenomen. Lening Euroborg De Euroborg NV heeft één huurder, waardoor het risico bestaat dat de Euroborg NV niet aan

	haar financiële verplichtingen kan voldoen richting de gemeente Groningen. De omvang van het risico is gebaseerd op de omvang van de lening van de gemeente aan Euroborg NV vermindert met de taxatiewaarde. Lening Topsportzorgcentrum We hebben een lening verstrekt aan de NV Euroborg voor het realiseren van het Topsportzorg centrum Bij het realisatiebesluit Topsportzorgcentrum hebben we aangegeven dat deze lening niet leidt tot een noodzaak het gemeentelijk weerstandsvermogen aan te vullen. De omvang van de lening is niet hoger dan de executiewaarde van het stadion (=70% van de investeringssom). Uit het meest recent gedeelde kastroom overzicht van Euroborg NV, blijkt dat het TsZC afgelost kan zijn in 2023 (bij gelijkblijvende renteverwachtingen). Gezien de courantheid van het gebouw en de langjarige huurcontracten met o.a. VNO-NCW/MKB-Noord, geven ook de actuele ontwikkelingen geen aanleiding voor deze lening weerstandsvermogen aan te houden. Lening Warmtestad Het risico van de lening aan Warmtestad is meegenomen in het risico gemeentelijk aandeel Warmtestad. Verstreckte leningen Haren De gemeente Haren heeft in het verleden een garantie afgegeven op een door de gemeente overgedragen leningen portefeuille van circa 2,5 miljoen euro. Daarnaast heeft de gemeente Haren nog circa 0,9 miljoen euro aan geldleningen uitstaan. Bij het bepalen van het risico houden we rekening met een kans van optreden van 10%. Het risico komt hiermee op 0,3 miljoen euro. Lening zwembad Scharlakenhof De gemeente Haren heeft een lening van 0,7 miljoen euro verstrekt aan de stichting die zwembad Scharlakenhof exploiteert. De restant-hoofdsom van de lening bedraagt 0,4 miljoen euro. De aflossing over 2018 moet nog ontvangen worden. In verband met de opschorting van de subsidie in verband met het niet voldoen aan een subsidievoorwaarde (leveren jaarrekening met accountantsverklaring) kunnen de aflossing en rente op de verstrekte lening niet worden verrekend met de subsidie. Aangezien de in rekening gebrachte aflossings- en rentebedragen ook niet door betaling zijn voldaan, is er een betalingsachterstand ontstaan. Het risico op oninbaarheid is daardoor toegenomen. We schatten het risico hoog in en hanteren een kans van 75% Het risico komt hiermee op 300 duizend euro. Bij ontvangen aflossingen van de stichting vermindert het risico. Verstreckte garanties Ten Boer De gemeente Ten Boer heeft een garantie verstrekt aan de Stichting Biblionet. Voor het bepalen van de omvang van het risico houden we rekening met de omvang van de verstrekte garantie van 884 duizend euro en een kans van 25%. Garantie op leningen van GEM Haren Noord Het risico is afzonderlijk opgenomen (onderdeel ruimtelijk domein) De omvang van de hierboven genoemde leningen waarvoor een risico is opgenomen bedraagt 11,4 miljoen euro. Rekening houdend met de kans van optreden houden we rekening met een risico van 2,6 miljoen euro. Door aflossingen neemt dit de komende jaren
--	---

	met circa 0,2 miljoen euro af.
Risicobedrag 2019	2,6 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	2,4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	2,2 miljoen euro
Kans 2021	100%
Risicobedrag 2022	2,1 miljoen euro
Kans 2022	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2006
Actie	Met het aflossen van de leningen, loopt het risico jaarlijks terug. Als enig aandeelhouder van de Euroborg NV monitoren wij de NV. Daarnaast houden we toezicht op de financiële situatie bij de huurder van het stadion (FC Groningen). Hiertoe bespreken we twee keer per jaar de stand van zaken met de directie van FC Groningen. Ter beheersing van het risico van de verstrekte lening aan het zwembad Scharlakenhof hebben we een extern toezichthouder gevraagd toezicht te houden op de financiële situatie van het zwembad.

Naam risico Programma	Risico vastgoed Divers
Omschrijving	In dit risico zijn diverse risico's op het gebied van vastgoed opgenomen. Niet verkopen panden voor dekking kapitaallasten VMBO Noord-oost / west De raad besloot op 29 september 2010 vijf percelen te verkopen en de opbrengst (geraamd op 6,1 miljoen euro) in te zetten voor de dekking van kapitaallasten van de nieuw gerealiseerde vmbo-scholen. Van de 6,1 miljoen euro moet nog 1 miljoen euro worden gerealiseerd. De dekking van de kapitaallasten van 61 duizend euro is daarmee nog niet gerealiseerd en wordt als risico meegenomen. Lagere opbrengst te verkopen vastgoed De gemeente Haren hield rekening met een risico dat de boekwaarde van het te verkopen vastgoed niet kan worden terugverdiend. Het risicobedrag is bepaald op 20% van de boekwaarde (35 duizend euro) met een kans van 25%. Waardering gemeentehuis Haren en Ten Boer Het gemeentehuis in Haren heeft een relatief hoge boekwaarde (boven de 10 miljoen euro). Zolang het maatschappelijk vastgoed blijft hoeft deze boekwaarde niet te worden verlaagd. Indien (een deel van) de bestemming wordt gewijzigd naar een bedrijfseconomische functie, zal de boekwaarde verlaagd moeten worden. Vooralsnog is daarvan geen sprake, daarom houden we rekening met een pm risico. De boekwaarde van het gemeentehuis in Ten Boer ligt boven de marktwaarde. Bij verkoop of functieverandering zal het noodzakelijk zijn de waarde naar beneden bij te stellen. Omdat

	er een relatie ligt met een bezuinigingstaakstelling op het gemeentehuis, houden we hier wel rekening met een risico van 230 duizend euro (en een kans van optreden van 50%). Boerderij en woning Woldwijk Bij de verwerving van de gronden Woldwijk in 2006/2007 zijn ook de boerderij en bijbehorende woning gekocht. We houden rekening met een risico voor 200 duizend euro met een kans van 30%. De openbare basisschool De Lessenaar te Ten Post is in 2014 gesloten, waardoor het gebouw is teruggevallen naar de gemeente. Voor het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen houden we rekening met een risico van 50 duizend euro met een kans van 30%. Meerweg De aanleg van de infrastructuur is in 2015 afgerond. De gemeente loopt nog een risico bij de verkoop van gronden aan particuliere ontwikkelaars. Het risico is bepaald op 20% van de boekwaarde (87 duizend euro) en een kans van 25%.
Risicobedrag 2019	61 duizend euro structureel 602 duizend euro incidenteel
Kans 2019	75% 25%-30%
Risicobedrag 2020	61 duizend euro structureel 602 duizend euro incidenteel
Kans 2020	75% 25%-30%
Risicobedrag 2021	61 duizend euro structureel 602 duizend euro incidenteel
Kans 2021	75% 25%-30%
Risicobedrag 2022	61 duizend euro structureel 602 duizend euro incidenteel
Kans 2022	75% 25%-30%
Structureel/Incidenteel	Structureel en incidenteel
1e signaleringsmoment	Augustus 2014
Actie	Dekking van de resterende kapitaallasten voor het VMBO wordt momenteel gevonden binnen het budget onderwijshuisvesting. Dat kan alleen zolang er nog reserve is. De reserve staat wel onder druk

Naam risico Programma	Fiscale risico's Alle programma's
Omschrijving	Vennootschapsbelasting Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig bij economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van deze

	activiteiten zal de fiscale winst moeten worden bepaald. De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% vennootschapsbelasting worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Binnen de organisatie hebben we de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitatie, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt. De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en de grondexploitatie Meerstad. Samen met een externe fiscalist hebben we de consequenties voor de grondexploitatie en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op langere termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen. Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerste jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen. Voor de berekening van het weerstandsvermogen is het risico op 0 gezet. Bij het bepalen van het weerstandsvermogen voor Haren werd rekening gehouden met een risico voor controles belastingdienst en een risico voor te betalen vennootschapsbelasting. Voor mogelijke controles van de belastingdienst hield Haren rekening met een structureel risico van 50 duizend euro structureel met een kans van 50%. Voor de vennootschapsbelastingplicht voor werd rekening gehouden met een structureel risico van 200 duizend euro met een kans van 75%. Vooralsnog handhaven we deze risico's. Bij de begroting 2020 maken we een nieuwe inschatting. Wijziging in BTW regelgeving In het Belastingplan 2019 is de wijziging van de btw-sportvrijstelling opgenomen. Door deze wetswijziging vervalt het recht op aftrek van btw voor gemeenten en niet-winstbeogende exploitanten van sportaccommodaties. Er volgt geen herziening van de btw op oude investeringen. Voor de btw op de exploitatie komt een specifieke uitkering die vooralsnog voor 1 mei 2019 moet worden aangevraagd voor de begroting 2019. Nadien zal worden afgerekend op basis van de jaarrekening (SiSa). Het is nog niet helder of er structureel genoeg compensatie komt voor de extra (btw) kosten. Immers kan er door de gemeenten meer worden aangevraagd dan beschikbaar (152 miljoen euro). BTW-beschermingsbewind Voor de uitvoering van beschermingsbewind aan klanten die geen recht hadden op een vergoeding uit de Bijzondere Bijstand, verwachten wij nog de BTW over de afgelopen vijf jaar te moeten afdragen. Het totaalbedrag aan nog af te dragen BTW op grond van de in rekening gebrachte kosten bedraagt 260 duizend euro. Het is nog niet bekend welk deel van deze groep gebruikt heeft gemaakt van beschermingsbewind omdat zij in een schuldsituatie
--	--

	verkeerden en daarvoor tot de doelgroep van schuldhulpverlening behoorden. In dat geval hoeft namelijk geen BTW afdracht plaats te vinden. We hebben een inschatting gemaakt en komen op een risico bedrag van 100 duizend euro met een kans van 75%. De belastingdienst mag over een periode van maximaal 5 jaar verrekenen. We gaan ervan uit dat belastingdienst haar onderzoek in 2019 afrondt. Terugvordering BTW op re-integratietrajecten De BTW op kosten voor re-integratietrajecten is vanaf de instelling van het BTW-compensatiefonds verrekend met de Belastingdienst. Naar aanleiding van een uitspraak van de rechtbank van 13 juli 2011 over het verrekenen van BTW op individuele re-integratieactiviteiten is sprake van een risico. In juni 2012 hebben wij informatie ontvangen dat de verrekening van btw wellicht voor een deel niet mogelijk is. Het niet verrekenbare deel zou mogelijk 2/3 deel uitmaken van het totaal. Als uiteindelijk blijkt dat de BTW ten onrechte is verrekend met het BTW-compensatiefonds, kan dit betekenen dat een deel van de btw over de jaren 2012-2016 moeten worden terugbetaald. Het totaal verrekende bedrag over de genoemde periode bedraagt circa 2 miljoen euro. In het land tekent zich het beeld af dat terugvordering waarschijnlijk niet aan de orde zal zijn omdat de belastingdienst daarvoor onvoldoende grond heeft. Dit wordt door de fiscalisten bevestigd. Wij streven ernaar om de afrekening met de belastingdienst in 2019 af te ronden, maar zijn daarbij afhankelijk van de snelheid waarmee de belastingdienst dit punt gaat oplossen. Het oorspronkelijke risicobedrag is verlaagd omdat bij afwikkeling in 2018 de jaren 2011 en 2012 verjaard zijn. Inmiddels heeft de Rechtbank Den Haag in november 2017 geoordeeld dat de BTW die drukt op de betreffende re-integratietrajecten wel volledig compensabel is. Volgens de rechtbank vormen de re-integratiekosten in beginsel geen kosten die betrekking hebben op individuele derden. Dat een re-integratietraject activiteiten bevat die gericht zijn op de uitkeringsgerechtigde maakt dat niet anders. Volgens de rechtbank kan een uitkeringsgerechtigde ook zonder re-integratie mogelijk baat hebben bij die activiteiten, zoals trajectbegeleiding, werknemersvaardigheden, nazorg en sociale activering, maar dat betekent niet dat de re-integratietrajecten niet zijn bestemd voor het eigen gebruik van de gemeente. De gemeente neemt de re-integratiediensten af met als doel de uitkeringsuitgaven te verlagen waarmee de collectiviteit van inwoners van de gemeente is gediend. De Belastingdienst heeft hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van Rechtbank Den Haag. Zolang de procedure loopt noemen we het risico in de paragraaf weerstandsvermogen. We kunnen echter geen betrouwbare inschatting van het risico bedrag en kans van optreden maken. Daarom hebben we het risico voor de berekening van het weerstandsvermogen op 0 gezet.
Risicobedrag 2019	100 duizend euro incidenteel 250 duizend euro structureel
Kans 2019	50%-75%
Risicobedrag 2020	100 duizend euro incidenteel 250 duizend euro structureel
Kans 2020	50%-75%
Risicobedrag 2021	100 duizend euro incidenteel 250 duizend euro structureel
Kans 2021	50%-75%
Risicobedrag 2022	100 duizend euro incidenteel

	250 duizend euro structureel
Kans 2022	50%-75%
Structureel/Incidenteel	Structureel en incidenteel
1e signaleringsmoment	Divers (geen nieuwe risico's opgenomen)
Actie	Voor het risico als gevolg van de wijzigingen in de BTW regelgeving hebben we de financiële gevolgen aangeleverd bij het VNG. We volgen de ontwikkelingen op rijksniveau.

Naam risico Programma	Bezwaarprocedures Wonen
Omschrijving	Bezwaarprocedures bouwleges Er loopt op dit moment nog 1 procedure over de hoogte van de bouwleges. Het gerechtshof heeft de gemeente Groningen in het gelijk gesteld. Hiertegen is in cassatie gegaan bij de hoge raad. We verwachten in 2019 een uitspraak van de hoge raad. Het totale risico is gekwantificeerd op 414 duizend euro. De kans is geschat op 50%. Omdat we niet weten of het risico zich in 2019 gaat voordoen, nemen we het risico ook mee in de jaarschijven 2020-2022. Proces Wierden en Borgen Woningcorporatie Wierden en Borgen (Ten Boer) heeft bezwaar ingediend tegen de aanslag rioolheffing 2014 en volgende jaren. Het bezwaar richt zich met name op de stellingname van Wierden en Borgen dat de gemeente ten onrechte bepaalde objecten niet aanslaat en verder tegen de onderbouwing van de door te berekenen kosten naar het aanslagbedrag. Alle gemeenten waar onroerend goed staat van Wierden en Borgen hebben een gelijksoortig bezwaar gekregen. Het proces loopt nog. Wij zijn van mening dat het bezwaar ongegrond is. Gesprekken met Wierden en Borgen hebben niet geleid tot een oplossing zodat we nu in het formele traject zitten van bezwaar en beroep. Hierdoor kan het nog lang onduidelijk zijn wat uiteindelijk de uitkomst van de uitspraak op het bezwaar zal zijn. Een inschatting van de omvang van het risico is niet te maken. Het risico staat daarom op pm.
Risicobedrag 2019	414 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	414 duizend euro
Kans 2020	50%
Risicobedrag 2021	414 duizend euro
Kans 2021	50%
Risicobedrag 2022	414 duizend euro
Kans 2022	50%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2008
Actie	Inzet stadsadvocaat t.b.v. verweer in procedures

Naam risico Programma	Verzekeringen Algemene ondersteuning
Omschrijving	Binnen de Gemeente Groningen zijn er een aantal risico's welke niet afgedekt zijn door verzekeringen. De kans op het zich voordoen van deze risico's is dermate klein maar de impact ervan kan groot zijn. De risico's welke hieronder vallen zijn fraude/berovingsrisico, milieuschade, cybercrime, motorrijtuigen, computer en glas.
Risicobedrag 2019	pm
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	pm
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	pm
Kans 2021	
Risicobedrag 2022	pm
Kans 2022	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	Begroting 2018
Actie	Door het nemen van interne beheersingsmaatregelen worden de risico's beperkt.

Naam risico Programma	Renterisico Algemene inkomsten en post onvoorzien
Omschrijving	De renteveronderstellingen voor de begroting zijn gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van de rente. De werkelijke renteontwikkeling kan hoger of lager uitvallen. Een beperkte afwijking zal zich zeker voordoen. Mutaties in de rente hebben gevolgen voor het resultaat. Het risico op een netto voordelig resultaat is even groot als het risico op een netto nadelig resultaat.
Risicobedrag 2019	pm
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	pm
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	pm
Kans 2021	
Risicobedrag 2022	pm
Kans 2022	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Doorlopend
Actie	De rente egaliseringsreserve is per 2018 opgeheven. De renteresultaten worden jaarlijks toegelicht en inzichtelijk gemaakt in de rekening.

Naam risico Programma	Stijging pensioenpremie Alle programma's
--------------------------	---

Omschrijving	Het bestuur van het pensioenfonds ABP waarschuwt voor het risico dat de pensioenpremie volgend jaar moet stijgen. De totale loonontwikkeling hebben we voor 2019 eerder ingeschat op 3,13 procent. Dit cijfer komt in de richting van de CEP-raming van het CPB van 22 maart (3,4 procent). De verwachte stijging van de ABP-premie kunnen we mogelijk opvangen door een meevaller op het CAO-percentages en overige sociale premies. Gelet op de onzekerheid of en in welke mate een stijging van de pensioenpremie zich gaat voordoen nemen we in de begroting 2019 een risico op. Het gaat om een structureel risico van € 2 miljoen en een kans van optreden van 50%.
Risicobedrag 2019	2 miljoen euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	2 miljoen euro
Kans 2020	50%
Risicobedrag 2021	2 miljoen euro
Kans 2021	50%
Risicobedrag 2022	2 miljoen euro
Kans 2022	50%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Begroting 2017

Naam risico Programma	Incidenteel gedekte investeringen Divers
Omschrijving	In het verleden zijn in Haren voorzieningen gerealiseerd waarvan de investeringskosten werden gedekt ten laste van reserves dan wel subsidies. Ook is een onbekend aantal activa zonder boekwaarde, waarvoor op termijn vervanging onontkoombaar is. Iedere vervanging van dergelijke activa leidt dus tot een toename van de kapitaallasten, waarvoor op geen middelen beschikbaar zijn in de begroting. Het risico is ingeschat op 100 duizend euro structureel met een kans van 25%.
Risicobedrag 2019	100 duizend euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	100 duizend euro
Kans 2020	25%
Risicobedrag 2021	100 duizend euro
Kans 2021	25%
Risicobedrag 2022	100 duizend euro
Kans 2022	25%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	

Actie	
-------	--

Ontwikkelingen

Naam ontwikkeling	Gemeentelijke herindeling
Programma	Dienstverlening
Omschrijving	De periode voor de gemeentelijke herindeling van Groningen, Ten Boer en Haren was relatief kort. Daarom is ervoor gekozen de tarieven en het beleid nog niet volledig te harmoniseren. Alleen de zaken die geharmoniseerd moesten worden en de zaken die in grote lijnen al hetzelfde waren zijn geharmoniseerd. De nieuwe gemeente heeft maximaal twee jaar de tijd voor de volledige harmonisatie. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op de tarieven voor afvalstoffenheffing, rioolheffing en de hondenbelasting. Het heeft ook betrekking op al het gemeentelijk beleid zoals bijvoorbeeld het niveau van onderhoud van de stad en, verstrekken budgetten voor zorg, subsidies voor sport en cultuur en parkeerbeleid. In de komende periode zullen voorstellen worden gedaan om tarieven en beleid te harmoniseren. Dit kan financiële consequenties hebben.
Actie	De voorstellen voor harmonisatie en de financiële effecten daarvan worden betrokken bij de begrotingsvoorbereiding 2020 en 2021 (afhankelijk van het tempo van harmonisatie).

Naam ontwikkeling	Toetsing bouwplannen door derden
Programma	Wonen
Omschrijving	Het wetsvoorstel Kwaliteitsborging voor het Bouwen is 21 februari 2017 aangenomen door de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel ligt nu bij de Eerste Kamer. Kern van het wetsvoorstel is dat: kleine bouwwerken en verbouwingen vrij zijn van toets Bouwbesluit 2012; de gemeente controleert of een aannemer werkt met een goedgekeurde methode voor kwaliteitsbewaking. de toetsing aan het Bouwbesluit 2012 van nieuwbouw en verbouw bij de vergunningverlening door de gemeente vervalt. private partijen ontwikkelen methodes voor kwaliteitsbewaking om te zorgen dat aannemers zich houden aan de bouwtechnische eisen uit het Bouwbesluit 2012. een onafhankelijke publieke toelatingsorganisatie oordeelt of een voorgestelde methode voor kwaliteitsbewaking voldoet aan de eisen. Doelstelling van de nieuwe wet is het verlagen van de regeldruk voor bedrijven, professionals en consumenten. Maart 2014 heeft de minister, na overleg met de Tweede Kamer, besloten dat er geen duaal stelsel komt en dat de private kwaliteitsborging stapsgewijs wordt ingevoerd. Zo kunnen markt en overheid wennen aan de nieuwe

	situatie met het door partijen zelf laten borgen van de kwaliteit van 'eenvoudige' bouwwerken. De start was gepland in 2016, echter de wet Kwaliteitsborging is nog steeds niet van kracht. Dit ligt nog ter besluitvorming bij de Eerste Kamer.
Actie	De consequenties voor de gemeente Groningen worden nader uitgewerkt.

Naam ontwikkeling Programma	
	Prijsontwikkeling bouwsector Divers
Omschrijving	De economie in Nederland draait op volle toeren. Aannemers kunnen kiezen uit opdrachten en maken gebruik van de meest lucratieve opdrachten. De wachttijden voor bouwen nemen toe. De prijzen van bouwmaterialen en personeel stijgen. Het moment maar ook de hoogte van indexeren en budgetteren bij de gemeente loopt niet in de pas met de prijsontwikkelingen in de markt. De risico's op te laag begrote projecten is aanwezig. Uit de markt en bij de aanbesteding van nieuwe projecten worden we geconfronteerd met signalen dat de aannemers hoger inschrijven dan waar tot op heden in de investeringsraming rekening mee is gehouden. Er moet dus rekening mee worden gehouden dat bij de aanbesteding van nieuwe projecten het beschikbaar gestelde krediet niet toereikend is. Omdat het risico op dit moment niet te kwantificeren is, noemen we het bij het onderdeel ontwikkelingen.
Actie	Nieuwe investeringsramingen actualiseren op basis van de laatste gehanteerde kostprijzen. Op basis daarvan kunnen de gevolgen voor het reeds aangevraagde krediet in beeld worden gebracht en kunnen vervolgstappen (aanvullend krediet) in gang gezet worden. In een vroegtijdig stadium starten met de aanbesteding van projecten en vroegtijdig meekijken in het offerteproces van de mogelijke aannemers van projecten.

Naam ontwikkeling Programma	
	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) Overhead en ondersteuning organisatie
Omschrijving	De wet Normalisering rechtspositie ambtenaren is aangenomen en treedt per 1-1-2020 in werking. In 2019 zal het nodige werk verzet moeten worden om op de ingangsdatum aan alle formele eisen te hebben voldaan. Voorbeelden hiervan zijn: Omzetten aanstellingen van medewerkers in arbeidsovereenkomsten Inventariseren lokale regelingen en in lijn brengen met bepalingen nieuwe wet Scholing arbeidsjuristen Voorlichtingsbijeenkomsten in het arbeidsrecht aan personeelsadviseurs, leidinggevendenden, managementadviseurs en p-beheer. Communicatie en voorlichting aan personeel Aanpassing systemen, formulieren, formats etc.

Actie	
-------	--

Naam ontwikkeling Programma	Waardering gronden voormalig Suikerfabriekterrein Wonen
Omschrijving	De gronden op het voormalig Suikerfabriekterrein zijn zonder afwaardering op de balans opgenomen als materiele vaste actief. De boekwaarde van de gronden is 40,3 miljoen euro. De notitie grondexploitatie schrijft voor dat uiterlijk 31 december 2019 een toets moet plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden bij huidige bestemming. Hierbij kan geen rekening worden gehouden met een mogelijke waardeontwikkeling. De waarde van de gronden bij huidige bestemming op het voormalig Suikerfabriekterrein ligt ruim onder de 40,3 miljoen euro. Om afwaardering te voorkomen moeten de gronden met een raadsbesluit uiterlijk eind 2019 in ontwikkeling zijn genomen. Momenteel wordt in beeld gebracht welke mogelijkheden er zijn om afwaardering te voorkomen. Voor het bepalen van het weerstandsvermogen is rekening gehouden met 3,6 miljoen euro (onderdeel risico grondzaken/grondexploitatie). Overigens zijn in de begroting 2019 middelen geraamd voor de ontwikkeling van het voormalig Suikerfabriekterrein. Hierin is rekening gehouden met de boekwaarde van de gronden. Op termijn komen de benodigde middelen dus beschikbaar. Indien tot afwaardering overgegaan zou moeten worden is het af te waarderen bedrag direct nodig.
Actie	Besluitvorming zal in 2019 plaats vinden.

Naam ontwikkeling Programma	Omgevingswet Divers
Omschrijving	De planning is dat de Omgevingswet in 2021 in werking zal treden. Het is een wettelijke verplichting deze wet in te voeren. Voor de nieuwe gemeente Groningen dient één omgevingsplan te komen, waarin alle regels uit alle bestemmingsplannen en vele gemeentelijke verordening verwerkt dienen te worden. De Omgevingswet heeft invloed op het gehele ruimtelijke domein en de nodige raakvlakken met het sociale domein. De voorbereiding op het omgevingsplan (van rechtswege), het maken van het omgevingsplan, en de verbetertrajecten van de diverse werkprocessen zoals vergunningverlening zijn grote opgaven. Een belangrijk aandachtspunt is de noodzakelijke digitaliseringsslag die moet worden gemaakt en de gevolgen voor het ICT-beheer bij (volledig) digitaal werken en werken met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).
Actie	We zullen de komende jaren, mogelijk via een businesscase, de gevolgen van de digitalisering voor de beheerfase in beeld brengen. In deze begroting zijn extra middelen beschikbaar gesteld om de achterstand in de digitalisering (het digitaliseren van het (bouw)archief en de digitalisering van de werkprocessen) weg te werken en de werkzaamheden voor de implementatie van de Omgevingswet. Voor de voormalig gemeenten Haren en Ten Boer zijn nog geen voorbereidingen getroffen.

	en is een inhaalslag noodzakelijk.
--	------------------------------------

Naam	Inzet mensen met SW indicatie voor onderhoud en beheer openbare ruimte
ontwikkeling	
Programma	Onderhoud en beheer openbare ruimte
Omschrijving	Momenteel zijn ongeveer 280 medewerkers van voormalig iederz gedetacheerd werkzaam voor het reguliere onderhoudswerk in de openbare ruimte. Binnen deze groep mensen is de jaarlijkse uitstroom relatief hoog. Vanuit de Participatiewet ontstaat de verplichting om het aantal werknemers dat afkomstig is uit groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt, op peil te houden of te verhogen. Toekomstige uitstroom van iederz medewerkers moet dan worden gecompenseerd met zogeheten "banenafpraak-banen". Op dit moment is nog onzeker in welke mate de medewerkers, die in deze banen terecht komen, een voldoende bijdrage kunnen leveren aan het onderhoud van de openbare ruimte. Verder is nog onduidelijk welke salaris- en begeleidingskosten dit met zich mee zal brengen. Daarnaast kijken we naar de ontwikkelingen in het kunnen bereiken van de participatie doelstellingen, en zien we ons geplaatst voor de uitdaging om actief op zoek te gaan naar alternatieven.
Actie	We brengen de ontwikkelingen in beeld en indien nodig geven we aan wat de gevolgen zijn voor het onderhoudswerk.

4.3 Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen worden de kaders weergegeven voor de inrichting van het onderhoud en het beoogde onderhoudsniveau voor het openbaar groen, water, wegen, bruggen en straatmeubilair, riolering en gebouwen. Daarbij wordt de normkostensystematiek en het meerjarig budgettaire beslag aangegeven.

In 2010 is voor het eerst samen met inwoners de openbare ruimte geschouwd conform de Beheer Openbare Ruimte Gemeente Ten Boer (BORG Ten Boer) systematiek. Het resultaat van BORG is meegenomen in de diverse beheerplannen.

In het kader van het onderzoek artikel 12 zijn alle beheerplannen in 2014/2015 geactualiseerd. Daar waar nog geen beheerplannen beschikbaar waren zijn beheerplannen opgesteld. Met de uitkomsten hiervan is rekening gehouden in de jaarrekening 2018.

Openbaar Groen

Beleid bij onderhoud groen

De wijze van beheer van het openbaar groen is vastgelegd in het groenbeheerplan. Hierin is opgenomen hoe frequent en op welke wijze het groen wordt onderhouden. Binnen de dorpskernen wordt het groen intensiever beheerd dan in het buitengebied. Bij het onderhoud aan het openbaar groen wordt conform politiek beleid selectief gebruik gemaakt van onkruidbestrijdingsmiddelen. Het openbaar groen wordt voor een gedeelte beheerd door medewerkers van de gemeentelijke post Ten Boer. Het maaien van het gazon in het plantsoen wordt jaarlijks uitbesteed. Voor het overige deel worden aannemers en het werkvoorzieningsschap Fivelingo onder directievoering van de gemeentelijke beheerder ingeschakeld.

Meerjarenplanning

De budgetten worden jaarlijks geactualiseerd op basis van het werkelijk uit te voeren beheer en de te beheren oppervlakten. Hierin zijn geen renovatiebudgetten opgenomen omdat deze geïntegreerd met de reconstructies van wegen en rioleringen worden uitgevoerd en gefinancierd. Areaaluitbreidingen en areaalomvormingen worden meegenomen in de begroting.

Kosten groenonderhoud 2018

Het onderhoud van het openbaar groen was een onderdeel van het Model Groningen – Ten Boer. De afdeling Stadsbeheer van de gemeente Groningen verzorgde in 2018 het onderhoud. Er is een dienstverleningsovereenkomst vastgesteld waarin omvang en bedragen zijn vastgelegd. Voor 2018 is conform deze overeenkomst een bedrag van € 259.600,00 aan loonkosten en € 113.700,00 aan uitvoeringskosten (o.a. personeel derden) betaald.

Wegen

Beleid bij onderhoud wegen

De openbare verhardingen zijn opgenomen in een geautomatiseerd beheerpakket.

Het uitgangspunt van het beleid bij het onderhouden van de wegen welke in beheer zijn van de gemeente is: het handhaven van een goed, veilig en beheersbaar wegenstelsel en het in standhouden van de huidige wegenstructuur. Dit op basis van een beheerplan welke jaarlijks wordt geactualiseerd.

Doel onderhoudsplan

Het doel van een onderhoudsplan is om aan te geven waar, wanneer en welke maatregelen zullen moeten worden uitgevoerd om als beheerder een goed kwalitatief en veilig wegenstelsel in stand te kunnen houden. Rekening houdend met de financiële behoeften voor het onderhoud bij uitvoering van het plan of van alternatieven daarvan.

Normkostensystematiek

Op basis van algemeen geldende normen en kengetallen, verkregen van externe deskundigen, welke jaarlijks worden geactualiseerd, wordt een gedegen kostenraming gemaakt voor al het kleinschalige en grootschalige onderhoud van elk wegvak in de gemeente.

Soorten onderhoud en bekostiging

We onderscheiden klein onderhoud en reconstructies.

Het klein onderhoud bestaat o.a. uit: aanbrengen slijtlagen, dichten scheuren, plaatselijk herstel e.d.

Voor het klein onderhoud is budget opgenomen in de begroting.

Voor reconstructies van wegen dient de raad aparte kredieten beschikbaar te stellen.

Gevolgen artikel 12 status

Het beheerplan onderhoud wegen is in het kader van het artikel 12 onderzoek geactualiseerd met als uitgangspunt een onderhoudsniveau C. Hiermee voldoet het beheerplan aan de artikel 12 norm. Doordat het huidige onderhoudsniveau boven de C-norm ligt kunnen we de komende jaren volstaan met het bestaande onderhoudsbudget in de begroting. Vanaf 2019 is een hoger budget nodig omdat we vanaf dat jaar op C-niveau zitten en ervoor moeten zorgen dat dit onderhoudsniveau gehandhaafd blijft.

Naast het groot onderhoud is voor een aantal wegen voor reconstructie (extra) krediet beschikbaar gesteld. O.a. voor de weg Eemskanaal NZ, de Schultingaweg, en de Borgweg.

Kosten wegenonderhoud 2018

Het onderhoud van de wegen is een onderdeel van het Model Groningen – Ten Boer. De afdeling Stadsbeheer van de gemeente Groningen verzorgde het onderhoud. Er is een dienstverleningsovereenkomst vastgesteld waarin omvang en bedragen zijn vastgelegd. Voor 2018 is conform deze overeenkomst een bedrag van € 311.300,00 aan loonkosten en € 201.800,00 aan uitvoeringskosten (o.a. personeel derden) betaald.

Daarnaast is € 100.000,00 extra beschikbaar gesteld in 2018 waarvan € 45.000,00 is besteed.

Openbare verlichting

In 2009 is een nieuw beleidsplan openbare verlichting opgesteld. Om uitwisselen van de te vervangen masten en armaturen verspreid over de verschillende jaren uit te voeren is een jaarlijks investeringsbudget van € 20.000,00 beschikbaar binnen het meerjaren investeringsplan.

Van voorgaande jaren waren nog restant kredieten beschikbaar. Hiervan is € 39.000,00 uitgegeven in 2018.

Kunstwerken

In het kader van het onderzoek artikel 12 is een beheerplan kunstwerken (beweegbare en vaste bruggen en steigers) opgesteld. Voor onderhoud wordt jaarlijks een budget van € 40.000,00 gestort in een voorziening waaruit het onderhoud wordt betaald. Ten laste van de voorziening is het onderhoud 2018 gebracht voor een bedrag van € 28.200,00.

Gemeentelijk Water- en Riolerings Plan (GWRP)

Beleid GRWP

In de raadsvergadering van 27 januari 2016 is het nieuwe Gemeentelijk Water- en Riolerings Plan 2016 t/m 2022 (GWRP) vastgesteld.

De volgende onderdelen zijn opgenomen in het nieuwe GWRP:

- actualisatie beheergegevens;
- vervangingsplanning riolering;
- onderhouds- en reparatieplan riolering;
- Waterplan geïntegreerd in het GRP;
- ambities van het Waterplan.

Kosten GWRP en rioolheffing

De kosten zijn vertaald in een nieuwe exploitatie voor de planperiode 2016 t/m 2022. Uitgangspunt is dat er sprake moet zijn van een kostendekkend tarief. De kostentoerekening vindt in overeenstemming met de 'Handreiking kostentoerekening leges en tarieven' en de geldende wet en regelgeving plaats. De rioolheffing in 2018 bedroeg € 292,73.

De opgebouwde voorziening riolering wordt ingezet bij de bepaling van de hoogte van het tarief. De omvang van de voorziening per 31-12-2018 bedraagt € 137.500,00.

De geplande investeringen 2018 zijn gedeeltelijk uitgevoerd. Het restant is doorgeschoven naar 2019.

Gemeentelijke gebouwen

Beleid onderhoud gemeentelijke gebouwen

De gemeentelijke gebouwen bestaan uit: sporthal Ten Boer, gymnastieklokaal Garmerwolde, zwembad, gemeentehuis en gemeentewerf.

Het onderhoud van de gebouwen is opgenomen in meerjarige investerings- en onderhoudsplannen (MIOP).

In het kader van artikel 12 zijn in 2015 de onderhoudsplannen geactualiseerd en naar een onderhoudsniveau C gebracht. De gevolgen van deze actualisatie zijn verwerkt in deze jaarrekening.

Onderhoud sportgebouwen

Voor het dagelijks en groot onderhoud van de sporthal, het zwembad en het gymlokaal is in 2015 het budget in het kader van het onderzoek artikel 12 verhoogd naar € 55.000,00. Dit bedrag wordt jaarlijks gestort in een voorziening. Uit deze voorziening wordt het onderhoud bekostigd. Naast dit onderhoud zijn er voor de komende jaren een aantal kleine investeringen gepland. In het meerjareninvesteringsplan zijn deze investeringen opgenomen.

In 2016 is besloten om de jaarlijkse storting in de voorziening te verhogen naar € 69.000,00 i.v.m. hogere onderhoudskosten zwembad.

De raad van Ten Boer heeft in 2018 het onderhoud van het zwembad opnieuw bekeken in relatie met de overdracht van de exploitatie aan de Stichting BES. Het groot onderhoud blijft bij de gemeente. De jaarlijkse storting in de voorziening onderhoud zwembad is verhoogd naar € 59.000,00. De totale jaarlijkse stortingen in de voorzieningen onderhoud sportgebouwen wordt daarmee € 84.000,00.

Onderhoud gemeentehuis, buitendienst en brandweer

In 2015 is in het kader van het onderzoek artikel 12 besloten om de jaarlijkse storting in de voorziening groot onderhoud van het gemeentehuis, en de gebouwen buitendienst en brandweer te verhogen van € 55.000,00 naar € 75.000,00.

Sportvelden en tennisbanen

Sportvelden

In het kader van artikel 12 is in 2015 het meerjaren investerings- en onderhoudsplan voor de sportvelden geactualiseerd en naar een onderhoudsniveau C gebracht.

Voor het onderhoud van de sportvelden staat een budget opgenomen in de begroting. Dit onderhoudsbudget is voldoende voor het dagelijks onderhoud.

Voor het groot onderhoud is in de begroting een jaarlijks budget opgenomen van € 35.000,00. Dit bedrag wordt gestort in een voorziening groot onderhoud. De planning van het groot onderhoud heeft betrekking op 8 velden waaraan eens in de 15 jaar groot onderhoud moet worden gepleegd. Door de raad van Ten Boer is op 28 maart 2018 besloten om de jaarlijkse storting in de voorziening te verhogen met € 12.000,00 waardoor ook de infrastructuur rond de velden onderdeel van het onderhoud is geworden.

Tennisbanen

In het kader van de opstelling van de saneringsbegroting is o.a. gekeken naar de afspraken die zijn gemaakt met de tennisvereniging in Ten Boer over de bijdrage van de gemeente in de reconstructie van de tennisbanen. Besloten is om jaarlijks te sparen om het mogelijk te maken dat de gemeente in 2022 maximaal € 132.000,00 kan bijdragen in de eerstvolgende reconstructie.

Vanaf 2017 bedraagt de jaarlijkse toevoeging € 7.500,00.

Speelvoorzieningen

Het onderhoud en de vervanging van speelvoorzieningen is ook in het kader van het onderzoek artikel 12 onder de loep genomen. Er is een onderhouds- en vervangingsplan opgesteld.

In het kader van de bezuinigingen is besloten om geen budget voor vervanging op te nemen in de begroting. Het onderhoudsbudget is wel op peil gebracht. Jaarlijks is hiervoor beschikbaar een bedrag van € 49.000,00. Afgesproken is dat overschotten op dit onderhoudsbudget beschikbaar blijven om eventuele vervanging te kunnen bekostigen.

In 2018 is een overschot van € 36.300,00 ontstaan op dit onderhoudsbudget. Dit bedrag is toegevoegd aan de reserve speelvoorzieningen.

De omvang van deze reserve bedraagt per 31-12-2018 € 88.500,00.

Tabel beheerplannen

	Plan aan-wezig?	Wanneer vast-gesteld?	Loopt tot en met	Ramingen reëel?	Achter-stallig onderhoud?	Onderhouds-voorziening?	Onderhouds-reserve?
Groen	Ja	Jaarlijkse actualisatie	PM	Ja	Nee	Nee	Nee
Wegen	Ja	2015	2019	Ja	Nee	Nee	Nee
Openbare verlichting	Ja	2009	2025	Ja	Nee	Nee	Nee
Kunstwerken	Ja	2015	2024	Ja	Nee	Ja	Nee
Riolering	Ja	2016	2035	Ja	Nee	Ja	Nee
Gebouwen gemeentehuis en buitendienst	Ja	2015	2024	Ja	Nee	Ja	Nee
Gebouwen sportaccommodaties	Ja	2015	2024	Ja	Nee	Ja	Nee
Sportvelden	Ja	2015	2029	Ja	Nee	Ja	Nee
Tennisbanen	Ja	2015	2022	Ja	Nee	Ja	Nee
Speelvoorzieningen exclusief vervanging	ja	2015	PM	Ja	Nee	Nee	Ja

4.4 Financiering

Algemeen

Deze paragraaf bevat de beleidsrealisatie ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille.

De paragraaf financiering is samen met het financieringsstatuut (treasurystatuut) en de Wet fido (financiering decentrale overheden) een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsstructuur.

In het treasurystatuut van de gemeente Ten Boer, dat op 30 maart 2011 door de raad is vastgesteld, zijn de uitgangspunten, de doelstellingen en de beleidsmatige en organisatorische kaders (inclusief toezicht op de uitvoering van treasury) bepaald. De financiering- en beleggingsactiviteiten van de gemeente Ten Boer vinden plaats binnen het formele kader van het treasurystatuut.

De uitvoering van het treasurybeleid vindt zijn weerslag in de financieringsparagraaf van de begroting en het jaarverslag. In de begroting komen de concrete beleidsplannen aan de orde. In het jaarverslag gaat het om de realisatie van de plannen.

In deze paragraaf gaan wij in op:

- risicobeheer
- kasbeheer
- financieringspositie

Risicobeheer

Het treasurybeleid van de gemeente is erop gericht om binnen de financiële mogelijkheden een zo optimaal mogelijk rendement te verkrijgen dan wel de lasten zo veel mogelijk te reduceren. Hierbij moeten de risico's zo goed mogelijk worden beheerst. De waarde van financiële activa dient zo min mogelijk gevoelig te zijn voor marktbewegingen. Uitzettingen in de vorm van aandelen worden niet verricht, met uitzondering van aankopen uit hoofde van de publieke taak.

Renterisico's

Bij de opstelling van de begroting 2018 zijn wij uitgegaan van een financieringsoverschot van € 5,3 miljoen per 1-1-2018. Over dit overschot is geen rente meer gecalculeerd. Overschotten moeten worden belegd bij de staat en daarover wordt nauwelijks / geen rente vergoed.

De wet Fido geeft een norm aan voor het renterisico. Onder dit risico wordt begrepen het risico dat de gemeente loopt als gevolg van mogelijke renteschommelingen. Voorkomen dient te worden dat de gemeente in financiële moeilijkheden komt door rentestijgingen. Dit risico kan worden beperkt door de financieringsbehoefte te spreiden over de jaren. De mate van deze spreiding wordt uitgedrukt in de risiconorm. In deze risiconorm worden nieuw aan te trekken leningen in een jaar uitgedrukt als een percentage van de vaste schuld aan het begin van het jaar.

Jaarlijks mag de gemeente Ten Boer over maximaal 20% (wettelijk percentage) een risico lopen.

Tabel renterisiconorm en renterisico's vaste schuld:

	Rekening 2018
1a Renteherziening op vaste schuld o/g	0
1b Renteherziening op vaste schuld u/g	0
2 Netto renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	0
3a Nieuwe aangetrokken vaste schuld	0
3b Nieuwe verstrekte lange leningen	0
4 Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a-3b)	0
5 Betaalde aflossingen	1.549.620
6 Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	1.549.620
7 Renterisico op vaste schuld (2+6)	1.549.620
8 Lasten rekening 2018	20.514.019
9 Het normpercentage	20%
10 Renterisiconorm (8*9/10%)	4.102.804
11 Ruimte (+) Overschrijding (-) (10-7)	2.553.184

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de gemeente in 2018 geen renterisico's heeft gelopen. De aflossingen zijn conform de begroting en de lening overeenkomsten geweest. Per 1 januari 2019 zijn alle verplichtingen overgenomen door de nieuwe gemeente Groningen.

Kredietrisico's

Kredietrisicobeheer (of debiteurenrisicobeheer) is het beheersen van de risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid op een waardedaling van de vorderingspositie ten gevolge van het niet (tijdig) na kunnen komen van de verplichtingen door de tegenpartij.

De omvang van onze vorderingen is beperkt. Vorderingen die er zijn hebben hoofdzakelijk betrekking op overheidsorganisaties. Ultimo 2018 worden alle vorderingen overgedragen aan de nieuwe gemeente Groningen. Er zijn geen vorderingen met een verhoogd risicoprofiel.

Kasbeheer

Jaarlijks dient de kasgeldlimiet te worden berekend. Het betreft een percentage van het totaal van de begroting/jaarrekening (8,5%). Indien deze kasgeldlimiet structureel wordt overschreden dient de kortlopende schuld omgezet te worden in een langlopende schuld. In de afgelopen jaren hebben we, doordat we te maken hebben met financieringstekorten, regelmatig kasgeldleningen aangetrokken. Als gevolg van de ontvangst van de aanvullende uitkering van afgerond 7 miljoen euro, was er in 2018 voldoende ruimte onder de kasgeldlimiet.

De berekening van de kasgeldlimiet 2018 is als volgt:

		Q1	Q2	Q3	Q4
1.	Toegestane kasgeldlimiet:				
	- in procenten van de grondslag (totale lasten op de rekening, inclusief toevoeging aan de reserves)				8,50%
	- in bedrag	1.481.975	1.481.975	1.481.975	1.481.975
2.	Omvang vlottende schuld:				
	- opgenomen gelden < 1 jaar				
	- schuld in rekening courant	55.867	54.724	€ -	1.463.891
	- gestorte gelden door derden < 1 jaar				0
	- overige geldleningen, niet zijnde vaste schuld				0
3.	Vlottende middelen:				
	- contante gelden in kas				0
	- tegoeden in rekening-courant	14.226	1.302.078	5.733.826	352.976
	- overige uitstaande gelden < 1 jaar	6.933.333	4.000.000	4.000.000	6.800.000
4.	Totaal netto vlottende schuld (2-3)	-6.891.693	-5.247.354	-9.733.826	-5.689.085
	Ruimte (+) of Overschrijding (-) (1-4)	8.373.668	6.729.329	11.215.801	7.171.060

De vlottende schuld bestaat uit het saldo van de BNG en een incidentele kasgeldlening. De vlottende middelen zijn aangehouden bij de BNG en bij de schatkist.

Financieringspositie

Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten en investeringen wordt uitgegaan van integrale financiering. Dit wil zeggen dat gekeken wordt naar de totale financieringsbehoefte van de gemeente.

In de begroting 2018 is het financieringsoverschot berekend op € 5,3 miljoen.

Het overschot bedroeg per 31-12-2018 € 9,3 miljoen.

		Boekwaarden per 31-12-2018
geldleningen		21.029.350
financieringsmiddelen		7.832.000
Financieringsoverschot		9.348.000

Leningenportefeuille

Onderstaand treft u een overzicht aan van onze leningenportefeuille.

Bank	BNG	BNG	BNG	BNG	Totaal
Hoofdsom	25.184.785	3.000.000	3.000.000	3.000.000	34.184.785
Saldo 1-1-2018	18.258.969	1.920.000	1.800.000	600.000	22.578.969
Rente 2018	842.810	95.808	70.020	6.300	1.014.938
Aflossing 2018	629.620	120.000	200.000	600.000	1.549.620
Saldo 31-12-2018	17.629.349	1.800.000	1.600.000	0	21.029.349
Rentepercentage	4,69%	4,99%	3,89%	1,05%	
Looptijd	T/m 2046	T/m 2033	T/m 2026	T/m 2018	

Schatkistbankieren

Eind 2013 is het schatkistbankieren ingevoerd.

Gemeenten dienen overtollige middelen te storten op een rekening bij de staat. Voor onze gemeente is een drempel bedrag berekend van € 250.000,00. Het gemiddelde saldo per kwartaal mag niet boven dit drempelbedrag uitkomen.

In onderstaand overzicht zijn de gemiddelde bedragen opgenomen.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar					
(1)	Drempelbedrag	250			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	47	691	3.921	1.436
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	203	-	-	-
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	441	3.671	1.186
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	17.435			
(4b)	Het deel van het begrotings totaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	17.435			
(4c)	Het deel van het begrotings totaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	250			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	4.268	62.884	360.778	132.122
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	47	691	3.921	1.436

Uit de tabel blijkt dat gedurende drie maanden een overschrijding van het drempelbedrag is geweest. De toezichthouder is niet geïnformeerd omdat de gemeente per 1 januari 2019 is opgegaan in de nieuwe gemeenten Groningen.

Verplichte financiële kengetallen

Met ingang van de Begroting 2016 dienen de volgende financiële kengetallen en de beoordeling daarvan verplicht te worden opgenomen op grond van (een wijziging van) het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV):

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
Netto schuldquote	62,12%	96,06%	69,29%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	61,04%	92,69%	67,37%
Solvabiliteitsratio	-6,53%	-7,62%	-8,33%
Structurele exploitatieruimte	46,89%	1,33%	1,48%
Grondexploitatie	14,41%	22,59%	14,80%
Belastingcapaciteit	123,18%	124,13%	124,13%

4.5 Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering is er onder andere op gericht om het model Ten Boer - Groningen op een goede wijze uit te voeren voor zowel inwoners en bedrijven als voor college en raad.

Door middel van de planning en control cyclus houden wij de raad op de hoogte hoe er invulling wordt gegeven aan de taken die uitgevoerd dienen te worden. De begroting, de voor- en najaarsnota en de jaarrekening zijn hierbij de instrumenten die worden ingezet. Daarnaast bestaat er de mogelijkheid om incidenteel te rapporteren aan de raad.

Personele bezetting 2018

Afdeling	Aantal pers.	FTE's
UNIT bestuursondersteuning	14	12,17
Secretaris	1	0,78 (structureel)
Secretaris		0,22 (incidenteel)
College van B & W	3	2,44
Griffie	1	0,5

Bovenstaande geeft de basisbezetting 2018 aan.

De feitelijke bezetting 2018 wijkt af van bovenstaand overzicht. Een aantal medewerkers hebben wat extra uren gekregen i.v.m. opvang ziekte en werkzaamheden herindeling.

De medewerkster Div is eind 2017 vertrokken naar Groningen en de beleidsregisseur Ruimte is medio 2018 vertrokken naar een andere gemeente. Beide zijn vervangen via detachering vanuit de gemeente Groningen. Dit geldt ook voor de gemeentesecretaris. Deze functie is vanaf begin 2018 ingevuld door een medewerker van de gemeente Groningen.

In de begroting 2018 is voor bovenstaande formatie een bedrag van € 1.210.000,00 aan salariskosten opgenomen. De werkelijke salariskosten 2018 zijn € 948.000,00.

De lagere last wordt o.a. veroorzaakt door vacatureruimte controller en beleidsregisseur Welzijn. Beide functies zijn extern ingehuurd waarvoor het beschikbare budget voor loonkosten is ingezet.

Dit geldt ook voor de functies van gemeentesecretaris, medewerkster Div en beleidsregisseur Ruimte (gedeeltelijk).

Wat we hebben gezien in 2018 is dat de mobiliteit onder onze medewerkers is toegenomen onder andere als gevolg van de komende herindeling en dat we vacatures tijdelijk hebben ingevuld. Het ziekteverzuim heeft geen bijzondere afwijkingen ten opzichte van voorgaande jaren.

Financieel resultaat DVO

De financiële resultaten van de DVO, gerealiseerd door de vakdirecties, worden in Groningen bij- of afgeschreven op de concern egalisatiereserve Ten Boer die op de balans van de gemeente Groningen is opgenomen. Hieruit kunnen incidentele tegenvallers worden bekostigd in het kader van de bandbreedtewerking van het model; onderuitputting van uren en budgetten worden op hun beurt aan de reserve gedoteerd. Ten Boer heeft recht op 2/3 deel van de opgebouwde reserve. Dit bedrag kan eens in de drie jaar worden uitgekeerd waarbij een bodem aanwezig moet blijven van € 30.000,00. Het positieve resultaat over 2018 bedraagt € 130.000,00. Hierdoor wordt de stand van de egalisatiereserve op 01-01-2019 € 767.000,00. Het aandeel van Ten Boer hierin is afgerond € 511.000,00.

4.6 Verbonden Partijen

Wat zijn verbonden partijen

Jaarlijks wordt in de begroting en jaarrekening aandacht besteed aan de verbonden partijen van de gemeente. De verbonden partijen zijn vennootschappen (NV's en BV's), stichtingen, verenigingen en gemeenschappelijke regelingen, waar de gemeente in deelneemt. Een partij geldt als verbonden partij indien de gemeente in die partij een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente. Een gesubsidieerde instelling geldt als zodanig niet als een verbonden partij. Verbonden partijen voeren (voor een deel) beleid uit dat de gemeente in principe ook zelf zou kunnen doen. Echter, de gemeente blijft wel eindverantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's.

Het BBV verplicht ons als gemeente om inzicht te geven in welke verbonden wij deelnemen, het belang dat wij in elk van de verbonden partijen hebben en in de financiële positie van elk van de verbonden partijen. In 2014 is artikel 15 van het BBV aangescherpt en moet de lijst van verbonden tenminste de volgende informatie bevatten:

- a. de naam en de vestigingsplaats van de verbonden partij;
- b. het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt;
- c. het belang dat de provincie onderscheidenlijk de gemeente in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar;
- d. de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
- e. de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar.

Hieronder gaan wij nader in op de beleidsvoornemens dan wel ontwikkelingen die sinds het uitbrengen van de jaarstukken 2017 en de begroting 2018 bij de verbonden partijen hebben plaatsgevonden.

Overzicht verbonden partijen

De gemeente Ten Boer had de volgende verbonden partijen en samenwerkingsverbanden.

NV Waterbedrijf Groningen	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de levering van drinkwater aan ruim 280.000 woningen en bedrijven in de provincie Groningen en Tynaarlo (Drenthe).
Deelnemende partijen	De deelnemende partijen in het Waterbedrijf Groningen zijn de provincie Groningen en de gemeenten in het verzorgingsgebied.
Bestuurlijk belang	De gemeente werd in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd door wethouder Postma

Financieel belang	Het financieel belang: de gemeente Ten Boer heeft 3 aandelen van nominaal 500 euro. Dit is totaal 1.500 euro. Het totaal gestort kapitaal bedraagt 1.361 euro. In de statuten is bepaald dat het recht om aandelen te verwerven is gebaseerd op het aantal inwoners: 1 aandeel per 2.500 inwoners. De aandelen van de gemeente Ten Boer zijn op de balans onder de financiële vaste activa gewaardeerd voor 1.361 euro.
Vermogen	De jaarrekening 2018 is nog niet beschikbaar. Het eigen vermogen bedraagt per 1 januari 2017 71,364 miljoen euro en per 31 december 2017 is dat 73,509 miljoen euro. Het vreemd vermogen bedraagt per 1 januari 2017 110,704 miljoen euro en is op 31 december 2017 120,422 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het resultaat over 2017 is 2,145 miljoen euro
Financiële risico's	Geen.

Enexis Holding NV (netwerkbedrijf), Attero Holding NV (voorheen Essent Milieu) en Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (EPZ Borssele)	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap en Besloten vennootschap
Vestigingsplaats	Den Bosch
Doelstelling en openbaar belang	Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met onder andere toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt. De vennootschap heeft ten doel het realiseren een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren. Het publieke belang van deze twee deelnemingen betreft het (doen) distribueren en het (doen) transporteren van energie, zoals elektriciteit, gas, warmte en (warm) water.
Deelnemende partijen	Van het totaal 2.000.000 aandelen bezit de gemeente Ten Boer 475 aandelen. Dit is 0,02374 %. Diverse gemeenten en provincies zijn aandeelhouder.
Bestuurlijk belang	Wethouder Postma vertegenwoordigde de gemeente in de AvA Enexis Holding en in de aandeelhoudersvergadering van CBL Vennootschap en Claim staat vennootschap.
Financieel belang	De gemeente Ten Boer heeft 0,02374% van de aandelen in Enexis.
Financieel resultaat	Het resultaat over 2018 bedraagt 319 miljoen euro.
	Enexis Holding NV Het eigen vermogen op 1 januari 2018 was 3.808 miljoen euro en op 31 december 4.024 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2018 was 3.860 miljoen euro en op 31 december 3.691 miljoen euro
Financiële risico's	Enexis is financieel gezond. Enexis heeft de Standard & Poor's (S&P) rating A+ (Stable outlook) en bij Moody's Aa3 (stable outlook). Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist. Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de 'Vordering op Enexis vennootschap', die loopt tot september 2019, levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd door middel van een overeengekomen streefwaarde van 100 miljoen euro voor het jaarlijkse dividend.
	a. CBL Vennootschap B.V.

	Doelstelling: De functie van deze vennootschap is de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent ('Verkopende Aandeelhouders') te vertegenwoordigen voor betalingen in en uit het CBL Escrow Fonds (CBL: Cross Border Lease). Het resterende bedrag wordt in de verhouding 50%-50% verdeeld tussen RWE en Verkopende Aandeelhouders. In 2017 heeft een agio uitkering plaatsgevonden van 622 duizend euro. Als gevolg van deze uitkering is het belang sterk teruggelopen. Het eigen vermogen op 31 december 2018 bedroeg 136 duizend euro.
	b. Vordering Enexis B.V. <i>Doelstelling:</i> Essent heeft eind 2017 een herstructurering doorgevoerd, waarbij het economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep is verkocht en overgedragen aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Deze koop is de aanleiding geweest voor het aangaan van een lening met Essent. De vordering is vastgelegd in een lening-overeenkomst bestaande uit vier tranches, waarvan de eerste drie tranches reeds zijn afgelost. Het resterende bedrag van € 83.000 wordt in 2019 afgelost.
	c. Verkoop vennootschap B.V. <i>Doelstelling:</i> In het kader van de verkoop van Essent aan RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan RWE. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd in het General Escrow Fonds wordt aangehouden. Het eigen vermogen op 31 december 2018 bedraagt 112 duizend euro.
	d. CSV Amsterdam B.V. <i>Doelstelling:</i> a. namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON; b. namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ("Waterland"); In juni 2017 is een compromis bereikt tussen Waterland en de vennootschap voor een bedrag van 5,5 miljoen euro over de belastingclaims tot en met de periode waarin Attero integraal onderdeel, als Essent Milieu, uitmaakte van de Essent-organisatie. Beleidsvoornemens: De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat claims worden afgewikkeld. Eventuele claims kunnen door Waterland tot 5 jaar na completion (mei 2019) worden ingediend. Financiën: In 2017 is er een uitkering geweest ter grootte van 2,229 miljoen euro. Het eigen vermogen op 31 december 2018 bedraagt 746 duizend euro..
	e. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. <i>Doelstelling:</i> Onderdeel van Essent was het 50% aandeel in de N.V. Elektriciteitsproductiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), onder andere eigenaar van de kerncentrale in Borssele. De vennootschap heeft op 30 september 2011 de aandelen in Energy Resources Holding B.V. en daarmee indirect de aandelen in Energy Resources Ventures B.V., Energy Resources B.V. en het 50% belang in EPZ geleverd aan RWE. Daarmee is een einde gekomen aan de primaire opdracht van Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V., zijnde het behartigen van dat 50%-belang in EPZ. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. zal als tijdelijke vennootschap de resterende rechten en verplichtingen afwikkelen, in het bijzonder die voortvloeien uit

	het convenant en het aanvullend convenant dat is overeengekomen met de Staat. Beleidsvoornemens: De thans voortdurende rechten en verplichtingen voortvloeiend uit het convenant en aanvullend convenant gelden voor een periode van acht jaar na ondertekening van de EPZ SPA (30 september 2011). Het eigen vermogen op 31 december 2018 bedraagt 1,605 miljoen euro.
--	--

NV Bank Nederlandse Gemeenten	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats	Den Haag
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De missie van de bank is duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Deelnemende partijen	De gemeenten en provincies in Nederland. Gemeente Groningen bezit 0,59% van de aandelen.
Bestuurlijk belang	Wethouder Postma vertegenwoordigde de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
Financieel belang	Het belang bedraagt 3.510 aandelen à 2,50 euro. De boekwaarde bedraagt 8.775 euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2018 was 4,953 miljoen euro en op 31 december 4,990 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2018 was 135,072 miljoen euro en op 31 december 132,519 miljoen euro.
Financieel resultaat	Financieel resultaat 2018 bedraagt 337 miljoen euro
Financiële risico's	Geen.

Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het belang waarvoor de Regeling is getroffen is om door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: - Bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking; - Rampenbestrijding en crisisbeheersing; - (Doen) organiseren van zorg aan de bevolking; - Inkoop van de jeugdhulp (tot en met 2020).
Deelnemende partijen	De Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Wethouder Heidema vertegenwoordigde de gemeente in het Algemeen Bestuur, dat gevormd wordt door de portefeuillehouders Gezondheid van de Groninger gemeenten.
Financieel belang	De jaarlijkse gemeentelijke bijdrage in de PG&Z bedraagt ongeveer € 250.000,00.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2018 was 2,8 miljoen euro en op 31 december 1,9 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2018 is 9,5 miljoen euro en op 31 december 33,3 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2018 bedraagt € 0,9 miljoen negatief.
Financiële risico's	Geen.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Groningen	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	De Veiligheidsregio Groningen stelt zich ten doel om uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing, bevolkingszorg en melding,

	alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
Deelnemende partijen	De 23 Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Burgemeester De Vries vertegenwoordigde de gemeente in zowel het Dagelijks Bestuur als in het Algemeen Bestuur dat gevormd wordt door de burgemeesters van de 23 Groninger gemeenten.
Financieel belang	Financieel belang: aansprakelijkheid indien de Veiligheidsregio Groningen niet aan haar verplichtingen kan voldoen. De gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio bedroeg in 2018 € 413.900,00.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2018 was € 7,055 miljoen en op 31 december € 6,721 miljoen. Het begroot vreemd vermogen op 1 januari 2018 is € 19,264 miljoen en op 31 december € 20,777 miljoen.
Financieel resultaat	Financieel resultaat 2018 bedraagt € 1,605 miljoen.
Financiële risico's	Geen

Gemeenschappelijke regeling Afvalverwijdering Regio Centraal Groningen (ARCG)	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (openbaar lichaam)
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft het op milieu-hygiënisch verantwoorde wijze verwerken van (afval)stoffen afkomstig uit de gemeenten in de regio, het bevorderen van overheidsinvloed op de sturing van afvalstoffen en het ketenbeheer en mogelijke andere milieu- en reinigingstaken.
Deelnemende partijen	Gemeenten Bedum, Grootegast, Haren, Leek, Marum, Ten Boer, Zuidhorn en Groningen.
Bestuurlijk belang	De gemeente Ten Boer werd vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door burgemeester De Vries.
Financieel belang	De kosten van de ARCG worden gedragen door de 8 deelnemende gemeenten.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2018 was 1,019 miljoen euro en op 31 december 2018 1,019 miljoen euro. Het begroot vreemd vermogen op 1 januari 2018 is 4,831 miljoen euro en op 31 december 2018 3,694 miljoen euro.
Financieel resultaat	Financieel resultaat 2017 bedraagt 0 euro.
Financiële risico's	Op basis van een herijking van het risicoprofiel in 2018 blijkt dat de risico's klein tot zeer klein kunnen worden aangemerkt en de beheersmaatregelen adequaat zijn. De reservepositie is van voldoende omvang om onverwachte tegenvallers te kunnen opvangen.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Veendam
Doelstelling en openbaar belang	De Omgevingsdienst Groningen is ingesteld om vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers te gaan uitvoeren, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Deelnemende partijen	De provincie Groningen en de 23 Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Burgemeester De Vries vertegenwoordigde de gemeente in het Algemeen Bestuur dat bestaat uit 24 leden. Alle colleges van de 23 Groninger gemeenten en de provincie Groningen zijn vertegenwoordigd met één lid in het Algemeen Bestuur. Gedeputeerde Brouns is voorzitter van het Algemeen Bestuur.
Financieel belang	Financieel belang: de deelnemersbijdrage in 2018 gezamenlijk met de gemeente Groningen bedraagt 831 duizend euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2018 was 16 miljoen euro en op 31 december 16 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2018 is nul euro en op 31 december nul euro.

Financieel resultaat	Financieel resultaat 2018 bedraagt nul euro.
Financiële risico's	Tegenvallers worden betaald uit de algemene reserve. Als tegenvallers hoger uitvallen dan de beschikbare algemene reserve, dan moet de deelnemersbijdrage worden verhoogd om de tegenvaller te financieren

Vereniging van gemeenten aandeelhouders Essent Noord-Nederland (VEGANN)	
Rechtsvorm	Vereniging
Vestigingsplaats	Ten Boer
Doelstelling en openbaar belang	De vereniging behartigt de belangen van de kleine Essent-aandeelhouders.
Deelnemende partijen	De kleine Essent aandeelhouders
Bestuurlijk belang	Wethouder Postma vertegenwoordigde de gemeente in de algemene ledenvergadering.
Financieel belang	Het financieel belang is minimaal gelet op omvang van het vermogen en de activiteiten van de Vereniging.
Vermogen	Het eigen vermogen op 31 december 2018 bedraagt 29.000 euro.
Financieel resultaat	Financieel resultaat 2018 bedraagt € 500 negatief.
Financiële risico's	Geen
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen
Relevante beleidsinformatie	Het beheer van de middelen is eind 2018 door de Vereniging Groninger Gemeenten overgedragen aan de gemeente Hellendoorn.

Vereniging van Groninger Gemeenten	
Rechtsvorm	Vereniging
Vestigingsplaats	Ten Boer
Doelstelling en openbaar belang	De vereniging behartigt de belangen van 23 Groninger gemeenten
Deelnemende partijen	De Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Wethouder Postma vertegenwoordigde de gemeente in de algemene ledenvergadering.
Financieel belang	Het financieel belang is minimaal gelet op omvang van het vermogen en de activiteiten van de Vereniging. De jaarlijkse bijdrage bedraagt ongeveer 4.100 euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 31 december 2018 bedraagt € 226.608,00 inclusief resultaat 2018.
Financieel resultaat	Financieel resultaat 2018 bedraagt € 90.317,00.
Financiële risico's	Geen
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen
Relevante beleidsinformatie	Geen

4.7 Grondbeleid

Inleiding

In de raadsvergadering van 29 september 2010 is de Nota Grondbeleid vastgesteld. Actualisatie van de nota (looptijd 2015 – 2018) heeft plaatsgevonden in de raadsvergadering van 24 juni 2015.

In deze paragraaf wordt de hoofdlijn van het beleid aangegeven, wordt ingegaan op ontwikkelingen 2018 en wordt tenslotte inzicht gegeven in de stand van zaken met betrekking tot de bouwgrondexploitatie.

Hoofdpijnen grondbeleid

In de door de raad vastgestelde Nota Grondbeleid 2015 - 2018 zijn de volgende beleidsuitgangspunten vastgesteld.

Uitgangspunt 1

De nota grondbeleid zal elke 4 jaar worden herijkt en opnieuw worden vastgesteld.

Uitgangspunt 2

De gemeente zal binnen de gestelde kaders de gewenste veranderingen van grondgebruik met inzet van de ter beschikking staande instrumenten en financiële middelen trachten te realiseren.

Uitgangspunt 3

De gemeente Ten Boer kiest voor situationeel grondbeleid. Hiermee wordt bedoeld dat de keuze voor de vorm van grondbeleid afhankelijk is van de per situatie verschillende omstandigheden en mogelijkheden

Uitgangspunt 4

Voor iedere aankoop wordt het algemeen aankoop- en taxatieprotocol in acht genomen. Gemeld taxatieprotocol is als bijlage aan deze nota gehecht.

Uitgangspunt 5

Voorafgaand aan een aankoop wordt de financiële haalbaarheid getoetst door middel van een tentatieve grondexploitatieopzet, dan wel door middel van een rendementsberekening.

Uitgangspunt 6

Minnelijke verwerving is het uitgangspunt bij grondverwerving. Desalniettemin zal de gemeente de instrumenten van de Wet voorkeursrecht gemeenten en de Onteigeningswet strategisch eerder inzetten, zodat bij vastlopende onderhandelingen sneller kan worden omgeschakeld

Uitgangspunt 7

Bij iedere aan- en verkoop zal het protocol 'Advisering aan de gemeente Ten Boer door de gemeente Groningen bij aan- en verkoop van onroerende zaken en bij plan- en projectontwikkeling' in acht worden genomen, inhoudende het voorafgaand aan de verwerving of vervreemding uitbrengen van een advies over de bodemkwaliteit door de gemeente Groningen.

Uitgangspunt 8

Kostenverhaal vindt, voor zover mogelijk, primair plaats op grond van een anterieure overeenkomst, tenzij een strategische keuze wordt gemaakt voor kostenverhaal middels een exploitatieplan of dit op grond van de wet verplicht is.

Uitgangspunt 9

Bij kostenverhaal op grond van een anterieure overeenkomst wordt een exploitatieopzet, gebaseerd op de berekeningsmethodiek van een exploitatieplan, opgesteld. Deze exploitatieopzet vormt de basis

voor overleg en onderhandeling en dient bij het eventueel vastlopen van de onderhandelingen als stok achter de deur.

Uitgangspunt 10

Met betrekking tot planschade veroorzaakt door derden wordt het principe 'de initiatiefnemer betaalt' gevolgd. Indien kostenverhaal plaatsvindt op grond van een exploitatieplan wordt het principe 'de locatie betaalt' gevolgd.

Uitgangspunt 11

Agrarisch onroerend goed zal, indien voortgezet gebruik door de vorige eigenaar niet mogelijk of gewenst is, zo mogelijk op marktconforme basis worden verpacht door het sluiten van geliberaliseerde pachtovereenkomsten. Exploitatie van overig onroerend goed vindt primair plaats op marktconforme basis, tenzij dit niet mogelijk of wenselijk is. In die gevallen kan onder andere gewerkt worden met gebruiksovereenkomsten.

Bouwgrondexploitatie

Aan de raad wordt één keer per jaar de geactualiseerde exploitatieopzet voorgelegd. In het najaar wordt aan de raad inhoudelijk gerapporteerd over het verloop van de exploitatie (geen geactualiseerde exploitatieopzetten).

De laatste actualisatie is besproken in de raadsvergadering van 27 juni 2018.

Dijkshorn

Op 27 juni 2018 is door de raad van Ten Boer de herziene (peildatum 31-12-2017) exploitatieopzet besproken en vastgesteld. Deze herziene exploitatieopzet heeft een looptijd tot 31-12-2025.

Deze bijgestelde exploitatieopzet laat op eindwaarde (31-12-2025) een tekort zien van € 4.436.000,00. Voor dit tekort staat een voorziening op de balans per 31-12-2017.

In aanloop naar de herindeling is de exploitatieopzet per 1 oktober 2018 opnieuw opgesteld en vastgesteld door het college van Ten Boer. De raad is over de uitkomsten hiervan geïnformeerd door middel van een brief. De uitkomst van deze bijstelling is dat het tekort is teruggelopen tot

€ 3.831.000,00 waarvoor een voorziening is opgenomen op de balans per 31-12-2018. Door de snellere uitgifte van bouwkavels kan het plan twee jaar eerder worden afgesloten. Het plan heeft nu een looptijd tot 31-12-2023.

Overige gronden

Centrumplan

In de raadsvergadering van 27 maart 2013 is besloten om het Centrumplan per 31-12-2012 af te sluiten. Dit besluit van de raad is verwerkt in de jaarrekening 2012.

Uitgifte van deze gronden staat gepland voor de komende jaren, waarbij het saldo van nog te maken lasten en te ontvangen baten de boekwaarde van de gronden moet dekken.

De boekwaarde bedraagt per 31-12-2018 € 50.000,00. Verwachting is dat de gronden in 2019 zullen worden verkocht.

Woldwijk

De gronden Woldwijk zijn in de jaarrekening 2012 afgewaardeerd naar landbouwwaarde.

Eind 2016 zijn de gronden verhuurd aan de Coöperatieve Vereniging Woldwijk U.A. voor een periode van 20 jaar.

JAARREKENING

5 Overzicht van baten en lasten 2018

Bedragen in onderstaand overzicht zijn in euro's

	Realisatie 2018			Begroting 2018	
				Primitief	Na wijziging
	Baten	Lasten	Saldo	Saldo	Saldo
Programma Openbaar Bestuur	713.250	3.865.300	-3.152.050	-2.831.983	-3.524.963
Programma Veiligheid en handhaving	1.195.850	1.664.068	-468.218	-450.309	-859.109
Programma Wegen, groen en verkeer	0	1.759.698	-1.759.698	-1.627.624	-2.153.499
Programma Onderwijs	4.535	526.808	-522.273	-578.598	-604.098
Programma Sport, recreatie&toerisme, kunst&cultuur	163.464	1.801.646	-1.638.182	-1.077.873	-1.652.873
Programma Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen	1.457.975	2.698.401	-1.240.426	-1.210.355	-1.471.855
Programma Jeugd en gezin; jeugdzorg	186.170	3.594.330	-3.408.160	-3.287.842	-3.473.142
Programma Milieu en duurzaamheid	1.805.996	1.735.892	70.104	106.294	-531.206
Programma RO, VHV en EZ	1.351.087	743.009	608.078	-55.186	-344.606
Programma Middelen	1.089.813	1.168.767	-78.954	-88.096	-88.096
Totaal programma's	7.968.140	19.557.919	-11.589.779	-11.101.572	-14.703.447
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien:					
Onvoorzien en stelposten	0	0	0	-45.665	-39.665
Overhead					
OZB gebruikers niet-woningen	211.479	0	211.479	184.950	181.950
OZB eigenaren woningen	958.687	0	958.687	963.100	948.100
OZB eigenaren niet-woningen	337.695	0	337.695	365.300	359.300
Algemene uitkering gemeentefonds	7.883.127	0	7.883.127	7.749.652	8.651.752
Uitkering deelfonds sociaal domein	2.898.642	0	2.898.642	2.814.338	2.857.938
Renten, dividenden en winstaandelen	0	0	0	0	0
Rente eigen financieringsmiddelen	0	0	0	0	0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	12.289.630	0	12.289.630	12.031.675	12.959.375
Gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten			699.851	930.103	-1.744.072
Mutaties in de reserves	1.700.150	956.100	744.050	-552.710	1.428.590
Gerealiseerde resultaat			1.443.901	377.393	-315.482

6 Balans

BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

	31-12-2018	31-12-2017
Vaste activa		
<i>Immateriële vaste activa</i>		
Bijdrage eigendommen derden	16.805	20.487
	16.805	20.487
<i>Materiële vaste activa</i>		
Investerings met economisch nut	8.848.863	8.833.633
Investerings met economisch nut, heffinggerelateerd	5.621.358	5.780.333
Investerings met een maatschappelijk nut	4.260.886	4.415.261
	18.731.107	19.029.227
<i>Financiële vaste activa</i>		
Leningen aan woningbouwcorporaties	0	0
Deelnemingen	45.684	45.684
Overige langlopende geldleningen	343.311	306.006
	388.995	351.690
Totaal vaste activa	19.136.907	19.401.404
Vlottende activa		
<i>Vorraden</i>		
Bouwgronden in exploitatie	2.998.159	3.612.060
Voorziening verliesgevende expl.plannen	-3.831.000	-4.436.000
	-832.841	-823.940
<i>Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>		
Vorderingen Openbare lichamen	1.613.203	1.466.939
Overige vorderingen	941.938	853.646
Uitzettingen in 's rijksschatkist < 1 jaar	7.400.000	10.000.000
	9.955.141	12.320.585
<i>Liquide middelen</i>		
Kas en overig	1.639	7.408
	1.639	7.408
<i>Overlopende activa</i>		
Nog te ontvangen bijdragen Rijk	42.875	63.940
Nog te ontvangen bijdragen ov. Overheden	608.189	632.522
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	-5.117	-32.592
	645.947	663.870
Totaal vlottende activa	9.769.886	12.167.924
TOTAAL GENERAAL	28.906.793	31.569.327

BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

	31-12-2018	31-12-2017
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>		
Algemene Reserve	-970.097	-3.704.556
Overige bestemmingsreserves	<u>1.935.204</u>	<u>1.647.604</u>
	965.107	-2.056.952
Te bestemmen resultaat	<u>1.443.903</u>	<u>3.766.109</u>
	1.443.903	3.766.109
<i>Voorzieningen</i>		
Egalisatievoorzieningen	<u>1.857.770</u>	<u>1.153.653</u>
	1.857.770	1.153.653
<i>Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer</i>		
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	<u>21.029.350</u>	<u>22.578.969</u>
	21.029.350	22.578.969
Totaal vaste passiva	25.296.129	25.441.778
Vlottende passiva		
<i>Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>		
Kasgeldlening	0	2.000.000
Bank Nederlandsche Gemeenten(rek courant 2 rekeningen)	-1.041	1.779.056
Overige schulden	<u>3.578.556</u>	<u>2.113.639</u>
	3.577.515	5.892.695
<i>Overlopende passiva</i>		
Vooruitontvangen bedragen ov. Overheden	33.149	0
Overige overlopende passiva	<u>0</u>	<u>234.854</u>
	33.149	234.854
Totaal vlottende passiva	3.610.664	6.127.549
TOTAAL GENERAAL	28.906.793	31.569.327

7 Toelichting op het overzicht van baten en lasten 2018

De jaarrekening 2018 geeft een batig saldo van afgerond € 1.444.000,00. Ten opzichte van het te verwachten saldo (negatief € 315.000,00) is er een verschil van € 1.759.000,00.

Onderstaand treft u een overzicht aan hoe op hoofdlijnen dit verschil is ontstaan.

Na dit overzicht worden de afwijkingen per programma toegelicht.

<i>Programma Openbaar Bestuur</i>		
Raad en commissies	84.000	
College van burgemeester en wethouders	190.000	
Nationaal Uitvoeringsprogramma (NUP)	-33.000	
Bestuurlijke samenwerking	10.000	
Gemeentelijke herindeling	-756.000	
Bestuursonderst raad / rekenkamer	11.000	
Overhead	80.000	
Overhead gemeentehuis	15.000	
Overhead automatisering	9.000	
Overige	17.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-373.000
<i>Programma Veiligheid en handhaving</i>		
Pers.beleid en -beheer brandweer	-10.000	
Materiaal/materieel/huisvesting	-15.000	
Aardbevingen	-391.000	
Overige	25.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-391.000
<i>Programma Wegen, groen en verkeer</i>		
Gemeentelijke wegen	-336.000	
Openbare verlichting	-33.000	
Overige voorzieningen wegen	-31.000	
Overige	6.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-394.000
<i>Programma Onderwijs</i>		
Basisonderwijs - huisvesting	-33.000	
Lokaal Onderwijsbeleid	-12.000	
Leerlingenvervoer	-29.000	
Overige	-8.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-82.000
<i>Programma Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur</i>		
Sporthal Ten Boer	11.000	
Cultuur en oudheidkunde	-30.000	
Zwembad De Blinkerd	34.000	
Speeltuinen	-34.000	
Overige	4.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-15.000

<i>Programma Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen</i>		
Bijstandsverlening incl IOAW/IOAZ	15.000	
Bijstandsbesluit zelfstandigen	-4.000	
Sociale werkvoorziening	-35.000	
Huishoudelijke Hulp	-46.000	
Huishoudelijke Hulp Toeslag	-56.000	
Participatiebudget	-23.000	
Dorpshuizen	-20.000	
WMO individueel vervoer	12.000	
WMO huishoudelijke hulp PGB	-10.000	
Baten begraafplaatsen	30.000	
Begraafpark Ten Boer	-79.000	
Overige	-15.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-231.000
<i>Programma Jeugd en gezin; jeugdzorg</i>		
Maatschappelijk Werk	-14.000	
WMO 18+ ZIN	88.000	
Zorgloket jeugd	48.000	
WMO jeugd ZIN	473.000	
Peuterspeelzalen	-49.000	
Mantelzorg	-25.000	
MEE	-50.000	
WMO begeleiding PGB	29.000	
Jeugd PGB	-440.000	
Jeugdgezondheidszorg	-17.000	
De Deel	-111.000	
Overige	3.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-65.000
<i>Programma Milieu en duurzaamheid</i>		
Milieubeheer algemeen	-628.000	
Baten rioolrecht	15.000	
Overige	12.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-601.000
<i>Programma RO, volkshuisvesting en EZ</i>		
Handel en ambacht	-10.000	
Ruimtelijke Ordening	-103.000	
Wonen	-18.000	
Baten bouwvergunningen	-253.000	
Grondexploitatie Dijkshorn	-605.000	
Gemeentelijk woningbezit	38.000	
Overige	-2.000	
<i>Totaal afwijking programma</i>		-953.000
<i>Programma Middelen</i>		
Financiën algemeen	54.000	
Treasury	-51.000	

Overige	-12.000	
Totaal afwijking programma		-9.000
<i>Algemene dekkingsmiddelen:</i>		
Onvoorzien	-40.000	
Algemene uitkering gemeentefonds	728.000	
Onroerende zaakbelastingen	-18.000	
Mutaties in de reserves	685.000	
Totaal afwijking programma		1.355.000
Totaal afwijkingen	-1.759.000	-1.759.000

Toelichting afwijkingen per programma

Algemeen

In onderstaande toelichting worden de afwijkingen per programmapost toegelicht. De toelichting per post laat de grote afwijkingen zien. De kleinere afwijkingen worden niet meegenomen. Dit betekent bij de analyse dat de optelling binnen de posten niet altijd aansluit bij het bedrag dat in de samenvatting staat opgenomen.

Programma Openbaar bestuur

<i>Baten en lasten Openbaar bestuur</i>			
	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	713.250	674.225	674.225
Lasten	3.865.300	3.506.208	4.199.188
Saldo	-3.152.050	-2.831.983	-3.524.963
Waarvan overhead	-1.760.831	-1.482.104	-1.677.084

Het programma Openbaar bestuur geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een positieve afwijking van afgerond € 373.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma Openbaar Bestuur

Raad en commissies	84.000
College van burgemeester en wethouders	190.000
Nationaal Uitvoeringsprogramma (NUP)	-33.000
Bestuurlijke samenwerking	10.000
Gemeentelijke herindeling	-756.000
Bestuursonderst raad / rekenkamer	11.000
Overhead	80.000
Overhead gemeentehuis	15.000
Overhead automatisering	9.000
Overige	17.000
Totaal afwijking programma	-373.000

Raad en commissies

De overschrijding van € 84.000,00 wordt veroorzaakt door de verhoging van de vergoeding van raadsleden. De compensatie hiervoor is via de algemene uitkering ontvangen conform het besluit van het Rijk eind 2018 om voor gemeenten met een omvang tot 24.000 inwoners de vergoeding voor raadsleden te verhogen.

College van Burgemeester en wethouders

De post geeft een overschrijding van € 190.000,00. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat voor een bedrag van € 173.000,00 een voorziening wachtgelden is gevormd voor de twee oud-wethouders van Ten Boer. De helft van dit bedrag is gedekt uit het frictiekosten budget herindeling. Zie hieronder.

Nationaal uitvoeringsprogramma (NUP)

Voor de uitvoering van het NUP is structureel in de begroting een bedrag van € 60.000,00 beschikbaar. Hiervan is € 27.000,00 uitgegeven in 2018, waardoor een bedrag van € 33.000,00 niet is besteed. Deze onderschrijding is ontstaan doordat een aantal ontwikkeling die waren gepland met het oog op de herindeling niet meer zijn opgepakt.

Bestuurlijke samenwerking

Gaat om een afwijking van € 10.000,00.

Het college van Ten Boer heeft besloten om voor het project Groene Rook een bijdrage van

€ 4.400,00 te verstrekken tlv onvoorzien. Bedrag is niet meer verwerkt in een begrotingswijziging.

Blijft over te verklaren de extra kosten aan de VNG i.v.m. met toevoeging van budget aan het gemeentefonds van bijdragen die anders rechtstreeks naar de VNG gingen en nu door de VNG bij gemeenten in rekening zijn gebracht.

Gemeentelijke herindeling

In de primitieve begroting 2018 is een budget van € 669.500,00 opgenomen voor dekking kosten herindeling. Aanvullend hierop is bij de voorjaarsnota 2018 nog € 475.200,00 opgevoerd. Vergoeding van deze kosten komen via de algemene uitkering: de zogenaamde frictiemiddelen.

Van het budget van € 475.200,00 is in 2018 € 388.400,00 uitgegeven. Het verschil is voornamelijk ontstaan doordat de helft van de wachtgelden oud-wethouders wordt gedekt uit het herindelingsbudget. Het wachtgeld staat op de post "College van burgemeester en wethouders" en de dekking (vrijval) staat hier.

Bestuursondersteuning raad en rekenkamer

Er is een overschrijding van € 10.000,00. Dit wordt veroorzaakt door de afrekening accountantscontrole 2017 en hogere controle kosten 2018 i.v.m. wettelijke ontwikkelingen die extra controle vragen.

Overhead personeel

Hier staat een overschrijding opgenomen van € 80.000,00.

De salariskosten (€ 50.000,00) medewerkster voorliggend veld zijn op deze post verantwoord. Dekking zit echter op de post zorgloket jeugd (zie toelichting binnen het programma Jeugd en gezin).

Resteert een te verklaren overschrijding van € 30.000,00. Dit wordt veroorzaakt door o.a. hogere salariskosten a.g.v. CAO gemeente ambtenaren en uitbetaling verlofdagen. Daarnaast is er ook extra inzet geweest voor o.a. de herindeling.

Overhead gemeentehuis

Overschrijding van € 15.000,00. Dit zijn voornamelijk extra onderhoudskosten aan het gebouw.

Overhead automatisering

Er is in 2018 meer betaald voor automatisering. Ongeveer € 9.000,00. Dit komt o.a. doordat we meer werkplekken hebben ingevuld dan was geraamd.

Overige

Op diverse posten zitten wat kleinere overschrijdingen die optellen tot een bedrag van € 17.000,00.

Programma Veiligheid en handhaving

Baten en lasten Veiligheid en handhaving

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.195.850	18.280	723.580
Lasten	1.664.068	468.589	1.582.689
Saldo	-468.218	-450.309	-859.109

Het programma Veiligheid en handhaving geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een positieve afwijking van afgerond € 391.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma Veiligheid en handhaving

Personeel brandweer	-10.000
Huisvesting brandweer	-15.000
Aardbevingen	-391.000
Overige	25.000
Totaal afwijking programma	-391.000

Personeel brandweer

In de begroting van Ten Boer was een bedrag van € 10.000,00 opgenomen voor extra opleidingskosten brandweer. De Veiligheidsregio heeft hier in 2018 geen gebruik van gemaakt.

Huisvesting brandweer

De Veiligheidsregio huurt het brandweeronderkomen van de gemeente. Het onderhoud en gas, water en elektra komen voor rekening van de gemeente. Hiervoor staat een bedrag van € 15.000,00 geraamd in de begroting. Het onderhoud is in 2018 ten laste van de voorziening onderhoud gebracht. De kosten van gas, water en elektra zijn verantwoord op de post overhead buitendienst. Het gaat hier om één complex zonder aparte meters. Het bedrag van € 15.000,00 valt vrij in de jaarrekening 2018.

Aardbevingen

Deze post geeft een overschot van € 391.000,00.

In de voorjaarsnota 2018 is een te ontvangen lumpsumbedrag opgenomen van € 705.300,00. Door de NCG zijn extra lumpsum middelen beschikbaar gesteld in 2018 waardoor het uiteindelijk lumpsum bedrag uit is gekomen op € 1.181.500,00.

Naast dit bedrag was ook het overschot lumpsum 2017 (€ 388.000,00) beschikbaar in 2018.

De problematiek aardbevingen is in 2018 met ondersteuning van Groningen opgepakt.

Naast de “reguliere” lumpsum taken zijn ook de voorbereidingskosten plannen dorpsvernieuwingen Ten Post, Woltersum en Ten Boer gedekt uit het lumpsum budget. Het gaat hier om voortschrijdende taken en kosten (meerjarige trajecten).

Overige

Op diverse posten zitten wat kleinere overschrijdingen die optellen tot een bedrag van € 25.000,00.

Programma Wegen, groen en verkeer

<i>Baten en lasten Wegen, groen en verkeer</i>			
	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	0	7	7
Lasten	1.759.698	1.627.631	2.153.506
Saldo	-1.759.698	-1.627.624	-2.153.499

Het programma Wegen, groen en verkeer geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een positieve afwijking van afgerond € 394.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

<i>Programma Wegen, groen en verkeer</i>	
Gemeentelijke wegen	-336.000
Openbare verlichting	-33.000
Overige voorzieningen openbare ruimte	-31.000
Overige	6.000
<i>Totaal afwijking programma</i>	<u>-394.000</u>

Gemeentelijke wegen

Het programma wegen geeft een overschot van € 336.000,00.

Dit bedrag wordt voor een bedrag van € 62.000,00 veroorzaakt door lagere kapitaallasten. De kapitaallasten zijn lager doordat een aantal investeringen (zoals de reconstructie Lageweg Garmerwolde-Thesinge) nog niet zijn uitgevoerd. Daarnaast liepen er nog “oude” investeringen die afgerond moesten worden en waarop nog geen rente en afschrijving is geboekt.

Blijft over te verklaren een bedrag van € 274.000,00.

De reconstructie van de weg Eemskanaal NZ is in 2018 afgerond. In de voorjaarsnota 2018 (overheveling uit 2017) is een bedrag van € 240.000,00 opgenomen in de begroting 2018. Hiervan is een bedrag van € 29.000 nodig voor exploitatielasten van het waterschap. Voor de reconstructie is destijds uitgegaan van een deel activering en een deel exploitatielasten. Uiteindelijk bepaalt de aard van de uitgevoerde werkzaamheden in hoeverre sprake moet zijn van activering en dit wordt niet bepaald door beschikbare financiering. Ultimo 2018 blijkt dat er een groter bedrag geactiveerd moet worden en ter dekking van de hierbij behorende kapitaallasten moet dan uit het positief resultaat een bedrag van € 111.000,00 in de beklemd reserve kapitaallasten worden gestort. Na deze verrekening resteert een vrijval van € 100.000,00.

Inzake Oldersumerweg en Thesingerlaan geldt dat in 2018 de correctie heeft plaatsgevonden voor het ten onrechte geactiveerde asfaltonderhoud. Dit levert een nadeel op van € 51.600,00

Voor onderhoud van de Bouwerschapsweg is een bedrag van € 92.500,00 opgenomen in de begroting 2018. Besteed is € 53.500,00. Er valt een bedrag van € 39.000,00 vrij.

Door de raad van Ten Boer is besloten om in 2018 een bedrag van € 100.000,00 extra op te nemen in de begroting om het onderhoud van wegen na de artikel 12 periode weer eerder op het gewenste onderhoudspeil te brengen. Van dit bedrag is € 45.000,00 besteed in 2018. Het restant ad € 55.000,00 valt vrij.

Het restant bedrag aan vrijval ad € 20.000,00 bestaat uit kleinere onderhoudsposten

Openbare verlichting

Belangrijkste oorzaak van het voordeel van € 33.000,00 betreft het onderhoud openbare verlichting. De uitvoering van het openbare verlichtingsplan loopt wat achter, maar er zijn geen klachten gemeld en ook geen onveilige situaties bekend.

Overige voorzieningen openbare ruimte

Door de raad van Ten Boer is op 28 maart 2018 een krediet van € 452.000,00 beschikbaar gesteld voor de herinrichting van het Koopmansplein Ten Boer. De volledige kapitaallast is opgenomen in de begroting 2018. Een bedrag van € 27.000,00. Dit bedrag valt vrij in de jaarrekening 2018 omdat nog niet met de werkzaamheden is gestart.

Programma Onderwijs

Baten en lasten Onderwijs

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	4.535	1.200	1.200
Lasten	526.808	579.798	605.298
Saldo	-522.273	-578.598	-604.098

Het programma Onderwijs geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een overschot van € 82.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma Onderwijs

Basisonderwijs - huisvesting	-33.000
Lokaal Onderwijsbeleid	-12.000
Leerlingenvervoer	-29.000
Overige	-8.000
<i>Totaal afwijking programma</i>	<u>-82.000</u>

Basisonderwijs huisvesting

In de raming 2018 zit een bedrag van € 74.000,00 voor kapitaallasten bouw van het nieuwe kindcentrum Ten Boer. Met de bouw wordt in 2019 gestart. De raming kapitaallasten 2018 valt vrij in de jaarrekening 2018.

In 2017 is een voorbereidingsbudget van € 74.000,00 beschikbaar gesteld voor de bouw van het nieuwe kindcentrum. Het restant budget 2017 is niet overgeheveld naar 2018. In 2018 is voor een bedrag van € 39.000,00 uit dit budget besteed.

Lokaal onderwijsbeleid

Op het project combinatiefuncties is een overschot ontstaan in 2018 van € 8.440,00.

In de raad van Ten Boer van 8 november 2017 is een bedrag van € 5.500,00 in de begroting 2018 opgevoerd voor het project “Bevordering ondernemerschap en technologie voortgezet onderwijs”. Dit bedrag is niet besteed in 2018.

Leerlingenvervoer

Geeft een overschot van € 29.000,00.

Oorzaak is dat er minder leerlingen gebruik hebben gemaakt voor de voorziening.

Programma Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur.

Baten en lasten Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	163.464	97.060	137.310
Lasten	1.801.646	1.174.933	1.790.183
Saldo	-1.638.182	-1.077.873	-1.652.873

Het programma Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een positieve afwijking van afgerond € 15.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma Sport, recreatie & toerisme, kunst & cultuur

Sporthal Ten Boer	11.000
Cultuur en oudheidkunde	-30.000
Zwembad de Blinkerd	34.000
Speeltuinen	-34.000
Overige	4.000
<i>Totaal afwijking programma</i>	<u>-15.000</u>

Sporthal Ten Boer

De overschrijding op de post sporthal Ten Boer is met name ontstaan doordat de rente en afschrijving op de investering “Realisatie Tiggelhal” conform ramingssystematiek voorgaande jaren is geweest. In de begroting 2018 was echter rekening gehouden met een correctie op de afschrijvingstermijn.

Cultuur en oudheidkunde

In de raadsvergadering van 28 maart 2018 heeft de raad van Ten Boer een bedrag van € 20.000,00 opgevoerd voor subsidie gemeentelijke monumenten. De regeling is in 2018 nog niet ingevoerd, waardoor het geld vrijvalt. Het college van Ten Boer heeft in overleg met Groningen op 4 december 2018 besloten om het geld in te zetten voor uitvoering van de afspraken die zijn vastgelegd in het overdrachtsdocument “Plan van aanpak en werkafspraken erfgoed Ten Boer en erfgoed Groningen”. Dit plan heeft een meerjarig (2019-2020) karakter.

In de primitieve begroting 2018 staat een bedrag van € 12.000,00 voor bijdrage aan monument eigenaren. Hiervan is € 2.000,00 besteed waardoor € 10.000,00 vrijvalt.

Zwembad De Blinkerd

De exploitatie van het zwembad De Blinkerd te Ten Boer laat een tekort zien van € 34.000,00.

Dit komt door een extra afboeking van € 5.000,00 op de boekwaarde van een investering in de afdekdeken/bodemstofzuiger. In het kader van de herindeling is getoetst of alle bedragen die

geactiveerd zijn voldoen aan de criteria die hier aan gesteld worden. Deze investering voldoet niet aan de criteria en is afgeboekt naar € 0,00.

Er zijn nog wat kosten gemaakt die niet doorbelast konden worden aan de Stichting BES. Gaat om een bedrag van € 6.000,00.

Resteert te verklaren een bedrag van € 23.000,00. Dit komt doordat er te veel rente is doorbelast op de boekwaarde investeringen zwembad. In de begroting 2018 was rekening gehouden met de overdracht van het vastgoed aan de St. BES. Daardoor stonden er geen kapitaallasten meer geraamd in de begroting 2018. In overleg met de St.BES heeft de raad van Ten Boer besloten om het vastgoed niet over te dragen. De investeringen die bleven staan zijn toen gezien als nieuwe investeringen met een rente van 1%. De doorbelasting in de jaarrekening 2018 heeft plaatsgevonden tegen het oude percentage van 5% waarmee het verschil van € 23.000,00 verklaard is.

Speeltuinen

Het budget voor het onderhoud ad € 36.300,00 voor de speeltoestellen is niet gebruikt. Het onderhoud is volledig bekostigd binnen het budget dat beschikbaar is in de dienstverleningsovereenkomst met Groningen. Het overschot is conform het beleid dat is afgesproken met de raad van Ten Boer toegevoegd aan de reserve speelvoorzieningen.

Programma Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen

Baten en lasten Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.457.975	1.291.014	1.291.014
Lasten	2.698.401	2.501.369	2.762.869
Saldo	-1.240.426	-1.210.355	-1.471.855

Het programma Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een positieve afwijking van afgerond € 231.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen

Bijstandsverlening incl IOAW/IOAZ	15.000
Bijstandsbesluit zelfstandigen	-4.000
Sociale werkvoorziening	-35.000
Huishoudelijke Hulp	-46.000
Huishoudelijke Hulp Toeslag	-56.000
Participatiebudget	-23.000
Dorpshuizen	-20.000
WMO individueel vervoer	12.000
WMO huishoudelijke hulp PGB	-10.000
Baten begraafplaatsen	30.000
Begraafpark Ten Boer	-79.000
Overige	-15.000
Totaal afwijking programma	-231.000

Bijstandsverlening incl. IOAW/IOAZ

De BUIG geeft op een totaal budget van € 1.459.000,00 een tekort van € 15.000,00.

De lasten op de BUIG laten een overschrijding zien maar deze worden grotendeels gedekt door een hogere rijksvergoeding dan was geraamd. In de voorjaarsnota 2018 had Ten Boer het eigen risico al

opgehoogd naar het maximum bedrag van € 85.000,00 omdat prognose was dat de feitelijke uitgaven hoger zouden worden dan de rijksvergoeding.

Bijstandsbesluit Zelfstandigen

Er is een klein voordeel van € 4.000,00 ontstaan. Van deze regeling wordt wisselend gebruik gemaakt. In 2018 zijn de bestedingen hoger geweest dan verwacht.

Sociale werkvoorziening

In de begroting 2018 is een raming van € 34.465,00 opgenomen voor het zogenaamde nieuw beschut werken. Deze post is niet belast in 2018 in afwachting van te ontwikkelen beleid m.b.t. het nieuw beschut werken. Bedrag valt vrij in de jaarrekening 2018.

Huishoudelijke Hulp (inclusief Toeslag en PGB)

Zie de toelichting in het programma Jeugd en gezin; jeugdzorg post "WMO 18+ ZIN en PGB".

Participatiebudget.

Er is een voordeel van € 23.000,00 op een budget van € 50.000,00.

De afgelopen jaren is er meer gestuurd op effectieve inzet van de beschikbare middelen. Het lukte in Ten Boer niet om de beschikbare middelen volledig te benutten.

Dorpshuizen

Op deze post is een overschot ontstaan van € 20.000,00.

Dit komt omdat het bedrag voor de uitvoering dorpshuizennotitie ad € 20.100,00 niet is gebruikt.

Dit bedrag is conform het bestaande beleid toegevoegd aan de reserve "Bijdrageregeling dorpshuizen". De toevoeging heeft plaatsgevonden via de post "Mutaties in de reserves".

WMO individueel vervoer

Er is iets meer gebruik gemaakt van de mogelijkheden WMO individueel vervoer.

Baten begraafplaatsen

In 2018 zijn er minder graven verkocht dan voorgaande jaren en er zijn minder begrafenissen geweest. Hierdoor zijn de baten begraafrechten lager dan geraamd.

Begraafpark Ten Boer

Voor extra onderhoud aan het begraafpark Ten Boer heeft de raad van Ten Boer in de voorjaarsnota 2018 een extra budget beschikbaar gesteld van € 82.000,00. Eind 2018 is gestart met het werk. Geboekt is € 6.700,00. Het restant ad € 75.300,00 moet overgeheveld worden naar 2019.

Het overschot op dit onderhoud verklaart de onderschrijding van € 79.000,00.

Overige

Op diverse posten zitten wat kleinere onderschrijdingen die optellen tot een bedrag van € 15.000,00.

Programma Jeugd en gezin; jeugdzorg

Baten en lasten Jeugd en gezin; jeugdzorg

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	186.170	289.769	289.769

Lasten	3.594.330	3.577.611	3.762.911
Saldo	-3.408.160	-3.287.842	-3.473.142

Het programma Jeugd en gezin; jeugdzorg geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een onderschrijding van € 65.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma Jeugd en gezin; jeugdzorg

Maatschappelijk Werk	-14.000
WMO 18+ ZIN	88.000
Zorgloket jeugd	48.000
WMO jeugd ZIN	473.000
Peuterspeelzalen	-49.000
Mantelzorg	-25.000
MEE	-50.000
WMO begeleiding PGB	29.000
Jeugd PGB	-440.000
Jeugdgezondheidszorg	-17.000
De Deel	-111.000
Overige	3.000
<i>Totaal afwijking programma</i>	<u>-65.000</u>

Maatschappelijk werk

Voor het gespecialiseerd maatschappelijk werk is in de begroting 2018 een bedrag geraamd van € 11.200,00. Het budget is op deze post niet besteed. De feitelijke lasten zijn verantwoord onder de posten WMO begeleiding ZIN.

WMO 18+ ZIN en PGB

Deze posten geven een overschrijding van € 117.000,00. Ten Boer heeft de ramingen WMO begeleiding en huishoudelijke hulp niet aangepast in die zin dat herschikking tussen de budgetten had moeten plaatsvinden. Het resultaat hier moeten we zien in combinatie met het resultaat op de posten huishoudelijke hulp binnen het programma Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen. Op deze posten is een onderschrijding ontstaan van € 112.000,00. Zie programma "Welzijn, AWBZ-Wmo zorg en ouderen". Het totaal komt daardoor nagenoeg uit binnen beschikbare budgetten.

Zorgloket Jeugd

Op deze post staat de raming voor het zogenaamde voorliggend veld. Deze post geeft een overschot van € 48.000,00 omdat de salariskosten van de medewerkster voorliggend veld zijn verantwoord onder de post "Overhead personeel" (programma openbaar bestuur).

WMO jeugd Zin en PGB

Op deze post ontstaat een overschrijding van € 33.000,00.

De gemeente Ten Boer had in de begroting 2018 al rekening gehouden met een mogelijk tekort bij het RIGG over 2018 voor een bedrag van € 161.000,00.

Peuterspeelzalen

Met de Stichting Kids2B is de subsidie van voorgaande jaren afgerekend en dit heeft geleid tot een terug ontvangst van € 30.000,00. Daarnaast is de subsidie 2018 € 18.000,00 lager vastgesteld dan is begroot.

Mantelzorg

De beschikbare middelen (€ 31.700,00) mantelzorg zijn door Ten Boer in 2018 beperkt ingezet tot een bedrag van € 6.700,00 waardoor € 25.000,00 niet is besteed. Deze onderschrijding sluit aan bij de uitkomsten van voorgaande jaren.

MEE

Het budget ad € 50.000 is niet besteed. Dit is conform de besluitvorming van het college Ten Boer om het transitie arrangement met MEE per 1-1-2018 te beëindigen en het budget beschikbaar te houden voor inzet dorpscoaches De Deel. Zien in samenhang met De Deel.

Jeugdgezondheidszorg

De onderschrijding is met name ontstaan doordat in de begroting van Ten Boer de bijdrage Zorg voor Jeugd en het maatwerk JGZ 0 – 4 jarigen te hoog is geraamd.

De Deel

Op deze post ontstaat een overschot van € 111.000,00.

Dit komt een bedrag van € 88.500,00 aan middelen verhoogde asielinstroom (€ 70.000,00 overheveling vanuit 2017 en € 18.500,00 middelen die in 2018 beschikbaar zijn gekomen). Deze middelen zijn in 2018 niet besteed door Ten Boer.

Op de post detacheringen en inhuur personeel is een tekort ontstaan van € 35.000,00. Dit komt doordat de medewerker MEE op deze post verantwoord is. De dekking zit op de post MEE. Zie hierboven.

In de begroting 2018 was rekening gehouden met een inkomst afrekening beschermd wonen 2018 voor een bedrag van € 98.000,00. Zowel als last als bate. Voor de afrekening is een vordering opgenomen van € 73.000,00 maar er zijn geen bestedingen geweest binnen deze raming.

Overige afwijkingen leiden tot een tekort van € 15.000,00.

Jongerenhangplek Ten Boer

De raad van Ten Boer heeft op 28 maart 2018 besloten om een bedrag van € 12.500,00 beschikbaar te stellen voor het inrichten van een jongerenhangplek dorp Ten Boer. Dit budget is in 2018 nog niet besteed. Met diverse partijen vindt nog overleg plaats over de plek waar dit kan worden gerealiseerd.

Programma Milieu en duurzaamheid

Baten en lasten Milieu en duurzaamheid

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.805.996	1.713.803	1.713.803
Lasten	1.735.892	1.607.509	2.245.009
Saldo	70.104	106.294	-531.206

Het programma Milieu en duurzaamheid geeft ten opzichte van de begroting een afwijking van € 601.000,00 positief. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma Milieu en duurzaamheid

Milieubeheer algemeen	-628.000
Baten rioolrecht	15.000
Overige	12.000
<i>Totaal afwijking programma</i>	<u><u>-601.000</u></u>

Milieubeheer algemeen

Het overschot op deze post bedraagt € 628.000,00.

Door de raad van Ten Boer is besloten om een bedrag van € 600.000,00 beschikbaar te stellen voor de kosten sanering voormalige stortplaats Woltersum. Het betreft hier een bijdrage in het saneringsproject waarin ook de provincie en gemeente Groningen deelnemen. De totale saneringskosten zijn geraamd op € 7,8 miljoen. Uitvoering van het werk staat gepland voor 2019/2020. De dekking komt uit de algemene reserve.

In de voorjaarsnota 2018 is een bedrag van € 15.000,00 incidenteel opgenomen in de begroting 2018 voor subsidiering groene daken. Dit bedrag is niet besteed en valt vrij in de jaarrekening 2018.

De raad van Ten Boer heeft op 29 maart 2017 besloten om ingaande de begroting 2017 een bedrag van € 17.500,00 op te voeren op de begroting voor zogenaamde afspraakbanen. De tekst luidde:

T.b.v. het opruimen van zwerfafval zou een zgn. "afpraakbaan" kunnen worden ingevuld. Maar ook voor andere werkzaamheden kan wellicht een afspraakbaan worden ingezet. De gemeente heeft nu nog geen afspraakbaan. Het beleid van de gemeente Ten Boer is wel een afspraakbaan te creëren. De kosten voor begeleiding (ca. € 4.000) kunnen worden gedekt uit het reguliere participatiebudget. De loonkosten, afhankelijk van de verdien capaciteit, drukken op de werkgever. In het geval de verdien capaciteit van een medewerker (1 fte) op 30% wordt gesteld zijn de loonkosten voor de gemeente ca. € 17.500. Het restant komt ook ten laste van gemeentelijke middelen. Dit restant komt in dat geval uit het reguliere uitkeringsbudget.

Het budget is in 2018 niet ingezet.

Baten rioolrechten

De opbrengst is € 15.000 lager dan geraamd.

Door de raad van Ten Boer is bij de vaststelling van de tarieven 2018 besloten om het tarief rioolrechten niet te verhogen omdat de rente toerekening t.b.v. de kapitaallasten lager is dan geraamd in de begroting. De feitelijke opbrengst komt daardoor uit op het niveau 2017. Het tekort dat hierdoor is ontstaan is geëgaliseerd vanuit de voorziening GRP.

Programma Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische zaken (RO, VHV en EZ)

Baten en lasten Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische zaken

	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.351.087	607.487	611.987
Lasten	743.009	662.673	956.593
Saldo	608.078	-55.186	-344.606

Het programma Ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische zaken geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een positieve afwijking van afgerond € 953.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

Programma RO, volkshuisvesting en EZ

Handel en ambacht	-10.000
Ruimtelijke Ordening	-103.000

Wonen	-18.000
Baten bouwvergunningen	-253.000
Grondexploitatie Dijkshorn	-605.000
Gemeentelijk woningbezit	38.000
Overige	-2.000
<i>Totaal afwijking programma</i>	<u>-953.000</u>

Handel en ambacht

Er is een overschot van € 10.000,00.

Voor het project Breedband is € 7.900,00 geraamd in de begroting 2018. De feitelijk last bedraagt € 2.500,00 conform bestuurlijke afspraak in 2018.

In de voorjaarsnota 2018 is een extra budget van € 9.400,00 toegevoegd zijnde overheveling vanuit 2017 voor snel internet en project Koopmansplein. Er stond al geraamd € 8.500,00 voor o.a. Lets Gro en activiteiten Koopmansplein. Totaal was voor deze activiteiten beschikbaar € 17.900,00. Besteed is een bedrag van € 12.000,00, waardoor € 5.900,00 vrijvalt in de jaarrekening 2018.

Ruimtelijke Ordening

Het overschot van € 103.000,00 is met name ontstaan door twee begrotingsposten.

Via de voorjaarsnota 2018 is het restant budget 2017 ad € 153.300,00 voor het project Dijkpark opgevoerd op de begroting 2018. Dit is het restant budget van een bedrag van € 250.000,00 dat in 2014/2017 opgenomen is op de begroting. In 2018 is een bedrag van € 25.100,00 uitgegeven voor dit project, waardoor resteert per 31-12-2018 een bedrag van € 128.200,00.

Blijft over een te verklaren bedrag van € 25.200,00 aan overschrijding. Het gaat hier om uren die de gemeente Groningen heeft gemaakt voor diverse RO-projecten.

Wonen

De raad van Ten Boer heeft vanaf 2017 een structureel budget van € 20.000,00 beschikbaar gesteld voor het opstellen van leefbaarheidsplannen. Dit budget is in 2018 incidenteel verhoogd met het overschot 2017 op het budget leefbaarheidsplannen en € 45.000,00 voor de ontwikkeling en kosten gebiedsteam en bijdragen vanuit het gebiedsteam. Op dit totale budget is een overschot ontstaan van € 18.000,00 omdat nog niet aan alle ontwikkelingen binnen het gebiedsteam uitvoering is gegeven in 2018.

Baten bouwvergunningen

De uitgifte van bouwvergunningen 2018 resulteert in een meeropbrengst aan leges voor een bedrag van € 253.000,00. O.a. de bouw van het kindcentrum Ten Boer levert een leges op van € 115.000,00. Daarnaast loopt de grondexploitatie Dijkshorn beter dan verwacht en ook dit leidt tot meer opbrengsten aan leges.

Grondexploitatie Dijkshorn

Door o.a. aantrekkende kavelverkoop en de gevolgen hiervan zien we het tekort op de grondexploitatie Dijkshorn fors teruglopen. Hierdoor kan de voorziening die voor het tekort is ingesteld verlaagd worden met een bedrag van € 605.000,00. Dit bedrag is als resultaat in de jaarrekening 2018 opgenomen.

Gemeentelijk woningbezit

Hier is een tekort ontstaan van € 38.000,00.

Door de raad van Ten Boer is via de voorjaarsnota 2018 een incidenteel bedrag van € 61.000,00 opgevoerd op de begroting 2018 voor het onderhoud van de panden Woldwijk. Van dit budget is niets

besteed in 2018. Met de coöperatie Woldwijk dient afgestemd te worden in 2019 hoe deze middelen in combinatie met onderhoud uit te voeren door de coöperatie moeten worden ingezet. Het restant budget ad € 61.000,00 moet overgeheveld worden naar 2019.

Er is een nieuwe taxatie gemaakt van de panden (boerderij en woning) Woldwijk. Tussen de boekwaarde en de uitkomst van de taxatie zit een verschil van € 89.000,00. Hiervoor is op de balans een verliesvoorziening ingesteld. Dit bedrag is tlv de exploitatie 2018 gebracht.

In 2018 zijn kosten gemaakt voor onderhoud en exploitatie van het leegstaande schoolgebouw De Lessenaar Ten Post. Tot en met 2017 werd het gebouw verhuurd aan de NCG. In 2018 heeft het gebouw leeg gestaan waardoor er geen huuropbrengsten waren.

Programma Middelen

<i>Baten en lasten Middelen</i>			
	Rekening	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging
Baten	1.089.813	1.021.163	1.021.163
Lasten	1.168.767	1.109.259	1.109.259
Saldo	-78.954	-88.096	-88.096

Het programma Middelen geeft ten opzichte van de begroting na wijziging een positieve afwijking van afgerond € 9.000,00. De belangrijkste verschillen tussen de realisatie en de raming na wijzigingen zijn:

<i>Programma Middelen</i>	
Financiën algemeen	54.000
Treasury	-51.000
Overige	-12.000
<i>Totaal afwijking programma</i>	<u>-9.000</u>

Financiën algemeen

Onder deze post zijn de stortingen in de voorziening dubieuze debiteuren opgenomen.

Jaarlijks wordt beoordeeld hoe groot de omvang van deze voorzieningen moet zijn. Het gaat vooral om de vorderingen belastingen en sociale zaken.

Treasury

Hier ontstaat een positief saldo van € 51.000,00.

Deze post loopt op begrotingsbasis op € 0,00 uit. De betaalde rente op geldleningen wordt op begrotingsbasis volledig doorbelast in de kapitaallasten via een vast percentage of via het zogenaamde omslagpercentage. Bij de jaarrekening ontstaan er afwijkingen tussen doorberekende en betaalde rente.

Een andere verschil is het bedrag van € 23.000,00 dat als nadeel is ontstaan bij het zwembad. Dit bedrag zien we hier weer terug als voordeel.

Overige

Het bedrag van € 12.000,00 positief is een optelsom van minder overhead lasten OZB (lasten bezwaarprocedures) en iets meer ontvangen dividend BNG.

Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen geven een negatief saldo van € 1.435.000,00. Dit saldo is als volgt opgebouwd:

Algemene dekkingsmiddelen:

Onvoorzien	-40.000
Overhead	80.000
Algemene uitkering gemeentefonds	728.000
Onroerende goedbelastingen	-18.000
Mutaties in de reserves	685.000
<i>Totaal afwijking algemene dekkingsmiddelen</i>	<u>1.355.000</u>

Onvoorzien

Het saldo op de post onvoorzien bedraagt € 40.000,00.

Dit bedrag bestaat uit € 28.000,00 niet gebruikte ruimte aan onvoorzien en € 12.000,00 ruimte op de post “stelposten” die niet is ingevuld in 2018.

Algemene uitkering

De algemene uitkering (inclusief uitkering sociaal domein) is € 728.000,00 lager dan geraamd.

Dit komt omdat de middelen herindeling dubbel keer geraamd zijn, inclusief de lasten. Hierdoor ontstaat zowel bij de baten als de lasten (zie toelichting onder het programma “Openbaar Bestuur” onder het kopje “Herindeling”) een afwijking.

Onroerendezaakbelastingen

De opbrengst onroerendezaakbelastingen is € 18.000,00 hoger dan geraamd.

Dit komt o.a. doordat er meer nieuwe woningen zijn gerealiseerd die nog niet waren meegenomen in de tariefberekening voor 2018.

Mutaties in de reserves

De mutaties in de reserves hebben een negatieve invloed op de jaarrekening voor een bedrag van € 685.000,00. Er is € 63.900,00 meer in de reserves gestort dan is begroot. Daarnaast is er € 621.000,00 minder onttrokken aan de reserves dan is begroot.

In onderstaand overzicht zijn de mutaties in de reserves in beeld gebracht.

Stortingen in de reserves			
Komt uit:	Toelichting	Begroting	Werkelijk
Begroting 2018	Reserve bouwleges	39.900,00	39.900,00
Begroting 2018	Scholenfonds	134.800,00	134.800,00
Begroting 2018	Taakstelling artikel 12	400.000,00	400.000,00
Raad 28 maart 2018	Gebruikersovereenkomsten voetbalverenigingen	49.000,00	49.000,00
Perspectiefnota 2018	AR: frictiemiddelen 2016/2017	268.500,00	268.500,00
Jaarrekening 2018	Gebruikersovereenkomsten voetbalverenigingen	0,00	7.500,00
Jaarrekening 2018	Reserve speelvoorzieningen	0,00	36.300,00
Jaarrekening 2018	Reserve dorpshuizen	0,00	20.100,00
	Totaal	892.200,00	956.100,00
		63.900,00	
		956.100,00	956.100,00
Onttrekkingen aan de reserves			
Komt uit:	Toelichting	Begroting	Werkelijk
Begroting 2018	Stichting SUN	1.350,00	1.350,00
Begroting 2018	GWRP	20.640,00	0,00
Perspectiefnota 2018	Overhevelingen 2017	1.241.800,00	1.241.800,00
Perspectiefnota 2018	Dekking PM-posten	982.000,00	382.000,00
Raad	Verduurzaming dorpshuizen	75.000,00	75.000,00
	Totaal	2.320.790,00	1.700.150,00
		-620.640,00	

In de toelichting op de balans worden de diverse mutaties op de reserves toegelicht en worden de afwijkingen verklaard.

Overzicht incidentele baten en lasten

Conform het bepaalde in artikel 28 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) wordt op de volgende bladzijde een overzicht gegeven van incidentele baten en lasten in de jaarrekening 2018.

Toelichting op de diverse posten heeft grotendeels plaatsgevonden in de voor- en najaarsnota. Een paar posten worden toegelicht in deze jaarrekening bij de betreffende programma's.

Progr.	Omschrijving	Realisatie	Raming na wijziging	Raming voor wijziging
	Lasten:			
	1 Wachtgelden wethouders	173.000,00	0,00	0,00
	1 Kosten herindeling	0,00	669.500,00	669.500,00
	1 Kosten herindeling	388.400,00	475.200,00	0,00
1/10	Overhead personeel	98.500,00	98.500,00	41.000,00
	1 Voorziening personeel	52.000,00	75.000,00	0,00
	1 Archief	58.000,00	58.000,00	0,00
	1 Referendum	12.800,00	12.800,00	0,00
	2 Aardbevingen	702.300,00	1.093.300,00	0,00
	3 Weg Eemskanaal NZ	29.000,00	240.000,00	0,00
	3 Wegen Oldersumerweg Thesingerlaan	51.600,00	0,00	0,00
	3 Entree en verkeersmaatregelen Woltersum	0,00	10.000,00	0,00
	3 Extra onderhoud wegen	45.000,00	100.000,00	0,00
	3 Fietsstroken Bouwerschapsweg	53.500,00	92.500,00	0,00
	3 Openbare verlichting	0,00	19.000,00	0,00
	4 Ondernemerschap voorgezet onderwijs	0,00	5.500,00	0,00
	4 Voorbereiding bouw nieuw kindcentrum	110.000,00	110.000,00	0,00
	5 Combinatiefuncties	35.000,00	35.000,00	15.000,00
	5 Subsidie gemeentelijke monumenten	0,00	20.000,00	0,00
	5 Muziekkoepeel dorpsplein Ten Boer	0,00	20.000,00	0,00
	5 Project "Feest in Oost en West"	20.000,00	20.000,00	0,00
	5 Ledverlichting sportparken	0,00	38.000,00	0,00
	5 Zwembad	300.000,00	300.000,00	0,00
	6 Bijstand: eigen risico	85.000,00	85.000,00	0,00
	6 Experiment bijstand op maat	0,00	20.000,00	0,00
	6 Bijzondere bijstand inzet kindmiddelen	13.000,00	13.000,00	0,00
	6 Begraafpark Ten Boer	6.700,00	82.000,00	0,00
	6/7 Notitie ontwikkelingen sociaal domein	55.000,00	55.000,00	55.000,00
	7 Jongerenhangplek Ten Boer	0,00	12.500,00	0,00
	7 Beschermd wonen	0,00	98.000,00	98.000,00
	7 Bijdrage RIGG	8.500,00	8.500,00	0,00
	7 Verhoogde asielinstroom	0,00	88.500,00	0,00
	8 Geluidkaarten en verkeerslawaaai	15.500,00	15.500,00	0,00
	8 Opstellen luchtkwaliteitskaart	2.400,00	2.400,00	0,00
	8 Sanering stort Woltersum	0,00	600.000,00	0,00
	8 Subsidie groene daken	0,00	15.000,00	0,00
	8 Energieloket Groningen	0,00	4.600,00	0,00
	9 Project Lets Gro	5.000,00	5.000,00	5.000,00
	9 Breedband internet	2.500,00	10.500,00	7.900,00
	9 Gebiedsteam Ten Boer	32.000,00	50.000,00	0,00
	9 Onderhoud panden Woldwijk	0,00	61.000,00	0,00
	9 Proeftuin omgevingswet Woldwijk	6.000,00	6.000,00	0,00
	9 Plusfonds Dijkpark	25.100,00	153.000,00	0,00
	9 Opstellen leefbaarheidsplannen	18.700,00	18.700,00	0,00
	9 Project Koopmansplein	6.800,00	6.800,00	0,00
	10 Onvoorzien	22.000,00	50.000,00	0,00
	10 Frictiemiddelen herindeling	268.500,00	268.500,00	0,00
	10 Gebruikersovereenkomsten voetbalverenigingen	49.000,00	49.000,00	0,00
	Totaal	2.750.800,00	5.270.800,00	891.400,00
	Baten:			
	2 Lumpsumbudget aardbevingen	1.181.500,00	705.300,00	0,00
	7 Beschermdwonen	98.000,00	98.000,00	98.000,00
	9 Huur Innersdijk	218.000,00	218.000,00	218.000,00
	9 Grondexploitatie Dijkshorn	605.000,00	605.000,00	0,00
	10 Algemene reserve dekking posten voorjaarsnota	382.000,00	982.000,00	0,00
	10 Algemene uitkering middelen herindeling	743.700,00	1.451.700,00	708.000,00
	10 Overhevelingen 2017 naar 2018	1.241.800,00	1.241.800,00	0,00
	Totaal	4.470.000,00	5.301.800,00	1.024.000,00

Hoofdstuk 8

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), de Financiële verordening en de nota's activabeleid en reserves en voorzieningen gemeente Ten Boer.

Algemeen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten.

Materiële vaste activa

Artikel 59 BBV beschrijft het onderscheid tussen investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut en investeringen met een (beperkt) economisch nut. Investerings die kunnen leiden tot of bijdragen aan het verwerven van inkomsten zijn investeringen met economisch nut. De vraag of de investering geheel kan worden terugverdiend is niet relevant voor de classificatie.

In de Nota waardering en afschrijving 2010 staan de richtlijnen "waardering & afschrijving" van de vaste activa. De afschrijfmethode en –termijnen, zoals vermeld in de bijlage bij de Nota waardering en afschrijving, zijn hieronder opgenomen:

Gronden en terreinen

Grond	niet
Aanleg sportvelden	40
Renovatie sportvelden	20

Bedrijfsgebouwen

Gebouwen (inclusief grond en eerste inrichting)	40
Inrichtingskosten gymnastieklokalen en sporthal	20
Gymnastiekmateriaal	10
Verbouwing en renovatie (indien levensduur verlengend)	20
Dakbedekking	15
Energiebesparende maatregelen	15
Meubilair en stoffering	15

Vervoermiddelen

Brandblusvoertuigen	15
Auto's	10

Machines apparaten en installaties

Liftinstallaties	15
Centrale verwarmingsinstallaties	15
Telefooninstallaties	10
Inventaris	10
Verbindingsmiddelen brandweer	5

Bluskleiding / helmen brandweer	5
Overige materialen brandweer	10
Automatisering	5

Grond- weg- en waterbouwkundige werken

Aanleg straten/wegen/pleinen	25
Reconstructie, herinrichting	25
Straatverlichting	25
Kunstwerken (bruggen, viaducten e.d.)	25
Beschoeiingen	10
Overige voorzieningen Vijvers e.d.	10
Aanleg parken, plantsoenen en tuinen (inclusief beplanting)	30
Overige voorzieningen parken, plantsoenen e.d.	10
Renovatie riolering (zie GRP)	40
Aanleg speelterreinen	20
Speelwerktuigen	10

Vorengenoemde opsomming is niet uitputtend. Voorts blijft het in incidentele gevallen, bijvoorbeeld indien de werkelijke levensduur sterk afwijkt, mogelijk af te wijken van de in deze bijlage genoemde afschrijvingstermijnen.

In overeenstemming met het activering- en afschrijvingsbeleid worden activa beneden een bedrag van € 5.000,00 niet geactiveerd.

Materiële vaste activa met een economisch nut

Investerings met een economisch nut, waarvoor de bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Wanneer investeringen grotendeels of meer worden gedaan voor riolering of het inzamelen van huishoudelijk afval, dan worden deze investeringen op de balans opgenomen in een aparte categorie: de investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Overige investeringen met een economisch nut

De waardering van deze materiële vaste activa is gebaseerd op de verkrijging- of vervaardigingsprijs (artikel 61, lid 1 BBV), verminderd met bijdragen van derden en de afschrijvingen.

Definities:

- de verkrijgingprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten;
- de vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Tevens kan een redelijk deel van de indirecte kosten en rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief kan worden toegerekend.

Bij investeringen met een meerjarig economisch nut geldt dat de verminderingen over de hele looptijd (lineair) gecorrigeerd worden met de berekende afschrijvingslasten.

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut

Activa met een maatschappelijk moeten met ingang van 2017 geactiveerd worden.

Bijdragen van derden, die in directe relatie staan met de investering en reserves moeten in mindering worden gebracht op het bedrag van de investering (artikel 62 lid 2 en 3 BBV).

Financiële vaste activa

De financiële activa bij de gemeente Ten Boer bestaan uit:

- kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen;
- leningen aan woningbouwcorporaties;
- overige langlopende leningen.

De financiële vaste activa staan genoteerd tegen nominale waarde. De waardering is gebaseerd op de historische kostprijs c.q. aanschafprijs, verminderd met - voor wat de geldleningen betreft - de aflossingen op de geldleningen. Indien de marktwaarde duurzaam lager is dan de verkrijgingprijs wordt ze afgewaardeerd tegen marktwaarde.

Op deelnemingen en effecten wordt in principe niet afgeschreven. De werkelijke waarde kan afwijken van de nominale waarde.

Flottende activa

Flottende activa zijn bezittingen met een relatief snelle doorlooptijd. Dit betekent dat ze gemakkelijk in geld zijn om te zetten.

Vorraden

De nog niet in exploitatie genomen gronden worden gewaardeerd tegen verkrijgingprijs- of vervaardigingsprijs, vermeerderd met de toegerekende beheerskosten en verminderd met gerealiseerde verkopen en de voorziening tekorten op exploitaties of lagere marktwaarde.

De onderhanden werken zijn opgenomen tegen de verkrijgingprijs vermeerderd met de vervaardigingskosten, inclusief de bijgeschreven rente, verminderd met de opbrengsten wegens gerealiseerde verkopen en ontvangen (rijks)subsidies en de voorziening tekorten grondexploitaties.

De voorziening tekorten op exploitaties is gevormd voor de grondexploitatie Dijkshorn die naar verwachting verliesgevend zal gaan sluiten.

Overige voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs of lagere marktwaarde.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Jaarlijks wordt de kwaliteit van de vorderingen beoordeeld. Zo nodig wordt er dan een voorziening voor dubieuze debiteuren getroffen die als correctie op de vorderingen wordt verwerkt.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn tegen nominale waarde gewaardeerd.

Eigen Vermogen

De reserves zijn onderverdeeld in de algemene reserve en bestemmingsreserves en het saldo van de baten en lasten.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

De onderhoudsvoorzieningen zijn gebaseerd op een meerjarenraming van het uit te voeren onderhoud.

De pensioenvoorziening is gewaardeerd tegen actuariële waarde.

Langlopende schulden

Hierbij is sprake van vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer. De leningen worden gewaardeerd tegen de historische kostprijs, verminderd met gedane aflossingen.

Vlottende passiva

De kortlopende schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Overlopende passiva

Onder de overlopende passiva worden afzonderlijk opgenomen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De overlopende passiva zijn onder andere de nog niet bestede bijdragen van derden met een specifiek bestemmingsdoel en nog te betalen kosten (niet door een crediteur gefactureerd).

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente geborgd zijn, is buiten telling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarin de diensten of goederen zijn geleverd. De baten en lasten waartussen een oorzakelijk verband bestaat, worden in principe in hetzelfde jaar verantwoord. Kosten die hun oorsprong vinden in de bedrijfsvoering van het betreffende jaar (of daarvoor) worden ook in de jaarrekening verwerkt.

Voor tussentijdse winstneming uit de grondexploitatie wordt de Percentage of Completion methode toegepast. Deze methode houdt in dat naar rato van de gerealiseerde opbrengsten en kosten de winst wordt berekend.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Onzekerheid vennootschapsbelasting

Onderzocht is of de gemeente Ten Boer voor haar activiteiten vennootschapsbelastingplichtig is. Uitkomst van dit onderzoek is dat voor geen enkele activiteit de gemeente vennootschapsbelastingplichtig is. Het is nog onzeker hoe de belastingdienst om zal gaan met de uitleg wanneer iets wel of niet belastingplichtig is. Hier zit een onzekerheid voor de toekomst t.a.v. de gemeentelijke activiteiten.

Resultaatbestemming

Alle vermogensmutaties worden inzichtelijk gemaakt via het exploitatieresultaat. Hierbij wordt als principe gehanteerd dat de begroting indicatief is. Toevoegingen en onttrekkingen vinden plaats op basis van de werkelijke inkomsten en uitgaven.

Toelichting op de balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa

	Boekw aarde	Investerings	Afschrijvingen	Boekw aarde
Bijdrage eigendommen van derden	31-12-2017		regulier	31-12-2018
Aktiva van derden Breedband Eemsdelta	20.486,88	0,00	3.682,07	16.804,81
	20.486,88	0,00	3.682,07	16.804,81

Het betreft hier de bijdrage in het project “Breedband Eemsdelta”.

Materiële vaste activa

Investerings met een economisch nut of heffing gerelateerd

Materiële vaste activa met economisch nut	Boekw aarde	Investerings	Desinvesteringen	Herrubricering	Verliesvoorziening	Afschrijvingen	Boekw aarde
	31-12-2017			activa		regulier	31-12-2018
Gronden en terreinen	2.117.273,59	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2.117.273,59
Bedrijfsgebouwen	6.413.252,42	400.067,06	0,00	0,00	-88.866,67	276.201,06	6.448.251,75
Overige materiële vaste activa	303.106,85	0,00	0,00	-7.117,40	0,00	31.139,01	264.850,44
Machines, apparaten en installaties	26.685,23	0,00	5.321,93	-18.652,36	0,00	2.710,94	0,00
Inventaris	0,00	0,00	0,00	25.769,76	0,00	7.282,13	18.487,63
	8.860.318,09	400.067,06	5.321,93	0,00	-88.866,67	317.333,14	8.848.863,41
Materiële vaste activa heffingsgerelateerd	Boekw aarde	Investerings	Desinvesteringen	Herrubricering	Verliesvoorziening	Afschrijvingen	Boekw aarde
	31-12-2017			activa		regulier	31-12-2018
Grond-, weg- en waterwerken	5.686.497,85	97.161,17	0,00	-37.682,75	0,00	210.279,57	5.535.696,70
Machines, apparaten en installaties	67.150,39	0,00	0,00	-66.291,37	0,00	859,02	0,00
Overige materiële vaste activa	0,00	31.474,72	0,00	66.291,37	0,00	12.104,95	85.661,14
	5.753.648,24	128.635,89	0,00	-37.682,75	0,00	223.243,54	5.621.357,84

Toelichting

De investering bij de post bedrijfsgebouwen heeft betrekking op het nieuwe kindcentrum Ten Boer. In de post machines, apparaten en installaties heeft een desinvestering plaatsgevonden voor de afdekdeken/bodemzuiger zwembad. Hier wordt geconstateerd dat vervanging moet worden gezien als onderhoud en bekostigd had moeten worden uit de onderhoudsvoorziening. Een bedrag van € 5.322,00 is afgeboekt.

De panden boerderij en woning Woldwijk zijn opnieuw getaxeerd. De taxatie komt € 88.867,00 lager uit dan de boekwaarde. Hiervoor is ten laste van de exploitatie 2018 een verliesvoorziening ingesteld. De investeringen (€ 31.474,72) onder de post “Overige materiële vaste activa” betreft de investering in nieuwe GFT-containers conform het afvalbeleidsplan.

In 2018 is voor een bedrag van € 97.161,00 geïnvesteerd in riolen. Uitvoering conform het GWRP. Er heeft een herrubricering binnen de balans plaatsgevonden voor een aantal activa, o.a. voor het project beschoeiing Woltersumer Ae. Afgesproken is dat de helft (€ 37.682,75) van deze investering meegenomen wordt in de rioolheffing en de andere helft wordt gezien als investering met een maatschappelijk nut.

Materiële vast activa investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut.

Materiële vaste activa met maatschappelijk nut	Boekw aarde	Investerings	Desinvesteringen	Herrubricering	Verliesvoorziening	Afschrijvingen	Boekw aarde
	31-12-2017			activa		regulier	31-12-2018
Overige materiële vaste activa voor 2017	4.246.905,36	80.536,90	79.910,79	37.682,75	0,00	303.568,55	3.981.645,67
Overige materiële vaste activa vanaf 2017	168.355,44	110.885,07	0,00	0,00	0,00	0,00	279.240,51
	4.415.260,80	191.421,97	79.910,79	37.682,75	0,00	303.568,55	4.260.886,18

Toelichting

Het bedrag van € 191.421,97 heeft betrekking op:

- openbare verlichtingsplan	€ 39.255,60
- weg Eemskanaal NZ	€ 72.916,90
- Borgweg	€ 7.620,00
- Schultingaweg	€ 45.785,26
- Dorpsentree St.Annen	€ 25.844,21
	€ 191.421,97

Voor de uitvoering van het openbare verlichtingsplan is jaarlijks € 20.000,00 investeringsbudget beschikbaar. Van voorgaande jaren waren nog restant kredieten beschikbaar.

De weg Eemskanaal NZ is in 2018 opgeleverd.

De werkzaamheden aan de andere drie wegen zijn in 2018 afgerond.

Het project dorpsentree St. Annen is eind 2018 gestart en wordt afgerond in 2019. De raad van Ten Boer heeft hiervoor een krediet van € 150.000,00 beschikbaar gesteld.

De kosten investering in de weg Eemskanaal NZ werden voor de helft gedekt uit de lopende begroting. Aangezien op basis van de uitgevoerde werkzaamheden een groter bedrag moet worden geactiveerd dan oorspronkelijk in verdeling onderhoud / activa was verwacht, ontstaat er een administratief technische kredietoverschrijding van € 111.000,00.

De herrubricering heeft betrekking op de beschoeiing Woltersumer Ae. Zie vorige toelichting.

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa	31-12-2017	uitgezet:	aflossing:	31-12-2018
Woningbouw	0,00	0,00	0,00	0,00
Deelnemingen	45.683,54	0,00	0,00	45.683,54
Leningen u/g Enexis holding	83.077,01	0,00	0,00	83.077,01
Geldlening Dorpshuis Woltersum	2.500,00	0,00	2.500,00	0,00
Duurzaamheidslening Ten Boer	0,00	55.453,00	1.207,87	54.245,13
Woningfinancieringsregeling ambtenaren	220.429,00	0,00	14.439,85	205.989,15
	351.689,55	55.453,00	18.147,72	388.994,83

Deelnemingen

Zie onderstaande specificatie. Er zijn geen mutaties geweest in 2018.

Specificatie deelnemingen:	2017	2018
Enexis Holding	35.527,00	35.527,00
Vordering Enexis bv	5,00	5,00
Verkoop vennootschap bv	5,00	5,00
CBL vennootschap bv	5,00	5,00
Claim staat vennootschap bv	5,00	5,00
Waterleidingbedrijf	1.361,34	1.361,34
Bank Nederlandse Gemeenten	8.775,20	8.775,20
	45.683,54	45.683,54

Overige langlopende geldleningen

In 2012 is aan het dorps huis Woltersum (De Bongerd) een geldlening verstrekt van € 10.000,00. Af te lossen in 8 jaar. In 2018 is de lening volledig afgelost.

In het verleden zijn leningen verstrekt aan ambtenaren voor de aankoop van een woning. Het is niet meer mogelijk nieuwe leningen hiervoor te verstrekken. De omvang van de leningen per 31-12-2018 bedraagt € 205.989,15.

De gemeente Ten Boer is in 2018 gestart met de mogelijkheid om duurzaamheids- en blijversleningen te verstrekken. Per 31-12-2018 is de waarde van de verstrekte duurzaamheidsleningen € 54.245,13.

Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer

Bij de verkoop van de aandelen Essent zijn aan de aandeelhouders een viertal leningen verstrekt. Drie leningen zijn in voorgaande jaren afgelost. De vierde lening wordt in 2019 afgelost. Deze lening staat in de boeken voor een bedrag van € 83.077,00.

Flottende activa

Voorraden

Voorraden:	Boekw aarde	Vermeer-	Verminde-	Boekw aarde
	31-12-2017	dering	ring	31-12-2018
In exploitatie genomen bouw gronden	3.612.060,03	376.984,92	990.885,94	2.998.159,01
Voorziening tekorten exploitatieplannen	-4.436.000,00	0,00	605.000,00	-3.831.000,00
	-823.939,97	376.984,92	1.595.885,94	-832.840,99

Toelichting:

In de post "In exploitatie genomen bouwgronden" is de boekwaarde van het plan Dijkshorn opgenomen. In de raadsvergadering van 27 juni 2018 is de exploitatieopzet voor Dijkshorn opnieuw behandeld en vastgesteld. In het kader van de herindeling is eind 2018 opnieuw gekeken naar de ontwikkeling van de grondexploitatie Dijkshorn. Op basis van deze nieuwe berekening is de voorziening bepaald op € 3.831.000,00 waardoor een bedrag van € 605.000,00 is vrijgevallen ten gunste van de exploitatie 2018.

Onzekerheid grondexploitatie Dijkshorn

De waardering van de voorraden (grondexploitatie Dijkshorn) is gebaseerd op schattingen/verwachtingen in de toekomst. Dit kan betekenen dat de uitkomsten in de toekomst kunnen afwijken. Daarnaast is onduidelijk wat het effect zal zijn van de aardbevingsproblematiek op de grondexploitatie Dijkshorn in de toekomst.

Er is onderzoek gedaan naar de vraag of de grondexploitatie Dijkshorn vennootschapsbelastingplichtig is. Dit onderzoek wijst uit dat dit niet het geval is. Het is nog onzeker

hoe de belastingdienst om zal gaan met de uitleg wanneer iets wel of niet belastingplichtig is. Hier zit een onzekerheid t.a.v. de grondexploitatie Dijkshorn.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

<i>Uitzettingen < 1 jaar:</i>	2017	2018
Vorderingen Openbare lichamen	1.466.939,06	1.613.202,66
<i>Specificatie overige vorderingen:</i>		
Vorderingen op derden	384.152,02	350.103,36
Belastingvorderingen	385.668,57	427.285,02
Voorziening dubieuze debiteuren	-261.017,90	-479.367,25
Vooruit betaalde bedragen	13.267,50	75.615,67
Nog te ontvangen bedragen	192.790,81	217.039,85
Rek. crt. Verhoudingen	150.985,43	351.261,38
	865.846,43	941.938,03

Toelichting:

De vorderingen openbare lichamen hebben betrekking op te ontvangen bijdragen uit het BTW-compensatiefonds en de afrekening fiscale BTW.

De vordering op derden bestaat uit de debiteuren die tot en met 31-12-2018 geboekt zijn in de administratie Ten Boer en die op dat moment nog niet waren betaald.

De belastingvorderingen betreffen de nog niet betaalde belastingen over 2018 en voorgaande jaren.

De omvang van de voorziening dubieuze debiteuren per 31-12-2018 wordt gelet op de samenstelling van de debiteuren voldoende geacht. De voorziening is ingesteld voor belastingdebiteuren, debiteuren WWB en BZ en overige debiteuren.

De vooruitbetaalde bedragen 2018 hebben betrekking op facturen die in 2018 zijn betaald en betrekking hebben op 2019.

De nog te ontvangen bedragen hebben betrekking op vorderingen op derden die verwerkt zijn in de administratie Ten Boer 2018 na 31-12-2018.

Onder de post rekeningcourant verhoudingen is de rekeningcourant met drie organisaties opgenomen: Gemeente Groningen € 9.517,00, Noordelijk belastingkantoor € 196.210,00 en aan de Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVN) verstrekte leningen duurzaamheid € 95.534,00 en blijverslening € 50.000,00.

	2017	2018
Uitzettingen in rijkschatkist < 1 jaar:	10.000.000,00	7.400.000,00

In het kader van het verplicht schatkistbankieren is een bedrag van € 7,4 miljoen (stand 31-12-2018) weggezet bij het rijk.

Liquide middelen

Liquide middelen:	2017	2018
Voorschot legeskas Burgerzaken	1.000,00	1.000,00
Kas en overig	6.408,01	638,95
	<u>7.408,01</u>	<u>1.638,95</u>

Overlopende activa

De balansspecificatie van de overlopende activa ziet er als volgt uit:

Overlopende activa:	2017	2018
Nog te ontvangen bijdragen Rijk	63.939,73	42.875,00
Nog te ontvangen bijdragen ov. Overheden	632.522,49	608.188,90
Overige overlopende activa	-32.592,06	-5.116,61
	<u>663.870,16</u>	<u>645.947,29</u>

Het bedrag van € 42.875,00 is een vordering op het rijk i.v.m. eigen bijdragen maatwerkvoorziening geëscaleerde zorg 18+, vangnetuitkering en BBZ.

Het bedrag van € 608.188,90 bestaat uit de volgende posten. De vordering op de provincie Groningen voor de afkoop van het onderhoud voor het fietspad Stadsweg ad € 469.898,00 is onderdeel van deze posten. Daarnaast is er een vordering op de gemeente Groningen i.v.m. inzet personeel Ten Boer voor Groningen en de afrekening voor het beschermd wonen 2018.

De overige overlopende activa hebben te maken met de afrekening salarissen 2018 met de gemeente Groningen.

Vaste Passiva

Het beleid en de onderbouwing van de aanwezige reserves is door de raad vastgelegd in de nota Reserves en Voorzieningen. Raadsbesluit van 30 juni 2010.

Onderstaand treft u het overzicht reserves aan met daaronder per reserve een toelichting.

	Boekw aarde	Vermeerdering	Vermindering	Boekw aarde
	31-12-2017			31-12-2018
Algemene reserve	-3.704.555,56	4.434.608,59	-1.700.150,00	-970.096,97
Bestemmingreserves	1.647.603,53	287.600,00	0,00	1.935.203,53
	-2.056.952,03	4.722.208,59	-1.700.150,00	965.106,56
Te bestemmen resultaat	3.766.108,59	1.443.902,78	3.766.108,59	1.443.902,78

Specificatie mutaties Best. Reserves	Boekw aarde	Vermeerdering	Vermindering	Boekw aarde
	31-12-2017			31-12-2018
Aandelen Essent bv	83.077,01	0,00	0,00	83.077,01
Meeropbrengst Bouw leges	0,00	39.900,00	0,00	39.900,00
Onderw ijshuisvesting	10.054,02	0,00	0,00	10.054,02
WWB Inkomensdeel	13.361,36	0,00	0,00	13.361,36
Zorguitgaven WMO 18+ en jeugd	76.600,00	0,00	0,00	76.600,00
Kom plannen	12.485,51	0,00	0,00	12.485,51
Speelvoorzieningen	52.225,63	36.300,00	0,00	88.525,63
Lessenaar Ten Post	24.000,00	0,00	0,00	24.000,00
Afkoopsom odh. Fietspad Stadsw eg	449.000,00	0,00	0,00	449.000,00
Plusfonds Dijkpark	0,00	0,00	0,00	0,00
Reserve bijdrageregeling Dorpshuizen	0,00	20.100,00	0,00	20.100,00
BR Scholenfonds	926.800,00	134.800,00	0,00	1.061.600,00
Gebruiksovereenkomsten voetbal verenigingen	0,00	56.500,00	0,00	56.500,00
	1.647.603,53	287.600,00	0,00	1.935.203,53

Rekeningresultaat voor bestemming

Hier staat het rekeningsaldo 2018 (saldo 31-12-2018) opgenomen.

Algemene reserve

De toevoegingen en onttrekkingen 2018 zien er als volgt uit:

Algemene reserve:		
+	3.766.108,59	Resultaatbestemming 2017
+	400.000,00	Taakstelling artikel 12
+	268.500,00	Frictiemiddelen 2016/2017
-	1.241.800,00	Rekeningsaldo 2017 overheveling 2017 naar 2018
-	382.000,00	Invulling PM-posten voorjaarsnota 2018
-	75.000,00	Verduurzaming dorpshuizen
-	1.350,00	Stichting SUN

De algemene reserve heeft een bufferfunctie voor algemene dekking van niet voorzienbare uitgaven dan wel bufferfunctie voor hogere dan geraamde negatieve exploitatielasten.

Door afboeking op de gronden Woldwijk en de negatieve stand van de grondexploitatie Dijkshorn in 2013 is de algemene reserve fors negatief komen te staan. Het artikel 12 traject is in 2017 afgerond. De laatste artikel 12 uitkering is in 2017 ontvangen en toegevoegd aan de algemene reserve.

In het kader van het artikel 12 traject is besloten om gedurende een periode van 10 jaar jaarlijks vanaf 2018 een bedrag van € 400.000,00 toe te voegen aan de algemene reserve om de negatieve stand van deze reserve weg te werken. Binnen de begroting van Ten Boer is dit bedrag structureel beschikbaar.

De kosten herindeling 2016/2017 zijn gedekt uit de algemene reserve. In 2018 zijn deze kosten weer toegevoegd aan de algemene reserve uit de extra middelen die van het rijk zijn ontvangen.

Het rekeningresultaat 2017 is toegevoegd aan de algemene reserve. Daar staat tegenover een onttrekking i.v.m. budgetoverhevelingen 2017 naar 2018.

In de Perspectiefnota 2018 (met daar in de voorjaarsnota 2018) is een bedrag van € 382.000,00 beschikbaar gesteld voor: zwembad De Blinkerd € 300.000,00 en onderhoud begraafpark Ten Boer € 82.000,00. Deze bedragen zijn gedekt uit de algemene reserve.

In 2018 is besloten voor drie dorpshuizen een bedrag van € 25.000,00 beschikbaar te stellen voor de verduurzaming van de gebouwen. Dekking uit de algemene reserve. De raad is hierover per raadsbrief geïnformeerd en autoriseert dit bedrag middels het vaststellen van deze jaarrekening.

Onderwijshuisvesting basisonderwijs

De reserve onderwijshuisvesting is ingesteld om fluctuaties in de kosten groot onderhoud huisvesting basisonderwijs op te kunnen vangen.

Het beschikbare bedrag ad € 10.054,00 is in 2018 niet aangesproken. Dit bedrag is nog beschikbaar voor afrekening groot onderhoud 2014 en voorgaande jaren. Met ingang van 2015 komt het groot onderhoud voor rekening van de schoolbesturen.

Essent

Bij de verkoop van de aandelen Essent is deze reserve ingesteld om inzichtelijk te maken welke vordering de gemeente nog heeft op Essent (Enexis en PBE) in verband met verstrekte leningen. De leningen staan op de balans opgenomen onder de post "Financiële vaste activa".

Tot en met 2016 zijn 3 leningen afgelost. De 4^e lening wordt afgelost in 2019.

Plusfonds Dijkpark

De raad van Ten Boer heeft op 27 februari 2013 het ruimtelijk ontwikkelingskader voor het Dijkpark besproken en vastgesteld. Afgesproken is dat er een plusfonds wordt ingesteld waaruit zogenaamde plusvoorzieningen kunnen worden gerealiseerd. Dit is ter compensatie van mogelijke overlast van de werkzaamheden die ten behoeve van het Dijkpark worden uitgevoerd. De gemeente beheert dit fonds echter de besteding wordt bepaald door een ingestelde commissie. De gemeente heeft daarmee niet de directe zeggenschap over de middelen.

De vulling van het fonds bedraagt € 250.000,00 en wordt verzorgd door de provincie en het waterschap. In 2014 is een voorschot op dit bedrag ontvangen van € 187.500,00. In 2017 is het 2^e deel ad € 62.500,00 ontvangen. De middelen zijn in 2017 toegevoegd aan de begroting. Het overschot wordt jaarlijks overgeheveld en niet meer toegevoegd aan de reserve.

Actualisering bestemmingsplannen komplannen

In de begroting 2012 is door de raad een krediet beschikbaar gesteld voor de actualisatie van de komplannen. Dekking algemene reserve. Dit bedrag is in 2012 vanuit de algemene reserve overgezet in de bestemmingsreserve actualisering bestemmingsplannen komplannen. Deze actualisering is in 2016 afgerond en er is besloten om het restant van de reserve in te zetten voor kosten afronding bestemmingsplan buitengebied en € 6.000,00 voor het project proeftuin omgevingswet Woldwijk.

Het budget is in 2018 niet aangewend.

Gebruiksovereenkomsten voetbalverenigingen

Door de raad van Ten Boer is op 28 maart 2018 besloten om een fonds “Gebruiksovereenkomsten voetbalverenigingen” in te stellen. Op grond van de gebruiksovereenkomsten kunnen voetbalverenigingen een beroep doen op de gemeente voor groot onderhoud aan de accommodaties en de financiering van een aantal zaken op en rond de velden. Door het instellen van een fonds heeft de gemeente dekkingsmiddelen beschikbaar voor de uitvoering van de overeenkomsten.

In 2018 is eenmalig € 49.000,00 gestort in het fonds. Daarnaast is € 7.500,00 toegevoegd. Dit laatste bedrag is structureel beschikbaar binnen de begroting van Ten Boer.

Realisering speelvoorzieningen

Door de raad is in 2011 besloten om te investeren in speelvoorzieningen. Hiervoor is een bedrag uit de algemene reserve beschikbaar gesteld van € 200.000,00. Het restant van dit bedrag is in 2012 vanuit de algemene reserve overgezet in de bestemmingsreserve realisering speelvoorzieningen.

De raad heeft besloten om het restantbedrag beschikbaar te houden voor investeringen in speelvoorzieningen.

Het overschot op het onderhoud speelvoorzieningen 2018 is conform het beleid van de raad van Ten Boer toegevoegd aan deze reserve.

Bijdrageregeling dorpshuizen

In de voorjaarsnota 2016 zijn de effecten van het onderzoek artikel 12 naar beheerplannen verwerkt. Besloten is om voor uitvoering van de bijdrageregeling dorpshuizen jaarlijks een bedrag van € 17.500,00 (jaarlijks te indexeren) toe te voegen aan de reserves. Voor 2018 € 20.100,00. In 2018 is geen beroep gedaan op de regeling.

WWB inkomensdeel

De reserve WWB inkomensdeel heeft een bufferfunctie om hogere bijstandslasten dan de bijdragen vanuit het Rijk te kunnen dekken. Overschotten op beschikbare budgetten worden toegevoegd aan deze reserve. De reserve is in 2018 niet gebruikt.

Zorguitgaven WMO18+ en Jeugd

Van het rekeningsaldo 2015 is een bedrag van € 257.000,00 bestemd als reserve “Zorguitgaven WMO 18+ en Jeugd”. De inspecteur artikel 12 heeft in het rapport artikel 12 2016 aangegeven dat zij kan instemmen met een reserve van € 83.000,00 voor het deel WMO 18+.

Voor het “Project veilig thuis” is in de voorjaarsnota 2017 een bedrag van € 6.400,00 onttrokken aan de reserve. Het saldo per 1-1-2018 bedraagt daarom € 76.600,00. Dit bedrag is in 2018 niet ingezet.

De Lessenaar Ten Post

In de najaarsnota 2017 is door de raad besloten om de te ontvangen afkoopsom van de NCG i.v.m. de huuropzegging van De Lessenaar Ten Post (voormalige openbare basisschool) voorlopig te reserveren in afwachting van nadere plannen voor het gebouw. Het bedrag is in 2018 niet gebruikt.

Bouwleges

Bij de vaststelling van de saneringsbegroting in het kader van artikel 12 is door de raad van Ten Boer besloten om de tarieven bouwleges extra te verhogen in drie jaar tijd (3 x € 13.300,00) waardoor de meeropbrengst uiteindelijk € 39.900,00 zal zijn. De laatste stap is in 2018 gezet. Door de raad is besloten is om deze meeropbrengst voorlopig te reserveren.

Reserve onderhoud fietspad Stadsweg

Door de raad is besloten om de afkoopsom voor het onderhoud van het fietspad Stadsweg toe te voegen aan een reserve. Hieruit kan het jaarlijks onderhoud worden betaald.

Scholenfonds

Eind 2016 is de eerste bijdrage scholenfonds via de algemene uitkering ontvangen. Gaat om een bedrag van € 792.000,00. In de jaarrekening 2016 is voorgesteld om dit bedrag over te hevelen naar 2017. In de voorjaarsnota 2017 is besloten om dit bedrag toe te voegen aan een nieuwe reserve scholenfonds.

In 2017 is een bedrag van € 134.800,00 ontvangen voor de uitvoering van het scholenprogramma. Ook in 2018 is dit bedrag ontvangen. Dit geld wordt gebruikt voor de bouw van het nieuwe kindcentrum in Ten Boer.

Reservepositie en herstelplan eigen vermogen/artikel 12

Met de inspecteur artikel 12 is afgesproken dat Ten Boer aan het wegwerken van de negatieve reserve een bijdrage levert van € 400.000,00 per jaar over een periode van 10 jaar ingaande 2018. In de meerjarenraming van Ten Boer is deze ruimte structureel opgenomen. Hiermee wordt over een periode van 10 jaar een bedrag van € 4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve. Deze is dan van voldoende omvang voor dekking risico's.

Er ligt nog een claim op de algemene reserve van € 600.000,00 als bijdrage in de kosten van sanering van de voormalige stortplaats Woltersum.

Op grond van de dienstverleningsovereenkomst Ten Boer – Groningen heeft Ten Boer nog een aandeel te vorderen uit de zogenaamde egalisatiereserve. In 2018 is dit aandeel berekend op € 511.000,00. Dit is inclusief het resultaat op de DVO 2018.

Preventief toezicht door provincie

Bij schrijven van 19 december 2017 heeft het college van Gedeputeerde Staten van Groningen aan het gemeentebestuur van Ten Boer medegedeeld dat de gemeente voor begrotingsjaar 2018 onder het preventieve (Arhi) toezicht is geplaatst. Aan de voorschriften die hier aan gesteld zijn is uitvoering gegeven.

Voorzieningen

Het beleid en de onderbouwing van de aanwezige voorzieningen is door de raad vastgelegd in de nota Reserves en Voorzieningen. Raadsbesluit van 30 juni 2010.

Onderstaand treft u het overzicht voorzieningen aan met daaronder per voorziening een toelichting.

<i>Specificatie mutaties voorzieningen:</i>	Boekw aarde	Vermeerdering	Vermindering	Boekw aarde
	31-12-2017			31-12-2018
Wachtgeld oud wethouders	0,00	172.609,68	0,00	172.609,68
Vaststellingsovereenkomst medewerker	0,00	52.000,00	0,00	52.000,00
Onderhoud	108.823,23	309.000,00	16.953,00	400.870,23
Wethouderspensioenen	525.840,00	35.588,00	20.765,88	540.662,12
Grp	69.602,73	67.869,00	0,00	137.471,73
Afvalstoffenheffing	26.952,80	0,00	26.952,80	0,00
Ondh. Sportveld	93.260,00	47.000,00	0,00	140.260,00
Ondh. Tennisbaan	94.500,00	7.500,00	0,00	102.000,00
Ondh. Gemeentegebouwen	206.369,90	76.416,00	35.605,06	247.180,84
Ondh. Bruggen	37.068,03	40.000,00	28.239,50	48.828,53
MIOP gymzaal Garmerwolde	10.945,86	5.500,00	348,68	16.097,18
MIOP Tiggelhal	-19.710,00	19.500,00	0,00	-210,00
	1.153.652,55	832.982,68	128.864,92	1.857.770,31

Algemeen

In het kader van het traject artikel 12 zijn alle beheerplannen in 2015 geactualiseerd c.q. er zijn nieuwe beheerplannen opgenomen. In de jaarrekening 2018 is rekening gehouden met de uitkomst van deze beheerplannen. De voorzieningen worden conform deze plannen gevuld. Onttrekkingen zijn conform de plannen geweest waarbij is beoordeeld of de geplande uitgaven ook noodzakelijk waren of nog doorgeschoven konden worden. Voor een aantal voorzieningen vindt jaarlijkse actualisatie plaats. Dit geldt o.a. voor de voorzieningen GRP, wethouderspensioenen, grondexploitatie Dijkshorn en onderhoud sportvoorzieningen.

Groot onderhoud MIOP sportvoorzieningen

Betreft de groot onderhoudsplannen voor het zwembad, de sporthal en het gymlokaal Garmerwolde. De toevoegingen zijn conform de nieuwe beheerplannen. De onttrekkingen passen binnen de beheerplannen. De voorziening Tiggelhal staat negatief. De drie posten moeten echter als één geheel worden gezien. Meerjarig blijft het geheel positief. Jaarlijks worden deze onderhoudsplannen geactualiseerd en vastgesteld door het college. De raad van Ten Boer heeft besloten om aan de voorziening onderhoud zwembad een extra bedrag van € 250.000,00 toe te voegen omdat de omvang van de voorziening op basis van nieuwe berekeningen niet meer toereikend was.

Groot onderhoud MIOP bruggen en kunstwerken

Betreft het groot onderhoudsplan voor de bruggen en kunstwerken. De toevoegingen zijn conform de nieuwe beheerplannen.

Groot onderhoud MIOP sportvelden

Betreft het groot onderhoud voor de sportvelden. In 2018 is geen groot onderhoud aan de sportvelden uitgevoerd. De raad van Ten Boer heeft op 28 maart 2018 besloten om de jaarlijkse storting in de voorziening te verhogen naar € 47.000,00 op basis van een nieuw opgesteld beheerplan.

Groot onderhoud MIOP tennisvelden

Besloten is om jaarlijks een bedrag in de voorziening te storten zodat in 2022 weer groot onderhoud kan worden gepleegd. Vanaf 2017 bedraagt de jaarlijkse storting € 7.500,00.

Groot onderhoud MIOP gemeentehuis, gemeentewerf en brandweer

Besloten is om met ingang van 2015 een jaarlijks groot onderhoudsbudget van € 75.000,00 op te nemen in de begroting en hiervoor een onderhoudsvoorziening te vormen. In 2018 is een geïndexeerd bedrag van € 76.416,00 toegevoegd aan de voorziening. Er is geen groot onderhoud in 2018 uitgevoerd aan de gebouwen. Wel normaal onderhoud.

GRP

De voorziening GRP is ingesteld om de lasten uitvoering van het gemeentelijke water- en rioleringsplan (GWRP door de raad vastgesteld op 27 januari 2016) te egaliseren en daarmee de ontwikkeling van het tarief rioolheffing geleidelijk aan te laten verlopen. De lasten en baten GWRP worden via deze voorziening geëgaliseerd. Bij de behandeling van de belastingvoorstellen 2018 in de raad van 29 november 2017 is de evaluatie van de uitvoering GRP 2017 ter inzage gelegd plus de bijstelling 2018. De toevoeging van bijna € 68.000,00 is het resultaat van de lasten en baten die via de exploitatie 2018 zijn gelopen.

Afvalstoffenheffing

De voorziening afvalstoffenheffing is ingesteld om lasten en baten afvalinzameling, afvalverwerking en de afvalstoffenheffing te egaliseren. Het saldo is onderdeel van de jaarlijkse discussie met betrekking tot de hoogte van het tarief afvalstoffenheffing.

De mutaties op de voorziening afvalstoffenheffing 2018 is een onttrekking van € 26.952,80 aan de voorziening ten gunste van de exploitatie 2018. Dit is het saldo van lasten en baten 2018 afvalinzameling en verwerking minus de opbrengsten afvalstoffenheffing.

Personeel

De gemeente Ten Boer heeft met personeel afspraken gemaakt en dit vastgelegd in een vaststellingsovereenkomst. De kosten die hieruit voortvloeien bedragen € 52.000,00 waarvoor een voorziening is getroffen.

Wachtgeld wethouders

Dit betreft de voorziening die is ingesteld om het wachtgeld van de twee oud-wethouders van Ten Boer te kunnen bekostigen. Er is uitgegaan van de maximale wachtgeldperiode.

Wethouders pensioenen

De voorziening wethouders pensioenen is nodig om in de toekomst voldoende middelen beschikbaar te hebben voor uitbetaling van wethouders pensioenen.

Eind 2018 zijn voor alle oud-wethouders weer nieuwe actuariële berekeningen gemaakt voor de pensioenverplichtingen door een gespecialiseerd bureau.

In 2018 is € 20.766,00 aan pensioenen uitbetaald. Na uitbetaling diende aan de hand van de nieuwe berekeningen een bedrag van € 35.588,00 te worden toegevoegd aan de voorziening waardoor de omvang van de voorziening per 31-12-2018 uitkomt op € 540.662,00. Dit is voldoende om aan toekomstige verplichtingen bij ongewijzigde omstandigheden te kunnen voldoen.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer

vaste schulden > 1 jaar:	Boekw aarde	Opname	Aflossingen	Boekw aarde
	31-12-2017			31-12-2018
Langlopende Leningen BNG	22.578.969,24	0,00	1.549.619,60	21.029.349,64
	22.578.969,24	0,00	1.549.619,60	21.029.349,64

De totale rentelast voor het jaar 2018 met betrekking tot de vaste schulden bedraagt afgerond
€ 1.034.000,00.

Toelichting:

Voor een toelichting wordt verwezen naar paragraaf 4 Financiering.

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

netto-vlottende schulden < 1 jaar:	2017	2018
Bank Nederlandse Gemeenten (Kasgeld)	2.000.000,00	0,00
Bank Nederlandse Gemeenten (Rek.crt.Algemeen en Belastingen)	1.779.056,36	-1.040,67
	3.779.056,36	-1.040,67
Specificatie overige schulden:		
Afdracht loonheffing	26.716,00	26.462,00
Te betalen BTW	117.373,97	178.095,98
Crediteuren	1.196.797,66	269.744,65
Verplichtingen (A.G.V.)	758.302,99	3.104.252,99
Betalingen onderweg	14.448,00	0,00
Overige vlottende schulden	2.113.638,62	3.578.555,62

Toelichting:

De kasgeldlening is begin 2018 afgelost.

Er is geen kortlopende schuld meer op de rekening courant bij de BNG. Er is een overschot aan financieringsmiddelen die geparkeerd staan bij de Staat.

Aan de belastingdienst moet per 31-12-2018 nog fiscale BTW worden afgedragen en loonheffing over 2018.

De omvang van de post crediteuren per 31-12-2018 betreft facturen die voor 31-12-2018 zijn ontvangen en betaald zijn in 2019.

De verplichtingen (AGV's) hebben met name betrekking op diverse nog te betalen bedragen waarvan de factuur na 1-1-2018 is ontvangen. Daarnaast is er in het kader van saldogeregulatie een schuld op de rekening courant positie met de gemeente Groningen van € 1.160.778,07

Overlopende passiva

Overlopende passiva	2017	2018
Vooruitontvangen bijdragen van het rijk	0,00	33.148,77
Transitorische rente	163.778,60	0,00
Overige overlopende passiva	71.075,32	0,00
	234.853,92	33.148,77

Toelichting:

De transitorische rente betreft de rente die pas in 2019 wordt betaald maar die betrekking heeft op 2018. In de balans per 31-12-2018 staat deze post verantwoord onder de verplichtingen (AGV's). Hiermee wordt beter aansluiting gevonden met de wijze waarop de gemeente Groningen deze post opneemt op de balans, waardoor de overgang naar de openingsbalans per 1-1-2019 gemakkelijker kan plaatsvinden.

Onder de post "Voorschotten Rijk" is de ontvangen subsidie voor de Coöperatie Woldwijk opgenomen. Het gaat hier om een subsidiebeschikking van de Regio Groningen Assen voor een bedrag van € 100.000,00 waarop in 2018 een voorschot is ontvangen van € 80.000,00. Uit dit voorschot is in 2018 een bedrag van € 46.851,00 betaald. Het restant ad € 33.149,00 blijft beschikbaar voor besteding in 2019 plus de € 20.000,00 die nog moet worden ontvangen.

Niet uit de balans blijkende financiële verplichtingen

Door de gemeente zijn garanties verstrekt voor een aantal geldleningen. Onderstaand een overzicht van de verstrekte garanties.

Woningstichting Wierden en Borgen

Hoofdsom	Saldo 31-12-2017	Saldo 31-12-2018	Garantie
907.195	662.666	622.256	50%
5.000.000	5.000.000	5.000.000	50%
1.179.828	1.179.828	1.179.828	50%
2.000.000	2.000.000	2.000.000	50%
9.087.023	8.842.494	8.842.494	

Stichting Woonzorg Nederland

Hoofdsom	Saldo 31-12-2017	Saldo 31-12-2018	Garantie
1.406.000	1.171.667	1.124.800	50%
5.437.000	4.530.833	4.349.600	50%
8.631.000	5.702.500	5.474.400	

Stichting Biblionet Groningen

Hoofdsom	Saldo 31-12-2017	Saldo 31-12-2018	Garantie
650.000	570.579	561.118	100%
350.000	313.557	308.838	100%
1.000.000	884.136	869.956	

Er zijn tot en met 2018 geen betalingen op grond van bovenstaande garanties verricht.

Tussen de gemeente Ten Boer, de gemeente Groningen en de provincie Groningen is een overeenkomst gesloten voor de sanering van de voormalige stortplaats Woltersum. Door de gemeente Ten Boer is een bijdrage van € 600.000,00 toegezegd in de kosten van sanering. Dekking uit de algemene reserve.

Voor de bouw van het kindcentrum Ten Boer heeft in 2018 een aanbesteding plaatsgevonden voor de architect. De waarde van deze aanbesteding bedraagt circa € 170.000,00 en loopt door in 2019/2020.

Met UVO Vervoer BV is een contract gesloten voor het publiek vervoer. Contract loopt tot 31 juli 2022 en heeft voor 2019 een waarde van circa € 187.000,00.

9 WNT-verantwoording 2018 gemeente Ten Boer

De WNT is van toepassing op Gemeente Ten Boer. Het voor gemeente Ten Boer toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 189.000,--. Dit betreft het algemene bezoldigingsmaximum. Betreft gemeentesecretaris en raadsgriffier sector gemeenten.

Bezoldiging topfunctionarissen

bedragen x € 1	J.C. de Groot	R.S. Bosma
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Raadsgriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 – 11/02	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	0,5
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 23.825,35	€ 38.618,81
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 1.637,77	€ 5.922,00
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 25.463,12</i>	<i>€ 44.540,81</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 21.747,95	€ 94.500,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	€ 25.463,12	€ 44.540,81
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	Toegestaan, wordt veroorzaakt door uitbetaling verlofdagen i.v.m. uitdienst welke grotendeels betrekking hebben op een eerder kalenderjaar.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2017		
bedragen x € 1	J.C. de Groot	R.S. Bosma
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Raadsgriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	0,5
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 88.258,25	€ 38.557,24
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 12.284,16	€ 5.574,24
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 100.542,41</i>	<i>€ 44.131,48</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 181.000,--	€ 90.500,--
Totale bezoldiging	€ 100.542,41	€ 44.131,48 ¹⁾

⁴⁾ In de definitieve jaarrekening 2017 is per abuis de totale bezoldiging over 2017 van R.S. Bosma rekenkundig niet juist weergegeven (2017: €100.542,41). Hierdoor zijn de vergelijkende cijfers in bovenstaand overzicht aangepast. Deze fout heeft geen gevolgen voor een onverschuldigde betaling.

bedragen x € 1	L.J. Bosdijk
Functiegegevens	Gemeentesecretaris
Kalenderjaar	2018
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	15/01 - 31/12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	12
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 182
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 266.400
Deeltijdfactor	0,89
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 236.800
Bezoldiging	
Werkelijk uurtarief lager dan het (gemiddeld) maximum uurtarief?	Ja
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 89.878
Totale bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 89.878
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Totale bezoldiging, exclusief BTW	€ 89.878
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

10. EMU-saldo

		T-1	T
		2017	2018
Omschrijving		x € 1000,-	x € 1000,-
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)		3.766	1.330
2. Mutatie (im)materiële vaste activa		-11	-302
3. Mutatie voorzieningen		31	704
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)		1.352	-9
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa		0	0
Berekend EMU-saldo		2.456	2.345

Toelichting

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Het EMU-saldo van de gemeente Ten Boer voor 2018 komt uit op 2,3 miljoen euro positief. Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven 2,3 miljoen euro lager zijn dan de inkomsten. Voor een deel wordt dit veroorzaakt door ontvangen aardbevingsgelden, waarvan de uitgaven deels de komende jaren worden gedaan.

Het EMU-saldo is een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie van de gemeenten. In bovenstaande tabel is geen vooruitblik opgenomen voor 2019. Dit omdat dit voor vergelijkingsdoeleinden geen toegevoegde waarde heeft. Immers vanaf 2019 is er sprake van een nieuwe gemeente Groningen. In de begroting 2019 van de nieuwe gemeente Groningen is het EMU-saldo toegelicht voor de nieuwe gemeente.

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

In de jaarrekening moet een bijlage worden opgenomen waarop de lasten en baten per taakveld inzichtelijk worden gemaakt. Met ingang van 2017 is dit verplicht.

Rijlabels	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2018
01 Bestuur	1.171.656	1.656.856	1.195.705
Lasten	1.171.656	1.656.856	1.437.211
Baten		0	-241.506
010 Mutaties reserves	552.710	-1.428.590	-744.050
Lasten	574.700	892.200	956.100
Baten	-21.990	-2.320.790	-1.700.150
02 Burgerzaken	180.512	193.312	197.805
Lasten	305.512	318.312	322.889
Baten	-125.000	-125.000	-125.084
04 Overhead	1.482.104	1.677.084	1.760.831
Lasten	2.031.329	2.226.309	2.107.491
Baten	-549.225	-549.225	-346.660
05 Treasury	-25.685	-30.185	-84.348
Lasten	1.021.396	1.021.396	1.035.964
Baten	-1.047.081	-1.051.581	-1.120.311
061 OZB woningen	-869.210	-854.210	-894.753
Lasten	93.890	93.890	63.934
Baten	-963.100	-948.100	-958.687
062 OZB- niet woningen	-550.250	-541.250	-528.416
Lasten		0	20.489
Baten	-550.250	-541.250	-548.905
07 Algemene uitkering en overige	-10.563.990	-11.509.690	-10.781.770
Lasten		0	-790
Baten	-10.563.990	-11.509.690	-10.780.979
08 Overige baten en lasten	422.976	-275.899	53.979
Lasten	423.058	-275.817	54.135
Baten	-82	-82	-156
11 Crisisbeheersing en Brandweer	419.953	419.953	399.572
Lasten	437.213	437.213	417.090
Baten	-17.260	-17.260	-17.518
12 Openbare orde en Veiligheid	30.356	439.156	68.645
Lasten	31.376	1.145.476	1.405.130
Baten	-1.020	-706.320	-1.336.485
21 Verkeer en vervoer	1.198.402	1.724.277	1.329.599
Lasten	1.198.409	1.724.284	1.329.599
Baten	-7	-7	

24 Economische Havens en waterweg	4.158	4.158	4.158
Lasten	4.158	4.158	4.158
31 Economische ontwikkeling	14.135	23.535	14.201
Lasten	18.485	27.885	14.873
Baten	-4.350	-4.350	-672
33 Bedrijvenloket en bedrijfsrege	121	121	-4.096
Lasten	6.121	6.121	7.328
Baten	-6.000	-6.000	-11.424
41 Openbaar basisonderwijs	19.467	19.467	14.820
Lasten	19.467	19.467	14.820
42 Onderwijshuisvesting	333.324	353.324	316.357
Lasten	334.524	354.524	316.357
Baten	-1.200	-1.200	
43 Onderwijsbeleid en leerlingzak	315.573	321.073	238.478
Lasten	370.753	376.253	329.498
Baten	-55.180	-55.180	-91.020
51 Sportbeleid en activering	126.144	267.623	274.979
Lasten	126.144	305.873	308.431
Baten		-38.250	-33.452
52 Sportaccommodaties	565.515	920.515	956.679
Lasten	662.575	1.017.575	1.071.691
Baten	-97.060	-97.060	-115.013
53 Cultuurpresentatie, cultuurpro	74.232	125.232	129.711
Lasten	74.232	127.232	131.711
Baten		-2.000	-2.000
54 Musea	22.079	49.579	19.910
Lasten	22.079	49.579	19.910
56 Media	166.400	166.421	172.121
Lasten	166.400	166.421	185.121
Baten		0	-13.000
57 Openbaar groen en (openlucht)	546.278	546.278	508.437
Lasten	546.278	546.278	508.437
61 Samenkracht en burgerparticipa	323.705	411.205	282.926
Lasten	327.705	415.205	289.096
Baten	-4.000	-4.000	-6.170
62 Wijkteams	654.575	757.075	644.025
Lasten	885.164	987.664	743.710
Baten	-230.589	-230.589	-99.685
63 Inkomensregelingen	354.494	482.494	504.292
Lasten	1.578.494	1.706.494	1.916.086
Baten	-1.224.000	-1.224.000	-1.411.794
64 Begeleide participatie	84.591	84.591	49.690
Lasten	84.591	84.591	49.690

65 Arbeidsparticipatie	96.102	96.102	72.962
Lasten	96.102	96.102	73.562
Baten		0	-600
66 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	86.000	50.000	43.069
Lasten	86.000	50.000	43.069
671 Maatwerkdienstverlening 18+	513.901	538.901	582.570
Lasten	513.901	538.901	582.570
672 Maatwerkdienstverlening 18-	1.936.917	1.994.717	2.057.247
Lasten	1.936.917	1.994.717	2.057.247
681 Geëscaleerde zorg 18+	-26.000	-26.000	-28.171
Baten	-26.000	-26.000	-28.171
71 Volksgezondheid	284.827	284.827	260.207
Lasten	284.827	284.827	260.207
72 Riolering	-88.206	-88.206	-65.761
Lasten	797.243	797.243	805.142
Baten	-885.449	-885.449	-870.903
73 Afval	-176.184	-176.184	-169.182
Lasten	643.170	643.170	757.334
Baten	-819.354	-819.354	-926.517
74 Milieubeheer	158.096	795.596	164.837
Lasten	167.096	804.596	173.415
Baten	-9.000	-9.000	-8.578
75 Begraafplaatsen en crematoria	99.319	181.319	132.384
Lasten	140.333	222.333	143.624
Baten	-41.014	-41.014	-11.240
81 Ruimtelijke Ordening	59.480	218.780	115.741
Lasten	59.480	218.780	149.952
Baten		0	-34.211
82 Grondexploitatie (niet bedrijv	-38.335	22.665	-795.255
Lasten	532.802	593.802	478.869
Baten	-571.137	-571.137	-1.274.124
83 Wonen en bouwen	39.758	103.978	85.963
Lasten	39.758	103.978	85.963
Totaal lasten	17.813.338	21.783.888	20.671.112
Totaal baten	-17.813.338	-21.783.888	-22.115.015
Saldo	0	0	-1.443.903

Bijlage 2: SISA

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019

SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2018 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06
			€ 1.279.163	€ 11.433	€ 116.260	€ 1.525	€ 13.041	€ 604
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12
			€ 28.794	€ 0	€ 0	€ 38.356	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeentedeel 2018 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 41.564	€ 0	€ 12.368	€ 17.496	€ 0	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09			
			€ 0	€ 0	Ja			

Bijlage 3: Overzicht Reserves en Voorzieningen

SPECIFICATIE RESERVES REKENING 2018	01-01-18	VERMEERDERINGEN			VERMINDERINGEN		31-12-18	Toelichting op de mutaties met betrekking tot de reserves:		
		T.l.v. de exploitatie	T.l.v. andere res./ voorz.	Overige ontvangsten	T.g.v. de exploitatie	T.g.v. andere res./ voorz.		Rekeningsaldo voor bestemming		
								-	3.766.108,59	Resultaatbestemming 2017 naar Algemene reserve
								+	1.443.902,78	Rekeningsaldo 2018
Rekeningsaldo voor bestemming	3.766.108,59	1.443.902,78				3.766.108,59	1.443.902,78	Algemene reserve:		
Algemene reserve	-3.704.555,56	668.500,00	3.766.108,59		1.700.150,00		-970.096,97	+	3.766.108,59	Resultaatbestemming 2017
Algemene reserves	61.553,03	2.112.402,78	3.766.108,59	0,00	1.700.150,00	3.766.108,59	473.805,81	+	400.000,00	Taakstelling artikel 12
								+	268.500,00	Frictiemiddelen 2016/2017
Onderw ijs huisvesting Basisonderw ijs	10.054,02						10.054,02	-	1.241.800,00	Rekeningsaldo 2017 overheveling 2017 naar 2018
Essent (Enexis BV)	83.077,01						83.077,01	-	382.000,00	Invulling PM-posten voorjaarsnota 2018
Plusfonds Dijkpark	0,00						0,00	-	75.000,00	Verduurzaming dorps huizen
Aktualisering Bestemmingsplannen kom plannen	12.485,51						12.485,51	-	1.350,00	Stichting SUN
Gebruikersovereenkomsten voetbalverenigingen	0,00	56.500,00					56.500,00	Gebruikersovereenkomsten voetbalverenigingen		
Realisering Speelvoorzieningen	52.225,63	36.300,00					88.525,63	+	56.500,00	Storting conform raadsbesluit
Bijdrageregeling Dorps huizen	0,00	20.100,00					20.100,00	Scholenfonds		
W.W.B. Inkomensdeel	13.361,36						13.361,36	+	134.800,00	Jaarschijf 2018 via algemene uitkering
Zorguitgaven WMO 18+ en Jeugd	76.600,00						76.600,00	Speelvoorzieningen:		
De Lessenaar Ten Post	24.000,00						24.000,00	+	36.300,00	Overschot onderhoud 2018
Reserve bouw leges	0,00	39.900,00					39.900,00	Bijdrageregeling Dorps huizen:		
Afkoop som onderhoud fietspad Stadsweg	449.000,00						449.000,00	+	20.100,00	Storting jaarlijks bedrag
Scholenfonds	926.800,00	134.800,00					1.061.600,00	Reserve bouw leges		
Overige Bestemmingsreserves	1.647.603,53	287.600,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1.935.203,53	+	39.900,00	Storting conform raadsbesluit
TOTAAL	1.709.156,56	2.400.002,78	3.766.108,59	0,00	1.700.150,00	3.766.108,59	2.409.009,34			

SPECIFICATIE VOORZIENINGEN REKENING 2018						Toelichting op de mutaties met betrekking tot de voorzieningen:	
	Saldo 01-01-18				Saldo 31-12-18		
		VERMEERDERINGEN		VERMINDERINGEN			
		T.l.v. de exploitatie	Overige Ontvangste	Vrije- vallen	Aanwending		
Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvoorzieningen zw embad	108.823,23	309.000,00			417.823,23	Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvoorzieningen: zwembad "de Blinkerd"	
Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvoorzieningen Tiggelhal	-19.710,00	19.500,00			-17.163,00	+	250.000,00 Extra Dotatie
Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvoorzieningen gymzaal Garmerwolde	10.945,86	5.500,00			16.097,18	+	59.000,00 Jaarlijkse dotatie
Groot onderhoud M.I.O.P. Bruggen en Kunstwerken	37.068,03	40.000,00			48.828,53	Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvoorzieningen: M.F.S.C "Tiggelhal"	
Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvelden	93.260,00	47.000,00			140.260,00	+	19.500,00 Jaarlijkse dotatie
Groot onderhoud M.I.O.P. Tennisvelden	94.500,00	7.500,00			102.000,00	-	16.953,00 Subsidie groot onderhoud zw embad St. BES
Groot onderhoud M.I.O.P. Gemeentehuis/buitendienst/brandweer	206.369,90	76.416,00			247.180,84	Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvoorzieningen: Gymnastiek Lokaal Garmerwolde	
GRP	69.602,73	67.869,00			137.471,73	+	5.500,00 Jaarlijkse dotatie
Afvalstoffenheffing	26.952,80				0,00	-	348,68 Onderhoud t.l.v. de voorziening
Personeel	0,00	52.000,00			52.000,00	G.R.P.:	
Wachtgeld wethouders	0,00	172.609,68			172.609,68	+	67.869,00 Resultaat rioolheffing 2018
Wethouderspensionen	525.840,00	35.588,00			540.662,12	Afvalstoffenheffing:	
Egalisatievoorzieningen	1.153.652,55	832.982,68	0,00	0,00	128.864,92	-	26.952,80 Resultaat Afvalstoffenheffing 2018
TOTAAL	1.153.652,55	832.982,68	0,00	0,00	128.864,92	Groot onderhoud M.I.O.P. Sportvelden :	
						+	47.000,00 Jaarlijkse dotatie
						Groot onderhoud M.I.O.P. Tennisvelden :	
						+	7.500,00 Jaarlijkse dotatie
						Groot onderhoud M.I.O.P. Gemeentehuis :	
						+	43.200,00 Jaarlijkse dotatie
						-	35.605,06 Onderhoud t.l.v. de voorziening
						Groot onderhoud M.I.O.P. Gemeentewerf/Brandweer :	
						+	33.216,00 Jaarlijkse dotatie
						Groot onderhoud M.I.O.P. Bruggen :	
						+	40.000,00 Jaarlijkse dotatie
						-	28.239,50 Onderhoud t.l.v. de voorziening
						Wethouderspensionen :	
						+	35.588,00 Dotatie agv berekening pensioenvoorziening per 31/12/2018
						-	20.765,88 Betalingen pensioenen aan oud-wethouders 2018
						Wachtgeld wethouders :	
						+	172.609,68 Toekomstige wachtgeldverplichtingen
						Personeel	
						+	52.000,00 Vaststellingsovereenkomst